

CUPRINSUL

I. STALIN: CU PRIVIRE LA MARXISM IN LINGVISTICA	5
I. STALIN : CU PRIVIRE LA UNELE PROBLEME DE LINGVISTICA	25

..

Eugen Jebeleanu: In satul lui Sahia	30
Eusebiu Camilar : Temelia (roman, cartea a treia—sfârșit).	63

DIN POEMELE LUI IVAN VAZOV

Rusia (1867) (trad. Vladimir Colin).	147
inainte <1889) (trad. Costin Ștefănescu).	149

*

Petre Dragoș: Intâmplarea de pe mal	150
Veronica Porumbacu: An-Sen-Hi	160
Eugen Frunză : Nu'n slujbe divine petrec Monseniorii.	163
Maria Găitan: Brigada grădiniței.	165
Petre Luscalov: De vorbă leu moș Bârctu	167
Ion Serebreanu : De-ar veni cel mai iubit din oameni ~.	170
Cristian Sârbu: Invalidul de țpe Tatra	173
Ruxanda Paladi: Balaurul.	175

TEORIE ȘI CRITICĂ

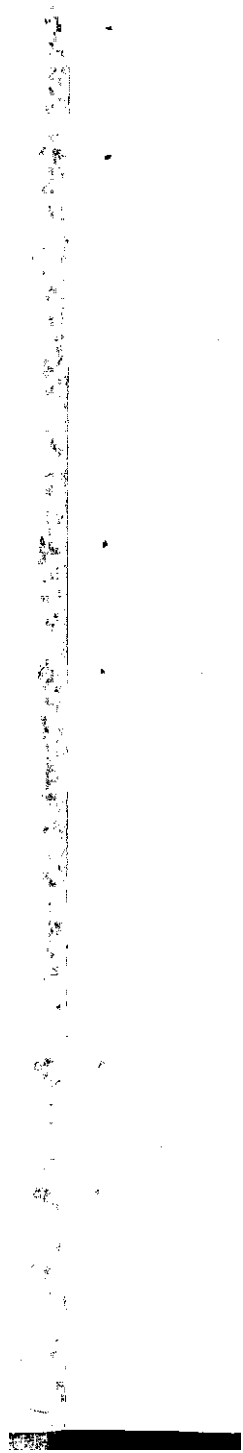
Mihaii GaȘta: Ivan Vazov.	185
Gh. Macovescu: Alexandru (Sahia	189
Corin Grosu: Parcurgând paginile unui almdnah literar.	202
Petre Granea : „Zilele vieții tale”.	224
Mihai Pe-troveanu: Omul și natura în poezia Mihu Dragomir.	236
Eugen Campus : Din problemele reconsiderării clasicii noștri.	248

RECENZII

M. Vlad: „Nică fără frică”, de Nina Cassian	265
Ion Manole: „Spre țărmul dreptății”, de D. Th. Neculuță	263
Horia Bratu: Almanahul „Scrisul Bănățean”.	275
L. Sărăieanu : Trei piese antiimperialiste.	280
Mihnea ' Gheorghiu: „Poeme”, de Pablo Neruda	285

BIBLIOGRAFIE

Cărți noi	291
---------------------	-----

I. STALIN

CU PRIVIRE LA MARXISM IN LINGVISTICA

Un grup de tovarăși din rândurile tineretului mi-a adresat propunerea de a-mi exprima prin presa părerea în chestiunile lingvisticii, în special în ce privește marxismul în lingvistică. Eu nu sunt lingvist și, desigur, nu pot să satisfac în întregime pe acești tovarăși. Cât privește marxismul, în lingvistică, ca și în alte științe sociale, cu aceasta am o legătură directă. Iată de ce am consimțit să răspund la o serie de întrebări puse de către tovarăși.

ÎNTREBARE: Este adevărat că limba este o suprastructură a bazei?

Răspuns. Nu, nu este adevărat.

Baza este orânduirea economică a societății într-o etapă dată a dezvoltării ei. Suprastructura — sunt concepțiile politice, juridice, religioase, artistice, filosofice ale societății și instituțiile politice, juridice și celelalte, corespunzătoare lor.

Orice bază are suprastructura ei corespunzătoare. Baza orânduirii feudale își are suprastructura ei, concepțiile ei politice, juridice și altele, precum și instituțiile ce le corespund; baza capitalistă își are suprastructura ei, cea socialistă pe a ei. Dacă se modifică și se lichidează baza, după ea se modifică și se lichidează suprastructura ei; dacă ia ființă o bază nouă, în urma ei se naște o suprastructură corespunzătoare acesteia.

În această privință, limba se deosebește radical de suprastructură. Să luăm de pildă societatea rusă și limba rusă. În decursul ultimilor treizeci de ani în Rusia a fost lichidată baza veche, capitalistă, și construită o bază nouă, socialistă. Corespunzător cu aceasta, a fost lichidată și suprastructura bazei capitaliste și creată o suprastructură nouă.

corespunzătoare bazei socialiste. Prin urmare, au fost înlocuite vechile instituții politice, juridice și altele, cu instituții noi, socialiste. Dar, cu toate acestea, limba rusă a rămas în esența aceeași cum a fost înainte de Revoluția din Octombrie.

Ce s'a schimbat în limba rusă în această perioadă? S'a schimbat într'o anumită măsură compoziția vocabularului limbii ruse, s'a schimbat în sensul că a fost completat cu un însemnat număr de cuvinte și expresii noi, ivite în legătură cu apariția noii producții socialiste, cu apariția statului nou, a noii culturi socialiste, a noii opinii publice, a noii morale, în sfârșit în legătură cu progresul științei și tehnicii; s'a schimbat sensul unei serii de cuvinte și expresii care au căpătat o nouă semnificație; au dispărut din vocabular un anumit număr de cuvinte învechite. În ce privește principalul fond de cuvinte și structura gramaticală a limbii ruse, care constituie temelia limbii, ele, după lichidarea bazei capitaliste, nu numai că nu au fost lichidate și înlocuite prin'r'un nou principal fond de cuvinte și prin'r'o nouă structură gramaticală a limbii, ci, dimpotrivă, s'au păstrat în întregime și au rămas fără nici un fel de modificări serioase — s'au păstrat tocmai ca temelie a limbii ruse contemporane.

Mai departe. Baza generează supras'ectura, dar aceas'a nu înseamnă nicidecum că suprastructura nu face decât să reflecte baza, că ea este pasivă, neutră, că are o atitudine indiferentă față de soarta bazei sale, față de soarta claselor, față de caracterul orânduirii. Dimpotrivă, odată apărută, ea devine o forță activă din cele mai mari, ajută activ bazei sale să se formeze și să se consolideze, ia toate măsurile pentru a ajuta noii orânduirii să nimicească și să lichideze vechea bază și vechile clase.

Altfel nici nu poate fi. Tocmai deaceea baza creează suprastructura, pentru ca să-i servească, să-i ajute activ să se formeze și să se consolideze, pentru ca ea să lupte activ pentru lichidarea vechii, baze, care și-a trăit traiul, și a vechii sale suprastructuri. Ajunge doar ca suprastructura să renunțe la acest rol auxiliar al ei, ajunge doar ca suprastructura să treacă dela poziția de apărare activă a bazei sale pe poziția unei atitudini indiferente față de ea, pe poziția unei atitudini egale față de clase, ca ea să-și piardă calitatea sa și să înceteze de a mai fi suprastructură.

În privința aceasta, limba se deosebește fundamental de suprastructură. Limba nu este generată de cutare sau cutare bază veche sau nouă, în sânul societății date, ci de întreg mersul istoriei societății și al istoriei bazelor de-a-lungul veacurilor. Limba nu este creată de o singură clasă, oricare ar fi ea, ci de întreaga societate, de toate

clasele societății, prin eforturile a sute de generații. Ea nu a fost creată pentru satisfacerea nevoilor unei singure clase, oricare ar fi ea, ci ale întregii societăți, ale tuturor claselor societății. Tocmai deaceia, ea a fost creată ca limbă a întregului popor, unică pentru societate și comună pentru toți membrii societății. Deaceia, rolul limbii de a servi ca mijloc de comunicare între oameni constă nu în a servi o clasă în dauna celorlalte clase, ci în a servi în egala măsură întreaga societate, toate clasele societății. Aceasta explică de altfel faptul că limba poate servi în egală măsură atât orânduirea veche, care dispare, cât și orânduirea nouă, care se ridică; atât baza veche, cât și pe cea nouă, atât pe exploatați cât și pe exploatați.

Nu constituie un secret pentru nimeni faptul că limba rusă a servit tot atât de bine capitalismul rus și cultura burgheză rusă înainte de Revoluția din Octombrie, pe cât servește astăzi orânduirea socialistă și cultura socialistă a societății ruse.

Acelaș lucru trebuie spus despre limbile ucrainiană, belorusă, uzbekă, cazahă, georgiană, armeană, estonă, letonă, lituană, moldovenească, tătară, azerbaidjană, bașchiră, turcmenă și celelalte limbi ale națiunilor sovietice, care au servit tot așa de bine orânduirea veche, burgheză, a acestor națiuni, cum servesc orânduirea nouă, socialistă.

Altfel nici nu poate fi. Limba tocmai pentru aceasta și există, tocmai pentru aceasta a și fost creată, ca să servească societății, luată în întregul ei, ca mijloc de comunicare între oameni, ca să fie comună membrilor societății și unică pentru societate, servind în egală măsură pe membrii societății, indiferent de situația lor de clasă. Ajunge ca limba să părăsească această poziție a întregului popor, ajunge ca limba să treacă pe poziția favorizării și sprijinirii unui grup social oarecare în dauna celorlalte grupuri sociale ale societății, pentru ca ea să-și piardă calitatea, pentru ca să înceteze de a mai fi un mijloc de comunicare între oameni în cadrul societății, pentru ca să se transforme în jargonul unui grup social, să se degradeze și să se condamne la dispariție.

În această privință, limba, deși se deosebește principial de suprastructură, nu se deosebește însă de uneltele de producție, să spunem de mașini, care sunt la fel de indiferente față de clase ca și limba, și care pot servi în egală măsură atât orânduirea capitalistă, cât și cea socialistă. Mai departe. Suprastructura este produsul unei singure epoci, în cursul căreia trăiește și acționează baza economică dată. Deaceia suprastructura nu trăiește mult, ea este lichidată și dispare odată cu lichidarea și dispariția bazei date.

Dimpotrivă, limba este produsul unei întregi serii de epoci, în decursul cărora ea se formează, se îmbogățește, se desvولیă și sa șlefuiește. Deaceea, limba trăiește incomparabil mai mult decât orice bază și orice suprastructură. Tocmai aceasta explică faptul că nașterea și lichidarea nu numai a unei singure baze și a suprastructurii sale ci și a mai multor baze și a suprastructurilor corespunzătoare — nu duce, în istorie, la lichidarea limbii date, la lichidarea structurii ei și la nașterea unei limbi noi, cu un nou fond de cuvinte și cu o structură gramaticală nouă.

Dela moartea lui Pușchin au trecut peste o sută de ani. In această perioadă au fost lichidate în Rusia orânduirea feudală, orânduirea capitalistă și a apărut o a treia orânduire, socialistă. Deci au fost lichidate două baze cu suprastructurile lor și a apărut o bază nouă, socialistă, cu noua sa suprastructură. Inșă, dacă luăm de pildă limba rusă, în decursul acestei mari perioade de timp, ea nu a suferit vreo transformare serioasă și limba rusă contemporană se deosebește prea puțin prin structura ei de limba lui Pușchin.

Ce s'a schimbat în acest timp în limba rusă? In acest timp s'a completat în mod serios compoziția vocabularului limbii ruse; au dispărut din vocabular un mare număr de cuvinte învechite; s'a modificat semnificația unui însemnat număr de cuvinte; s'a îmbunătățit structura gramaticală a limbii. In ce privește structura limbii lui Pușchin, cu structura ei gramaticală și cu principalul ei fond de cuvinte, ea s'a păstrat în tot ce are esențial ca temelie a limbii ruse contemporane.

Și aceasta este lesne de înțeles. In adevăr, dece ar fi nevoie ca după fiecare revoluție structura existentă a limbii, structura ei gramaticală și principalul ei fond de cuvinte să fie distruse și înlocuite cu altele noi, așa cum se întâmplă deobicei cu suprastructura? Cine are nevoie ca „apă”, „pământ”, „munte”, „pădure”, „pește”, „om”, „a merge”, „a face”, „a produce”, „a face negoț”, și așa mai departe, să nu se numească apă, pământ, munte și așa mai departe, ci altfel? Cine are nevoie ca modificarea cuvintelor într'o limbă și combinarea cuvintelor în propoziție să se facă nu după gramatica existentă, ci după una cu totul diferită? Ce folos poate aduce revoluției o astfel de răsturnare în limbă? Istoria nu face în general nimic esențial fără să aibă neapărată nevoie. Se pune întrebarea: la ce ar servi o astfel de răsturnare a limbii, dacă s'a dovedit că limba existentă cu structura ei este în esență pe deplin potrivită pentru a satisface nevoile noii orânduiri? Vechea suprastructură poate și trebuie să fie distrusă și înlocuită cu una nouă în timp de câțiva ani, pentru a da câmp liber desvولیării forțelor de producție ale societății; dar cum poate fi distrusă limba

existentă și construită în locul ei o limbă nouă în timp de câțiva ani, fără să se introducă anarhie în viața socială, fără să se creeze primejdia unei destrămări a societății? Cine în afară de un Don Quijote ar putea să-și pună o asemenea sarcină?

În sfârșit, încă o deosebire radicală între suprastructură și limbă. Suprastructura nu este legată direct de producție, de activitatea productivă a omului. Ea este legată de producție numai indirect, prin intermediul economiei, prin intermediul bazei. Deaceia, suprastructura oglindește schimbările în nivelul dezvoltării forțelor de producție nu dintr' odată și nu direct, ci după schimbările petrecute în bază, prin răsfrângerea schimbărilor din producție, în schimbările din bază. Aceasta înseamnă că sfera de acțiune a suprastructurii este îngustă și limitată.

Dimpotrivă, limba este legată nemijlocit de activitatea productivă a omului și nu numai de activitatea productivă, ci și de oricare altă activitate a omului, în toate sferele muncii sale dela producție la bază, dela bază la suprastructură. Deaceia limba reflectă schimbările în producție, imediat și nemijlocit, fără să aștepte schimbările în bază. Deaceia sfera de acțiune a limbii, cuprinzând toate domeniile activității omului, este mult mai largă și mai variată decât sfera de acțiune a suprastructurii. Mai mult, ea este aproape nelimitată.

Aceasta și explică în primul rând faptul că limba, mai exact compoziția vocabularului ei, se află într'o schimbare aproape neîntreruptă. Dezvoltarea continuă a industriei și agriculturii, a comerțului și transporturilor, a tehnicii și științei, cere limbii completarea vocabularului cu cuvinte și expresii noi, necesare activității lor. Și limba, reflectând nemijlocit aceste nevoi, își completează vocabularul cu cuvinte noi, își perfecționează structura ei gramaticală.

Așa dar:

- a) marxistul nu poate să considere limba ca fiind o suprastructură a bazei;
- b) a confunda limba cu suprastructura înseamnă a face o serioasă greșală.

ÎNTREBARE: Este adevărat că limba a avut întotdeauna și continuă să aibă un caracter de clasă, că nu există o limbă a întregului popor, o limbă fără caracter de clasă, comună și unică pentru societate ?

Răspuns. Nu, nu este adevărat.

Nu este greu de înțeles că într'o societate unde nu există clase, nici vorbă nu poate fi de o limbă de clasă. Orânduirea gentilică a comunei primitive nu cunoștea clasele, prin urmare, acolo nici nu

putea exista o limbă de clasă — acolo limba era comună, unică pentru întreaga colectivitate. Obiecțiunea că prin clasă trebuie să se înțeleagă orice colectivitate umană, între care și colectivitatea comunei primitive, reprezintă nu o obiecțiune, ci un joc de cuvinte care nici nu merită să fie combătut

În ce privește dezvoltarea dela limbile gentilice la limbile triburilor, dela limbile triburilor la limbile popoarelor și dela limbile popoarelor la limbile naționale, pretutindeni, în toate etapele de dezvoltare, limba ca mijloc de comunicare între oameni în societate a fost comună și unică pentru societate, servind în egală măsură pe membrii societății, indiferent de situația lor socială.

În cazul de față, am în vedere nu imperiile din perioada sclavagistă și a evului mediu, să spunem imperiul lui Cyrus și Alexandru cel Mare sau imperiul lui Caesar sau Carol cel Mare, care nu aveau o bază economică proprie și care reprezentau uniuni militaro-administrative vremelnice și netrainice. Aceste imperii nu numai că nu aveau, dar nici nu puteau avea o limbă unică pentru întreg imperiul și înțelegă de toți locuitorii imperiului. Aceste imperii reprezentau un conglomerat de triburi și popoare care își trăiau viața proprie și aveau fiecare limba lor. Prin urmare, am în vedere nu aceste imperii și altele asemănătoare lor, ci acele triburi și popoare care făceau parte din imperii, aveau o bază economică proprie și o limbă formată din timpuri străvechi. Istoria spune că la aceste triburi și popoare limbile nu aveau un caracter de clasă, ci erau ale întregului popor, comune pen'ru fiecare trib și popor și înțelese de ele.

Desigur, pe lângă ele existau dialecte, graiuri locale, dar limba unică și comună a tribului sau poporului prelua asupra lor, subordonându-le.

Mai târziu, odată cu apariția capitalismului, cu lichidarea fărâmițării feudale și crearea unei piețe naționale, 'popoarele s'au dezvoltat, devenind națiuni, iar limbile popoarelor, limbi naționale. Istoria spune că limbile naționale nu au un caracter de clasă, ci sunt limbi ale întregului popor, comune pentru membrii națiunilor și unice pentru națiune.

Am arătat mai sus că limba, ca mijloc de comunicare între oameni în societate, servește în egală măsură toate clasele societății și manifestă din acest punct de vedere un fel de indiferență față de clase. Dar oamenii, diferitele grupuri sociale, clasele, sunt departe de a fi indiferente față de limbă. Ele se străduiesc să folosească limba în interesul lor, să-i impună vocabularul lor specific, termenii lor specifici,, expresiile lor specifice. În această privință, se disting mai ales păturile

de sus ale claselor avute, care s'au rupt de popor și care îl urăsc: aristocrația nobiliară, păturile superioare ale burgheziei. Se creează dialecte „de clasă”, jargoane, „limbi” de salon. Adesea, în literatură, aceste dialecte și jargoane sunt calificate în mod greșit ca limbi: „limba nobiliară”, „limba burgheză”, în opoziție cu „limba proletară”, „limba țărănească”. Pornind de aici, oricât ar părea de straniu, unii din tovarășii noștri au ajuns la concluzia că limba națională este o ficțiune, că, în mod real, există doar limbi de clasă.

Eu cred că nu există nimic mai greșit decât o asemenea concluzie. Pot fi oare considerate aceste dialecte și jargoane ca limbi? Fără îndoială că nu se poate. Nu se poate, în primul rând, pentru că aceste dialecte și jargoane nu au o structură gramaticală proprie și un fond propriu de cuvinte, – ele le iau din limba națională. Nu se poate, în al doilea rând, pentru că dialectele și jargoanele au o sferă de circulație îngustă printre membrii vârfulor uneia sau alteia dintre clase și sunt cu totul improprii ca mijloc de comunicare între oameni, pentru societate, luată în întregul ei. Atunci, ce reprezintă ele? Ele reprezintă: o adunătură de cuvinte specifice care oglindesc gusturile specifice ale aristocrației sau ale vârfulor burgheziei; un anumit număr de expresii și întorsături de fraze care se deosebesc prin rafinement și galanterie și sunt libere de expresiile „grosolane” și de întorsăturile limbii naționale; în sfârșit un număr oarecare de cuvinte străine. Și totuși, esențialul, adică majoritatea covârșitoare a cuvintelor și structura gramaticală sunt luate din limba națională, din limba întregului popor. Prin urmare, dialectele și jargoanele reprezintă ramificații ale limbii naționale a întregului popor, sunt lipsite de orice independență lingvistică și sortite să vegezeze. A crede că dialectele și jargoanele pot să se desvolte devenind limbi de sine stătătoare, capabile să înlăture și să înlocuiască limba națională, înseamnă a pierde perspectiva istorică și a părăsi pozițiile marxismului.

Unii se referă la Marx, citează un pasaj din articolul său „Sfântul Max”, unde se spune că burghezul are „o limbă a sa”, că această limbă „este un produs al burgheziei”, că ea este pătrunsă de spiritul mercantilismului și al cumpărării-vânzării. Cu acest citat unii tovarășii vor să dovedească că Marx ar fi recunoscut caracterul „de clasă” al limbii, că el ar fi negat existența unei limbi naționale unice. Dacă acești tovarășii ar avea o atitudine obiectivă față de această chestiune, ar trebui să folosească și un alt citat din același articol, „Sfântul Max”, unde Marx, referindu-se la problema căilor de formare a limbii, naționale unice, vorbește despre „concentrarea dialectelor într'o limbă națională unică, condiționată de concentrarea economică și politică”.

Prin urmare, Marx recunoștea necesitatea unei limbi naționale unice ca o formă superioară căreia îi sunt subordonate dialectele ca iorme inferioare.

În acest caz, ce 'poate reprezenta limba burghezului, care, după spusele lui Marx, „este un produs al burgheziei”. O considera oare Marx o limbă la fel cu limba națională, cu o structură lingvistică specifică? Putea el să o considere ca o astfel de limbă? Bineînțeles că nu! Marx a vrut pur și simplu să spună că burghezii au spurcat limba națională unică prin lexicul lor mercantil, că deci burghezii au jargonul lor mercantilist.

Reiese că acești tovarăși au denaturat poziția lui Marx. Și au dsnaturat-o, deoarece l-au citat pe Marx nu ca marxști, ci ca niște tipicari, fără să pătrundă esența problemei.

Unii se referă la Engels, citează din broșura „Situția clasei muncitoare din Anglia” cuvintele lui Engels care arată că „...clasa muncitoare engleză a devenit în cursul timpurilor un popor cu totul diferit de burghezia engleză”, că „muncitorii vorbesc alt dialect, au alte idei și concepții, alte moravuri și principii morale, altă religie și politică decât burghezia”. Pe baza acestui citat, unii tovarăși trag concluzia că Engels nega necesitatea unei limbi naționale, a întregului popor, că el recunoștea deci caracterul „de clasă” al limbii. Este adevărat că Engels vorbește aici nu despre limbă, ci despre dialect, înțelegând pe deplin că dialectul, ca, ramificație a limbii naționale, nu poate înlocui limba națională. Dar acestor tovarăși, pe semne, nu le este pe plac existența deosebirii dintre limbă și dialect...

Este evident că acest citat e pus ne la locul său, deoarece Engels vorbește în cazul de față nu despre „limbile de clasă”, ci, în primul rând, despre ideile, concepțiile, moravurile, principiile morale, religia și politica de clasă. Este absolut just că ideile, concepțiile, moravurile, principiile morale, religia și politica burghezilor și proletarilor sunt •diametral opuse. Dar ce caută aici limba națională sau „caracterul de clasă” al limbii? Oare existența contradicțiilor de clasă în societate poate servi ca un argument în favoarea „caracterului de clasă” al limbii sau împotriva necesității unei limbi naționale unice? Marxismul spune că comunitatea de limbă este una din cele mai importante caracteristici ale națiunii, știind deasemenea prea bine că înlăuntrul națiunii există contradicții de clasă. Recunosc tovarășii pomeniți această teză marxistă?

Unii se referă la Lafargue, arătând că, în broșura sa „Limbă și revoluție”, Lafargue recunoaște „caracterul de clasă” al limbii, că el <ar nega necesitatea unei limbi naționale, a întregului popor. Aceasta

nu este adevărat. Lafargue vorbește în adevăr despre „limba nobiliară” sau „aristocrată” și despre „jargoanele” diferitelor pături ale societății. Dar acești tovarăși uită că Lafargue nepreocupându-se de problema deosebirii dintre limbă și jargon și numind dialectele când „vorbire artificială”, când „jargon” – declară precis în broșura sa că „vorbirea artificială, prin care se deosebește aristocrația... s'a desprins de limba întregului popor pe care o vorbea atât burghezul cât și meseriașul, atât orașul cât și satul”.

Prin urmare, Lafargue recunoaște existența și necesitatea unei limbi a întregului popor, înțelegând pe deplin caracterul subordonat și dependența „limbii aristocratice” și a altor dialecte și jargoane față de limba întregului popor.

Reiese că această referire la Lafargue nimereste alături de țintă.

Unii invocă faptul că în Anglia într-o vreme feudalii englezi „timp de secole” au vorbit limba franceză, în timp ce poporul englez vorbea limba engleză, că această împrejurare ar constitui un argument în favoarea „caracterului de clasă” al limbii și împotriva necesității unei limbi a întregului popor. Dar acesta nu este un argument, ci o anecdotă. În primul rând, nu toți feudalii vorbeau în acea vreme limba franceză, ci o neînsemnată parte, vârfurile feudalilor englezi dela curtea regelui și din comitate. În al doilea rând, ei nu vorbeau o „limbă de clasă”, ci obișnuita limbă franceză a întregului popor. În al treilea rând, după cum se știe, această folosire de paradă a limbii franceze a dispărut apoi fără urmă, făcând loc limbii • engleze a întregului popor. Cred acești tovarăși că feudalii englezi și poporul englez se înțelegeau „timp de secole” între ei prin interpreți, că feudalii englezi nu se foloseau de limba engleză, că nu exista pe atunci o limbă engleză a întregului popor, că limba franceză reprezenta pa atunci în Anglia ceva mai mult decât o limbă de salon cu circulație doar în cercul îngust al vârfurilor aristocrației engleze? Cum se poate ca pe temeiul unor astfel de „argumente” anecdotice să se nege existența și necesitatea unei limbi a întregului popor?

A fost o vreme când aristocrații ruși făceau deasemenea paradă cu limba franceză la curtea țarului și în saloane. Ei se umflau în pane pentru că vorbind rusește bălbâiau pe franțuzește, pentru că știau să vorbească rusește doar cu accent franțuzesc. Înseamnă aceasta că în Rusia nu exista pe atunci o limbă rusă a întregului popor? Că limba întregului popor era atunci o ficțiune, iar „limbile de clasă” – o realitate?

Tovarășii noștri fac, în cazul de față, cel puțin două greșeli.

Prima greșală este că ei confundă limba cu suprastructura. Ei cred

că dacă suprastructura are un caracter de clasă, atunci nici limba nu trebuie să fie a întregului popor, ci o limbă de clasă. Dar am arătat mai sus că limba și suprastructura reprezintă două noțiuni diferite, că un marxist nu le poate confunda.

A doua greșală este că acești tovarăși concep antagonismul dintre interesele burgheziei și ale proletariatului, lupta de clasă înverșunată dintre ele, că o destrămarea societății, ca o rupere a oricăror legături între clasele dușmane. Ei consideră că întrucât societatea s'a destrămat și nu mai există o societate unică, ci există doar clase, nu mai este nevoie nici de o limbă unică 'pentru societate, nu mai este nevoie de o limbă națională. Ce mai rămâne dacă societatea s'a destrămat și nu mai există o limbă națională, o limbă a întregului popor? Rămân clasele și „limbile de clasă”. Se înțelege că fiecare „limbă de clasă” va avea gramatica ei „de clasă” — gramatica „proletară”, gramatica „burgheză”. Este adevărat că astfel de gramatici nu există în realitate, dar aceasta nu-i turbură pe acești tovarăși; ei cred că astfel de gramatici vor apărea.

La noi au existat într'un timp „marxiști” care susțineau că căile ferate rămase în țara noastră după Revoluția din Octombrie sunt burgheze și că nu ne sade bine nouă marxiștilor să le folosim, că trebuie să le distrugem și să construim alte căi ferate „proletare”. Pentru aceasta, ei au căpătat porecla de „troglodiți”...

Se înțelege că o asemenea concepție primitiv-anarhică asupra societății, claselor și limbii nu are nimic comun cu marxismul. Dar fără îndoială că această concepție există și dăinuie în capetele unora dintre tovarășii noștri care s'au încurcat în aceste chestiuni.

Desigur nu este just că, din cauza existenței unei înverșunate lupte de clasă, societatea s'ar fi scindat în clase, care, din punct de vedere economic, nu mai sunt legate una de alta într'o singură societate. Dimpotrivă. Atât timp cât există capitalismul, burghezii și proletarii vor fi legați între ei prin toate firele economiei ca părți ale unei societăți capitaliste unice. Burghezii nu pot să trăiască și să se îmbogățească fără să aibă la dispoziția lor muncitori salariați, proletarii nu-și pot continua existența fără să se angajeze la capitaliști. Încetarea oricăror legături economice între ei înseamnă încetarea oricărei producții, iar încetarea oricărei producții duce la pieirea societății, la pieirea claselor înseși. Se înțelege că nicio clasă nu va dori să se condamne la pieire. Deaceia, lupta de clasă, oricât ar fi de ascutită, nu poate să ducă la destrămarea societății. Numai ignoranța în problemele marxismului și completa neînțelegere a naturii limbii pot sugera unora

dintre tovarășii noștri basmul destrămării societății, al limbilor „de clasă”, al gramaticilor „de clasă”.

Unii sis referă apoi la Lenin și amintesc că Lenin recunoștea existența a două culturi în condițiile capitalismului, cea burgheză și cea proletară; că lozincă culturii naționale în condițiile capitalismului este o lozincă naționalistă. Toate acestea sunt adevărate și Lenin are aci absolută dreptate. Dar ce caută aici „caracterul de clasă” al limbii?

Referindu-se la cuvintele lui Lenin despote cele două culturi în condițiile capitalismului, acești tovarășii, după cum se vede, vor să sugereze cititorului ideea că din moment ce există două culturi în societate, cea burgheză și cea proletară, trebuie să existe și două limbi, deoarece limba este legată de cultură – prin urmare, Lenin neagă necesitatea unei limbi naționale unice, 'prin urmare Lenin recunoaște existența limbilor „de clasă”. Greșala acestor tovarășii, în cazul de față, este că ei identifică și confundă limba cu cultura. Dar limba și cultura sunt două lucruri diferite. Cultura poate fi și burgheză și socialistă, în timp ce limba, ca mijloc de comunicare, este totdeauna limba întregului popor și ea poate servi atât cultura burgheză, cât și pe cea socialistă. Nu este oare fapt că limbile rusă, ucraineană, uzbecă, servesc astăzi cultura socialistă a acestor națiuni la fel de bine cum serveau înainte de Revoluția din Octombrie culturile lor burgheze? Urmează că acești tovarășii se înșeală profund când susțin că existența a două culturi diferite duce la formarea a două limbi diferite și la negarea necesității unei limbi unice.

Vorbind despre cele două culturi, Lenin pornea tocmai dela teza că existența a două culturi nu poate să ducă la negarea unei limbi unice și la formarea a două limbi, că limba trebuie să fie unică. Când bundiștii au început să-1 învinuiască pe Lenin că el neagă necesitatea unei limbi naționale și consideră cultura ca „nenațională”, Lenin, după cum se știe, a protestat vehement împotriva acestei afirmații, declarând că el luptă împotriva culturii burgheze și nu împotriva limbii naționale, a cărei necesitate o consideră indiscutabilă. Este curios că unii dintre tovarășii noștri se târăsc pe urmele bundiștilor.

În ce privește limba unică, a cărei necesitate ar fi fost chipurile negată de Lenin, ar trebui ascultate următoarele cuvinte ale lui Lenin:

„Limba este mijlocul cel mai important de comunicare între oameni; unitatea limbii și dezvoltarea ei nestânjenită este una din condițiile cele mai importante ale unui comerț cu adevărat liber și pe scară

largă, corespunzător capitalismului contemporan, unei libere și largi grupări a populației pe diferitele clase".

Reiese că stimații tovarăși au denaturat vederile lui Lenin.

Unii se referă în sfârșit la Stalin. Ei recurg la citatul din Stalin că „burghezia și partidele ei naționaliste au fost și rămân în această perioadă principala forță conducătoare a unor astfel de națiuni". Toate acestea sunt adevărate. Burghezia și partidul ei naționalist conduc în adevăr cultura burgheză, după cum proletariatul și partidul său internaționalist conduc cultură proletară. Dar ce caută aici „caracterul de clasă" al limbii? Oare acești tovarăși nu știu că limba națională este o formă a culturii naționale, că limba națională poate servi atât cultura burgheză, cât și cea socialistă? Se poate oare ca tovarășii noștri să nu cunoască vestita formulă a marxiștilor că actuala cultură rusă, ucraineană, belorusă și celelalte sunt socialiste în conținut și naționale în formă, adică din punctul de vedere al limbii? Sunt ei de acord cu această formulă marxistă?

Greșala tovarășilor noștri în cazul de față este că ei nu văd deosebirea dintre cultură și limbă și nu înțeleg că cultura, în ce privește conținutul ei, se schimbă cu fiecare nouă perioadă de dezvoltare a societății, în timp ce limba rămâne în esență aceeași în decursul câtorva perioade, servind în egală măsură atât cultura nouă cât și cea veche.

Așa dar:

a) limba, ca mijloc de comunicare, a fost totdeauna și continuă să rămână o limbă unică pentru societate și unică pentru membri ei;

b) existența dialectelor și jargoanelor nu neagă, ci confirmă existența unei limbi a întregului popor; dialectele și jargoanele sunt ramificații ale ei și îi sunt subordonate;

c) formula „limbi die clasă" este o formulă greșită, nemarxistă.

ÎNTREBARE: Care sunt trăsăturile caracteristice ale limbii?

Răspuns. Limba face parte dintre fenomenele sociale care acționează în tot cursul existenței societății. Ea se naște și se dezvoltă odată cu nașterea și dezvoltarea societății. Ea moare odată cu moartea societății. În afara societății nu există limbă. De aceea, limba și legile ei de dezvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi.

Limba est© un mijloc, un instrument cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, fac schimb de idei și se înțeleg reciproc. Fiind

nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează și concretizează în cuvinte și în combinații de cuvinte, în propoziții, rezultatele activității gândirii, succesele omului în munca sa de cunoaștere și, în acest fel, face posibil schimbul de idei în societatea omenească.

Schimbul de idei este o necesitate permanentă și vitală, deoarece fără el este imposibil să se organizeze acțiuni comune ale oamenilor în lupta cu forțele naturii, în lupta pentru producerea bunurilor materiale necesare, este imposibil să se obțină succese în activitatea productivă a societății – prin urmare este imposibilă însăși existența producției sociale. Prin urmare, fără o limbă înțeleasă de societate și comună pentru membrii ei, societatea încetează producția, se destramă și încetează de a exista ca societate. În acest sens limba, fiind un mijloc de comunicare, este în același timp și un instrument de luptă și de dezvoltare a societății.

După cum se știe, toate cuvintele cuprinse într-o limbă formează împreună așa numitul vocabular. Esențialul în vocabular este fondul principal de cuvinte în care intră ca nucleu toate rădăcinile de cuvinte. El este cu mult mai puțin cuprinzător decât vocabularul, dar trăiește multă vreme, de-a-lungul veacurilor, și dă limbii o bază pentru formarea de noi cuvinte. Vocabularul reflectă starea limbii: cu cât vocabularul este mai bogat și mai variat, cu atât limba este mai bogată și mai dezvoltată.

Dar vocabularul, luat ca atare, nu este suficient pentru a forma o limbă – el este mai degrabă materialul de construcție a limbii. După cum materialele de construcție în opera de construcție nu formează clădirea, deși fără ele este imposibil să se construiască o clădire, la fel și vocabularul nu formează limba însăși, deși fără el nu este de conceput nicio limbă. Dar vocabularul capătă cea mai mare însemnătate când este pus la dispoziția gramaticii, care stabilește regulile modificării cuvintelor, regulile combinării cuvintelor în propoziții, și astfel dă limbii armonie și înțeles. Gramatica (morfologia și sintaxa) este o culegere de reguli privitoare la modificarea cuvintelor și combinarea lor în propoziții. Prin urmare, tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii.

Trăsătura caracteristică a gramaticii constă în aceea că ea stabilește regulile modificării cuvintelor, având în vedere nu cuvinte concrete ci în general cuvinte fără caracter concret; ea stabilește reguli, pentru compunerea propozițiilor, având în vedere nu propoziții concrete, de exemplu un subiect concret, un predicat concret și așa mai departe, ci în general orice fel de propoziții, independent de forma

concretă a cutărei sau cutărei propoziții. Prin urmare făcând abstracție de particular și concret, atât în cuvinte cât și în propoziții, gramatica ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor și a combinării lor în propoziții și construște din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale. Gramatica este rezultatul unei munci de abstractizare îndelungate a gândirii umane, un indice al uriașelor succese ale gândirii.

În această privință, gramatica amintește de geometrie, care își stabilește legile făcând abstracție de obiectele concrete, considerând obiectele drept corpuri neconcrete și stabilind relațiile dintre ele nu ca relații concrete ale unor obiecte concrete, ci ca relații dintre corpuri în general lipsite de orice caracter concret.

Spre deosebire de suprastructură, care este legată de producție nu direct, ci prin intermediul economiei, limba este legată nemijlocit de activitatea 'productivă a omului la fel ca și de oricare altă activitate, în toate sferile muncii sale, fără nicio excepție. Deaceia, vocabularul fiind cel mai sensibil la schimbări, se află într'o stare de schimbare aproape neîntreruptă, iar limba, spre deosebire de suprastructură nu trebuie să aștepte lichidarea bazei; ea introduce schimbări în vocabular înainte de lichidarea bazei și independent de starea bazei.

Vocabularul nu se schimbă în același fel ca suprastructura, nu se schimbă prin anularea vechiului și construirea noului, ci pe calea completării vocabularului existent cu cuvinte noi, apărute 'în legătură cu schimbările orânduirii sociale, cu dezvoltarea producției, cu dezvoltarea culturii, științei, etc. Deși din vocabular dispar de obicei un anumit număr de cuvinte învechite, i se adaugă un număr mult mai mare de cuvinte noi. Iar în ceea ce privește fondul principal de: cuvinte, el se păstrează în tot ce are esențial și este folosit ca temelie a vocabularului limbii,

Aceasta este de înțeles. Nu există nicio necesitate de a distruge fondul principal de cuvinte, dacă el poate fi folosit cu succes în decursul unei serii de perioade istorice, fără a mai vorbi de faptul că distrugerea fondului principal de cuvinte acumulat în decursul secolelor, nefiind posibil să se creeze un nou fond principal de cuvinte într'o perioadă scurtă de timp, ar duce la paralizarea limbii, la o totală desorganizare a comunicării între oameni.

Structura gramaticală a limbii se schimbă și mai încet decât fondul principal de cuvinte. Elaborată în decursul epocilor și intrată în carnea și sângele limbii, structura gramaticală se schimbă și mai încet decât fondul principal de cuvinte. Cu timpul ea suferă desigur schimbări. Ea se perfecționează, își îmbunătățește și 'precizează regulile și se îm-

iogățește cu reguli noi, dar principiile structurii gramaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp foarte îndelungate, deoarece ele – după cum arată istoria – pot servi cu succes societatea în decursul unui șir de epoci.

Astfel, structura gramaticală a limbii și fondul ei principal de cuvinte alcătuiesc temelia limbii, esența specificului ei.

Istoria arată marea stabilitate și colosala rezistență a limbii împotriva asimilării forțate. Unii istorici, în loc să explice acest fenomen, se mărginesc să se mire. Dar pentru mirare nu există în cazul de față niciun temei. Stabilitatea limbii se explică prin stabilitatea structurii sale gramaticale și a fondului ei principal de cuvinte. Sute de ani asimilatorii turci au încercat să pocească, să distrugă și să nimicească limbile popoarelor balcanice. În această perioadă, vocabularul limbilor balcanice a suferit schimbări serioase, au fost adoptate nu puține cuvinte și expresii turcești, au existat și „convergențe” și „divergențe”, dar limbile balcanice au rezistat și au supraviețuit. Dece? Pentru că structura gramaticală și fondul principal de cuvinte al acestor limbi s'au păstrat în esență.

Din toate acestea reiese că limba, structura ei, nu poate fi considerată ca produsul unei anumite epoci. Structura limbii, structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte – sunt produsul unui șir de epoci.

Trebuie să presupunem că elementele limbii contemporane au fost întemeiate încă în timpuri străvechi, înainte de epoca sclavagistă. Limba aceea nu era complexă, ea avea un fond de cuvinte foarte sărac, având însă o structură gramaticală proprie, ce e drept primitivă, dar totuși o structură gramaticală.

Desvoltarea producției, apariția claselor, apariția scrisului, nașterea statului, care pentru administrare avea nevoie de o corespondență mai mult sau mai puțin ordonată, dezvoltarea comerțului, care avea și mai mult nevoie de o corespondență ordonată, apariția tiparului, dezvoltarea literaturii – toate acestea au determinat mari schimbări în dezvoltarea limbii. În acest timp, triburile și popoarele se fărâmițau și se împrăștiau, se amestecau și se încrucișau, iar ulterior au apărut limbile și statele naționale, au avut loc răsturnări revoluționare, vechile orânduirii sociale au fost înlocuite prin altele noi. Toate acestea au introdus schimbări și mai mari în limbă și în dezvoltarea ei.

Ar fi însă profund greșit să credem că dezvoltarea limbii s'a petrecut în acelaș fel ca dezvoltarea suprastructurii: pe calea distrugerii a ceea ce exista și a construirii noului. În realitate, dezvoltarea limbii nu s'a făcut pe calea distrugerii limbii existente și a construirii uneia

noi, ci pe calea dezvoltării și perfecționării elementelor fundamentale ale limbii existente. Trecerea dela o stare calitativă a limbii la o altă stare calitativă s'a făcut nu pe calea exploziei, pe calea nimicirii dintr' dată a vechiului și a construirii noului, ci pe calea acumulării treptate și îndelungate a elementelor noii calități, a noii structuri a limbii, 'pe calea dispariției treptate a elementelor calității vechi.

Se spune că teoria dezvoltării stadiale a limbii este o teorie marxistă pentru că ea recunoaște necesitatea exploziilor brusce, ca o condiție a trecerii limbii dela calitatea veche la alta nouă. Aceasta, desigur, este greșit, deoarece este greu de găsit ceva marxist în această teorie. Și dacă teoria stadialității recunoaște în adevăr exploziile brusce în istoria dezvoltării limbii, cu atât mai rău pentru ea. Marxismul nu recunoaște explozii brusce în dezvoltarea limbii, moartea bruscă a limbii existente și construirea bruscă a unei limbi noi. Lafargue nu avea dreptate când vorbea despre „brusca revoluție a limbii, care s'a înfăptuit între anii 1789 și 1794" în Franța (vezi broșura lui Lafargue „Limbă și revoluție"). Nicio revoluție în limbă, dar mHe una bruscă, nu a avut loc atunci în Franța. Desigur, în decursul acestei perioade, vocabularul limbii franceze s'a completat cu cuvinte și expresii noi, a dispărut un oarecare număr de cuvinte învechite, s'a schimbat înțelesul anumitor cuvinte — și atât. Dar asemenea schimbări nu hotărăsc în nicio măsură soarta limbii. Principalul în limbă este structura sa gramaticală și fondul principal de cuvinte. Dar structura gramaticală și fondul principal de cuvinte al limbii franceze nu numai că nu au dispărut în perioada revoluției burgheze din Franța ci s'au păstrat fără schimbări esențiale, și nu numai că s'au păstrat, dar continuă să ființeze și astăzi în limba franceză contemporană. Nu mai vorbesc de faptul că, pentru lichidarea limbii existente și construirea unei noi limbi naționale („Revoluția bruscă a limbii!"), termenul de cinci-șase ani este ridicol de mic — pentru aceasta este nevoie de veacuri.

Marxismul consideră că trecerea limbii dela calitatea veche la cea nouă se face nu pe calea exploziei, nu pe calea distrugerii limbii existente și creării uneia noi, ci pe calea acumulării treptate a elementelor calității noi, prin urmare pe calea dispariției treptate a elementelor vechii calități.

În general trebuie să spunem spre știrea tovarășilor care au pasiunea exploziilor, că legea trecerii dela o veche calitate la una nouă prin explozii este inaplicabilă nu numai istoriei dezvoltării limbii — ea nu este întotdeauna aplicabilă nici altor fenomene sociale ale bazei sau suprastructurii. Ea este obligatorie pentru societatea împărțită în clase dușmane. Dar nu este deloc obligatorie pentru societatea în care nu

«există clase dușmane. In decurs de opt-zece ani, noi am realizat în agricultura țării noastre trecerea dela orânduirea burgheză a proprietății țărănești individuale, la orânduirea colhoznică, socialistă. Aceasta a fost o revoluție care a lichidat vechea orânduire economică burgheză la sate și a creat o orânduire nouă socialistă. Dar această revoluție nu s'a produs pe calea exploziei, adică pe calea răsturnării puterii existente și a creării unei noi puteri, ci pe oalea trecerii treptate dela orânduirea veche, burgheză la sate, la una nouă. Și s'a reușit să se facă aceasta, pentru că a fost o revoluție de sus, pentru că revoluția a fost înfăptuită din inițiativa puterii existente, cu sprijinul masselor principale ale țărănimii.

Se spune că numeroasele cazuri de încrucișare a limbilor oare au avut loc în istorie permit să se presupună că cu ocazia încrucișării se formează o nouă limbă pe cale de explozie, pe cale de trecere bruscă dela vechea calitate la noua calitate. Aceasta este absolut greșit.

Încrucișarea limbilor nu poate fi considerată un act izolat al unei lovituri hotărâtoare, care își dă rezultatele în decurs de câțiva ani. Încrucișarea limbilor este un proces de lungă durată care continuă sute de ani. De aceea nici vorbă nu poate fi de explozii.

Mai departe. Este cu totul greșit să se creadă că în urma încrucișării să zicem a două limbi, se obține o nouă limbă, a treia, care nu seamănă cu niciuna din limbile încrucișate și care se deosebește calitativ de fiecare dintre ele. In realitate, cu ocazia încrucișării, una dintre limbi iese de obicei învingătoare, își păstrează structura gramaticală, își păstrează fondul principal de cuvinte și continuă să se desvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă își pierde treptat propria ei calitate și dispare treptat.

Prin urmare, încrucișarea nu dă o nouă, o a treia limbă, ci menține una dintre limbi, menține structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte și îi dă posibilitatea să se desvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării ei.

E drept că cu acest prilej are loc o oarecare îmbogățire a vocabularului limbii învingătoare pe seama limbii învinse, dar aceasta nu o slăbește, ci, dimpotrivă, o întărește.

Astfel s'a întâmplat de exemplu cu limba rusă, cu care s'au încrucișat, în cursul dezvoltării istorice, limbile mai multor popoare și care a ieșit întotdeauna învingătoare.

Desigur vocabularul limbii ruse se completa cu acest prilej pe seama vocabularului celorlalte limbi; dar aceasta nu numai că nu a slăbit, ci, dimpotrivă, a îmbogățit și întărit limba rusă.

în ceea ce privește specificul național al limbii ruse, el nu a suferit nici cea mai mică știrbire, întrucât, menținându-și structura gramaticală și fondul principal de cuvinte, limba rusă a continuat să progreseze și să se perfecționeze potrivit legilor ei interne de dezvoltare.

Nu încape îndoială că teoria încrucișării nu poate da ceva serios lingvisticii sovietice. Dacă este adevărat că principala sarcină a lingvisticii este studierea legilor interne de dezvoltare a limbii, trebuie să admitem că teoria încrucișării nu numai că nu soluționează această problemă dar nici măcar mi o pune – ea pur și simplu nu o observă sau nu o înțelege.

ÎNTREBARE: A procedat just PRAVDA deschizând discuție liberă în problemele lingvisticii?

Răspuns. A procedat just.

În ce sens vor fi soluționate problemele lingvisticii – aceasta va deveni limpede la sfârșitul discuției. Dar se poate spune de pe acum că discuția a fost de mare folos.

Această discuție a desvăluit în primul rând că în organele de lingvistică, atât în centru cât și în republici, domnea un regim nepotrivit pentru știință și pentru oamenii de știință. Cea mai neînsemnată critică a stării de lucruri din lingvistica sovietică, chiar și cele mai timide încercări de a critica așa numita „nouă teorie” în lingvistică, au fost persecutate și gătuite de cercurile conducătoare din domeniul lingvisticii. Pentru o atitudine critică față de moștenirea lui N. I. Marr, pentru cea mai neînsemnată desaprobară a învățaturii lui N. I. Marr, erau scoși din posturi sau retrogradați prețioși colaboratori și cercetători pe tărâmul lingvisticii. Cercetătorii pe tărâmul lingvisticii erau promovați în posturi de răspundere nu după criteriul valorii profesionale, ci după criteriul recunoașterii necondiționate a învățaturii lui N. I. Marr.

Este îndeobște recunoscut că nicio știință nu se poate dezvolta și prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii. Dar acest principiu îndeobște recunoscut era ignorat și călcat în picioare fără nicio jenă. S'a creat un grup închis de conducători infailibili, care, punându-se la adăpost de orice eventuală critică, au început să se dedea la acte abuzive și samavolnice.

Un exemplu: așa numitul „curs dela Bacu” (Prelegerile citite de N. I. Marr la Bacu), pe care însuși autorul l-a pus la index și a cărui reeditare a interzis-o, a fost însă reeditat și inclus în materialele didactice recomandate studenților, fără niciun fel de rezerve, în urma dispoziției unei caste de conducători (tov. Meșcianinov îi numește „elevi” ai lui N. I. Marr). Aceasta înseamnă că studenții au fost înșelați, prezentându-li-se un „curs” defectuos, drept un material didactic

complect valabil. Dacă nu aş fi convins de cinstea tovarăşului Meşciandinov şi a altor cercetători pe tărâmul lingvisticii, aş spune că o asemenea comportare este egală cu un act de sabotaj.

Cum s'a putut întâmpla, acest lucru? S'a întâmplat pentru că regimul araceievist, creat în lingvistică, cultivă iresponsabilitatea şi încurajează asemenea abuzuri.

Această discuţie s'a; dovedit a fi foarte utilă în primul rând pentru că a scos la lumina zilei acest regim araceievist şi l-a făcut ţândări.

Folosul acestei discuţii nu se reduce însă numai la aceasta. Discuţia nu numai că a sfârşit vechiul regim din lingvistică, dar a desvăluit şi acea inimaginabilă confuzie a opiniilor în legătură cu cele mai importante probleme ale lingvisticii, care domneşte în cercurile conducătoare ale acestei ramuri a ştiinţei. Până la începerea discuţiei, tăceau şi treceau sub tăcere situaţia nesatisfăcătoare din lingvistică. După începerea discuţiei a devenit însă imposibil să se mai păstreze tăcerea, au fost nevoiţi să se pronunţe în presă. Şi ce a rezultat? A rezultat că în învăţătura lui N. I. Marr există o serie întreagă de lacune, greşeli, probleme neprecizate, teze neelaborate. Se pune întrebarea de ce „elevii” lui N. I. Marr au prins glas abia acum, după deschiderea discuţiei? De ce nu s'au gândii să o facă înainte? De ce nu au spus-o la timpul cuvenit, deschis şi cinstit, aşa cum se cuvine unor oameni de ştiinţă? .

Recunoscând „unele” greşeli ale lui N. I. Marr, „elevii” lui N. I. Marr cred pasă-mi-te că lingvistica sovietică poate fi dezvoltată numai pe baza teoriei lui N. I. Marr „puse la punct”, pe care ei o consideră marxistă. Ei bine, nu, scutiţi-ne de „marxismul” lui N. I. Marr. N. I. Marr a vrut în adevăr să fie şi s'a străduit să fie marxist, dar nu a reuşit să devină marxist. El a fost doar un simplificator şi vulgarizator al marxismului în genul celor dela „Proletcult” sau „RAPP”.

N. I. Marr a introdus în lingvistică o formulă nejustă, nemarxistă, în ce priveşte limba ca suprastructură, s'a încurcat 'pe el însuşi şi a încurcat lingvistica.. Pe baza unei formule nejuste, este imposibil să fie dezvoltată lingvistica sovietică.

N. I. Marr a intrdus în lingvistică şi o altă formulă tot aşa de nejustă şi nemarxistă, în ce priveşte caracterul „de clasă” al limbii şi s'a încurcat pe el însuşi şi a încurcat şi lingvistica. Pe baza unei formule nejuste, care contrazice întregul mers al istoriei popoarelor si limbilor, este imposibil să fie dezvoltată lingvistica sovietică.

N. I. Marr a introdus în lingvistică un ton îngâmfat, fudul, lipsit de modestie, impropriu marxismului, care duce la negarea uşurată şi stearpă a tot ceea ce a existat în lingvistică 'până la N. I. Marr.

N. I. Marr defăimează cu multă zarvă metoda istorică-comparativă ca fiind „idealistă”. Trebuie însă să spunem că metoda istorică-comparativă, cu toate lipsurile ei grave, este totuși mai bună decât analiza realmente idealistă a celor patru elemente, a lui N. I. Marr, deoarece prima îndeamnă la muncă, la studiul limbii, pe când a doua îndeamnă doar să zaci pe cuptor și să ghicești în cafea despre cele patru faimoase elemente.

N. I. Marr tratează cu îngâmfare orice încercare de a studia grupurile (familiile) de limbi ca manifestare a teoriei „limbii comune primare”. Or, nu se poate nega că înrudirea de limbă între națiuni, ca, de exemplu între cele slave, este incontestabilă, că studierea înrudirii de limbă a acestor națiuni ar putea fi de mare folos lingvistică în studierea legilor de dezvoltare a limbii. Nu mai vorbesc de faptul că teoria „limbii comune primare” nu are nicio legătură cu aceasta.

De-ar fi să ne luăm după N. I. Marr, și în special după „elevii” săi, s'ar putea crede că până la N. I. Marr nu a existat niciun tel de lingvistică și că lingvistica începe odată cu apariția „noi teorii” a lui N. I. Marr. Marx și Engels au fost mult mai modești: ei considerau că materialismul lor dialectic este produsul dezvoltării științelor, inclusiv filozofia, din perioada precedentă.

Așa dar, discuția a fost folositoare și în sensul că a desvăluit lacunele ideologice din lingvistica sovietică.

Eu cred că, cu cât lingvistica noastră se va elibera mai repede de greșelile lui N. I. Marr, cu atât mai repede ea va putea fi scoasă din criza prin care trece acum.

Lichidarea regimului araceievist în lingvistică, renunțarea la greșelile lui N. I. Marr, aplicarea marxismului în lingvistică, — aceasta este, după părerea mea, calea pe care ar putea fi însănoșită lingvistica sovietică.

I. STALIN

20 Iunie 1950

I. STALIN

CU PRIVIRE LA UNELE PROBLEME DE LINGVISTICA

Răspuns Tovarășei E. Crașeninnicova

Tovarășă Crașeninnicova !

Răspund la întrebările duminale.

1. — ÎNTREBARE: În articolul Dumneavoastră se arată în mod convingător că limba nu este nici bază, nici suprastructură. Ar fi oare drept să socotim că limba este un fenomen care ține atât de bază cât și de suprastructură, sau ar fi mai just să considerăm limba ca un fenomen intermediar?

RĂSPUNS: Firește, limbii, ca fenomen social, îi este proprie trăsătura comună, inerentă tuturor fenomenelor sociale, inclusiv bazei și suprastructurii, și anume : ea servește societatea întocmai cum o servesc toate celelalte fenomene sociale, inclusiv baza și suprastructura.

Dar la aceasta se mărginește, la drept vorbind, trăsătura comună, care este inerentă tuturor fenomenelor sociale. De aici înainte încep serioase deosebiri între fenomenele sociale. Fapt este că fenomenele sociale au, pe lângă această trăsătură comună, particularitățile lor specifice, care le deosebesc unele de altele și care sunt de cea mai mare importanță pentru știință. Particularitățile specifice ale bazei constau în aceea, că ea servește societatea din punct de vedere economic. Particularitățile specifice ale suprastructurii constau în aceea că ea servește societatea cu idei politice, juridice, estetice și altele și creează pentru societate instituțiile corespunzătoare — politice, juridice și altele. În ce constau deci particularitățile specifice ale limbii, care o disting de celelalte fenomene sociale ? Ele constau în aceea că limba

servește societatea ca mijloc de comunicare între oameni, că mijloc pentru schimbul de idei în societate, ca mijloc care dă oamenilor posibilitatea de a se înțelege unul pe celălalt și de a organiza munca comună în toate sferile activității omenesti, atât în domeniul producției, cât și în domeniul relațiilor economice, atât în domeniul politicii cât și în domeniul culturii, atât în viața socială, cât și în viața de toate zilele. Aceste particularități sunt proprii numai limbii, și tocmai pentru că sunt proprii numai limbii, studiul limbii formează obiectul unei științe de sine stătătoare – lingvistica. Fără aceste particularități ale limbii, lingvistica și-ar pierde dreptul la o existență de sine stătătoare.

Pe scurt: limba nu poate fi trecută nici în categoria bazelor, nici în categoria suprastructurilor.

Deasemenea, ea nu poate fi trecută nici în categoria fenomenelor „intermediare” între bază și suprastructură, deoarece asemenea fenomene „intermediare” nu există.

Dar poate că limba ar putea fi trecută în categoria forțelor de producție ale societății, în categoria, să spunem, a uneltelor de producție? În adevăr, între limbă și uneltele de producție există o oarecare analogie: uneltele de producție, ca și limba, manifestă un fel de indiferență față de clase și pot servi deopotrivă diferitelor clase ale societății, atât pe cele vechi cât și pe cele noi. Oare această împrejurare ne îndreptățește să trecem limba în categoria uneltelor de producție? Nu, nu ne îndreptățește.

Într-o vreme, N. I. Marr, văzând că formula sa – „limba este o suprastructură a bazei” – întâmpină obiecțiuni, a hotărât să „schimbe macazul” și a declarat că „limba este o unealtă de producție”. A avut oare dreptate N. I. Marr să pună limba în categoria uneltelor de producție? Nu, categoric nu a avut dreptate.

Fapt este că asemănarea între limbă și uneltele de producție se limitează la analogia de care am vorbit mai sus. În schimb, între limbă și uneltele de producție există o deosebire fundamentală. Această deosebire constă în faptul că uneltele de producție produc bunuri materiale, iar limba nu produce nimic sau „produce” doar cuvinte. Mai exact, oamenii care posedă unelte de producție pot produce bunuri materiale, dar aceiași oameni, având limbă, dar neavând unelte de producție, nu pot produce bunuri materiale. Nu este greu de înțeles că, dacă limba ar putea produce bunuri materiale, palavragii ar fi printre cei mai bogați oameni din lume.

2. – ÎNTREBARE: Marx și Engels definesc limba ca „realitatea nemijlociă a gândirii”, ca „conștiința reală, ... practică”. „Ideile” – spune Marx – „nu există rupte de limbă.” În ce măsură, după părerea Dum-

nevoastră, lingvistica trebuie să se ocupe de latura sensului limbii, de semantică și semasiologia istorică și de stilistică, sau obiectul lingvisticii trebuie să fie numai forma ?

RĂSPUNS : Semantica (semasiologia) este una din părțile importante ale lingvisticii. Latura sensului cuvintelor și expresiilor are o serioasă însemnătate în studiul limbii. De aceea semanticii (semasiologiei) trebuie să i se asigure în lingvistică locul cuvenit.

Totuși, studiind problemele semanticii și utilizând datele ei, nu trebuie în niciun oaz să se supraestimeze însemnătatea ei și — mai ales — nu trebuie să se abuzeze de ea. Am în vedere pe unii lingviști, care, pasionându-se peste măsură de semantică, neglijează limba ca „realitate nemijlocită a gândirii”, indisolubil legată de gândire, rup gândirea de limbă și afirmă că limba și-a trăit traiul și că este cu puțință să te lipsești de ea.

Ascultați următoarele cuvinte ale lui N. I. Marr :

„Limba există numai în măsura în care își găsește expresia în sunete; acțiunea gândirii are loc și fără exprimare... Limba (cea sonoră) a și început să cedeze funcțiunile sale invențiilor recente care biruie, fără rezerve, spațiul, iar gândirea capătă o importanță din ce în ce mai mare din cauza acumulărilor sale neutilizate în trecut și a noilor sale achiziții, și urmează să înlăture și să înlocuiască pe deplin limba. Limba viitoare este gândirea, care crește în tehnica liberă de materia naturală, în fața ei nu va putea rezista nicio limbă, nici măcar cea sonoră, care este totuși legată de normele naturii” (vezi „Opere alese”, de N. I. Marr).

Dacă această aiureală de „muncă magică” se traduce într'o limbă omenească obișnuită, se poate ajunge la concluzia că:

- a) N. I. Marr rupe gândirea de limbă ;
- b) N. I. Marr consideră că comunicarea între oameni poate fi realizată și fără limbă, ou ajutorul gândirii însăși, liberă de „materia naturală” a limbii, liberă de „normele naturii”;
- c) Rupând gândirea de limbă și „eliberând-o” de „materia naturală” a limbii, N. I. Marr ajunge în mocirla idealismului.

Se spune că gândurile iau naștere în capul omului înainte de a fi exprimate în vorbire, iau naștere fără materialul limbii, fără învelișul limbii, într'o formă, ca să zicem așa, nudă. Dar aceasta este cu desăvârșire fals. Orice gânduri ar lua naștere în capul omului, ele se pot naște și pot exista numai pe baza materialului limbii, pe baza termenilor și frazelor limbii. Gânduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia naturală” a limbii — nu există. „Limba este realitatea nemijlocită a gândirii” (Marx). Realitatea gândirii se manifestă în limbă..

Numai idealistii pot vorbi despre o gândire nelegată de „materia naturală” a limbii, despre gândire fără limbă.

Pe scurt: supraesimarea semanticii și folosirea ei abuzivă l-au dus pe N. I. Marr la idealism.

Prin urmare, dacă semantica (semasiologia) ar fi ferită de exagerări și abuzuri de felul celor pe care le comit N. I. Marr și unii din „elevii” săi, ea ar putea să aducă lingvisticii un mare folos.

3. – ÎNTREBARE: Dumneavoastră spuneți, având absolută dreptate, că ideile, reprezentările, moravurile și principiile morale la burghezi și proletari sunt diametral opuse. Caracterul de clasă al acestor fenomene a influențat fără îndoială latura semantică a limbii (și, uneori, și forma ei – vocabularul – așa cum se arată în mod just în articolul Dumneavoastră). S'ar putea oare ca, analizând materialul concret al limbii, și în primul rând, latura sensului limbii, să se vorbească despre esența de clasă a noțiunilor exprimate de aceasta, mai ales în acele cazuri când este vorba despre exprimarea prin limbă nu numai a gândirii omului, ci și a atitudinii sale față de realitate, când apartenența de clasă a lui se manifestă în mod deosebit de limpede ?

RĂSPUNS : Pe scurt, doriți să știți dacă clasele influențează limba, dacă ele introduc în limbă cuvintele și expresiile lor specifice, dacă există cazuri când oamenii, în funcție de apartenența lor de clasă, acordă semnificații diferite unora și acelorași cuvinte și expresii ?

Da, clasele influențează limba, introduc, în limbă cuvintele și expresiile lor specifice și uneori înțeleg în mod diferit unele și aceleași cuvinte și expresii. Aceasta este neîndoelnic.

De aici însă nu rezultă că cuvintele și expresiile specifice, ca și deosebirea în semantică, pot avea o serioasă însemnătate pentru dezvoltarea limbii unice a întregului popor, că ele ar putea să slăbească semnificația ei sau să-i schimbe caracterul.

În primul rând, asemenea cuvinte și expresii specifice, ca și cazurile de deosebire în semantică, sunt atât de puține în limbă încât abia dacă reprezintă unu la sută din întregul material al limbii. Prin urmare, tot restul – masa covârșitoare a cuvintelor și expresiilor, ca și semantica lor, sunt c o m u n e tuturor claselor societății.

În al doilea rând, cuvintele și expresiile specifice, care au nuanță de clasă, nu sunt folosite în vorbire după regulile vreunei gramatici „de clasă”, care nu există în realitate, ci după regulile gramaticii limbii existente a întregului popor.

Deci, existența cuvintelor și expresiilor specifice și cazurile de deosebire în semantica limbii nu desmint ci, dimpotrivă, confirmă existența și necesitatea limbii unice a întregului popor.

4. — ÎNTREBARE: În articolul Dumneavoastră îl calificați perfect iust pe Marr ca un vulgarizator al marxismului. Înseamnă oare aceasta că lingviștii, inclusiv noi, tineretul, trebuie să dăm la o parte întreaga moștenire lingvistică a lui Marr, care are totuși o serie de cercetări lingvistice valoroase (despre ele au scris, în cadrul discuției, tovarășii Ciobava, Sanjeev și alții)? Putem oare noi, luând față de Marr o atitudine critică, să preluăm totuși dela el ceea ce este folositor și valoros?

RĂSPUNS: Desigur, operele lui N. I. Marr nu constau numai din greșeli. N. I. Marr a făcut greșeli din cele mai grosolane, când a introdus în lingvistică elemente de marxism într-o formă denaturată, când a încercat să creeze o teorie de sine stătătoare a limbii. Dar N. I. Marr are unele opere bune, scrise cu talent, în care, uitând de pretențiile sale teoretice, cercetează unele limbi în mod conștiincios și, trebuie spus, în mod competent. În aceste opere se pot găsi nu puține lucruri valoroase și instructive. Se înțelege că aceste lucruri valoroase și instructive trebuie să fie preluate dela N. I. Marr și folosite.

5. — ÎNTREBARE: Mulți lingviști consideră formalismul drept una din cauzele fundamentale ale stagnării în lingvistica sovietică. Aș dori mult să știu în ce constă, după-părerea Dumneavoastră, formalismul în lingvistică și cum poate fi el învins?

RĂSPUNS: N. I. Marr și „elevii” săi acuză de „formalism” pe toți lingviștii care nu împărtășesc „noua teorie” a lui N. I. Marr. Aceasta, desigur, este nereserios și puțin inteligent.

N. I. Marr consideră gramatica drept un „formalism” gol, iar pe cel care consideră structura gramaticală drept bază a limbii — formalisti. Aceasta este ceva cu totul prostesc.

Eu cred că „formalismul” a fost inventat de autorii „noii teorii” pentru a-și ușura lupta împotriva adversarilor lor în lingvistică.

Cauza stagnării în lingvistica sovietică nu este „formalismul” inventat de N. I. Marr și „elevii” săi, ci regimul anacceevist și lacunele teoretice din lingvistică. Regimul araceevist l-au creat „elevii” lui N. I. Marr. Haosul teoretic l-au introdus în lingvistică N. I. Marr și tovarășii săi de arme cei mai apropiați. Pentru ca să nu existe stagnare, trebuie să se lichideze și unul și celălalt. Lichidarea acestor plăgi va însănătoși lingvistica sovietică, o va duce pe un drum larg și va da posibilitate lingvisticii sovietice să ocupe primul loc în lingvistica mondială.

I. STALIN

29 Iunie, 1950.

XVGEN JEBELEANU

IN SATUL LUI SAHIA

PARTEA I-a

I.

Se stinge ziua caldă când trecem prin Ulmeni
Și simți cum bate-o boare: de Dunăre teapropii.
Mai scapără din spițe, sus, soarele, pe cer.
Dar tot mai singurateci îi vezi acuma snopii.

Puțin, mai e. Va trece să se-odihnească singur.
Căruțele cu oameni azi nu se'ntorc la case ;
In câmp vor sta și noaptea : prea bune-or fi de paturi,
Veghiaie de tractoare, de lună și de coase.

Cât vezi cu ochii roată prin pulberea de soare.
Se scaldă în lumină un bun pământ voinic.
O țarnă potolită. Tăcută i, nu vorbește.
Ii înțelegi puterea și rostul după spic.

...Cum merg pe drumul ăsta, pe care-am mai umblat,
S'ajung la Mănăstirea, spre Dunăre în jos,
Nu.s singur. Lângă mine, pământul mă alintă
Cu-o barbă grea de grâne cu bobul sănătos.

Și-s în tarlale oameni cu mâneci suflecate
Ce'noată n mări de grâne foșnind din spice tari –
Șiun fulgerat, prin ele, de mari mașini ce umblă
Și-mi vâlure din zare un zumzet de bondari.

Pierdut de tot în lanul cu lungi sprâncene aspre
(Că până și porumbul ajuns-a pân'la brâu).
Auzi un glas că tuna spre oamenii din preajmă :
„Grâul din anul ăsta e, bă, culme de grâu !”

Pe vremea asta, frate, să tot trăești, să ai
Nu doi plămâni, ci zece, și tot să nu-ți ajungă.
Să tragi pe nări văzduhul de grâu înmirezmat
Doar dintr'o răsuflare de armăsar prelungă.

Ajung la Mănăstirea când încă n'a'nserat.
Sat mare'. Multa vreme i de când nu l-am văzut.
Și pasul mi se'ndreaptă, c'un tremur, ca și-aiunci.
Spre locul dinspre margini, acelaș loc tăcut.

Cu alții împreună făcut-am drumu acesta.
E mult de-atunci. Trecură vreo treisprezece ani.
Mergeau cu noi alaiuri, din sat, toți sărăcanii.
Cu inimile grele ca niște bolovani.

Grea atârna povara și-obrajii grei de lacrimi.
Și-am dus – era tot vară, – în luna lui August,
Pe-un car cu boi, spre locul tăcut, prin praful des.
Un biet sicriu de scânduri, un biet sicriu îngust.

... Și iată cimitirul. Salcâmi-au mai crescut.
Cum tremură văzduhul prin frunzele subțiri...
Parca și-aduc aminte și ei. Parc au oftat.
Deschid portița veche și intru'n cimitir.

Mai strălucesc prin iarbă vreo câțiva bani de soare.
Apoi îi fură umbra. Se va'nsera curând.
Pășesc pe cărăruia ascunsă'n iarba mare.
Nu i-am uitat mormântul. Ajung lângă mormânt,

În piatra cenușie, săpat în bronz e-un chip
De tânăr, ce privește și dârz și visător.
Salcâmul își apleacă frunzișul să citească:
„Sahia Alexandru – Stănescu – scriitor”.

EUGEN JEBELEANU

S'ctdaste la mormântu-i azi poate orișicine.
Dar nu era tot astfel în patruzeci și doi.
Și nici mai înainte. Te luau în spânghi jandarmii
Și te pândeau din umbră, cu rânjete, copoi.

Da, nu-i mai mult de-o piatră, o piatră de mormânt.
Cu muchiile aspre, cât un bărbat de 'naltă.
Și nu-i decât o groapă, pe veci acoperită.
Dar groapa nu e mută, și piatra este caldă.

Luci o stea... Spre chipul din bronz privesc tăcut
Gândindu-mă la anii care-au trecut — și număr.
Să-mi amintesc med bine de viața celui dus
Pun brațu'ncet pe piatră, — și parcă-1 țin de umăr.

XL

Bătrână vatră-i Mănăstirea,
întinsă peste holde line.
Și-au perindat pe ea privirea
Trei veacuri lungi, — de nu, mai bine.

Ca fost întemeiată poate
Sub vodă cela Basarab?
„O fi așa cum spui, nepoate.
„Da' rău i-a mers doar ălui slab.

„Vânjos era pământul, gras
-Săi pui pe pâine ca unsoarea.
„Ci omul: câine de pripas,
„Ca domnului era și zarea.

„Munceai amarnic dând în brânci
„Și iamfl'n sdrențe te găsea.
„De n'aveai tu ce să mănânci,
„Avea în schimb măria sa.

„Că se numea el Ferdinand
„Sau Carol sau Mihai grăsanul,
„Era la fel: tu făr'un sfaț
„Și ei în burtă cu tot lanul.

IN SATUL LUI SAHIA

„Din zare'n în zare tot cât vezi,
„Vreo cincisprezece mii hectare,
„Cu grâne, bălți și cu cirezi,
„Cu stupi de aur și hambare,

„Cu stâne, herghelii de cai,
„Strânse buluc, val peste val.
„Cu iot la ce tu doar visai,
„Erau domeniu regal.

„Vre-o pasăre de ai fi fost
„Să vrei moșia s'o masori,
„Tot nu puteai săi dai de rost,
„Sburând din noapte până'n sori.

„Trudeai în arșița de vară,
„Ți-era cămașa de văpăi
„Când vodă, după o raită-afară,
„Trecea prin multele-i odăi.

„Venea doar să culeagă'n grabă,
„Apoi să plece la vânat.
„Ținea o pușcă lungă'n labă,
„Tu — sapa'n pumnul asudat.

„Avea'n picior carâmbi înalți
„Și moi ca pielița de crini.
„Tu — nici opinci să le încolți
„Și'n tălpi crăpate, mărăcini.

„De pe pridvor dela conac
„Svârlea un ochiu închis spre tine,
„Scârbit, cum cați spre un gândac.
„Gemeai de ură și rușine.

„Un stol în urmă-i, de curteni,
„Creștea ca norul de lăcuste,
„Trăind prin arii și poeni,
„Sclipind din puști, foșnind din fuste.

EUGEN JEBELEANU

„Cu pinteni crsvârlind scânteii,
„Cum străluceau pe cai, înalții!
„Ce sărbătoare pentru ei!
„N'aveau copii. Făceau la alții.

„Ai cinci flăcăi. Aveai și o fată.
„(Ți-aduci aminte ca prin fum).
„La salcia îngenunchiaiă,
„Stă urma lațului și-acum...

„Când dat ai ochii cu vătaful
„Să vezi la față pe boeri,
„A măturai cu tine praful
„în răsul albelor mueri.

„Pe lume se lăsase noapte.
„(Doar luna'n oală-avea porumb)
„Gândeai lo nouă sute șapte,
„Priveai la flinta fără plumb.

„Noapte de fler și de oglindă...
„Conacele sclipeau semețe.
„Priveai la pruncii tăi din tindă,
„Arzând de friguri băltărețe.

„Da regelui oricana jivini
„Și pești nemărginita baltă.
„Pentru țărani, doar rogojini
„Să-i ducă'n lumea cealaltă.

„De-ai fi știut cumva să scrii,
„Nu cu cerneală ai fi scris,
„Ci c'un topor sbucnind mâinii
„Drum în hârtie ai fi deschis.

„...Băuse lampa gazul tot
„Și seafumase până'n gât.
„Bordeiul sta să cadă'n bot.
„Cântai plângând de-atât urât:

„Neagră-i viața omului
„Sub sprânceana domnului,
„Sub puterea domnilor,
„Sub pușca jandarilor,
„Stai din greabăn cocoșat
„Toată vara'n lung și'n lat,
„Și spre toamnă când te-apleci
„Patru spice să culegi,
„Două-s *a.e* regelui,
„Unu al logofătului
„Și al patndea i-al tău.
„Smulge **1**, nu fii nătărău,
„Și chiteștel în chimir,
„Să-**1** dai mâine'n zori la bir,
„C'o veni cu toba grea
„Perceptorul să ~~ți~~**1** ia,
„Să ~~ți~~ ia cu ghiara lungă,
„La chiabur să-1 vâre'n pungă.
„N'au ieșit nici pairu spice?
„Ține patruzeci de bice,
„Să-ți ~~ți~~șnească de sub piele
„Grâu roșcat cu boabe grele I
„Nai ? Intindete, spinare,
„Logofeții să te are !
„Ai luptat la Mârășești ?
„ — Nu te-a'ingem, mă, la deșii,
„Că ești ciung de două dește.
„Dar spinarea ~~ți~~-o ferește !
„Bicele când s'or încinge,
„Cică ard și parc'ar ninge.
„Gata ! Poți acu să pleci,
„Cam văzut: știi să culegi.
„Și de vrei să te și plângi,
„Du-ie'n bălțile adânci,
„Varsă lacrimi, naș'e-le,
„Să le-asculte broaștele.

EUGEN JEBELEANU

„Apele să scapere,
„Dracul să te apere !
„C'asta-i viața omului
„Și traiul săracului
„Sub șarpele biciului,
„Sub tăria domnului.

„...Când ajungi acasă frânt,
„Te-ai întinde sub pământ.
„Mai trăești, răsufli încă?
„Simți în spate parc'o stâncă.
„De-ai muri sub ea, ce-ai zice ?
„Numai gândul – și te frige.
„Singur-singurel de-ai fi...
„Dar ai casă cu copii.
„De-ai fi singur tu cu tine...
„Dar puzderie s, mulțime.
„Și sunt sărăcanii toți
„Cu copii și cu nepoți.
„Când i-apucă frigurile,
„Tremură n pumn lingurile,
„Clănțâne măselele,
„Lacrimile, grelele.
„Te gândești la ei, la ele.
„Treci și zaci după perdele,
„Că-s perdele de țânțari,
„Dăruite de cei mari...
„Treci, oprește ți sângele,
„Lacrimile strângele,
„Feșe-ți ia din frunze moi
„Rănile să le ogoi.
„Dar răbojul de pe spete
„Ține minte crn'ți 1 dete !
„Ține minte șanțurile,
„Biciul și cu lanțurile!

IN SATUL LUI SAHIA

„C'o veni și vremea ta,
„O veni și vremea ta !”

DL

... Când un flăcăii din Mănăstirea
Porni'ntr'o zi în lumea mare.
Purta în ochii lui sclipirea
Din cântecele lor amare.

Sahia...

Câte nu văzuse
Din traiul omului, de vită.
Cu pruncii înecați de tuse.
Cu moartea culegând grăbită.

Stând lâng'o Dunăre de jale.
Gândise nopți și r»opți de-arândul
La cei sărmani zăcând pe țeale.
La bogătani mulgând pământul.

Chiaburii revărsând ocări
Și cei desculți tăcând chitic...
Cum să răspunzi la întrebări.
Că unii-au tot, ceilalți nimic?

Să fii o viață'ntreagă slugă
La regi, chiaburi și moșieri.
S ascuți ce popii îți îndrugă
Despre ale raiului plăceri.

Și'n timp ce urcă'n bolți tămâia.
Să simți că viața ta-i aici.
Dar că mereu va roade-o râia,
Boerii, plesnele de bici

Și cămătarii-aprinși, limbuții
Ce mi te'mpart râzând Ia prânzuri, —
Când doar de ceruri ție nu ții.
Când bineai ști pe cin'să spânzuri !

EUGEN JEBELEANU

...Gândea flăcăul. însă mâna,
De-i singură, ce poate face ?
Pădurile încing furtuna
Vuind, cu'n milion de brațe.

Era un om. Ci, singur stând.
Făcut e omul doar să plângă.
Din neamuri de scânteii crescând
Făcută-i flacăra adâncă.

*

Era un om, blând și tăcut.
Nu prea voinic, adus de spate.
Când întâlni în drumu-i mut
Pe cei ce'n lume fac dreptate.

Greu se'ntindeau pe țara'ntreagă
Hoția domnilor și tina.
Dar comunist de ești, ai vlagă
Să smulgi și beznelor lumina.

De-ai întâlnit Partidu'n cale.
Știi drumul, nu mai rătăcești.
In omul mistuit de jale.
Deschide aripi și ferești.

Și inima dim pieptu-ți, bună.
Ce-o auzeai doar tu alt'daiă,
In mii de alte inimi sună.
Puternică și ne'nfricată.

Nu-i lesne, nu, să fii'n Partid.
Când te pândesc călăii și fiare.
Când ușile ce se deschid
Spre tines uși de închisoare.

Dar știi că vei învinge n luptă
Prin alții, daco fi să pieri.
Poporuți știe fața suptă.
Răzbește cântecu i spre cer:

IN SATUL LUI SAHIA

i

„Înghețat e râul bocnă,
„Taie viscolul zănatec,
„Comuniștii stau la ocnă.
„Of, mi-e inima jăratec !
„C'au voit să ne deslege, –
„Pline-8 închisorile.
„Câinii și cu ciorii©
„Și-au făcut în țară lege.
„Zic boerii două vorbe,
„Și răspunzi din aripi, corbe!
„Cum" ți-i sufletul, li-i cartea :
„Flueră prin dânsa moartea.
„Cine nu e la Doftana,
„E Ia Văcărești cu Ana.
„Vor tâlharii și croncăanii
„Să ne smulgă viața Anii,
„Dar mai tare-i decât ei,
„Căi de flacăra și stei.
„Au mușcat-o de picior
„Gloanțele ciocoilor.
„Dar mai tare-i decât clonțul
„Lor, – mai tare-i decât glonțul.
„E ca apa și ca focul,
„Uite-o ici, uite-o'n tot locul.
„E la gherlă ? E și nu-i.
„E'n casa săracului,
„Șade lângă masa lui,
„Scapără în coasa lui
„Mânia norodului!
„Cine nu-i la Văcărești,
„La Craiova e, cu Dej.
„La picior ghiulele,
„Și la cer zăbrelele.
„Că luptară pentru noi
„Să ne risipească norii,
„Să reteze la cioci
„Pliscurile, – muncii orii.
„Geaba după fiare-I țineți,
„Că vis chipurile vineți I
„Geaba lanțurile i taie,
„Grivițai o pâlălaie !

«O topi ea cețurile,
 -Or veni desghețurile,
 „O topi ea gratiile,
 „Lanțul și pramatiile
 „Si-o s aducă ea osândă
 „Și răsplată și dobândă
 „La boeri și cămătari,
 "La chiaburi și la tâlhari." ' '

IV.

Beznă. Negru, vântul bate.
 Bucureștii negri parcă s morți.
 Strada-i păcură.
 We . u n om adus puțin de spate.

Ochi îl urmăresc sub porți.
 Pași îl urmăresc aproape.
 – Vezi acum să nu ne scape!

Străzi întortochiate. Lin ca o pisică.
 Omul le coboară, le ridică.
 Trece depe-un trotuar pe altui, iese.
 Pasul lui prin pânza nopții țese.

Trece omul, lunecă într'una, până
 Umbra'n bezna deasă se topește.
 A ajuns. Răsuflă ca pe creste.

își strecoară sub cămașe-o mână,
 Scooteun teanc. II dă unui tovarăș.
 £ privesc _ și ochiul ie zâmbește:
 Noaptea va albi de manifeste.

-E iarnă. Poți să spui cumva
 Că frigul n'a răzbit și'n tine,
 Sahia? - „Da, e iarna grea.
 e un foc care mă tine.

IN SATUL LUI SAHIA

„Și nu mie frig. Tu crezi pesemne
„C'o fi altfel!... da, bate'n geam
„Năpraznic viscolul. N'am lemne,
„Dar foc să mă'ncâlzească, am.

– Ție roșie mâna care scrie
Și ce văd... gol îți este blidul!
– „Nu, aurora-i ce-o să vie
„Și-o luminează, și-i Partidul!

„Și-i lupta noastră fără preget
„Pentru norodul care'ngheaiă.
„Nu, nu mi-e frig. In orice deget
„Un jar de soarei și de viață.

– Ai mulți tovarăși la'nchisoare
Și tot mai scrii? Tot nu ții frică?
– „Ce mic e scrisul meu!... oe mare
Prin dâșiii slova asta mică!

– E ger în țărăacum oricând
Și nu doar iama... nu e pâine...
– „Simt pașii soarelui umblând
La Răsărit. Veni-va mâine.

„Veni-va dela Răsărit.
„Am fost în țara-i fără moarte".

(Priveam în ochii-i. Liniștit
îmi povestea. Vedeam can carte);

„Tot ce-au visat săracii lumii'ntregi
„Acoîoi faptă vie – s'o culegi.

„Pământul negru farfurie i, mare :
„Hrănește'ntreaga lume muncitoare.

„Din Kiev până'n funduri de Siberii,
„Al ei se'ntinde grâul perii-perii.

„Pe unde țaru-și apăsa piciorul,
„Statul ești tu, și ai tăi, — e tot poporul.

EUGEN JESELEANU

„Muncești cu drag, din plin, căci vezi prea
bine
„Că munca-i penru ai tăi și pentru tino.

„Muncești și nu lasi nelucrat un petic,
„Că nu e boeresc, cî-i sovietic.

„In parcurile unde stară prinții, –
„Cu alți copii, sar pruncii tăi cumiții.

„Cresc tari, și nu'n colibe de rogoz,
„Ci'n soare si lumină la colhoz.

„Ăi și băieți mai mari, ai și o fată.
– E tractoristă bună. Decorată.

„Auzi un avion. Privești pe cer.
<– Cel mare La făcut. E inginer.

„Ești tată, însă tatăl tuturor
„E ca și tine – un fiu de muncitor.

„Crești de mândrie ! Sbori deatât avânt
„Că-i ești și tu copil, deși cărunț.

„Din cerni fost ieri întunecimi și taine,
„Smulgi azi puteri electrice, combaine,

„Biblioteci și avioane repezi,
„Trecutu'n urmă, sdreanță rea, să-1 lepezi.

„Și vremii tale'nțelegându-i rostul,
„Le pui de vrei și mărilor căpăstru

„Și-apoi la. Moscova le-aduci, mărețe,
„Să vadă-a lumii nouă tinerețe.

„...Hei. ce-am văzut!... Mă, frate, noaptea.i
mică
„Să-ți spun ce e puterea bolșevică".

IN SATUL LUI SAHIA

(Vorbea Sahia. Umezi, ochelarii
Lumini și rouăi fulgerau pe față.

Tăcuse. Noaptea și clătina stejarii.
In cameră părea că-i dimineață).

„ – Cât de frumos... (aud și-azi vocea-i, vie)
„Când și la noi va fi...

Și-o să fie!"

V.

...Luptă până la urmă. S'a reîntors în sat
Intr'un sicriu..., cu trupul ușor, de copilandru.
Scrâșneau pe drum săracii: „Boerii Iau mâncat.
Că nil simțeau aproape pe bietul Alexandru..."

Slăbise. „O fereastră" – ai fi zis. Vedeai prin el.
Trist fâșâia pe câmpuri un amărît porumb.
Mari brațe muncitoare-1 luară'ncetinel.
Dar umerele toatei simțiră ca de plumb.

„Sunt vise ne'mplinite și ele-atârnă greu"
– Șopti un glas. Dar altul, răzbind peste suspine :
„Nu plânge!" – spuse. „Ce ești, o broască'n eleșteu?"
„I-om lua noi greutatea în spinări și-om ține-o bine!"

•

...Pădure uriașă de aripi cuprindea
Sicriul. „Nu-i pierdută", îmi spun privind mormântul.
Și simt că piatra asta ce-o țin de gât nu i grea.
Tovarășii de luptă nu și-au uitat cuvântul.

Să văd ce e în satul de acum, mă'ndepărtez
De cimitir. E noapte. S'aprind lumini la case.
Răcoarea-și plimbă pașii de rouă prin livezi.
Și umbrele, chiar ele, îmi per prietenoase.

PARTEA II-a

I.

Noapte. Noapte peste tot, –
 Arbor des cu coamăalbastră.
 Negre, crengilei dau rod.
 Muguri mici încep să iasă.

Umezi, tremură și ies
 Stelele, stelele,
 Până'n Dunăre – și-i țes
 Valului măргеlele.

– Spune-mi, nu fii supărat.
 Unde e, că nu s de-aici.
 Gospodăria de Stat?

Omul face ochii mici,
 Parc'aș fi un om din lună.
 Spun iar: – Bună seara! – „Bună!

Și din nou: • – Gospodăria,
 Nu te supăra... (Mă taie
 Iar din ochi, și-apoi, ursuz):
 „ – Vrei în nas ca să-ți răsaie.
 Fără să te uiți în sus ?

„Vezi acolo steaua aia ?
 (Omul m'a cuprins de spate)
 „Aia roșie ca văpaia
 De le-acoperă pe toate..."

(Am zărit-o). – „Păi, atunci...
 „Cum să n'o vezi, frate dragă.
 „Doar un ochi să vrei s'aruncl
 „Uite o ! Scânteie, de bagă
 „Toate stelele'n dășagă.

IN SATUL LUI SAHIA

„Aia e Gospodăria.
„Du-te, vezio neapărat.
„Numele îi e Sahia.
„Ce mai om a fost!... din sat...
„Ne spunea cum e'n Rusia.
„Sprijin ne era nevoii...

" – Hai, noroc! (Și urcă'n car).
„Dai mâncară fript ciocoi..."

Plec. Parcă-s muiate'n var
Lanurile. Bate luna.
Când a răsărit și ea ?

Uite-o fată
Cu-o găleată.
Uite luna
Cât aluna
Și'n găleata asta grea.
– Pot să beau o gură ?
– Bea.

Fata are plete calde
Și un smoc de păr pe ochii
Lungi, verzui, ca de smaralde.

Vântul a foșnit din rochii.

– Friguri mai aveți pe-aci?
Fata-i mică. Mă țintește. Parc'ar spune – Ce-ți veni
– „Friguri? Păi, au fost vreo-dat'
Ca să fie și acum?"
...Genele mi s'au muiat:
– „Nu, pentru copiii noștri
„Nu vor fi nici când".

Și-o văd
Cum se'ndepărtează iute, mlădioasă, peste drum.

II.

La Gospodărie nu e noapte.
Poarta naltă roșiei ca locul.
Casele scäldate sunt ca'n lapte.
Omul parcă nu și găsește locul.

Tot ce vezi, clădiri și magazii
Luminate azi de roșii stele.
Sta mai eri sub stemele.aurii
Ale regelui, stăpân pe ele.

Geamurile-s date laoparte.
Nu te'n întâmpină la porți vreo armă.
(Luna răsfoiește'n pomi ca'n carte).
Dinspre grajduri se aude-o larmă.

– Hei, tovarășe, păzea, păzea !
Sboară o șaretă prin pietriș.
Mă lipesc de zid ca un așiș.
Gata-gata nasul să mi-1 ia.

N'am ajuns să răsucesc din cap
Și-aïta trece, scăpărând pe-aleie.
Cai mai grași. Merg mai încet: la trap.
Sus, pe capră, mână o femeie.

Pleacă, vin brigadieri, s'adună.
Detunând cumplit ca un obuz.
Iese acuma un autobuz, –
Și-altu'n urma lui ca o furtună.

Intr'urt colț, sub becurile multe.
Patru tineri își ciulesc urechea,
Pe-un al cincilea băiat s'asculte:
– Mă, nu alta, să m'apuce strechea !
Tocmai când prinseseră să adorm, a
Năvălit Istrate. „Scoală (spune)
„Pâlnie de argint", mâncat-a norma,
„Nu odată, ci de patru ori !
„Parcă mă atinse un tăciune...

„Mă, vă spun, să fiu al ciorilor,
 „Dacă de acuma până'n zori,
 „Eu, cu munca mea nu l-oi răpune.
 „Ce-o să mă citiți, mirați, din nou,
 „Uite-aici, în frunte, pe tablou. '
 • O să'nalț la norme, mă, cât vrafu!"

Tac cu toții. Strigă'n urmă unul:
 – „De muncești la noapte', ia ți cearceafu!
 „Poate-i tragi un pui de somn..."

Ca îmul

Râsul tuturor sub cer răsună.
 Larg, deschis, și și tot ridică scara.
 Peste câmp, spre bolțile bătrâne.

i

Și cu ei, din holde, råde vara.
 Zornăind din săibile de grâne,

III.

Bat – și intru în birou.
 Alb e tot, de parcai ou.
 (Uite-aici au stat stăpânii.
 Dac'ai fi intrat mai ieri
 Ți'nhățau pulpana câinii).

Iată-1 pe director. Ochii
 Parcă s arși, parcă-s răscopți ;
 N'a dormit de două nopți.

Secerișul e pe-aproape.
 Nici un bob să nu ne scape!
 Secerișui mâine chiar.
 Vezi hambar după hambar!
 Le-ai văzut și ieri? Ce dacă...
 Pot chiaburii să ți-o facă
 Când nu crezi și nu visezi.
 Când ți-o fi lumea mai dragă!

EUGEN JEBELEANU

Du-te apoi c'au mai rămas
Și-altele să controlezi:
Cele trei combaine „Klass”
Și-alea douăzeci și două
De tractoare – și-apoi vezi
Iar combaina mare, nouă.
Care-o să uimească satul.
De-a venit acum cinci zile.
Sovietică
Și pe urmă...

Il privesc.
Pleaoapai roșie. Dar trează
Ieste fața, și veghează
Ochiu adânc și bărbătesc.

Intr'un colț, nevasta-i pare
Un copil ceva mai mare.
Supărată? Poți să știi.
Face bot ca de copii.

Și-așteaptă, așteaptă'ntr'una.

Bate-un vânt pe câmp – și luna
Zvârle'n ape farfurii.

Noapte-albasiră. Flori. Răcoare.

Ce te-ai mai plimba... Dar poți
Să-ți iei soțul în spinare
Și afară să ți-l scoți?

•

...îarăș teleionul. – „Cine-i?”
„...Nu... Chiar azi... acum... Laștept..
„Lucrul cel mai înțelept
„Să vie șeful uzinei.”

Intră acum pe ușă'n sbor
Și adjunctul. Zâmbitor,
îmi ia mâna și mi-o strânge.
Mâna, biata, parcă-mi plânge.

Dar mi-e fața luminată :
Și durerea o suport.
Ce mai om dintr'o bucală!
Fost hamal. Căra alt'dată
La Oltenița în port.

Intră un băiat. Bălai
Și cu glas cuviincios,
însă fără plecăciune.
Fără să se uite'n jos.
Calcă spre birou și spune s
– Am venit
Ca m auzit
Cum c'ar mai putea să fie
Locuri pe la grajduri, poate.
Sau pe la orezărie.

– „Da, mai suni. Fă bine, frate.
Și treci mâine pe la cadre.”

(Părul puștiului bălai e.
Chipul ager și pârlit).

– „Și de ești cumva trudit.
Dacă vrei, poți face-o baie.”

ic

Iese puștiul. îes și eu.
– Hai să mergem amândoi.
Am ajuns. Hei, câți broscoi!
Și mai mari
Și d'âi mai mici.
Nu-s numai din sat de-aici.

– Tu de unde ?

– Din Surlari!

– Și ăla mic cât un cartof?

– Eu?

– Da, tu.

EUGEN JEBELEANU

- Eu, din Sponțov.
– Cum e apa?
– Caldă, bună!
– Lauzi, ia cum sună, sună!

Sar copiii: – Dușul, dușul!
– Câte-s, mă? – Sunt șaisprezece.
– Cum e, mă? – Și cald și rece.

Dușul, dușul!
Ce mai cântă, mă, ghidușul!
Strălucește, de argint e,
Las'să șuere fierbinte !

Ăla, mă din Chisolet:
Las o, țacă, mai încet,
Că-ți ies aburi și pe nări.
Mă, balaure! – Hei, dușul !
Uite cum își poartă-arcușul
Pe spinări, de par viori
Și te spală ca pe flori.
Uite cum ți-mproașcă ceafa!
– „Să fiu rumen ca garafa !
– Oliolio, cum sună stropii !
– „Mari să creștem, mă, cât plopii,
„Nalți cât creștetul pădurii,
„Să plesnească toți chiaburii
„Și să se topească domnii!

... – „Gata, nene. Sunt curat.
Hai acas', că tare somn mii.
Bine m'am mai îmbăiat!..."

IV.

Șia întins pe lanuri harfa
Vântul. Potolită-î zarva.
Cât să fie? Poate, zece.
Luna-și leagă fruntea rece
Cu tulpane străvezii.

IN SATUL LUI SAHIA.

Umbreles liliachii.
Arborii par urieși.

Mă conduce la conac
Un tovarăș : Cheresteș.
A luptat în 33
Pe când bântuia urgia'n
Grivița, la cefereu.

— Da. L-am cunoscut și eu.
Pe tovarășul Sahia.

îată-ne. Măreață casă.
— Uite-aici își odihnea
Mutra lui simandicoasă
Regele când obosea
De vânat
Sau de căscat.

Jos, e sala de lectură.
Cu perdele-adânci la geam
(Să le pui când e căldură).

Pe pereții unde ieri
Se lățeau în rame regii.
Cărți te-așteaptă, să le ceri.

Scauneles boereștL
Au rămas de-atunci. De piele
Dar te cam ferești de ele:
Nu te"nd@ană să citești.
Ci eă căști și să te'ntinzL
(Pe boeri c'o carte'n mână
Rar cd fi putut să-i prinzi).

Scaunul din colț, de parcă
Nu e scaun ci-i o barcă.
Și se leagănă ușor.
Folosea
Când se gândea
Regele cum să mai stoarcă
Alte-averi dela popor.

EUGEN JEBELEANU

E târziu. Dar nu e gol , ,
Scaunul legănător.
Unde ieri căscau domol
Boeroaicele cu grație,
Șade-acum un muncitor
C'un creion sio carie'n mână.

– „Uite așa, de-o săptămână,
„După muncă,
„Ochii'n carte și-i aruncă.
„Chibzuește-o inovație –
„La batoze.”

Fețele de mese'tind
Flori portocalii și roze.

Preșuri moi, covoare, poze...

Sus, în apele oglinzii
Șerpuind, ca de mătase.
Pe unde ieri trecură prinții
Buhavi și-alte cioclovine.
Domni și doamne în taftale
Șiroind deatât polei, –
Te privești acum pe tine:

Fără pinteni, fără ciucuri
Smulși cu ghiotura și japca.
Ce ușoară'n mânai șapca
Plină toată de ulei!
Poți să spui că nu te bucuri
Când te uiți la mâna ta ?
Ai făcut azi treabă bună !
Dacă nu țiar fi rușine
Și oglinda n'ar vedea.
Parcă te-ai felicita...

IN SATUL LUI SAHIA

Urc tiptil, cu tălpi uşoare.
La etaj, pe-o scară lată.
— „Vezi, aici, dormea odată
„Printre puşti şi decoraţii,
„Regele, cu tot onorul.

„Azi, dorm evidenţiaţii.”

Trec să văd. In faţa uşii
Unde şi lepădau papucii
Vodă, prinţii, arhiducii, —
Nu mai e nici un papuc.

Cizme numai, cizme multe.
Cizme lungi de cauciuc.
Prăfuite, pentru munci.
Cizme mari ce'nfruntă apa
Şi noroaiele adânci.
Cizme largi şi de nădejde.
Străbătând iuuncitoreşte
Bălţi şi mlaştine şi lunci.

Trec in camera dealături.
Mă întind. N'adorm îndată.
Mă gândesc la muncitorii
Aşternuţi sub blânde pături
• — Ei, cei oare-s cei mai buni, —
Ca să se trezească'n zori.
Tineri şi biruitori.

Sting. Dar mă gândesc cu drag
— Pot să doarmă liniştiţi;
Bine-au pus picioru'n prag !

La fereastră.
Cântă pomii poleiţi...

...Zorile să fie? Sar
în picioare. Ceasuarată
Palra. Cerui un pahar
Străveziu, sticlă curată.

Liniște. E încă noapte,
înspre Ialomița, 'n zare.
Bolta palidă med are
Ca o umbră abia, de lapte ;

O s'o bea cocoșii'ndată...
Nici un pas, nici o ființă.
O odaie luminată.
Umbre pe la geam. Ședință.

VI.

Toată lumea, petala unu,-i trează.
In Organizația de bază.

Capetele toate-s înălțate.
Din lăuntru parcă luminate.

Să fumeze-acuma nu-i niciunul.
La fereastră, noaptea-și lasă scrumul.

Noaptea-și trece'ncet spre zori hotarul.
Toți tresar: vorbește secretarul.

„ – Fiecare dintre noi o știe:
„Azi pornim o nouă bălălie;

„Secerișul, Stalin spune, frate, ,
„Că de 1 faci la vreme, minunat e.

„Trândăvești și brațul nu ți-e harnic ?
Ai pierdut. Tot luciul ți-i zadarnic !

IN SATUL LUI SAHIA

„Și acum, mai multe nu vă spun.
„Trebue să facem lucru bun.

„Fiecare bobuleț de grâne
„Se preface pentru noi în pâine.

„Dar pentru bancheru-american,
„Glonț e orișicare bob din lan.

...Fețele mai mult se luminează
Luna mai atârnă de o rază.

„ – Comuniști când suntem în brigadă»
„Munca noastră prima să se vadă !

(Stă. Pătrunde sala). „ – Și acum.
Sus, brigăzi ! La luptă și la drum!"

Cu un cap mai 'naltă parcă-i sala:
Sparge bolți „Internaționala".

Trec tovarășii, în rânduri strânse.
Cerule albăstrește 'ntinse pânze.

Ies, se risipesc – și'n gând i-asameni
Cu un soare uriaș de oameni.

VII.

– „Vin' tovarășe, cu mine,
„Săți arăt ceva..."

Cobor.

S'a mai luminat ușor.
Fâlfâie spre sat lunr.ne

Calcă pașii prin pietriș.
Strigă paznicul: – „Hei, stai !
Cine-i ?" – Eu sun?, Neculai.
– „Tu ești ?... Unde o porniși ?"

H răspunde. Ne măsoară
 Ca un metru, tacticos.
 – „Treci.”
     Ieșim pe poartăafară.
 Pe sub arcul luminos.

– „Vezi clădirea aia lată ?
 „Aia lată, **iară** scări...
 „Uite-o. Grajd era odată.
 „Azi, e sală de serbări.

„Au cărat din port ciment
 „Mulți țărani ca să_l ridice.
 „Cam la vre un regiment,
 „Mai cu pumnul, mai cu bice.
 „Și-au clădit, sleiți de friguri,
 „Grajd'u'n termenul firesc.

„...Ca să steie 'n el un singur
 „Cal. Un armăsar domnesc.”

VIII.

Umbre albastre-au început să miște,
 înspre Răsărit se luminează.
 Sus! întreaga lume este trează.
 Scârțâie căruțe, porți și briște.

Două mii de oameni în picioare
 Prind acuma toți să se frământă.
 Amețit de somn, printre răzoare.
 Unul tânăr a'nceput să cânte :

„Uite luna, ceapă nouă,
 „Zorileau tăiat-o'n două.
 „O felie uite-o'n boltă,
 „Vezi-o'n cer pe cealaltă.
 ..Lângă ea cât o mărgică,
 „S și-o stea, acuma pică.”

IN SATUL LUI SAHIA

...Cântărețul are părul moale.
Lung, pe ceafă... Genele-i sunt blânde.
Din grădinărie, mai din vale.
Tot cântând, un utemist răspunde:

„Nu sta, mă, pe arătură,
„C'o să-ți pice luna'n gură !
„Norul ăla alb nu-i barză,
„Nice luna nu e varză,
„Nice steaua nu-i mărgică,
„Soarele nu-i pătlăgică,
„Nice muntele nu-i juncă,
„Dară munca este muncă.
„Lasă luna s'o înghită
„Zorile, – că nu-ți dă pită !
„Vin'să scoatem dovleceii,
„Dolofani cum îs purceii!
„Vin'să creștem mazărea
„Grasă cât îi pasărea !
„Vin'să creștem morcovii
„Roși ca vinul Corcovii, –
„Cam fost liber ori să mor
„După placul domnilor,
„Și-acu-s liber să trăiesc,
„Să trăiesc și să muncesc”.

IX.

Maci și vâlvătăi la orizont.
Trec mașini ca tancurile 'n front.

La Privalu Dracului, tăcuți.
Grei, se mișcă nori necunoscuți:

– „Turmele gospodăriei, vere I”
Poariă'n coarne cerul ca'n cuere.

Sforămd, aleargă herghelii
Fără șei. în frâu poți să le ții ?

înspre Dunăre cresc ghiocei?
– „Da, sunt șase mii de oi și miei”.

- Alea, țuguiate, ce să fie ?
- „Cășărie, după cășărie”.

Mazărea zâmbește: parcă-i floare.

- „Sunt vreo patru sute de hectare.

„Nu e ea'n pământul ei de baștini.

„Unde crește-acum, ieri fost-au mlaștini.

„Se'ntindea ca blana deasă stuhul,

„Ca să-și plimbe'n el boerii duhul.

„Au trecut câți ani din 48 ?

„Uite mazărea cum s'a mai copt!

- Strașnic grâu! Se clatină ca marea.

- Semănat e cu semănătoarea.

„Pe tipicul sovietic. Spornic.

„Nuți rămâne cu nimic datornic.”

Grâu *în benzi* și colo, grâu *în cruce*.

„Te crucești când vezi cât îți aduce.

„Uite orzul, uite și ovăzul 1

„Scapără de ți amețește văzul.

„ ...Vrei să vezi și altele – ai spus ?

„Bine, frate. Hai în droșcă sus !

•

„Haide, mă, la Dunăre,

„Ca să vezi ce n'ai văzut.

„Apa aia tulbure

„N'o beau melcii, ca'n trecut.

„Aplecate peste apă,

„Groasă, galbenă ca braga,

„Gături mari de fier s'adapă,

„Sus pe țarină s'o tragă.

„Șueră de-cd crede că
 „Vântul le deretecă.
 ..Cât te-ai scârpina la nas,
 „Zece mii de metri.au tras.
 „Și no țin în gura lor
 „După felul domnilor,
 „Ci-o împart pe alte guri,
 „Repezi, la semănături.
 „Că orezu-i bețivan,
 „Vrea mereu, la udătură.
 „Dă-i-o, mă, de e căldură, —
 „Să-1 vezi chiuind pe lan!"

*

„— Stă mecanicul la post,
 „N'avea nici o grijă \ Șie
 „Să dea apă după rost,
 „Căi mecanic bun Ilie.
 „A'nsetat o viață'ntreagă
 „Slugărind pe la boeri.
 „D'aia știe cum să tragă
 „Apa'n gurile de fier.
 „Și când vede c'a ajuns
 „Valul mai să dea pe afară,
 „Parcă sufletul i-a uns
 „Vin d'ăl bun, nu apă chioară.
 „Parcă a băuto toată
 „El, nu țarina'nsetată !

„Stă, privește Dunărea :
 „O iubește ca o rață.
 „ —Știi că apa nu e rea!
 „Și se șterge la mustață."

X.

Amiază. Curge soare fierț. S'aud
 Șenilele tractoarelor scrâșnind.
 Adăpostiți la umbra unui dud.
 Stau trei chiaburi. Privesc pe câmp cu jind.

EUGEN JEBELEANU

Combrina sovietică, a nouă,
De-azi noapte i-a sculat Nu se oprește.
Și ce nu face! Seceră și plouă
Cu grâne și adună voinicește.

„— O mână unul doar, mâna-i-aș dricul!
„Știi care-i... Constan din, de-aici de fel,
„Și-1 cheamă Alexandru și pe el,
„Ca pe Sahia ăla bolșevicul ;

„Au fost prieteni, — d'aia-i îndârjit".
Chiaburul tace. Slab, cu ochi sbanghii.
Tresare. înspre Dunăre-a zărit
Un lan vârstat cu pete cafenii.

Aleargă singur și se'napoiază.
Apoi se duc toți frei: „i— Să tot privești!..."
(își plimbă ochii, bucuroși, sfârleoză).
„— Gândaci, (și râd), — Sunt americănești!

„Le mancă lanul tot — și voia bună !"
Mecanicul surăde. Ia văzut:
„— Așas gândacii între ei : s'adună \ "
Și taie'n lanuri și mai hotărît.

S'aude-un avion. Surăde iar
Mecanicul. Chiaburii scurmă bolta:
„— American e, mă, că-i militar.
„Le face praf și pulbere recolta."

Coboară avionul peste ei
Și mprăștie pe lan o coadă lungă
Și mlădioasă ca de funigei.
Chiaburilor li-i gura toată pungă.

Vuiește cerul. Peste grâul des
Trec aripi largi. Elicele-s o rază.
De-abia acum chiaburii-au înțeles :
„Deal lor e, mă, că deparazitează !"

IN SATUL LUI SAHIA

Râd frații noștri din aeroplan
Și'n timp ce holda-și scutură gândacii
Și stau chiaburii gângavi, ca buimacii, —
Măreț, combaina'nghite înc'un lan.

XI.

Satu-i roșu. Soarele trimete
Vulturi stacojii să bată'n plete.

Vom avea belșug. Sunt grâne bune.
Nici un bob pe câmp nu va rămâne.

Boabeîes umflate și sunt pline.
Poți să spui că-s boabe doar? Chiorchine!

E-un miros de câmp și de benzină.
Trec băieți și fete'ntr'o mașină.

Vântul smulge de pe zare norii.
Cântă în mașină-agitatorii.

Șboară camioane încărcate.
Până'n vârf sunt pline de bucate.

Trece-un camion — bibliotecă.
Suie pionieri pe o potecă.

Pomii au frunzișuri rubinii.
Doi bărbați vorbesc în fața casei:

„ — Mi a născut nevasta.

— Ce e?

— Gemeni.

„ — Anul ăsta nu poți săi asemeni.
„Cobză.i, mă, de grâne și copii.”

XII.

Roșui soarele — și încă arde.
Umple cimitirul de placarde.

Piatra'naltă parcă e o carte.
Roșie, deschisă, fără moarte.

Scârțâie porțița. Pe cărare
Vin copii ducând un snop de soare.

Grâu bogat cu bobul sănătos —
Și-l așează pe mormânt, frumos.

Sboară păsări prin salcâmu-aprins :
Da, Sahia. Sigur am învins !

T E M E L I A *)

C A R T E A 3-a

Cap. I

Cu un ceas înainte de răsăritul soarelui, când graurii sboară repede în lungul lanurilor, când se trezesc ciocârlanii cu mot, în câmp nu se zărea țipenie de om. Un vânt rece trezea tufele, scuturându-le de podoaba ruginie a frunzelor., Nouri negri, îngrămădiți la zarea munților, arătau că ploile de toamnă vin într'o zi-două. Porumbiștile întârziate se legănau departe.

Cele trei tractoare veniseră în sat pesie noapte, duduind, tractoriștii se împingeau cu piepturile în volane, cârmuindu-le greu prin întortocherile ulițelor; tustrei erau tineri, păreau niște pitici 'pe lângă namilele de otel pe care le ungeau în ograda gospodăriei colective; le ștergeau cu grijă boturile puternice, turnau ulei la șuruburi, la rotite, par'că mângâind niște coloși. La lumina felinarelor, roțile, îndreptate spre câmp, arătau semeție.

După ce sfârșiră de uns, cei trei tractoriști se întinseră lângă namile, pe niște paie, acoperindu.se cu scurtele, să fur® un ceas de somn. Dar, hotărât, de somn n'aveau să aibă parte, căci 'prea veneau mulți oameni, să se uite, să pipăie roțile, să cerceteze plugurile. Și-apoi, după casă, la grajd și la magazia de unelte, era zarvă mare: boii, prinși de neliniște la intrarea tractoarelor în ogradă, boncăluiau, vițeei mugeau. Carele și plugurile se rânduiau pe brigăzi, cu proțapurile întoarse către câmp, toate uneltele erau îndreptate cu ascuțișurile și cu boturile către câmp ca'ntr'un ajun de atac. In fată, în rândul întâi, se aflau cele trei.

*) *Vezi primele două amți în „Viața Românească”, nr. 5 și 6, a. c.*

Iractoare. Toți, s'ar fi părut întâi că-și pierduseră capetele ; Clip seisbea piept în piept cu Cocoran; Cocoran, venind cu o cotiugă pe umeri, o rândui, din greșală, între uneltele brigăzii a treia, când știa așa de bine că-i unealtă din brigada lui. Maței, irămas cu un otic în mână, umbla dela o brigadă la alta și toți se împingeau, râzând în felul lor, dar care cum se oprea să-și șteargă nădușala, simțeau cum le tremură manile.

Apoi, când totul fu rânduit. Ion Butnaru spuse cu un glas abia stăpânit:

– Gata... tovarăși...

Tractoarele prinseră să duduie puternic încât zăngăneau geamurile. Pieptul motoarelor scoteau scânteii. Roțile se frământau în loc, porneau înainte, se trăgeau înapoi, par'că făcându-și vânt spre răsăritul prins în niște pete mari de purpură. O sirenă răsună scurt, podul pâraii și trosni sub greutatea ferului, din urmă, glasuri întrebau:

– N'au uitat nimic brigăzile ? Brigada întâia...

– Brigada întâia n'a uitat nimic... răspunse Clip, cu glasul îngroșat peste măsură. Bagă de samă, Fosăilă, boul din dreapta împunge...

– Brigada a doua... Ei... de ce naiba ți-ai luat și pruncii, Ileana? Culcă-i bine în car... ai grijă... să nu se răstoarne peste ei plugurile...

– Hai, brigada a treia... ce dracu, tovarășe Onufrie... n'ai mai dus vite de funie ? Bagă de seamă, dai cu roata'n șanț...

– Mai așa... râse Onufrie-Ochi-de-Vulpe, poprindu-și vitele la pod. Ioană, bagă de samă... te_ai și urcat în car, leneșo...

– Eu ? râse Ioana, m'am urcat ca să-mi iau desagii cu mâncare... trec la brigada lui Cocoran...

– E-e-e-i... du-te... făcu Onufrie, یرicet. Dac'ar fi Rozalia n'ași mai avea nevoie de nici un ajutor...

Ioana trecu înainte, printre vite și cară, trecu repede, până-1 ajunse pe Cocoran și s'alătură de dânsul:

– ... vezi... bădica... eu am rămas pe dinafară... nu știu în ce brigadă sunt... ia-mă pe lângă dumneata...

– Tâlhărită... eh, tâlhărită... râse uriașul... hai, pune-ți desagii în car, urcă.te...

„Tâlhărită... își spuse apoi în sinea lui, doar asară a fost rânduită la brigada lui Clip... i s'a spus. că-i în brigada lui Clip...”

Spunându-și astfel, Cocoran își largi pieptul, trăgând în plămâni aerul puternic al. dimineții. își descheie cămașa, să-i intre'n sân vântul, își svârli pălăria'n car, îndemnă boii.mai tare:

– Hai-hăis... bouleni! Hăis, să nu rămânem în urmă... să ne ținem bine de tractoare...

– Cu noroc bun! strigau oamenii ieșiți la porți... cu noroc bun la brazdă nouă...

Hăis... cea, bouleni! Mînă mai tare, Onufrie!...

Abia cînd se lumină mai bine, în boturile tractoarelor se deslușiră stegulețele roșii cu secerea și ciocanul. Pânzele fluturau din ce în ce mai repede, cu cât motoarele duduiau mai tare. La o răscruce, Petrea Papuc ieși în uliță, făcu un semn:

– ...să nu ieșiți, tovarăși tractoriști, ca dintr'un sat pustiu...

Plecă o creangă mare de răchită, rupînd-o dintr'o smucitură:

– Așa! Să gătim tractoarele... să le împodobim... că ele ne-aduc noutatea în viața noastră...

– Ei... c'apoi numai tu, măi Petrea? spuse o vecină, una rumenă. Am și eu în grădină tufe de busuioc... gaxofițe de toamnă... ia'n stați!

Și cum tractoarele își încetiniră iar mersul, svârli tractoriștilor tufe de busuioc și garofițe, tot spunând:

– ...m'ași apropia... dacă mă calcă pe picioare? Dacă te calcă vaca, pui cărbune pisat... te legi cu o frunză... îți trece! Dar cine se poate pune cu fierul... cu otelul?

Făcu un semn larg cu mâna, par'că vrînd să cuprindă grumazul unui tractor, din mers.

– Puneți florile lângă steaguri... mai strigă ea, dîndu-se la o parte, pe-un pod, căci veneau cu pas grăbit, oamenii și vitele brigăzilor. Dar Cocoran se necăjea al dracului cu boii pietroși ai lui Țupei! Și doar mînase în viața lui, vite, fel de fel. Mînase boi străini, stăpînise sub biciușca vite sprintene în vremea muștei. Acum, oricât îi îndemna din glas, oricât îi lua cu binișorul, boii tot întorceau capul, în urmă, unde s'auzea glasul lui Țupei, se opreau mugind ușor și nu vroiau să mai pornească, par'că-l chemau pe moșneag să vie să-i mîe el. Țupei, pricepînd cum stă treaba, rămase tot mai în urmă și mai în urmă, pînă ce nu i se mai auzi nici glasul nici plesnetul ușor al biciuștei. Dar nici așa, boii nu mergeau cunutrebue. Atunci Țupei trecu înainte; boii, cînd trecu el pe lângă dînșii, mugiră cald, înfiorîndu-și urechile.

La marginea câmpului nu zăboviră nici un bob, brigăzile cotiră p© după dîmb, către tarlăua a doua, tractoarele rămaseră în vatra satului și astfel, după rînduirea plugurilor, intrară în pămîntul reavăn și cineva scoase un chiot, în timp ce soarele mai avea o clipă pîn'pe zare. Cei rămași în capătul ogoarelor' priveau cum se răscolește lutul, vedeau plugurile săltînd ușor, smucindu,-se, la împotrivirea gliei uscate. Și întăile brazde creșteau, se lărgeau, se adînceau, tractoarele mîna<u puternic, croind drumuri nestăvilite către răsăritul soarelui...

La întâia întorsătură, plugurile mușcară din hat, toate de-odată. Era un hat larg, un fel de drumușor bătucit ani de vreme de roțile carelor, de picioarele vitelor și ale oamenilor. Când plugurile mușcară bine, cu toată gura, oamenii scoaseră un oftat, un strigăt scurt de mirare. După aceea, câte unul, urmăreau brazdele, moartea hatului. Fearsle svârleau la o parte hârci, niște babe ale pământului; bucăți mari de lut săreau de-odată, cu pânțelele crăpat în sus; uneori, părți din hat abia se săltau, stăteau o clipă ca și cum s'ar fi sprijinit în coate putrede • – se lăsau somnului, pământului. Cârțițele oarbe își mestecau sângele cu terna. Sate de șobolani se năruiau sub fer, se turteau în sânge. Rămâneau, tăiate dela jumătate, magaziile tuturor dihăniilor de oâmp ; grăunțe putrede, movilite de grâu, știuleți mucegăiți, se descopereau pentru o clipă luminii soarelui, s'amestecau cu fărâmele pământului. Pân'și netrebnicele, broaște râioase, un fel de buboae vii, făceau salturi tot în altă brazdă, la altă umbră, pân'le lua ascuțișul ferului de sub pânțele. Șerpi de câmp, prinși în amorțirea somnului, erau svârliți rupți în bucăți, și aveau să se sbată sub vânt pân'la asfințitul soarelui.

Dar, după a treia întorsătură, un tractor se opri cu toate plugurile sărite' din brazde; întâi au dat toate un scrâșnet, sau repezit cu ascuțișurile'n sus.

– Vechile pietre de hotar... spuse careva și tractorul dudu în gol, oprit locului.

– Vechile pietre de hotar... spuse tractoristul, coborând să potrivească plugurile la loc.

Era asudat tot, îi râdeau ochii.

– Dă-i înainte, Savel... îi strigă alt tractorist, făcându-i un semn de salut cu mâna.

– Piatra asta a ținut fericirea omului în loc... spuse Savel, privind colții pietroiului.

Erau ca niște colți de fiară, într'o gură de piatră rânjită spre oamenii care tăceau cu manile cruciș. Se uitau la tractorist ca la o putere care sfarmă o mie de ani de așezări strâmbe. Tractorul se opinti, plugurile se opintiră, piatra de hotar sări de-oparte, svârlită cine știe unde. Oamenii o ridicară, privind-o lung pe-o parte și pe alta, și se mirară mult văzându-i rădăcinile. Erau ca niște mustăți lungi, ori ca niște șerpi negri încleștați cu gurile de piatră, sugând'o până'n măduvă.

– Au fost prins pietrele rădăcini... spuse careva, rânzând amar. Dar par'că noi n'am prins rădăcini în apucăturile cele vechi și rele? Mulți, când ne-om smulge, o să găsim pe inimă rădăcini pline de sânge... șixoaie de sânge • putred, lacrimile putrede, câte le-am gemut! Eu, oameni buni, nu-s înscris cu voi, n'am fost la vremea aceea acasă. In.

tâia rădăcină, la mine, a fost femeia... mi-se încheștase bine cu gura pe inimă... mă ținea strâns ! M'am smucit – am rupt rădăcina ! A doua, a fost vaca... o 'pieritură de vacă. Mă gândeam, cum să rămân cu grajdul gol ? Am smuls și rădăcina asta ! A treia, măi oamenilor, am s'o smulg astăzi... am s'o smulg, am să-i trag cu piciorul, s'o sfarm ! Știți care-i ?

Și omul, unul ca de treizeci de ani, înalt, cu ochi sclipitori, arătă cu mâna întinderea câmpiei.

– ... numărați pân'la-al șaptelea hat, dincolo de tarla... hatul al șaptelea mi-i rădăcina a treia ! Păcat, gospodari, vecini de haturi... Hai, bre, așa dintr'odată ! Le ară... nu-s... gata ! caută o mie de ani după aceea ! Care vrea ? Grăim cu Butnaru, să ne primească și pe noi... dacă nu acum, măcar la primăvară... dar trebuie să intrăm...

– Ție ți-i ușor, Gherasime ! Spui: „să intrăm...” dar gospodinele noastre ce spun ? Vom mai avea zile bune ?

– Zilele bune abia de azi încep ! Lacrimile muierilor se usucă mai repede decât roua ! Acum curg, acum nu mai sunt ! Vor plânge o zi, după aceea au să râdă și-au să cânte o viață de om... îa'n uite-1 pe Ion Butnaru... Hei, Ionică...

Ion Butnaru venea în galopul calului, cu capul gol, deschiat la piept, venea de dincolo de deal, dela tarla a doua unde erau plugurile. Sări din șea, drept în fața oamenilor; calul, scăpat din strânsura chingilor, după ce se scutură, se uită lung în urma tractoarelor. Ca și cum ar fi simțit vecinătatea unpr armăsari sălbateci, o rupse la fugă nechezând, dând tractoarelor ocoluri largi, apoi din ce în ce mai strâmte, pân'șe opri lângă tractorul lui Savel, mirosindu-1 dela o depărtare de câțiva pași. Degeaba îl amăgea Savel, întinzând mâna și grăindu-i; calul scutura din cap, pornea iar, înconjurându-1 din fugă, strănutând. Când s apropie iar să miroase tractorul, Savel se 'plecă, îl apucă de coamă și calul avu un tremur în lungul trupului, își potrivi coada între picioare, strâns, merse o vreme la pas, alături cu mașina. Când se opri în brazdă, se uită în urma tractorului multă vreme... veni lângă Ion Butnaru și râncheză cald.

– Atunci, să fie cu noroc bun, Gherasime... voiu grăi și cu ceilalți din gospodărie, cu conducerea. Ce spuneți, oameni buni. ? Hai, tot atâta ! Ați văzut, nimic nu ne ține'n loc... mergem înainte...

– ...Vedeți, eu bunăoară, am venit așa, să mă uit. Am văzut că hatul nu-i nimic... sat de șoareci și de șobolani ! Cum am văzut cum se duce întâiul hat, am scăpat o lacrimă... dracul știe ! dar am simțit că nu mai am hat în inimă... acum pot să fluer, să cânt din trișcă... sunt ca

pe vremea când eram flăcău... Mai la urmă, ce? Cii femeia stau ea de vorbă!

P

– Bine, Simioane... îi răspunse Gherasim, strângându-i mâna puternic. Mai sunt cincii...

Dar stăpânii celor cincii ogoare se prefăcură a se scărpinga în cap, stupeau, urmăreau nourii. Unul câte unul, apucară spre sat, grăbindu-și pesul din ce în ce.

– Bre, spuse unul, oprindu-se, ored că greșim... facem rău! Mie la vară, are să-mi fie, rușine... Eu am să mă chinuesc singur... ei sunt mulți... mulți... are să-mi fie rușine! Dacă mi-ar fi fost ogorul undeva departe de ei, după vr'un deal, mai mergea... lucram în tihnă...

– Crezi? îi răspunse altul, râzând rău. Nu se află pe lume deal unde să n'ajungă ei într'o zi... nu se află deal, vale, șes, orice dracul vrei... oriunde ai fi, ei te-ajung, căci merg înainte, noi stăm pe loc! Ceeace fac ei azi, va cuprinde toată lumea... brazda începută azi duce pân'la sfârșitul lumii... Cred în asta, cum cred în lumina ochilor...

– Atunci, bădica Varktăm, de ce nu te-ai înscris din vreme?

– De ce? Ați văzut gropile șoarecilor cu pâne albă... gropi de șoareci aveam și eu în inimă! Spuneam – las'să treacă alții înainte,, că eu am mult, să nu spună careva că m'am înscris din frică. Eu mă'ntorc înapoi... care mai vine?

Toți cincii, înainte de a porni spre Ion Butnaru, își scoaseră tabacherile; își potriviră multă vreme tutunul, îmbăluau îndelung foițele,, par'că le-ar fi lipit să ție o mie de ani. Trăgeau fumuri scurte, cu sgârcenie, uitându-se îngrijorați cum țigările s'apropie de jumătate. La urmă, când rămaseră Cu cioturile pe buze, porniră hotărâți...

– ...ne gândim... băigui Simion... ne socotim. Ioane, că ce faceți voi are să se întindă... are să cuprindă... ne-ajungeți cu brazda,, oriunde-am fi...

– Oriunde-am fi... întări Variaam. Asta ce-o faceți voi n'o poate opri nimeni în loc... nimeni, oricine-ar fi! Trecem și noi cincii!

– Eu sunt din Hălăuca... grăi al șaselea.

Era un gospodar voinic, cu mustăți negre, cu ochi încruntați sub cușmă. Când vântul îi da la o parte sumanul lung, ros de-atâta purtătură, i se vedeau poalele cămășii peticite. Era desculț, avea picioare mari, cu multe urme de pălituri. Râse amar, sprijinindu-se în bățul cu măciulie:

– îmi spune Hălăciugă, oameni buni... Cine mă vede, mă crede leneș, ori bețiv, ori un calic care doarme toată ziua... Nu! Am șapte hectare de pământ, patru vite... și uitați.vă cum umblu! Am umblat la muere ca la moară... am o casă de guri., cu ce să le umplu pe

Ioate? De douăzeci de ani scurm în pământ... scurm, nu iese nimic, nici o mămăligă ca lumea! Am venit să te'ntreb, feciorule, când vine și la noi steagul roșu?

Ion Butnaru abia-și ascunse bucuria:

– Când? Când vă hotăriți să-l ridicați, oameni buni! Puteți să începeți și azi, hotăriți-vă, faceți cerere...

– E-e-e... feciorule! Cerere? Pe la noi, merge treaba mai slab... Cred că ar trebui o mână de ajutor... Când va flutura și la noi steagul roșu, ca la voi, atunci am să știu că am mămăligă destulă...

– Va flutura, tovarășe, și la voi, cât de curând... dar trebuie să munciți, să-l ridicați cu manile voastre! Partidul vi l-a dat în mână... ridicați-l! Uită-te: cum te'ntorci în sat, pune-te la lucru... încă ați mai putea apuca arăturile de toamnă...

Și Ion Butnaru se uită lung spre acoperișurile din Hălăuca.

– ...da... îți făgăduesc, bade, că în curând va flutura și peste satul vostru un steag... ne vom pune pe muncă, în curând, vom ajuta și organizația de partid de-acolo... Și mai departe, la Mircești... și mai departe !...

Intr'un târziu adause:

– ...și spre Asfințit, la Tupilați...

își scutură capul, akrngându-și un gând care-i tot da târcoale de azi dimineață. Ei, bată-i norocul de ochi albaștri! Dar Ion n'avea când se gândi la ei, avea atâtea griji, altele... aproape jumătate de noapte încercase s'o lămurească pe Victorița lui Papură, împreună cu Mina, Ileana lui Părău și Tănăsoaia. La urmă, femeia spuse că-i bună-bucuroasă de ogorul dat în schimb, mai ales că are fântâniță la capăt, fântâniță vestită a Casandrei. Acolo, în acel ochiu de apă, s'a înecat demult, o fată frumoasă, una Casandra, de jalea ibovnicului mort de glonț. După ce spuse că-i bună-bucuroasă, Victorița oftă, își privi pruncii rânduși pe pat, adormiți tustrei cu pumnișorii strânși.

– De altfel, Ioane, mâne mă duc din sat, tocmai la Bâra, la o soră... nu fiți supărați că am bătut atâta din gură... ia, ca o femeie proastă...

Totuși, Ion o puse pe Tănăsoaia s'o urmărească ce face. Intr'adevăr, cum miji de ziuă, Victorița își luă copiii, pomi spre Bâra cu o traistă mare la gât.

2.

– Gata... nu-i... nu mai este... unde-i? spunea Feodora lui ISOambă, scooiorând terna cu piciorul. Acum era... era de mai bine

de doisprezece ani... acum nu-i... și nu-i... unde-i hatul, oameni buni? Iaca, scociorăsc... nu-i...

întoarse o brazdă, o apucă în brațe ca pe-un stârv, o svârli r brazda se răsturnă ca o babcrniță, cu pânțelele crăpat în sus : din pânțele, răsări o șoricioaică, rotindu-și capul, repede, în toată părțile. În urma șoricioaicei prinseră a ieși șoareci mulți, rupân.d-o la fugă.

– Un sat de șoareci... răsă careva, în timp ce Feodora: se îndepărta aproape în fugă sprîe tarlaua a doua, de unde fugise să vadă cum i se ară haturile.

Mulți umblau năuci, măsurau arătura cu pasul, prubuluind cam: unde le-au fost haturile. Căutau rămășițele tufelor de pelin, rădăcinile de boz, cele de cucută... dar plugurile scormoniseră totul, pân'la adâncimile rădăcinilor, luându-le pe dedesu'pt, prefăcându-le în fărâme. Nimeni nu-și amintea să fi ajuns vr'odaiă, în lungul unei vieți, cu plugul, pân'la adâncul unde trăește cățelul pământului. Iată-l cum a fășnit de-odată dintre feare și mai-mai să-1 acopere brazdele, să-1 înmormânteze de viu; dar dihania o rupse la fugă înainte, se opri, se ridică în două picioare, în fața tractorului, bulbucândii-și ochii, mișcându-și repede mustățile. Mai apoi, după o fugă bună obosi, se mai ridică odată în două labe. Tractorul îl lăți sub o roa'.ă, plugurile îi frământară sângele și carnea cu țărâna.

Pe la ceasul zece, tractorul lui Savel intră în răzorul lanului. Plugurile se opintiră din greu, se mai opintiră odată... Savel întoarse capul, văzu în botul plugurilor un lanț, era un lanț lung, cu verigi groase, înroșite de rugină. Cu cât se smuceau plugurile, din pământ ieșeau alte verigi, tot mai multe, îndărătnicindu-se.

– Să-1 tragem afară cu manile... strigă careva.

– Nu... răspunse Savel, trebuie rupt cu plugurile... hai, înainte,, bivolule !

Se încorda cu tot pieptul pe volan, tractorul se smuci tușind, lanțul scrâșnea, plugurile scrâșneau, săriră din brazde biruite, lanțul rămase cu capetele în pământ, par'că ferecat în niște butuci.

-- Se ține bine... se prefăcu a râde Savel, dar era rușinat,, înciudat.

Făcu un ocol, luă iar brazdele, se apăsă pe volan, puternic, încât mușchii manilor â se întinseră pân'la plesnire. Lanțul se lăsă târât de pluguri câțiva pași, se împotrivi scrâșnind, tractorul se opri, dar se opri anume ca să-și facă vânt. Verigile săriră în toate părțile, bucăți de lanț se svârleau moarte pe brazdele vecine, zrâg'anind stins. Savel opri tractorul și coborî. Apucă rămășițele de lanț,- cercetându-le, trecându-și-le prin mâni. La urmă le aruncă la pământ, le repezi la *

o parte cu piciorul. Mai încolo, plugurile scoteau butuci putrezi, pociumbi, țărushi, hârburi de lut, petece de sumane putrede, opinci sparte, bucăți de sape.

Ion Butnaru încăleca, porni în galop spre tarlăua a doua. Oprit pe sarea dealului, cercetă satele din jur, cu mâna streșină. „Peste toate vor flutura în curând, steagurile roșii...” își spuse el, și par'că le vedea, mai înalte decât casele și decât arborii.

întâi, cum se sfârșește arătura;, va începe lucrul la Tupilați... Până'n Sâmedru, la Tupilați gospodăria trebuie să fie gata.

Vântul îi flutura marginile pălăriei, calul râncheza ușor, neli-niștit de-atâtea șuere și glasuri câte le are toamna la început. Se întâlneau, pe deal, vânturile repezi din Miezul-noptii, șuerând, urcând în vârtej frunze risipite de păpușoi, colburi răscolite din goliștea câmpiilor. Cât cuprindeau ochii, pământurile goale aveau o culoare turbure, dela munți până'n zarea Răsăritului. Ion se gândea la o primăvară apropiată când toate câmpiile vor fi lanuri; iată lanul fără capăt, plin de amețitoarea floare a soarelui... kttă grânele întinse cât zilele... Ceeace fac gospodarii din Mălini astăzi, e numai un început de drum. In vale, scurmau plugurile brigăzilor, abia mișcându-se, ca râmele, brazdele se culcau una lângă alta, una după alta, pământul întors se lățea văzând cu ochii.

Dar cine era, plugarul care ara singur, dincolo de brigăzi, de parte? Vitele plăvane abea mișcau, trăgând brazda la deal. „Mi se pare că-i Vrabie... tresări Ion Butnaru. Ia'n să mă duc eu la el... să las dracului dușmănia!” Dădu vânt calului, trecu în galop pe lângă brigăzi. Se opri la capătul ogorului cu mâna streșină. Vrabie, când întoarse brazda, la celălalt capăt al ogorului, îl văzu și se opri, pândindu-l și el cu mâna streșină. Se pândeau așa, dela depărtare, unul pe altul. Apoi, Vrabie își îndemnă boii, porni cu brazda; cu cât s'apropia, Ion Butnaru se întreba... „Dar ce am eu cu acest om? Ră fuiala mea trebuie să mi-o las de-o parte... Vrabie e mijlocăș, locul îi lângă noi...” „Cânele... gândea Vrabie, oprit în fața lui, la douăzeci de pași. Mă urmărește și mă dușmănește din pricina fetei... Dac'ar ști el, cânele, cât mă roade cugetul că am măritat-o la Tupilați... Dacă ași apuca oticul și i-ași trage una în cap? t-lite-l cum mă pândește, cânele...” Și, hotărît, Vrabie își dădu sama că dacă n'ar fi fost dușmănie între el și Ion Butnaru, ar fi intrat la colectiv, să nu i-o iee calicii înainte... Dacă-i vorba de muncă, apoi Vrabie știe răsturna și dealurile...

— Mă privești chiorăș... începu el vorba, descoperindu-se și ștergându-și fruntea de nădușală.

Avea ochii înroșiți **de** vânturi și de nesomn. Era desculț, încins peste sumăeșul scurt cu un cuirmei **de** funie. Cușma, îndesată mult pe ochi, îi era roasă și înroșită **de** vreme.

– Am ajuns la cuțite. Ion Butnaru... tu ești de vină... Feri din drum, să întorc plugul... nu-mi sta în calea plugului...

^– Bade Vrabie... bădica...

– Feri din drum. Ioane, nu te pune cu mine! Am băut destul venin!

– Bădica, să lăsăm veninul...

– Să-1 lăsăm? Mi-ați hiat un ogor... atâta pagubă... Vrabie mai are ogoare... le aire dm muncă dreaptă! Și ce-i dacă mi-ați dat ogor în schimb, pe-un dâmb? Vei vedea... eu știu scoate mămăligă și din piatră seacă! Am să găuresc dâmbul, am să-1 ar adânc... am să samăn floarea soarelui, s'o vedeți de departe și să plesniți de ciudă că nu mați putut răpune!... Pe-un om vrednic nu-î poți răpune... s'o știu... Hai, la o parte din drum!

– Dar, bade, ți-am spus de-atâtea ori că n'am nimic cu d-ta... De-atâtea ori ți-am arătat că locul ti-i lângă noi...

Vrabie privi mult în pământ, plesnea din limbă, se scărpinga sub cușmă.

– Știi bine, bădica... noi, la nevoe, ne știm călca inima în picioare...; totu-i să meargă înainte mulțumirea... bucuria oamenilor...

Și Ion descăleca, făcu un pas, Vrabie tresări din gânduri.

– Știi bine, bădica Vrabie... să lăsăm pricina... tot ai ieșit la plug... boulenii ți-s gata înjugăți...

– Eh... nu mă junghia. Ioane, lasă-mă veninului și cucutei!

– ...acum ți-i ușor, bade... întorci boii, mâi plugul de-a dreptul în tarla... mâi sdravăn... cum au să chiue Clip și Fosăilă când te-or vedea...

– Ți-am spus. Ioane, să te ferești din drumul calului... lasă-mă... eh, al dracului...

Se îndepărtă spre hat, scoase un șip dintr'o traistă. înainte de a bea, șterse șipul la gură, își repezi capul pe spate, bea și gema tot întorcând spre Ion Butnaru un ochiu îngustat. Puse la loc șipul, dar se răzgândi, și-1 duse iar la gură, bău îndelung, și acum grăia singur :

– ... m'au socotit neghiob și prost... par'că eu nu știu ce mă așteaptă mâne, într'un an? Par'că eu nu știu că nu-i poate opri nimic și nimeni? A venit vremea comunului... și ce-i? Am să le-arăt eu cât pot! Au să vadă ei cât rod are să scoată Vrabie într'o vară...

Veni cu sticla în mana, clătinându-se:

– Na... bea ! Ce te tot prefaci că nu bei, că nu-ti place rachiul ? Nu-ți place ?

– Cu noroc, bade Vrabie! unde sameni un bob, să iasă o mie! • •

Și Ion trase un gât sdravân.

– Așa, bolșevicule ! Iaca și soarele s'a făcut bolșevic... ține cu voi! In alți ani, pe vremea asta se prăbușeau nourii pe pământ... umblam prin noroaie pân'n brâu... acum – iată soarele...

își scoase cușma par'că salutând seninătatea vremii, depărtările prinse în umbre albastre. Departe, luncile erau roșii de rugina toamnei. Cele dcrtâi păsări sălbatece, călătorind spre Sud, se învârtejuu sus, într'o confluență a vânturilor.. Vrabie privi spre văzduh, cu ochii încețoșați :

– ... când s'or întoarce cocostârcii la r^rimăvară... Vrabie nu-i pe ogor... unde-i ? Unde-i Vrabie ?

Apucă oticul, Ion se feri la o-parte.

– Tot am să-ți sparg eu capul într'o zi, Butnarule... dacă nu te nașteai tu, noi mai trăiam ca'n vechi, încă mulți ani.. Hăis, boală !

Scoase boii în drum, potrive plugul ou ferul în sus, porni spre tarla fără să se mai uite în urmă și mergea mormăind sau cântând, cine să-1 știe?

Destul că așteptă la capătul tarlalei pân'la întoarcerea plugurilor. Atunci, văzându-l oamenii, chiotele de bucurie trecură dela o brigadă la alta, Cocoran mugi ca bivolul, Onufrie își încrucișa mult ochii privindul.

– Bun sosit... bob sositor... răsă Clip; Fosăilă adause :

– ... încă un mijlocaș... mai mare dragul..., vere Vrabie, potrivește-ți plugul între mine și Cli'p... așa... să fim alături, trei mijlocași de-odată...

– Eu ? spuse Vrabie, mânios. Nu ! Eu am să mă alătur calicilor... celor ce n'au arat în zilele lor... și-acum ară... să le-arăt eu cum se ară...

II pândi pe Onufrie, îl pândi pe Cocoran: lângă care să se alătore ?

Dar brazda lui Onufrie era adâncă până peste glesne, a lui Cocoran până sub genunchi. Tot atâta ! Vrabie își potrive plugul între ei și boulenii porniră alte brazde, pământul pârâia din rădăcini, brazdele luceau o clipită, se svârleau pe spate, tot una după alta, una lângă alta, până'n fumuriul dealului și mulți bouleni aveau cordele roșii în coarne, multe stegulețe roșii fluturau în coarnele plugurilor.

Vrabie ara cu ochii în jos. Dar dece oare Cocoran și Onufrie își tot făceau semne peste capul lui? Ce dracul puneau la cale? Acum se dojenea în gândul lui că intrase între Onufrie și Cocoran, se dojenea, pentrucă cu cât plugurile mușcau din pământ mai lacome, Vrabie s'apropia de ogorul lui. Destul că amândoi prinseră a lăți și a adânci brazdele în așa fel, încât Vrabie se simți strâns între ei, tot mai strâns, 'până ce ferul plugului mușcă din hat, mușcă odată și sări la o parte, mușcă a doua oară și sări iar, pân'ce Vrabie opri boii par'că trezit dintr'un vis rău:

– Ce-i asta, măi? Eu am vrut să-1 ocolesc... voi mă înghesuți... ce-i asta?

Se uită în toate părțile; dar oamenii care-1 priveau își plecară ochii în jos, și-i plecară în jos până și Onufrie și Cocoran, numai zâmbeau într'un colț al gurii. Vrabie plesni boii, apăsă plugul, cu gum înceștată. Hatul sărea bucăți și vălătuci, sărea pârâind și trosnind, rădăcinile tufelor scrâșneau. Vrabie plesnea boii mai tare, apăsa mai tare plugul și printre picioare îi fugeau șoarecii și atâtea gânganii ale câmpului. Călca peste culcușuri de coropișnițe, strivindu-le, peste cărăbuși morți trași de coarne în mușiroaiele furnicilor, și'n urmă dunga de iarbă uscată se tot răsucea cu fața'n jos, să nu se mai scoale niciodată.

„Am să vă arăt eu, calicilor.... își spunea Vrabie măsurând cu ochii tarlăua, Oare cât are să-mi iasă de-aici?” Se și vedea umplând saci cu grâu, umplându-și coșerul până'n vârf cu păpușoi hangani... „Nimeni n'are să strângă cât mine... cine-i mai vrednic și mai harnic?”

Al doilea hat îl ară fără nici o șovăială, repezea bucățile de pământ, cu picioarele, și mai că-i venea să chiue și el ca băefanii... Unul din ei, unul din brigada lui Clip, pornise un cântec și vântul i-1 purta pe valurile lui nevăzute, – încât tustrele brigăzile prinseră să cânte... era doina născută odată cu cântecul ciocârliei; și se umplu câmpia de viersul molcom ca mersul boilor și ca răsturnarea brazdelor:

„Frunză, frunză bob năut,
cât venin am med băut...”

Cu cât cântau, parc'că și vărsau veninul, și-1 amestecau cu tema. apăsau plugurile mai sdravăn, luând brazdă mai largă. Vrabie nici nu-și dădu sama când a ajuns cu plugul la ogorul lui. Lucrase numai cu ochii în pământ... de-odată, cunoscu tufa... iat-o! Era un trandafir sălbatic, drept în capătul ogorului, și avea pe vremea grâului o miroznă de te da jos. La umbra ei, Vrabie mânca la amiază, aici

trăgea câte-un pui de somn, aici se adăpostea de ploi, punând pe crengi un leșier. S'o ocolească ori să meargă înainte? își smulse-cuşma din cap, se scâpină mult. Ii veniră în minte atâtea întâmplări, legate de tufa aceasta răsărită acum paisprezece ani, taman în primăvara când a luat el ogorul în stăpânire. Cum s'o taie cu plugul? îi plecă o creangă în jos, o privi buimac, îndemnă mai apoi boii; când s'o apuce ferul. Vrabie smuci plugul din brazdă, trecu înainte, și ar fi vrut să se tot ducă, să nu se mai întoarcă pe lângă tufă. Când o tăie, cu brazda a doua, închise ochii strâns., strâns... să nu vadă nimic.

Crengile, plecându se la pământ, înainte de a se chirci sub brazdă, îi zgâriau manile și obrazul, îi apucau cuşma din cap, – și astfel Vrabie rămase mult în urma celorlalte pluguri, să întârzie cât mai mult apropierea de hat. Cum dracul îl potriviseră așa Cocoran și Onufrie, căi făceau să-și are harul cu mâna lui?

La a treia întorsătură, se prefăcu a-și cerceta plugul, îi scoase un șurub, îl tot întorcea când pe o parte când 'pe alta, tot trăgând cu ochiul spre dunga plină de buruene uscate. înainte de a porni, s'apropie de hat, îl privi dela un capăt la altul, s'așeză pe el și creerii i se învârteau. Când îl luă în plug, hatul se răsturnă, supus, postată cu postată se culca pe o parte, cuminte, în timp ce ochii lui Vrabie se umpleau de-o ceață tot mai tulbure. Abia la capăt, lăsă plugul în părăsire, porni înapoi să-și deie sama ce a făcut. Apucă în brațe un vălătuc lung, îl potrivea la loc cu iarba în sus, mai adause un vălătuc, încă unul și încă unul. Și privi arătura din jur. Pământul negru creștea văzând cu ochii, cuprinsese văiuga, urca vâlceaua, trecuse dincolo de dâmb, sărise peste drumușor, se întindea pân'la 'pâlcul de plopi cu frunze galbene, și mai încolo, cuprinsese în mijloc fântâna cu cumpănă, cuprinsese balta care părea acum mai albastră înconjurată din toate părțile de negrul proaspăt. La Răsărit, la Apus, era numai pământ negru. Din Miază-zi, dela linia zării, pân'la Miază-noapte, lângă drumul cel mare, era numai pământ negru; plugurile scrâșneau, glia trosnea, haturile se îndărăt-niceau, dar pământul negru se lățea văzând cu ochii, se lățea nestăvilit și sburau pe deasupra lui graurii și ciocârlanii moțați, coșofanele și atâtea alte păsări ale câmpului, căutând tufele și buruenele de altădată. După aceea. Vrabie își puse mâna la ochi. Răsturnă stârvurile hatului cu fața'n jos. Luă plugul de coarne, dar după felul cum mergea clătî-nându-se pe brazde, Cocoran înțelese că suspină.

– Prea... prea ne-am întrecut... spuse el către Onufrie. Să nu-l lăsăm, de-acum e-al nostru... a intrat între noi... să nu-l lăsăm greului....

– Ba, să-și verse și inima din el... cât venin nea dat să bem... să simtă că n'a intrat între noi pe-o poartă pustie...

– E-e-e... nu așa, tovarășe... Cred că să facem un popas, să-l luăm între noi... îl ținem de vorbă până-i trece și uită... așa-i bine !

– Treaba ta, Cocorane... eu nu mă opresc... Nu ! Ce-mi pasă dacă plânge ? Plânge ? Plângă !...

Și Onufrie spârcui vitele cu biciul, arând mai departe. Cocoran lăsă plugul în brazdă, desjugă boii, le puse dinainte un braț de fân. Mai apoi luă traista cu mâncare dela leucă.

– ...Dacă gospodină nu-i... nu-i! se prefăcu a se căina când Vrabie ajunsese în dreptul lui cu brazda. Nu-i gospodină – singur întind ștergarul... singur înting în sare... singur mânânc... Ia'n oprește o leacă boii și îmbie cu mine...

Vrabie se prefăcu că nu-l aude, își șterse ochii cu mâneca sumanului, pe furis, vru să măe mai departe.

– Fără șagă... oprește și îmbie! Mare lucru n'am, da'-i bună și •mămăliga cu ceapă, când ai inimă bună...

Până să-și vie în fire, că-și tot ștergea ochii pe-ascuns, Cocoran îi și desjugase boii, le și pusesese dinainte jumătate din fânul lui.

– Așa, Vrabie... tovarășe!... Când e prietenie, e bună și umbra carului, umbra spinului. Treci, rogu-te, și îmbie... întinge în sare... O îmbucătură eu – una tu...

Așezați față'n față, cu ștergarul între ei, întâi își ocoleau ochii, se uitau într'o latură, râdeau silit, până li se'ntâlniră degetele în grămăjoara de sare; atunci se priviră adânc, drept în luminile ochilor, pentru întâia oară în viața lor. Ochii lui Vrabie erau roșii și încă umezi, ai lui Cocoran erau mari și limpezi, așa' cum îs ochii copiilor. încet, încet, încrețiturile dela gura lui Vrabie se netezeau, ochii i se limpezeau și Cocoran oftă adânc, a ușurare. Știa că trebuie să rostească numai o singură vorbă, una fierbinte, pentru ca inima lui Vrabie să se deschidă ca un șipot, să-și deie drumul amarului. Dar Cocoran nu cunoștea vorbele sucite, cu înțelesuri multe, cu dedesupturi. Spunea totdeauna ce are pe inimă și așa socotea el că-i destul.

– Vezi... Vrabie... tovarășe... prinse el a se bâlbâi, dar Vrabie înghiți greu gălătușul de mămăligă:

– Taci, lasă... dece să-mi spui tovarăș? Dece? Până acum o clipă am luat acest cuvânt în răs... ce înțelegeam eu prin tovarăș ? înțelegeam că poate veni oricine să-ți bage mâna'n traistă, ori în sacul cu făină...

înghiți iar din greu:

–... tu, Cocorane, nu știu ce inimă ai... ce pui în cuvinte... Dar cum

mi-oi spus „tovarăşe”... întâi, am simţit o căldură în piept, m'am înmuiat, oricât mă aflu de înveninat la inimă...

– Bine, Vrabie... tovarăşe... bine... bălbăi Cocoran, mrosiridu-se până'n albul ochilor, simţind cum îl prinde năduşala. Vroiam să-ţi spun ce venin am la inimă eu.. De ani de zile stau singur... a început a mi se urâţi înaintea ochilor...

Se uită peste câmp, căutând-o pe Ioana, îşi înmuie glasul, cuprins, în inimă de-un val puternic :

– ...am pus ochii... o cunoşti bine pe Ioana? Vorba noastră a început dela o strachină cu borş. Cum stam şi mă uitam la alţii cum horpăe, mă trezesc de-odată cu strachina pe genunchi... Oare n'are să mă rădă satul că mă însor a doua oară ?

– Eh... oftă Vrabie, plecându-şi ochii în movilita de sare. Tu, Cocorane, eşti încă tânăr... mă gândesc cum mi-am nenorocit eu fata... Am dat-o slugă la atâtea guri! Ştii cum am crescut-o? Era piele şi oase, eu am luat-o în pădure, i-am dat lapte de capră. într'o zi, cum sta ca moartă pe brazda de fân, văd că-şi mişcă ochii... urcă târându-se pe pantece, în sus pe brazdă... ce vedea ? Era o albăstriţă de codru... Eh... dar au trecut ani de-atunci, eu m'am înrăit... am dat-o la vulpoi bătrân... vai de zilele fetei mele...

După o clipă, grăi mai departe, oftă, se jelui lui Cocoran ca unui prieten, bun de când lumea. Se vede că avea el un plan, tot socotea, ceva, umezindu-şi un deget în gură, împungându-l în sare.

– Vezi, frăţioare... că fraţi suntem de azi... eu doar am fost trecut la haita lui Tăun şi a lui Caţaveică...; şi, cum sunteţi voi comunişti... nu lăsaţi omul... Eu credeam că din partea lui Ion Butnaru mă aşteaptă:: cuţitul sau un par în cap, când colo vine la mine la ogor... asta m'a înmuiat... am scăpat oticul din mână... Mă socoteam să-1 pocnesc, când colo el vine cu vorbă blajină... Ce-ar fi, Cocorane... dacă... dacă...

Oftă, dădu din mână a silă.

– ... Dracul s'o ia de viaţă... Cred că am să mă dau pe băutură ! De când mi s'a dus fata de-acasă, am prins a bea... beau !

– E-e-e... frate! O plângi par'că ar fi moartă... de ce ? Cuscria, asta se poate oricând desface... Nu cumva, tovarăşe... nu cumva...

– Debunăsamă, Cocorane, debunăsamă... grăeşte cu Butnaru... o aduc înapoi acasă, cu zestrea'n căruţă...

Cocoran răspunse abia după ce se gândi mult:

– ... cred, frate, că Butnaru are să şi-o iee singur ! După cât îl cunosc eu, într'o zi se repede la Tupilaşi... o ia cu el.

– Cât de bine ar fi, frate... tovarăşe... tovarăşe...

Și Vrabie tăcu, mixat de răsnetul adânc și cald al cuvântului. Obrazul'i se înroși, un strop de sudoare îi răsări pe frunte.

-- ...Tovarășe... Să pornim plugurile.

Abia când îi văzu că se ridică din fața ștergarului, râzând și bă-
•tându-se prietenește pe umăr, Onufrie simți o părere de rău.

S'apropie cu stângăcie, ajutându-i lui Vrabie să-și înjuge boii.

3.

Savel sta plecat, pe volan, asculta pieptul puternic al motorului, îi asculta tușea și răsufletul, în timp ce roțile călcau întinderea, cu putere, tot înainte, brazdele se culcau lângă alte brazde, se ghemuiau unele în.altele, strâns. Peste câmpie veni o păclă fumurie, dar se stinse repede, biruită de lumina soarelui. - ,

Acum, plugurile intraseră într'un hat sărac, subțire ca "o dungă, împănat ici-colo cu tufe de iarbă uscată. Plugurile îl luau tot înainte, hatul se culca molcom.

Din poiana de plopi ieși o femeie cu trei copii, ieși repede, apucând-o în lungul hatului, înaintea tractorului. Savel o văzu abia după ce ea își așezase copiii jos, pe hat, și tocmai se așeza și ea, și tractoristul abia-i auzea bocetele printre șgomotele motorului. Copiii, țipau, vrând s'o rupă la fugă din fața namilei, femeia îi apuca de cămășuici, îi trântea jos la loc, ținându-i strâns lângă dânsa, striga în gura mare :

- ...nu! nu! nu! eu de-aici nu mă mișc, nu! Treceți peste mine cu rotile, omorîți-mă cu tot cu copii, dar de-aici nu mă mișc... nu... nu... Cine v'a dat vouă drept să-mi tăiați hatul... să-mi luați ogorul... cine? Dacă nu-i lege la oameni, este la Dumnezeu și are să vă trăsnească... M'ați trimis la Fântânița Casandrei... nu mă duc... aici m'am născut, căci vreau să mor...

Cum tractorul se smuci, mai apropiindu-se câțiva metri, Victorița prinse a-și ghionti copiii:

- Țipați, sărăciilor, țipați... țipați să s'audă pân'la Dumnezeu în cer... căci pe pământ nu-i lege... nu-i! "Cine să facă lege, dacă toți îs niște mămăligi fripte? Hai, mână tractorul dacă poți! Dacă poți, xnână-1! Ai să ne mânânci fripți pe ceea lume!...

Tractorul cârmi ia dreapta, s'o ocolească, femeia se svârli înaintea lui, cu tustrei pruncii, îi acoperi cu trupul, îi ținea strâns sub ea :

-... să văd dac'ai să poți trece... ia'n să văd... n'ai să poți trece, că omori patru suflete dintr'odată... plesni.ți-ar lumina ochilor!

- Nu te juca, lele... îi spuse Savel, râzând speriat. Dă-te la o parte ! Mai. la urma-urmei, ce vrei ?

– Ce vreau? Nimic, decât să mă lăsați pe ogorul, 'pe ogorașul meu... nare voie omul să trăiască unde vrea și cum îi place? Peste mine n'a să poți trece... nu ! nu se trece așa ușor peste vrerea omului... Decât călcată în picioare așa, mai bine să mă sărute moartea... să 'mă sărute moartea...

– E... lele... râse Savel, sărind de pe tractor și apropiindu-se. De cât să te sărute moartea, așa de tânără și frumoasă, mai bine te sărut eu... i an vino'ncoace !

Ea îl izbi în piept, îl sg-ârie pe obraz, apărându-se, dar Savel o cuprinse strâns, cu stânga, de mijloc, cu dreapta o cuprinse de după cap și o sărută lung, apăsător, drept pe dinții albi. Femeia se sbătu, după aceea oftă ștergându-și obrazul de păcură, spunând aiurită:

. – Miroși a păcură... m'ai umplut de păcură, golane... Nu ti-i rușine obrazului ? Te-au văzut oamenii... Uite cum m'ai umplut toată de păcură ! Hei, plozilor... își strigă copiii iroșiți de îngă dânsa, care'n-cotro.

– Na! făcu vrând să-i isbească lui Savel o palmă peste obraz. Din pricina ta, răpănosule, mi s'au împrăștiat copiii... Săruți femeii străine... Iasă ! Să știi... pe mine nu m'a sărutat nimeni, de zece ani...

– Atunci mai hai odată... râse Savel, și ea tipa, oamenii râdeau molcom. Apoi, rușinată, Victorița porni spre sat, în fugă, cu broboada în mână. Era năucă de rușine... se făcuse de răs, ca o proastă, spunând că se svârle înaintea namilei. Incet-încet, o cuprinse o ciudă aprigă împotriva celor ce o puseseră la cale, împotriva scârnavului de Tăun...

Savel dădu în urma ei un chiot, tractorul porni înainte.

4.

La un popas scurt pe la asfințitul soarelui, gospodarii priveau îngrijorați nouri mari dinspre munți. Vântul se răcea, tufele câmpului se smuceau în niște vârtejuri ca înainte de începutul ploilor. Noaptea venea repede, ei își îmbumbau sumanele, își înfundau cușmele mai adânc, trăgându-se în dosul carelor. Hotărât, dacă vin ploile, arătura trebuia întreruptă pentru cine știe câtă vreme... poate trebuia lăsată tocmai pentru primăvară... și-atunci rămâneau fără grâul de toamnă, fruntea panii. Erau pășiți, cunoșteau ploi începute îndată după culesul păpușoiului și care țineau pân'la căderea iernii. Patru-cinci zile dac'ar mai îngădui vânturile, dac'ar mai îngădui ploile patru-cinci zile, atunci tarlalele ar fi gata, arate și semănite; după aceea, ploile puteau să vie tocmai bine, pentru a da bobilor must prielnic.

– Patru-cinci zile... spuse Clip, îngrijorat, îmbucând din picioare, cu sumăeșul în cap.

Toți, știau bine că nu se pot pune cu stăvilarele naturii, că atunci când e rânduit să ploaie, plouă; oamenii își părăsesc arătura abia începută, se înfundă în sate, și-i cuprinde anotimpul tulbure, mai apoi anotimpul cel alb al viforului. Astfel, ei oftează neputincioși două anotimpuri la rând. îndată după călătoria cocostârcilor și a găștelor sălbătice, aprind focul, care nu se va mai stinge până'n pragul căldurilor de primăvară. Iri acest timp, traiul li-i mujdei și borș.

Dar când trăia fiecare pe petecul lui, era altceva, fiecare o scotea la un capăt, cum putea; acum, au atâta întindere, grija s'a însutit și s'a înmiit. Dacă rămân arăturile neisprăvite, însamrfă că au călcat dela început strâmb.

În dosul unui car, se vedeau numai țigările sclipind; oamenii, cu sumanele în cap, grăiau stăpânit, căinându-se fiecare în felul lui, oftând pe-ascuns.

– Ne căinăm ca babele... spuse Cocoran, nemaiputând de ciudă. Par'că nam arat o viață de om, prin ploi, prin lut, prin mărăcini...

– Odată... începu Clip cu un glas de glumă prefăcută, odată aram, și mă prinde ploaia cam pe la sfârșitul ogorului. Ce fac ? îndemn boii, h trag înainte, prin ploaie... pân'ce am simțit; cum calc în mâl...

Butnaru tăcea, tăcea de mult, cu toate că-și da sama că gospodarii așteaptă dela el un cuvânt, știa asta din felul cum, când tăceau, se îndreptau spre el toate sclipirile țigărilor.

– Mai la urmă, ce vreți... ce așteptați dela Ion? întrebă o femeie, pe semne Tănăsoaia. E mai tânăr decât noi toți, ce vrem să ne spună un fecior care încă nici n'a ieșit bine din anii sburdatului?

– Așa-i... făcu un glas tremurat, pe semne cel al lui Gavril Telegă. Cred că ar fi vremea să înjugăm, să ne ducem pe la casele cui ne are...

Și în timp ce câțiva se ridicară, gata să-și înjuge vitele, în timp ce niște care dela altă brigadă ieșeau în drum și scârțâiau spre sat, Butnaru mai tăcea.

– înjugăm carele? Gata? îl întrebă cu ciudă Onufrie. Mi-a și picat burniță pe frunte...

Intr'adevăr, îi acoperi o ploaie rară, vântul se întări venind din spre munți cu oftaturi și cu șuere.

–... ne-am făcut de răs... scrâșni Onufrie, par'că vrând să sfarme întunicul, vântul, ploaia – în măsele. înjugăm. Ioane ?

– Da, bade, răspuse Butnaru, sculându-se. înjugăm, dar nu carele... înjugăm la loc plugurile...

– Pe întunec ? Cum ? se miră careva și Butnaru cunoscă că-i Fosăilă. Cine a mai văzut brazdă trasă pe întunec ?

– Așa-i... cine... se minună și altul, pe semne Maftai. Pe întunec, brazda iese dreaptă ca udul bouului... cine-a mai văzut?

– Tovarăși... spuse Butnaru, tare, ca să întrecă vântul. Trebuie, tovarăși, să tăiem timpul în două... îl tăiem în două arând și noaptea... să ne gândim la tovarășii din fabrici: depășesc timpul... stau cu urechea la inima motoarelor... nu se lasă... muncesc pentru întărirea și înflorirea țării... muncesc ca să ne deie, nouă unelte și mașini să trăim mai bine ! Gândiți-vă la tovarășa țesătoare care lucrează la atâtea războaie de-odată... stamba se lungește văzând cu ochii... stamba pentru țărănimea muncitoare... pentru noi!

– Așa-i... întări Clip, apropiindu-se, trebuie să muncim și noi, din răspuțeri, să le dăm pâne mai bună și mai multă... Hai, tovarăși!

– Fără vorbă lungă... strigă Cocoran, suflecându-și o mână. Dacă arăm noaptea așa, am și câștigat o zi, poate le-o și luăm ploilor înainte... Arăm, zi și noapte... Care cum cade de trudă, să fie îndată înlocuit, dar să nu steie plugurile...

– N'au să steie... spuse, hotărât, Onufrie.

– As'a are să ne călească, tovarăși... înfruntăm noaptea, natura... așa fac țărani Uniunii Sovietice... ei nu se opresc nici la un greu... tac să rodească 'pustiile... Și-apoi, ia'n ascultați... auzi tractoarele? Tovarășii muncitori ară... ară înainte... nici nu s'au gândit că-i prinde noaptea... Hai să înjugăm plugurile! Tovarășe Teleagă, d-ta hodi-nește-te... ar eu cu plugul d.tale...

Și Ion își svârli sumanul, înjugă repede, ferul plugului scrășnea, pământul trosnea.

Cineva sudui întunericul și vântul, sudui cu otravă, dădu un chiot, altul răspunse:

– ...îngropăm noaptea sub brazde... are să iasă pământul mai negru... mai rodnic...

– He... al dracului ! se minună Vrabie, înjugând. Cu voi comuniștii nu moare omul... nu pierie omul... Hei, tovarăși...

înjugând, mângâia boii pe boturile asudate, își spunea: „ ... cum de nu mi-am dat seama că oamenii aceștia au atâtea vrednicie... ațâța putere... Ce ginere bun mi-ar fi fost Ion Butnaru... mai mare dragul...”

Grăbi, ca să intre cu plugul îndată după Ion, să-1 vadă băe'anul că ține să-și arate vrednicia... să-și arate puterea. Anume striga la boi, anume suduia plugul, ca să-1 audă Ion că el • a fost întâiul oare 1 a urmat.

„Mi-o ia înainte... se sperie Fosăilă, vrând să treacă înaintea lui

Vrabie. Mai la urma, cine a intrat în gospodărie mai întâi?" Degeaba își ghiontea boii, căci cel de către om se tot smucea din jug, rupsesse resteul.

Mai a'poi, pe când vântul se întetea, partea aceea a câmpiei era plină de viață.

– Noi le vom aduce mâncare la miezul nopții... strigă Mina, umblând după Tănăsoaia. Unde boala ești, mătușă? Ileana, nu te mai învârti ca țarcă... n'ai văzut-o pe lelea Tănăsoaia? Unde dracul s'a făcut nevăzută?

– E-e-e... nu ți-a așa, Mino... am ațipit și eu o leacă... știi ce bine se doarme în dosul carului, când bate vântul? Dormi... auzi șuere... clopote... și par că-ți cântă niște armonici de departe...

– Te gândești numai la petrecere, mătușă... râse Mina. Hai... dăm de știre și celorlalte gospodine, să gătească mâncare... cum au să lucreze flămânzi? Să fim gata cu mămăligile, la popasul de miezul nopții... Trebuie făcut rost de felinare.

5.

Vestea că ei s'au hotărât să scurteze timpul, stârni în -sat fel și fel de gânduri; oamenii, chirciți sub cele dintâi vânturi, aprinseseră focul, socotindu-se că ei rămân în urmă, pentru totdeauna rămân în urmă. își dădeau, sama lămurit ca colectivității deschid un drum larg și mare, un drum care n'are sfârșit, drumul panii înbelșugate.

Ironim al Văleanului, după ce-și coborî din pod cojocul de iarnă, și-1 potrive pe umeri, chircindu-se în fața focului.

– Tu m'ai gătit... spuse întorcând spre femeie niște ochi răi. Eu, vream să pășesc înainte, tu m'ai apucat de mânecă și mi-ai spus: „nu!” Așa, ou voia ta, vom mânca, în toate zilele ce le mai avem, o mămăligă crudă... o iușcă, să te speli cu ea pe cap! Știi cât grâu, cât păpușoi au să scoată colectivității? In casa lor are să fie totdeauna hram, cântare...

Femeia își puse furca de-o parte:

– ... nu mă înghimpa degeaba, Ironime... eu sunt un ca'p de vrabie... o femeie proastă... să nu te fi potrivit!

– Eu mă socoteam să te lămuresc cu cuvânt bun... n'am luat jor: dia care e cuvântul prostului!... Oare mai primesc înscrieri în colectiv? Nu știu... acum mi i rușine și mi-i urât... am să ar singur, ca strigoii în vale seacă... Se vede că de acum venim la viața împreună... și-i amar de cel ce rămâne singur...

– Dar, Ironime, lasă! Ia'n să stăm... ospătăm... ne culcăm...

– Mănâncă tu... îi răspunse Ironim, uitându-se cu silă la strachină cu fasole, la mămăliga tăiată în hrinci, cu ața. Din pricina ta, așa am să mănânc și la anul... și'n celălalt an... și'n toți anii zilelor

mele... Ce mii viața, decât o strachină de fasole cu usturoi? Bag nasu'n oală, miros de usturoi! II bag în hârbul cu care beau apă, miroase a usturoi! Tot... tot... tot... numai usturoi... usturoi! A usturoi îmi miroase cușma, cămașa, palmele... coada sapei miroase a lip «mestecat cu usturoi!

Se ridică, își svârli cojocul, își îndreptă umerii:

– ...m'ai și chircit jos lângă vatră, cățea! Cum ai auzit că se duc cocoarele, ai și aprins focul, ai și pus două rânduri de ferești, muere! Dar celor care ară pe burniță, noaptea, nu li-i frig? Eh, sărăciile de ferești!

Apucă făcălețul, îl svârli, un geam sări țândări, năvăli un sul de vânt, stingând lampa, răsturnând mătura de după ușă. In horn s'auzi un geamăt. Femeia fugi afară.

Ironim se așeză pe laiță, pe întunerec, prinse a geme. Gemu vreme multă, la urmă își îmbracă bine cojocul, își înfundă cușma, își încălță ciubotele, ieși luânduși biciușca din cuiul de după ușă. In grajd, mângâe- boturile vitelor, le mângâe urechile, lungul spinărilor, mult, pân'ce vitele prinseră să rumege molcom în căldura duhnind a fân.

– Hai, bouleni, sculați-vă... hai,, hai! Nu vă fie frică... nu vă dau casapului... nu! Mă gândeam să vă vând, să-mi cumpăr pe voi făină și îmbrăcăminte, dar lasă... lăsați... Hai, sculați-vă... Știu că umblu rupt, / un an-doi, dar după aceea... eh! Vouă am să vă aduc câte-un clopoței de argint, colo la comun...

Băjbâi mult mai apoi, scoțând plugul, tânjala, grapa. Când carul scârțâi la pod, Ironim prinse să fluere un cântec de pe vremea când era băetan. Fluera strașnic, gândindu-se cât de rău ar fi dacă ar fi să rămâe singur, ca un gândac în bulendre... ar rămâne singur, n'ar avea cine-i pune masa... cine-i mătura casa... Ziua, nici n'are să aibă când se gândi la casă și la masă, învăluit cu lucrul în comun, învăluit cu aratul, cu grăpatul, cu seceratul... dar noaptea are săi fie greu al dracului! Cum vine sară, fiecare om, fiecare ființă se întoarce la prag, la cuib. Pasărea, vine dela cinci dealuri depărtare, să-și acopere puii cu aripa... Pân' și greerușul... găza, se trage sara la culcuș... fiecare făptură se trage la culcuș, când se lasă umbrele înserării. „M'oiu învăța eu și singur... Iasă!" își spunea Ironim, fluerând de-1 dureau buzele. O s'avem în sat câte și mai câte... radio... gazete— să-ți tot petreci sara! Când ostenești, adormi lemn!

Totuși, părerea de rău îi sta în inimă ca un ghimpe, ar fi trebuit să s6 întoarcă dela poartă, să-i spue femeii o vorbă ca lumea... să-i' arate că el de-acum se rupe din traiul usturoiat, intră la comun; nu

cumva vrea să vie și ea, să-1 ajute să are? Ea să mae boii... el să ducă de coarne plugul. Și-apoi, pentru a grăi cu Butnaru, Ironim are nevoie de ajutor. O vorbă el, una femeia... rușinea se împarte pe amândoi, și-i mai ușor... Și, debunăsamă, când l-or vedea, au să-1 înconjoare-gospodarii colectivi din to'a'e părțile, au să-1 înghimpe cu glume, cu venin. Singur, cum are să se descurce? Așa, în doi, un răspuns dă; el, unul femeia... gata ! Ironime, treci și apucă brazdă !

Merse mult pe trei drumușoare, coti la un deal, se opri auzind sgo-motele arăturilor. Vântul aducea scârțâiluri ușoare de juguri, mugete de vite. Cineva fluera lung, întortochiat, ca urcușul către văzduh al ciocârliei. Trosnetul pământului s'auzea tot mai aproape, uneori câte.un fer de plug scrâșnea, pe semne în pietrele de hotar. Ca să deslușească: oamenii și vitele, Ironim își mărea ochii peste măsură, până simți sărătura lacrimilor; și-i îngusta și iar și-i mărea. Vitele și oamenii umblau ca niște umbre între umbre. De-odată, înaintea lui clipiră câteva felinare, și-acum se deslușeau ici-colo picioare de vite, picioare sufleca'e de oameni. Se zăreau brazdele cum se învâluiesc și se răstoarnă. Dela: felinare, Ironim își întoarse capul spre Apus unde se năzăreau luminile reflectoarelor. Vântul aducea horcăitul oțelului și al ferului, în luptă cu glia neînțoarsă cum trebuie, niciodată. „Acolo ară tractoarele...” se înfiora Ironim, boii mugiră ușor, întorcându-și boturile către pocnetele de motor, către fâșiile de lumini care brăzdau pâclele, înainte. „Cu ei ni-s anii de mâne... Dacau pornit așa, nimeni nu-i poate opri... nimeni! Uite cum răpun noaptea... au s'o iee înaintea ploilor...”

– Am venit și eu... oameni buni... tovarăși... unde-i fratele Ion. Butnaru? Vedeți... m'am înconțrat cu femeia... m'am tot înconțrat... am rămas în urmă.

Clip ridică felinarul, râse:

– Bob sositor, Ironime! Tu ești? Hai, pune tânjala, plugul... întră'n brazdă...

Și Clip întoarse, anină felinarul de capătul restelului, apucând coarnele plugului, sdravăn.

– „Boii mi-s nărăvași.. încă neînvățați să meargă pe brazdă...” își spunea Ironim,, desprinzând din jug proțapul carului. Ce bine ar fi fost, dacă i-ar fi venit și femeia... ea ar fi dus boii de funie, el ar fi mânăuit 'plugul... Băgă mâna în car, printre colții grapei, și-o trase speriat. Oare cine i se cuibărise în car ? Nu cumva era cănele cel bătrân, și orb care umbla prin sat, de-o vreme ? Era un dulău năpărlit cu totul: de bătrâneță, și tremura într'una de frig și de frica bătelor. Mai dăunăzi,. orb cum era, nimeri într'o tindă, femeia din casă turnă pe el apă clo-

cotită... „Cum dracul de mi sa cuibărit în car?” se minuna Ironim, asgândărind cu oticul, dar auzi glasul femeii lui râzând:

– Hai, lasă... lasă... nu mă cunoști? M'am suit în car să-ți ajut la plug, Ironime... Ironime...

– Bine cai venit, Frivonie... Hai, dă jos plugul...

Și astfel, lângă cele câteva zeci de pluguri se mai alătură unul, încă o brazdă grasă și puternică se sbătea, trosnea din mulțimile de rădăcini, biruind noaptea, luând-o înaintea ploilor celor mari și a vânturilor.

6.

Cam cu o jumătate de ceas după ce Ironim intră în brazdă, auzi cum s'apro'pie de tarla un cal în galop.

– Hei... brigăzile... tovarăși... Unde-i Ion Butnaru? Hei... striga un om,

Descăleca în apropierea felinarelor, întrebă:

– Ce sa întâmplat? S'a întâmplat ceva? Ce s'a întâmplat cu Ion Butnaru?

– Ce era să se întâmple, tovarășe? Ion Butnaru ară... vrei să >grăești cu dânsul? Uite-l, felinarul cel din față...

– A... spui că Ion Butnaru e cel cu felinarul, din față... bine... cum nu se poate de bine... cât mă bucur...

Și omul descăleca, Butnaru ridică felinarul, îl ținu lung asupra lui, abia-l cunoscuse sub cușma înfundată adânc.

– Vlasie... tovarășe... ce faci? Ce cauți?

– Ioane... tovarășe... va să zică nu s'a întâmplat nimic? Bine... "bine...

– Dar frate, ce era să se întâmple? Arăm, ne luăm la întrecere cu vremea, după pilda sovieticilor... după pilda tractoriștilor. Vezi cele trei fâșii de lumină?

– Trebuie să lași plugul. Ioane, să vii cu mine la Tupilați... sa întâmplat o pozna...

Fără să vrea Ion se gândi la Albăstrița, dar Vlasie spuse mai departe, numaidecât:

– ... la noi s'a răspândit șvonul că te-au ucis oamenii cu sapele... că de cum s'a înserat și le.ai spus că arați și noaptea, s'au repezit asupra ta, ti-au tăiat gâtul cu sapele... Tocmai eram la o adunare, că s'a întors Hobjilă din Uniunea Sovietică... ne istorisea... Am venit să •văd...

Ii luă manile de pe coarnele plugului:

– Hai, lasă... ce bine ar fi dac'ai putea veni ou mine...

– Uite tovarășe... plugul nu-l pot lăsa din mână... asta nu l' Vinu, grăim în lungul brazdei-

Spârcui boii, brazda se învălătucea puternică, mai departe:

– ... nu uita, frate, fiecare minute pierdut are preț mare... nu-ți închipui ce preț are pentru arătura noastră un minut!

– Dar, Ioane, pentru toți dracii! Să vii într'o zi la Tupilați, ne-ajuți mult... mult! Oamenii, văzându-te, vor prinde ură mai puternică împotriva chiaburilor... vor face un pas mare spre gospodăria colectivă!

– • îmi dau sama, Vlasie, cât preț are venirea mea la voi... voiu veni!

își aminti cum a făgăduit că la Sâmedru peste Tupilați va fi tura steagul roșu.

– Du-te sănătos... Incăerarea cu dușmanul să vă ascute puterea de luptă... cuceriți viața mai bună, prin luptă... Invățați-vă cu lua focul cu pumnii voștri... îi căliți... vor fi mai sdraveni...

– Bine, Ion Butnaru... cu bine... să vii!

își strânseseră manile, puternic.

– Vezi, Ioane, tu cunoști mai bine lupta, greul. Avem nevoie de tine. Îți cerem un ajutor tovarășesc... dela tine avem de învățat mult.

– Bine, Vlasie, vom veni numaidecât! Dealtfel, jumătate din ziua de mâne am și câștigat-o cu jumătatea asta de noapte...

Vlasie încalecă și mult timp i s'auzi tropotul calului departe spre podul cel mare al Tupilaților.

După cele câteva felinare care s'apropiau, după mirozna de borș adusă de vânt, gospodarii înțeleseseră că vin femeile cu mâncare, și plugurile se opriră, vitele își scoaseră capetele din juguri. Sus, în văzduh, nourii se spârseseră, stelele clipeau ca țintele de argint. Femeile întindeau ștergarele între brazde, lângă pluguri, aburii mămăligilor scoase din învelitori s'amestecau cu răsufletul molcom al vitelor,, cu aburii sudorii. Luminile felinarelor se răsfrângeau asupra manilor pline de lut luând mămăliga de dedesubt și frământând-o în gălățuș. Degete cu căței de usturoi, cu felii de ceapă, cu felioare de slănină, se plecau spre movilitele de sare, împungând apăsat. Mai la fiecare, popas, ospătau bărbatul și femeia. Dar erau bărbați cărora nu le-adusesse mâncare nimeni. De pildă, Onufrie. înțelept, Ochi-de-Vulpe se trăsese cine știe unde, după o tufă, mestecând în gol, gândindu-se la borșurile de altă dată ale Rozaliei. Mai era singur și Cocoran, dar el avea o taină, știa că dintr'o clipă într'alta va zări o femei©-

apropiindu-se; de aceea îl cuprinse o ciudă ușoară când s'apropie de el Onufrie.

– Eh, Cocorane... așa-i!

Și Onufrie stupo, tăcând după aceea lung.

– Vezi, bate vântul... noi suntem singuri... singuri! Peste perechea ta, încaltea știi că s'au scuturat frunzele... te-ai liniștit. A mea, par'c'o văd căutând drumul cu vârful baiului... așa-i!

Și stupo iar:

– ... mi-a trimis vorbă dela spital, că mai bine ar muri... că de ce să mai facă degeaba umbră pământului? Are să vrea să 'puie sare în oală, are să nimerească în ceain... Are să vrea să sufle în foc, are să nimerească în cenușă...

Dar oare de ce-1 strigau tovarășii care'ncotro? Multe femei îl cheamau pe nume. Onufrie înțelese că toți îl poftesc la masă, dar el se îndepărtă mult, mult, urcă tocmai pe deal, de-acolo de unde se zăreau răsfrângându-se pe văzduh, într'o largă pată portocalie, luminile orașului. Acolo, unde sclipesc luminile, Rozalia zace într'o încăpere albă, la spitalul de orbi... De bună seamă, ea nici acum nu doarme, stă pe marginea patului, ascultându-și în sinea ei, svâcnind, viața puternică a trecutului. Viața de mâne, cine știe dacă o mai vede în sinea ei! Dar, după ce va veni acasă, Onufrie o va face să înțeleagă totul, va duce-o de mână să pipăie arăturile, mai apoi, dacă se va însenina văzduhul, o va duce la grâu... să pipăie grâul răsărit. De mână, ca pe-un copil, o va duce la adunări, la ședințele gospodăriei... Și-apoi, sara, acasă, ea va sta culcată sub răsfrângerea lăm'pii, el îi va cel broșuri și cărțuții, îi va ceti Istoria Partidului... îi va istorisi toate faptele câte se întâmplă în lume și'n Republică, încât el, cu inima lui, cu dragostea lui, îi va înlocui lumina ochilor. Abia aștepta să treacă cele trei săptămâni câte ie mai avea Rozalia de stat la spital. Abia aștepta să și-o aducă la bordeiul cel nou, s'o pue să pipăie ușa nouă, lăițile. Așteptând-o sara, acasă, Onufrie ștergea cu grijă ferestrele, măsuța, pusese pe sub grinzi o mulțime de flori: cimbrul îl adormea cu mirozna lui "puternică.

Părăsind dealul, vru să s'apropie iar de Cocoran, dar cum auzi sunet de blide și un horpăit puternic, se trase la plugul lui, culcându-se pe brazda dinaintea boilor care isprăviseră iarba și rumegau acum molcom, pâlindu-i fata cu răsufletele calde. Dacă ar fi tras ușurel cu ochiul lui ager, l-ar fi văzut pe Cocoran cum se ridică și se întinde într'o pârâitură de ciolane.

Ioana, după ce strânse ștergarul, după ce puse traista cu blide

în leucă, s'apropie de Cocoran cu un fel de teamă. El s'a în picioare vântul îi flutura poalele cojocului.

– Ți-i frig, pe semne... da... uite ce vânt bate... al dracului! Eh, bogdaproste pentru mâncare...

Ea vru să i se bage sub cojoc, să se încălzească de pieptul lui. dar cum să'ndrăsnească dacă n'o cheamă el ?

– Hai, vino... o îndemnă uriașul... te-ași strânge... mi-i frică să nu-ți rup ciolanele, șalele... !

– ... apoi,'că nici nu te-oi trage la judecată, dacă mi le-ai rupe...

Oftă. Intră toată, se prăpădi, sub cojocul lui uriaș; cum îi ajungea cu tâmpla pe piept, își lipi urechea strâns de inima lui, ascultându-i svâcnetele regulate și respirația largă, domoală, a plămânilor. O ținu mult astfel, și-i învăluiau vânturile, îi învăluiau șoptele de noapte ale câmpiei.

• – Cât mi-i de bine... oftă ea, de-acum nu mai vreau nimic... nimic... parcam intrat sub un pom... furtuna nu mă mai bate! De-acum înainte, bădiță, s'avem pace și grâu... un bordei unde eu să-ți frământ pânea... ftinde să te aștept sara cu masa pusă...

– ... și măcar un copil. Ioană ! Par'că-1 văd, voinic cât puiul de urs, târându-se pe la prag. Vezi, noi muncim acum, ne batem cu vânturile, cu burnița... trebuie să dăm binele în mâna urmașilor, să-1 ducă departe, mai departe. Cei de mâne, vor auzi despre răul de unde ne rupem noi, ca de-o poveste... ei vor porni în viață de pe-un prag așezat mai sus. Ar fi păcat, fată, să h'avem cui da binele în mână, ca pe o pâne de grâu, să-1 ducă mai departe...

Ea tăcea molcom, numai ofta în răstimpuri lungi.

– ... eu. Ioană, în lungul nopților mele singure, mă trezesc câte-odată și mă gândesc la asta... mă gândesc că par'că sap în glod... sap... sap... de-odată nu mai am curaj... pentru cine sap ? Casele se năruesc... straele se destramă... oalele se sparg... dar omul rămâne om... el n'are moarte! Vezi, acum e toamnă, frunzele s'au scuturat, florile nu mai sunt... cerul s'a acoperit cu nouri. In curând are să se lase iarna. Dar peste câteva luni, vine iar primăvara... și te miri de unde răsare atâta viață... te miri cum de țășnesc din glie atâtea ierburi, atâtea flori! Mă socotesc că pân'și natura are o orânduire a urmașilor, în semințele căzute în pământ...

Ea își ținu respirația, pe semne că socotind ceva în gând.

– ... da, bade... de azi pân'la seceriș sunt nouă luni... îl voi naște la secerișul panii albe... atunci va fi în sat și casă de naștere... par'că mă văd: secer-secer... de-odată mă săgeată în pânțece... fug! Acolo,

la casa de naștere, au să mă iee de mână niște surori în halate albe... are să fie ușor ! Par'că te văd băgându-ți capul pe ușă, întrebând : – „... băiat sau fată ?” Dar orice va fi, va fi bun venit, căci azi au trai de-o potrivă, băieți... fete...

Tăcu, respiră lung armonizându-și mișcările plămânilor cu plămâinii lui.

– ...se va naște, bade, odată cu grâul ce-1 semănăm acum, odată cu întâia recoltă colectivă... Atunci, par'că te văd: într'o mână cântărești greutatea pruncului, în cealaltă greutatea panii calde... E-e... fericite de oamenii care au copii...

– Da... și prin copii iubesc oamenii viața ! In ochii copiilor, în creșterea lor de zi cu zi, ei văd anii de mâne... viitorul... pe care se luptă să-1 facă bun... cât mai frumos... M'am gândit bine că oamenii fără copii n'au rost, n'au viitor ! Treci pe lângă o clădire mare și frumoasă pe dinafară... spui: „halal!”... Când colo te apropii mai bine, fereștile sunt acoperite cu pânză de păianjen... abia zărești înăuntru lădoae goale... roți ruginite... moară pustie... așa-i omul fără copii!

Se lăsară între brazde, cât mai departe de capetele liniștite ale vitelor.

– Ai să fii roditoare ca pământul... ca pământul arat adânc.

Ea își potrivi capul pe-o brazdă, văzu văzduhul în l'Ungul și'n latul lui, văzu luminițele palide ale stelelor. închise ochii strâns-sirâns.,. își mușcă buza de jos pân'ce simți sărătura sângelui...

– ... la în'âia recoltă; colectivă vom fi trei secerători; doi vor râde Secerând, al treilea va dormi la umbra snopilor, melenghiul... dragul mamei...

7.

Mai încolo, plugurile porniseră din nou, cu felinarele prinse dinaintea jugurilor. Peste deal, către Asfințit, fâșiile reflectoarelor nu se'nterupseră nici a clipită, cu toaie că miezul nopții era aproape, cu toate că sosiseră gospodinele cu mâncare. Tănăsoaia și Mina, mai să plesnească, de ciudă !

întinseseră un ștergar larg, curat, pe troscotul drumușorului, potriviseră stolohanii de mămăligă, turnaseră borșul în străchini, dar tractoarele mi se opreau, treceau pe lângă ele într'un vârtej de colb, încât capetele tractoriștilor abia "se zăreau deasupra volanelor. într'un târziu, două tractoare se opriră, tractoriștii lăsară motoarele aprinse, îmbucând repede din picioare.

Savel, cu auzul țintă spre duduital motorului, vedea cum trec prin fâșia de lumină felurite dihăanii ale ogoarelor. In adâncul gropilor.

căței pământului lătrau, auzind apropierea greoaie a colosului. Se trăgeau tot mai în adânc, pân'ce simțeau cum galeriile prind a se prăbuși. Atunci sfredeleau țărâna cu boturile, cu labele, către cerul tăiat dintr'odată, se frământau între fiarele plugurilor, luând-o la fugă pe drumușorul cfoit de lumina reflectorului și nu se mai ridicau în două labe, să înfrunte omul și mașina: fugeau îngroziți, cercau să se abată din drumul alburiu, să se afunde în bezne, dar reflectorul îl urmărea... îi urmărea cu o hotărîre îndărătnică, pân'oe osteneau și-i apucau roțile uriașe, amestecându-i dintr'odată cu șapte brazde... Iepuri sălbateci fugeau zig-zag prin întinsul luminii.

De-odată, Savel prinse în fâșie o femeie. Tractorul înainta spre ea, ea înainta spre tractor, amândoi se opriră față în față...

– Stinge lumina... mă orbește... strigă femeia, frecându-și ochii, când cu o mână când cu alta. La picioare își lăsase o traistă...

– Iar tu... se minună Savel, rîzând. Ce mai vrei ?

– Tovarășe... omule... uite, ți-am adus mâncare... vrei să mânânci? Pe urmă ți-oiu arăta eu... că m'au văzut oamenii când m'ai sărutat... m'ai făcut de răsul satului... tot satul râde...

– E-e... cumătriță-cumătră... și ce bunătate ai în traistă? N'am vreme, nu pot întrerupe lucrul... dar poftim, urcă-te... mânânc din mers!

– Eu? spuse Victorița... cum să mă urc? Nici n'am pipăit în zilele mele namilă ca asta... se vede că-ți arde de glumă... tovarășe...

– Sui, dacă vrei să-mi fie mâncarea cu saț... hai! Te-i ghemui mai în mine, ai loc...

– Doamne... să mă sui pe tractor? Arn să mă umplu de păcură... cum să mă sui?

– Ușor de tot... pui piciorul pe roată... te avânți... te apuci de mâna mea... așa!

Dintr'un salt, Victorița era sus, se îndesa lângă el, pe scaun și pieptul de oțel scotea scânteii, scotea limbi de foc, pornind în apăsarea puternică a omului.

Ea se ținea întâi încleștată de brațul lui, dar pe la sfârșitul brazdelor își desprinse mâna, desfăcu gura traistei, scoase o bucată mare de pâne caldă, o rupse în două, îi întinse lui una.

– ... vezi... spunea ea, aproape strigându-i la ureche – și gura îi mirosea a pâne caldă de grâu. La drept grăind, am vrut să mă sui... am vrut, de cum am văzut tractorul... Ce-i namila asta? Unii se tem, s'pun că-i fiara cu șapte capete, din Evanghelie... câte și mai câte!

își duse mâna la sân, scoase o gazetă, dar n'o putea despături din pricina vântului.

– ... nu... nu-i nimic, lasă! Destul că în gazeta asta am văzut o tractoristă, o femeie... o femeie cu păr frumos... și e arătată cum râde... mână tractorul și râde... râde !

– ...debutăm, e o femeie sovietică... răspunse el și din clipa aceea obrazul i se făcu grav, grăia așezat, încât ea abea-1 mai recunoștea în el pe băetanul care o sărutase.

– ... da... femeile sovietice! În război au mână tancurile... acum mână tractoarele, combainele... poartă, ca și bărbații, motoarele cele mai uriașe, n'ai de unde ști ce-i aceea o hidrocentrală... e o mare cădere de apă... un fluviu oprit la stăvilare. Puterea apei în cădere pornește roțile uzinelor, pune în mișcare fabrici... dă lumină electrică satelor de pe mii de kilometri... Și acolo, la acele hidrocentrale, muncesc femei. Dar unde nu se vede mâna femeilor sovietice ? Azi e țărancă la colhozul părintesc, mâne e aviatore... conducătoare de fabrică...

– Vezi, măi omule... Cum te cheamă pe tine ? Pe mine mă cheamă Victorița...

– Să fii sănătoasă. Victoria! Pe mine mă cheamă Sava, dar toți îmi spun Savel. Hei, Victoria... Victoria... Știi că sunt și la noi în țară: S.M.T.-uri... școli de tractoriști. Sunt acolo femei... învață!

Opri tractorul, amândoi coborîră, se sprijiniră cu spatele de pieptul cald al motorului.

– Cum îți spuneam. Victoria... sunt școli de tractoriști și la noi în țară... este una chiar în Roman. În câteva luni știi desface tractorul și-1 știi face la loc, ca pe-o jucărie... Uite, vezi, ar trebui să 'plece la acele școli femei cât mai multe... astfel nu s'ar mai simți mai prejos, mai slabe decât bărbații! Eu cunosc o tractoristă, una care înainte murea de foame... S'a dus la școala de tractoriști, acum conduce o stație de mașini, a întinerit la loc, toată ziua îi rîd ochii după tractoarele care lucrează pe câmp...

– E-e... măi Sava! Ce mă gândeam ieri? Mă gândeam așa: „mi-a dat cutare om chiabur o strachină de făină, ca să mă'ndemne să mă trântesc cu copiii înaintea tractorului... Eu, în cugetul meu, eram împăcată cu ogorul dat în schimb, însă acelaș om chiabur, îi zice Tăun, m'a sfătuit să nu mă las... că dacă fac gură, îmi mai dă Statuii și niște bani pe lângă ogor. Și am venit cu cei trei copii...

– Ferească dumnezeu, Sava! Nu eram nebună să mă omor! Am încercat poate scot bani, pe urmă m'a cuprins rușinea... văd că voi toți sunteți suflete calde... Intră la voi în adunare un om plecat de griji, încrețit la față, și iese drept ca bradul... hotărît! Asta am văzut-o eu, cu ochii mei, aici în sat la noi! Este unul, Onufrie-Ochi-de-Vulpe :

•acum câțiva ani îi cântau greerușii în bulendre. II mai cunoaște cineva azi pe Onufrie cel vechi, în Onufrie cernou? Nimeni! A învățat la partid atâta carte... par'că te mângâe când grăește! Cum să cer eu bani, dela niște oameni ca voi? Spune!

Savel îi atinse brațul, ea și-l trase, spunând mai departe, mai "ho'ărită :

– ...despre mine spun toți: „ia... o femeie... o proastă !” Nimeni nu mi-a dat, niciodată, un colț de scaun să mă așed, m'au ținut în picioare la ușă pentrucă eram femeie și eram socotită proastă. Acum, o văd pe baba Tănăsoaia: își și scăpase un picior în groapă... acum umblă dreaptă, ca o fată mare! De unde vine puterea asta? Cum •grăiți voi cu oamenii, de-i schimbați din temelia lor?

Oftă greu, tăcu; i se păruse că aude în apropierea tractorului niște șopote. Intr'adevăr, cine erau cele două femei furișate între brazde, ctscultând-o? Una era capul răutăților, ghidușa lele Tănăsoaia... Văzuse cum se oprește tractorul lui Savel tocmai în celălalt capăt al lanului și ce i-a spus Minei? „Se vede că tractoristul e trudit... ori i s'a stricat ceva la motor... ia-'n hai la el cu mâncarea !” < ... Veneau una după alta, în lungul brazdei, de-odată aud vorbă, glas de femeie. Cine să fie? Tănăsoaia își sgâi mult ochii, dar nu era chip s'o cunoască pe Victorița.

– Asta-i Victorița lui Papură... îi șopti Mina și amândouă se potrivoră bine între brazde, trăgând cu urechea, să vadă ce are de grăit cu tractoristul, tocmai ea care încercase să se omoare...

– Noi, tovarășă Victoria, arătăm oamenilor pricina răului... le arătăm cum să se sbată, cum să lupte, de-aceea ies dela noi hotărâți, schimbați de nu-i mai recunoști... Cum intră între noi, îl luăm între umerii noștri... nu se mai simt singuri... singuri și fără nici o nădejde...

– ... și cum ar trebui să fac, ca s'ajung la școala aceia? Pe semne că va trebui să grăiesc cu oamenii dela Partid, cu Onufrie... mi-i rușine, căci m'am pus atâta în gură! Lam bațjocorit fel și fel...

– Pentru asta, nu-ți taie nimeni capul, tovarășă! N'a încercat nimeni să-ți deschidă inima, să vadă ce ai! Onufrie te va îndruma, n'ai grijă! Am să grăiesc si eu cu dânsul. Dar ce te vei face cu •copiii?

– Da... asta-i! Ce mă voi face cu copiii? N'am pe nimeni, soră, mamă, vr'un neam!

Tănăsoaia o ghionti pe Mina, amândouă se îndepărtau rușinate, aproape în fugă. Ce crezuseră ele că vor auzi... și ce au auzit! Baba ctvea un nod greu în gât, încât abia aștepta să se îndepărteze și să

și-1 verse asupra Minei ! Mai încolo, o apucă de mână, abia stăpânindu-se să nu țipe:

— ... ți-am spus, Mino... ți-am spus de-atâtea ori,, am tot bătut din gură degeaba ! In loc s'o fi luat pe Victorița cu binișorul... cu glas blând, noi am socotit-o dușmancă... par'că n'ași fi fost și eu dușmancă la înce'put! In loc să-i fi. căutat în gândurile din cap, în bătăile din inimă, noi eram gata s'o apucăm de cozi! Ce are să spună tovarășul tractorist în gândul lui? Are să spună : „Halal de tovarășele din Mălini... câinii după dânsule! Au în sat o femeie care vrea să se ducă la școala de tractoare, și ele nici cu spatele nu știu !...". De-acum înainte, Mino, să ne gândim mai mult înainte de a grăi... cum să neș'ergem păcatele față de Victorița ?

— Taci, lele, lasă-mă vântului! Par'că eu n'ași fi simțit aceeași rușine ca și d-ta... In obrazul cui are să se spargă rușinea că Victorița n'are unde să-și lase pruncii, cât va sta la școală ?

— Oare... băigui Tănăsoaia, oare n'ar vrea ea ?...

— Ce să vrei?

-- Eu și-așa sunt singură... Dac'ar fi să mă iau numai după Ileana lui Pârău: o lume toată o știe cât e de săracă... și uite cum îl crește pe Razonte... cum o crește pe Agripina ! A strâns două cofe de ouă, a răbdat numai ea știe cât... și le-a cumpărat străițe... lui Razonte pălăriuță și brău, Agripinei fustișoară... Ha ? Ce spui, Mino ?

— li bine așa, lele... dar asta să ne învețe minte... prea arn lăsat la o parte pân'acum socoteala cu copiii... cu femeile ! Am isbitit să facem gospodărie colectivă... gata ! am prins a cânta... cântăm... ne îmbătăm cu miroznelor borșurilor... ne culcăm pe-o ureche ! Am pus piciorul pe-un pietroiu... gata! ne-am crezut scăpate din șuvoaie, dar răstoarnă iarăși, în vârtecuș! Gospodinele din Mălini... mare scofală ! De-acum înainte-i luptă mai îndrăcită...

-- Să ne punem la treabă, Mino... sa nu stăm!

— întâi și'ntâi, lelică, să întocmim căminul de zi ! Toți spun că nu-i casă ! Dar cum stă goală casa lui Cațaveică ? Țarcă lui a umplut lumea, că s'a speriat de muncă, golanca ! Și a lăsat o casă cu patru odăi... cu tindă... cu bucătărie... are în față o grădiniță mai mare dragul... Casa stă goală... noi ne văităm că nu-i casă ! Rușine pe capul nostru!

Mergeau repede, vântul le smucea scurteicile.

— ... și-apoi, lele, avem muncă multă și'n satele vecine ! Trebuie să ne împărțim, la nevoie într'o mie, să deschidem mințile femeilor lătorene... să prindă la colectiv și ele în satele lor ! Cum vine duminica,,

•eu mă duc la Tupilați... organizația U.F.D.R. de-acolo merge prost... toate merg prost acolo... o știi pe Solomia...

– D'apoi, scumpa mătușii, păcat greu vei săvârși dacă nu mă vei lua cu tine, să mergem împreună ! Las'că știe baba cum să desbată babe, fete tinere! Mă duc, mă așed jos pe șanț, la o poartă. Femeia de casă se face că nu mă vede, nu mă cunoaște, dar eu îi trimit o vorbă peste gard: „...acasă ți-i gospodarul ?” Ea vine la poartă... femeii din vecini prind a se strânge, eu prind a le spune... **Iritai** o iau cu molcomul, cu încetîșorul, după aceea bag cheia în lăcăiă... cuiul în inimă: „...Dar de ce merge lumea prost ? De ce ? V'ați întrebat- vre-odată din pricina cui merge lumea prost ? Voi munciți și n'aveți catrințe pe voi, altele stau albe, dolofane, la umbră ! Ia'n uiați-vă la chiabureasa...”

Ii greu până răspunde una : după aceea,, vorba se leagă... melița Tănăsoaiei umblă... umblă de sar puzderiile și colbul... sar, cine știe unde...

8.

încă din copilărie, Cocoran avea un somn greu, par'că se scufunda într'un mâl peste măsură de adânc. înșfăca perna cu amândouă brațele, prindea a sforăi strașnic, încât nimeni și nimic nu-l putea trezi, puteau să-l iee apele, putea să ardă bordeiul pe dânsul. Putea dormi zile și nopți la rând, încât în sat îi ieșise vorba că a dormit odată așa de mult, că i-a crescut iarbă la poartă, ca'n vorba cântecului :

„de când zaci, Linuțo, moartă,
tf-a crescut iarbă la poartă !”

Și se mai spunea despre niște fasole pe care Cocoran le lăsase afară, pe prispă: așa de mult dormise, încât când s'a trezit, fasolele i-au fost încolțit și i-au fost înflorit în traistă; că niște bobi de secară, căzuți în tindă, au avut timp să'ncolțească și să crească, iar când s'a deșteptat el, secara bătea cu spicu'n grindă...

Acum, se înșfăcase cu amândouă brațele de-o brazdă, își amestecase picioarele printre niște vălătuci de pământ, se acoperise sub cojoc cu totul. Boii, căzuți de trudă, rumegau molcom, scurgându-și balele. Cum se scufundă bine în somn, Cocoran avu un vis.

Se făcea că holda colectivă dăduse în copt, el secera, era asudat tot, nu mai putea de trudă, dar mânuia secerea înainte, căci brigada lui era în întrecere cu altă brigadă... și cum să se facă de rușine, rămânând în urmă? Dar oricât grăbea, alți secerători i-o luau înainte.

Nu era el lacom de pâne... dar cum să-și ciufuluiască cinstea? își svârlise totul de pe dânsul, rămăsese doar în cămașă... dar, hotărît, ori secerea lui tăia rău, ori el prindea a îmbătrâni, căci Onufrie râdea de el, ajuns cu treaba cine știe unde... și toți râdeau privindu-1 cum înșfacă mănunchiurile de grâu și se muncește degeaba să le taie... Până și baba Tănăsoaia îl întrecuse, ba, ea îi întrecuse pe toți, râdea de toți, repezindu-și înainte bărbia ascuțită. De-odată, cum se muncea Cocoran așa, par'că văzu în holdă picioarele voinice ale Ioanei; îi auzi glasul:

– Omule... uită-te... ți l-am adus...

Și-i arăta ceva învelit într'o pânză albă.

– Uite, omule... e frumos? Băiatul tău... m'am ținut de făgăduință... ți l-am născut la întâiul seceriș...

El își lăsă secerea la picioare și plecându-se asupra pruncului, îi stropi trupul cu sudoarea de pe frunte. Il luă în mâni, ridicându-și-1 mult deasupra capului, chiuind, arătându-1 oamenilor, holdelor plesnind de coapte și luminii soarelui. Dar el si-1 ridica mai sus și mai sus, vrând să-1 arate și altor holde, altor oameni, din niște ogoare mai bogate, de peste ani. Pruncul țipa și plângea, Cocoran spunea cu gura lărgită pân'la urechi:

– E-e-e... fiule... băețelule... ți-i frică de viitor? Da? Cum așa? Ia'n uitate mai bine înainte cu ochisorii tăi, uită-te... învață-te de *mir* a privi înainte, tot înainte...

Și se făcea că pruncul se uită înainte, mult, mult, și obrăjorii S se încrețiră într'un zâmbet, ochii i se măreau, i se umpleau de auriul grânelor văzute înainte, peste ani, departe.

– Așa, pruncușorul tatei... uită-te, înfrumusețează-ți fața, ochii. în holdele viitoare! Zărești niște lumini, ca niște stele coborîte printre pomii satelor? Aceea-i electricitatea, fiule! Dar niște vuete auzi? Acelea-s tractoarele. Stai... nu te sbate. nu te teme, pruncule! Ceeace vezi, e fumul celor două locomobile. Zumzetul neîntrerupt îl scot cele două batoze, treerând de dimineața până'n sară...

Oamenii își lăsaseră secerile, se strânseseră în jurul lor, roată, urmărind ochii către viitor ai pruncului. He.e – se uitau ei, cu bucurie, în felul lor, dar mai toți erau mâhniți... mâhnit se uita mai cu samă Onufrie-Oc'hi-de-Vulpe; el nu legănase niciodată copii pe genunchi, nu cunoscuse niciodată bucuria asta. Dar nu-i nimic, copii să fie. ori ai cui ar fi ei!

– Să fie sănătos și vrednic, Cocorane, să ne ducă munca mai departe... înfăptuirile mai departe... după socialism – comunismul... binele cel mai mare, pânea cât roata carului...

Și toți îi lăudau pruncul, vedeau în el o altă viață, viitorul, binele.

După aceea se făcea că Ioana își învelea odorul iar, sub pâzna albă... și să fi văzut putere în Cocoran! Par'că mânca spicele... miriștea i se golea înaintea manilor... acum era în fruntea brigăzii, brigada cu care se întreceau rămăsese în coadă, cine știe unde...

De-odată, cum dormea el și visa, cineva i se împiedecă de picioare. Era unul îmbrăcat într'o manta cazonă, pe cap cu o șapcă. După ce stătu mîlc, cu câțiva pași, scoase de sub manta un to'por. Un bou, cum rumea, culcat cu un picior de denainte întins, tresări. La tresărirea următoare, străinul s'apropie în vârful cismelor, ridică toporul, îl isbi cu toată puterea, încât copita bouului sări de-o parte, la câțiva pași, un boncăluit lung, întrerupt, spintecă întunerecul. Toporul se isbi și a doua oară, drept între coarnele celuiilalt bou, dar acesta nu boncăluit, numai gemu, răsufla din ce în ce mai greu, simțind cum îi curg din nări, în ternă, fuioare de sânge. După aceea, străinul se îndepărtă fugind în vârful cismelor. Oricât boncăluita de tare bou cu copita retezată, Cocoran nu se trezi. Veniră -oamenii cu felinarele și toți tăceau uitându-se cum se chinuesc boii să moară. Cel isbit în cap, se lăsase pe-o parte, întorsese la cer un ochiu peste măsură de bulbucă, sângele îi curgea într'una, din amândouă nările, i se slobozea din tăetura adâncă dintre coarne, și sângele cuprindea tot mai multă ternă, s'adâncea în ternă tot mai mult. Nimeni nu scotea niciun cuvânt. Doar Onufrie băigui ceva.

– N'ajută la nimic... la nimic... spuse o femeie, suspinând de i se scuturau umerii. Săracii boi, trebuie uciși... Dumnezeu știe cum! Dar, pe porțile iadului! cine e făptașul?

– He-e... cine... cine... zăriți ceva, tovarăși cu felinarele? Căutați bine, trebuie să fie urme...

– Da... da... ia'n uitați-vă... nu-i asta urmă de cismă? Urmăriți mai departe! Dar Cocoran unde-i? Nu cumva Lo fi căsăpit și pe Cocoran? Unde-i?

Căutară în jur, mult, pân'au zărit un cojoc, crescând și descrescând, sub un răsuflet puternic. Apoi degeaba îl trăgeau de picioare, îl scuturau de umeri, strigau la el, cineva îi băgă într'o nară un 'pai, dar adormitul se șterse cu mâna, se întoarse pe altă parte, dormind-lemn.

Butnaru sta năucit, uitându-se la chinul boilor. Cel cu piciorul tăiat, scurma teama cu botul; uneori își slobozea din gură limba lungă, albastră, și-o trecea prin ternă, lingând-o într'o apăsare desnădăjduită, ca și cum ai fi avut pe ea cărbuni aprinși, milioane de furnicari. Apoi, cu cât sângele i se scurgea, îi slăbea și cutremurul din trup, pleoapele

TEMELIA

i se lăsau pe ochi. Butnaru își desbracă sumanul, îi acoperi capul. Și sumanul se cutremura tot mai rar, pân'ce s auzi o isbitură și piciorul tăiat se chirci sub suman și el.

Boul al doilea, înainte de a muri, cercă să se ridice pe picioarele de dinainte, se prăbuși într'un horcăit 'puternic de plămâni. Cineva svârli peste el cojocul smucit de pe Cocoran, și cojocul îl cuprinse aproape cu totul.

– ... na... iată... făcu Fosăilă, descoperindu-se fără să vrea, dinaintea vitelor moarte. Cu lacrimi și cu sânge... Nu s'a mai trezit Cocoran, tovarăși ?

– ...Dușmanii ! sudui Clip, întorcându-ss tocmai de cine știe unde. Se văd urme de cisme pân'la drumul prundurilor. Acolo, începe iarba, nu se mai deslușește nimic.

Tăceau, ascultând noaptea din jur. Se strânseseră umăr la umăr, par'că așteptând vrăjmașul, care tăcuse mălc, stătuse ascuns, o vreme, să-și lege rănile. Acum, pornise iar, dar nu numai prin topor. Se va arăta în fel și chip, în ceasuri neașteptate. Câțiva, stăteau de-o parte, rezemați de vite. Un car se și auzi pornind la drum spre sat.

– De nu m'ar fi văzut nimeni că am venit să ar aici, cu ei... spunea Ironim al Văleanului smucind funia, plesnind vitele cu biciușca. Hei, femeie... ce facem dacă au simțit că trecusem la colectiv? Ne pot da foc la casă... ne pot ucide vitele...

-- Eu ți-am spus să te-astâmperi... îi răspunse femeia, plângând de frică și de mila boilor uciși. Dar unde ascultați voi de femei ! Bat din melițe, degeaba, voi fluturați din ureche, ca armăsarii...

Cocoran se trezise înșfârșit și-i svârleau apă în față. Când pricepu despre ce-i vorba, desveli capul unui bou, îl desveli și pe al celuilalt. Ingenunchie, își vârî grumazul în jug, smuci cu putere.

– ... să mergem mai departe, tovarăși... spuse Butnaru, ho'ărît, și plugul lui Cocoran fu svârlit de-o parte, îl luă locul un alt plug, unul tras de doi cai. încet-încet, sângele boilor s'amesteca în terna răscolită, brazdele se culcau 'peste alte brazde; lucrul, oprit în loc câteva clipe, porni mai dârz, avântat de ura oamenilor.

– E-e... uoigașule... eu ți-s popa... gemu Cocoran, punând în car plugul și cotiuga. ^

Apoi, fără săi simtă nimeni, luă carul de proțap, îl trase până'n sat, la poarta gospodăriei colective. Țupei, stând la un colț al grajdului, abia-i auzi gemetele.

– ... da, moșule... tovarășe... da... e-e... s'a întâmplat o nenorocire mare... mare!

Țupei se uită îngrijorat la car, îi încercă leucile, roțile, neînțelegând nimic. / - i ; ' "

— Eu sunt vinovat... spuse Cocoran, cu o liniște usca'.ă. Am dormit... puteau tăia lemne pe mine. Când m'au trezit, peste boii d-tale asvârliseră două sumane, ca să nu-i vadă cum își trag sufletul...

— Și cine... cine...

— E-e... cine... dușmanii binelui, tovarășe! Să mă svârcolesc în mormânt, să ard de viu, dacă nu le-oiu pune eu mâna'n gât!

Țupei se sprijini de car, se 'prinse de-o leucă, să nu cadă, în timp ce Cocoran mergea spre casă, mormăind, oprindu-se și mormăind iar. \

Totuși, cum își dădu sama Vrabie, plugurile arau mai dârze, asta se deslușea după trosnetul din ce în ce mai grăbit al pământului, după îndemnul răstit al oamenilor. „Pui de vulturi...” își spuse el, înjugând boii la plug, din nou. O viață de om am trăit între ei, i-am crezut că-s la fel cu mine... niște oameni colo... Și uite-i, nimic nu-i poate opri în loc !"

Mânând boii, își aminti din vremea veche a pădurăritului. Umbla printre niște poene de fagi, și asfințea soarele. Cum umbla, dă de-odată de niște pui golași, căzuți se vede dintr'un cuib de sus. Li ia -- și-i bagă în sân, îi duce la bordeiul pădurăriei, le dă drumul printre puii de găină, printre boboci. Și puii au crescut, acolo în coștireață, la: un loc cu toți. într'o zi, deschide ușa, se așează 'pe prispă chemându-și orătâniile să-i mănânce grăunțe dela picioare. Au venit puii de găină, au venit bobocii; puii sălbateci, cum au simțit largul, și-au luat sborul... săgetând spre înălțimile înșorite ale amurgului, spre niște vulturi.

— Pui de vulturi... se înfiora Vrabie, în timp ce găinile cărâiau, rațele măcăiau, întorcându-și un ochiu spre sălbăticiunile semețe ale văzduhului. I-am crezut ticăloși... niște pui oarecare... când colo erau puii îndrăsneți ai vulturului...

Și omul mână boii mai îndârjit, s'ajungă la rând cu ceilalți oameni din brigadă... și să-i întreacă.

: - 9. I " " : - , ' ' ' ' ' ' ' ;

Luminile asfințitului înroșeau ochiurile fereștricilor. Cum sta între Cocoran și Clip, Onufrie părea mai mărunț, numai ochii îi ardeau^ arătând o puternică frământare lăuntrică. Se tot uita sub masă, își vedea 'picioarele desculțe arătând ca două făpturi pline de frig între ciubotele dârze ale lui Clip, și opincile cu gurguri carne ale lui Cocoran.

La urmă, când își îndreaptă fața spre adunare, șopotele încetară,

toți îl priveau cu căldură, îi zâbeau, îndemnându-l să prindă a grăi. Onufrie tăcu, până-și mai molcomi bătăile inimii.

– Ion Butnaru mi-a dat în primire un foc aprins, gata să se întindă și mai departe... focul luptei. Eu, în loc să hrănesc flăcările, să le cresc, m'am întins în cenușă... la căldură... mi-am pus pumnul sub cap... am adormit...

Privi la Butnaru, așezat pe banca din față, între Savel și Boambă.

– ...Tu, Ioane, te-ai sbătut... ai pășit prin chinuri... noi știm cu toții cum ai știut să ne'ndemni... să ne crești., am lovit dușmanul, în dreapta, în stânga, am deschis drum, am ajuns la înfăptuirea gospodăriei colective! După aceea, ne-am pus ochelari de cai... n'am mai privit nici într'o parte! Hai la trap! Hai la galop! Am fugit, pân'am asudat, pân'am dat balele și nădișala... gata! În timpul acesta, am uitat tocmai ce-i mai de samă... am uitat lupta de clasă, am uitat colții chiaburilor! Armele, ne ruginesc în pod, sub căpriori... Ne-am lăsat duși de reușită, ca de-o apă... și apa aceea ne poate fi moartea, dacă nu dăm bine sama! Am uitat că dușmanul nu stă cu manile cruciș! Așa, din pricină că ne-am lăsat îmbătați de reușită, am ajuns să pierdem cele mai bune vite din gospodărie... Puteam pierde și oameni... oameni lipiți cauzei cu toată inima!...

Cocoran își plecă ochii sub masă, se înroși tot, asudat până'n sfârcurile urechilor.

– Da... așa-i... mormăi el întorcând spre adunare niște ochi vinovați.

– Fără îndoială că așa-i, tovarășe Cocoran! Nici tu n'ai știut păzi lucrul... bunul comun... nici noi, organizația de partid, n'am lucrat cum trebuie... n'am urmărit fiara până'n vizuină! Întâmplarea asta să ne învețe minte! Dușmanul și-a arătat colții... dar să nu creadă că ne vom lăsa!

Bătu cu pumnul în masă:

– ... să nu creadă că ne vom lăsa!

Se stăpâni, rușinat, își vârî 'pumnul sub chingă, să n'ul mai scape în masă și a doua oară.

– ... ținutul nostru s'a umplut iar de svonuri... cele mai urâte svonuri! Cum am pornit la arat, noaptea, la Tupilați, a și mers vorba că Butnaru ar fi fost ucis cu sapele... că vitele aduse la comun ar fi fost tăiate... câte și câte! Dar mai cu samă uciderea boilor a descourajat și descourajează oamenii din împrejurimi... li-i frică, văzând că nici dușmanul nu stă! Ce ai de spus, tovarășe Cocoran?

• – ...numai a cunoaște în fața voastră că sunt vinovat, n'ar ajuta nimănui, tovarăși... Dar vă spUn... dracul știe... mi-i rușine! Eu, am

avut zilele acestea o bucurie... o bucurie, mare cât nu mi-o putea cuprinde Inima ! M'am tras de-oparte, să mă bucur în toată voia... așa cum am făcut în copilărie cu o oală cu miere...

– ... Dar, tovarășe... îl întrerupse Savel... de ce ai fost sgârcit cu tovarășii d-tale ? Comunistul nu se bucură, nici nu suferă singur... împarte totul! împarte bucuria, cum ar împărți o pâine caldă... împarte, la fel, necazul... suferința: astfel când simte umerii... i-i mai ușor... Trebuia să-ți spui bucuria și tovarășilor d-tale...

– ... tocmai asta... am păstrat bucuria'n mine... ca odată în copilărie, când am pus mâna pe-o oală ou miere... o oală mare... plină până'n vârf. In loc s'o împart cu frații mei, fur o lingură, mă furișez în luncă. Mă așed jos, îmi pun oala între picioare... și prind a mânca... mânânc... pân'ce dau de fundul oalei! Ce a fost după aceea, nu vă mai spun : am zăcut șase luni în capăt! Eu tovarășe, am avut o bucurie... o bucurie mare...

Și Cocoran tăcu, zăpăcit, își puse pălăria pe cap, parcă spre a nu i se vedea stropii de nădușală de pe frunte, ca și cum ar fi vrut să-și ascundă ochii vinovați. își puse pălăria la loc pe masă grăind mai departe :

– ... cum a dat în mine bucuria, săptămâni de zile umblam ca beat; dar nu cântam, ca omul atins de vin; era o beție numai a mea, nu vroiam să dau nimănui nimic... mă ghemuisem în mine, așa ca melcul... Uitasem lumea... oamenii ! Dar, tovarășe, asta mi-a ucis băgarea de samă... Mă leg, în fața voastră, să muncesc mai mult, atât de mult, încât s'acopăr pierderea boilor... să plătesc paguba adusă gospodăriei...

– Trebuie prins numaidecât Cașaveică... spuse mai departe Onufrie. Trebuie urmărit Tăun și- codițele Iui... să-i dovedim în fața oamenilor și a legii, că sunt dușmanii binelui... să le punem mâna'n gât! De-atâta vreme, în sat la noi nu s'a mai grăit gospodarilor nimic... Savel se ridică:

– Eu, ași putea vorbi într'o după amiază, ori într'o sară. Despre ce? Dar nu-i tractorul lucrul cel mai de preț pentru țărănimea muncitoare ? Știți ce ar însemna asta ? Dragostea feciorilor din Mălini, pentru tehnică, ar crește văzând cu ochii... în câteva săptămâni, mulți dir? ei ar fi la școala de tractoriști... N'ar fi asta încă o puternică înfrățire între clasa muncitoare și țărănime ?

Se întrerupse, tăcu, ascultând valul de bucurie al oamenilor.

– partidul ne arată câte zăcăminte încă nedescoperite se află în popor. In puiul de țaran care desface un șurub, -trebuie să-l vedem pe inginerul de mane... Uita-ți-vă cum s'a întâmplat cu un fecior dela

Văleni: mă roagă odată să-i arăt... mă roagă și a doua oară... eu îi arăt, — în trei zile chiuia la volan, azi e unul din cei mai buni tractoriști dela S. M. T.-urile noastre... a uimit școala!

— Noi, tovarășe Savel, îți mulțumim... îți mulțumim... ai să dai satului un lucru de preț, de mare preț! Dacă n'ați fi fost voi, clasa muncitoare, niciodată n'am fi nimerit drumul... near fi cântat încă o mie de ani greeruşii în bulendre!

Și Onufrie își șterse nădușala, se duse pân'la Savel, îi strânse mâna, puternic.

— ... cu adevărat se spune că S. M. T...urile sunt ca inimile! Svăcnesc, dau viață satelor... În fiecare Duminică, dela voi pornesc camioane cu cântece și cu steaguri...

— Asta ni-i și menirea, tovarășe secretar! Odată cu brazdele mai adânci, odată cu pânea mai bogată, trebuie să împărțăm cu țărâni-me muncitoare tot ce știm mai mult ca ea i Cartea și tractorul... iată drumul! Iat-o pe tovarășa Victorița... Cine-o vede, poate spune în sinea lui: „ia, o femeie"... Dar câtă dorință de a ști! Trebuie să faceți tot chipul, s'o trimiteți cât mai curând la școală...

-- Va fi trimisă la școală... da... despre asta nici o îndoială..., răspunse Onufrie. Va fi încă o biruință! Dușmanii izbesc cu topoarele în ite, așteaptă a doua venire... noi trebuie să luptăm, să construim 'lăinte! Cu cât sunt ei mai răi la colți, cu atât trebuie să-i urâm...

Ușa se deschise, intrară Petrea Papuc și Vlad Grozavu.

— E-e-e... măi oameni buni... măi! Vin la voi, nu de capul meu, a au trimis o samă de gospodari strânși la poarta gospodăriei colec.../e... Tot satul geme, oameni buni... Dacă l-am prinde, pe ucigașul 'ițelor, i-am smulge câte-un dinte! Boncăluțul boilor când mureau, ne-a omorât somnul... așa ceva nu s'a mai pomenit de când locurile! Jel ce-a ridicat toporul și a isbit, ored că nu-i născut din femeie... I-a înscut vipera... Iau născut spinii... nu i se cuvine numele de om!

— Blestematul! spuse Vlad Grozavu, ascunzându-și cu mâna păianjenul mustăților. Când va fi prins, socot că n'ar trebui dus la judecată... ar trebui lăsat pe mâna copiilor și femeilor, să vadă el ce i se cuvine! I-ar scoate ochii cu bețele... I-ar sparge cu furcile de tors, I-ar turna sare în răni... blestematul!

— Da, Vlade... reluă Petrea Papuc, printre tuse. Asta am venit să v'o spun, oameni buni... să știți că inima ni s'a lipit de voi și mai-trâns, când am auzit fapta fără nume...

Oamenii tăceau, uitându-se cum vin câțiva săteni prin ogradă. Veneau cu șovăieli, se tot opreau să se întrebe între ei.

– Cheamă-i, Petrea... spuse Onufrie... ei ne sunt tovarășii de mâine.

– Cu noroc bun, tovarăși... rosti un bătrân cărunt, descoperindu-se și punându-și cușma la picioare, pe prag. Am venit! O să mă întrebați: „și ce-i dac'ai venit? Fii sănătos!” Dar nu-i așa, măi oameni buni! Cum să-mi feștelîți mie obrazul de om bătrân și să nu mă poftiți la arat? Unii spun: „ce să cauți la ei, la casa Partidului?” Dar casa Partidului e casa noastră... inima noastră! binele de-aici trebuie să înceapă! Sunt câni care se dedau la omorît suflete nevinovate de vite... Eu, cum am auzit, mi s'a înfoiat cojocul pe mine! Am și venit... Oh, măi oameni! Tot satul fierbe!

– Fierbe... și are să fiarbă și mai al dracului... spuse un gospodar dela spatele bătrânului. Ce ucigaș! Ar trebui svârlit în pară de foc, blestematul! Nici o lege nu l-ar putea ierta! Dac'am văzut de cât sunt în stare dușmanii eu mi-am și înjugat boii... mi-am spus: „...să nu mă socotească cineva pe mine dușman al colectivștilor... dușman al binelui!” M'am socotit că stând de-o parte, ca nehotărâțul, ca prostul, dau apă la moara dușmanilor... de ce să stau de-o parte? Vreau să vă arăt ce simt pentru voi, măcar punând umărul la arătură!...

– ...și eu, feciorii moșului... spuse hotărît bătrânul. De șaizeci și mai bine de ani merg... merg prin'r'o pădure... zare nu-i... drum nu-i... loc de hodină nu-i!... Dar am văzut zarea la voi... par'c'am întinerit! Alaltăieri sară, ce-mi vine? Cobor trișca din pod, o pup pe muștuc, o trec prin căldarea cu apă, ca să-i dau umezeală, și prind să cânt... Tocmai băteau clopotele... și mă prinde baba cântând din trișcă.

– „Cum, hărăitură? Eu îmi rup ciolanele închinându-mă la icoana sfântului Niculai... tu cânți din trișcă! Va pune el Dumnezeu mâna pe tine, pe ceea lume... are să-ți bage trișca pe gât...”

Iaca așa, nu mă lăsa! De-odată, aude ieri despre uciderea boilor! Cum a aflat, n'am mai avut pace în casă... ca acum duoăzeci de ani când a fost prins unul Floare care omorîse un copil! Ca și atunci, baba mea a umplut o căldare mare cu apă... a pus-o la clocotit, așteptând că poate ne trece pe la poartă ucigașul boilor... Dacă ucigașul boilor ar fi fost prins, cred că-i făcea căpat baba mea... Și-apoi să fi văzut, ieri, copiii și băetanii care pășteau vitele pe câmp! S'au împărțit în cete de câte zece-douăzeci și căutau pe după tufe, cu câinii... strigau și chiuiau ca la vânătoare... poate-poate l-ar stârni de undeva pe ucigaș! Cred că l-ar fi dat dulăilor să-l rupă... l-ar fi sdrobot cu bătele! Hai, măi fraților. Ia plug!...

își luă cușma dela picioare, și-o înfundă bine pe cap:

– „baba îmi tot trăgea cu clanța, că să-mi astup urechile, să nu

mă asurzească vântul de toamnă ! cum să-mi astup urechile ? La ce ? Vreau, s'aud cum trosnește glia, când o ară pa**uzeci de pluguri deodată... Hai, oameni buni !

Sătenii ieșeau unul după altul, carele scârțiau spre câmp, în timp ce întunerecul se lăsa. După luminile rof. id ale amurgului, se lăsau , nouri negri, nouri târzii care se bulucesc ye văzduhul golit de păsările călătoare, peste goliștile câmpului.

Clip se ridică :

– ...să trecem la treabă, tovarăși... să câștigăm timpul pierdut... să-1 scurtăm, pe cel viitor... întâmplarea să ne învețe minte... Cocorane, vei avea grijă, ca împreună cu milițianul, să dați de urma lui Cațaveică! Tovarășe Clip, trebuie să aflăm numaidecât de unde curg svonurile... Țineți minte ? Cațaveică avea aparat de radio... cui l-o fi lăsat când a fugit? Trebuie urmărit numaidecât la casa cui se află aparatul! Tăun trebuie ținut din scurt... după ce-a sfătuit-o pe Victorița să se svârlă înaintea tractorului, se va deda și la altele... să-1 dovedim... să-i punem mâna'n gât! Acum, înainte !

– Eu, bădica Onufrie, spuse Butnaru, n'am să uit să steagulroșu trebuie dus și peste alte sate... înainte! Mălinii sunt întâia redută cucerită. O vom întări-o zi cu zi, cu arme de luptă mai bune... vom porni mai departe, în satele vecine... în satele depărtate. Tot ce am învățat din lupta de până acum, trebuie să împărțăm și altora... să mergem în echipe... să stăm de vorbă, să lămurim ! Și Ion reluă după o clipită:

– ...mă voi sbate s'aduc la gospodărie un dinam... s'avem electricitate, cât mai repede ! Vom întemeia cât mai curând corul... echipa de teatru...

– Să trecem la treabă! spuse Onufrie și toți, pornind spre ieșire, erau mai hotărâți, mai tari. Boarnbă rosti:

– Dacă o ținem bine și'n noaptea asta, poimâne sfârșim aratul... dăm drumul semănătorilor!

– O vom ține bine și'n noaptea asta ! spuse și Clip, ca un eco. Poimâne.arăturile vor fi gata... da, vor fi gata! Cine se poate pune cu voința omului ?

Numai Cocoran rămăsese în urmă, își sprijini capul de blana ușii, gemând încet.

– Hai, prietene...,îl îndemnă Onufrie. Te-am judecat... așa-i ! Dar judecata tovarășească e o datorie...

Cocoran îi strânse mâna așa de puternic, încât Onufrie își mușcă buzele ca să nu răcnească,

– Eh, Onufrie... căl mi-i de cald la inimă acum ! Cât e de caldă viața tovărășească !

Porniră de-a dreptul spre tarla.

• – ...Mălinii sunt numai o rețută... grăi Ion Butnaru mergând alături de Clip. Abia aștept... da, abia aștept... întâi vom ridica steagul roșu la Tupilași !..

Și Clip par'că și vedea steagul mai sus decât casele și arborii.

– Trebuie... reluă Butnaru. încă înainte de căderea ploilor...

– Cu puterea ,ce-o avem alături de noi. Ioane, cu puterea clasei muncitoare, nici nu se 'poate altfel! Cum te'ntinzi somnului, te ia tractorul în bot... înainte... drum fără întoarcere...

Felinarele sclipeau înaintea lor, agățate de juguri. Cineva cânta. Era un cântec bătrân cât vechimea acelor pământuri. Viersul, însă, suna ca o deșteptare către alt cântec, unul luminos, fără lanțuri, fără amar.

Peste deal, fâșiile reflectoarelor arau beznele și gospodarii mânau vitele, trăgeau brazdele, cu simțământul că au alături de ei o putere pe care n'o poate birui nimeni...

10.

A fost început de trei zile o burniță, mărunță cât vârful acului, deasă, încât nu se mai vedea, nimic. Vântul ofta în lungul și'n latul goliștilor, par'că ofta după zilele strălucitoare, după atâtea plante câte ^ le avuseseră întinderile. Păsările se trăsaseră către Sud și către umbrele pădurilor. În lungul râului s auziră în ziua aceea niște țipete târzii și Cârliș pricepu că-s țipetele puhcerilor. Ara prin burniță, își pusese un sac în cap, își încinsese sumăeșul cu un curmei de funie. Incet-încet, sub opinci și sub picioarele calului și ale juncului, pământul prindea a se face clisă.

Degeaba pocnea vitele cu biciul. Degeaba suduia de-i crăpau măselele, căci burnița se statornicise pentru cel puțin două săptămâni. Pietrele ogorului scrâșneau, scoteau scânteii ușoare, sub ferul plugului. Și ar fi fost Cârliș bucuros și de burniță și de pietrele ogorului, numai să nu vie apele mari, să-l lase să-și samene grăușorul din sac, să-și facă datoria către pământ. Dar, cum auzi țipetele puhoerilor, înțelese că totul e în zadar. Pe semne că ploua puternic în munți, altfel nu se putea dumiri cum de cresc apele așa de repede. Înfiptese, la mal, un capăt de prăjină; cu un ceas mai înainte, râul nu se săltase de fel; acum, prăjina era cuprinsă pe jumătate, apele o clătinau, bul-

boemele creșteau văzând cu ochii, s'auzeau la deal, departe, întâile bubuituri ale malurilor prăbușindu-se.

își lăsase în capătul de ogor cuprins de râu, grapa și traista cu mâncare. Arase acolo și grăpase azi dimineață. Acum, n'ar mai fi putut trece să-și iee lucrurile. Treceau întâile tufe smulse, bârne se legănau în rotogolurile bulboanelor. În răstimpuri, zărea, încă dede-parle, cum vin cioate groase, cu rădăcinile în chip de coarne, încât părea că vin înnotând cirezi negre de bivoli. Iar puhoerii țipau în lungul râului, la vale, se întorceau în stoluri, înapoi la deal, țipau întrecându-se cu tânguirile vântului.

– Pentru o fărâmă de pâne amară... sudui Cârlig stupind râul. Pentru o fărâmă de aluat udat cu lacrimi... Eh ! amară mi-i mie viața !

Calul, oprit în spatele lui, râncheză blând, Cârlig îi simți 'răsuflatul cald în ceafă.

– ...pentru o îmbucătură amestecată cu cenușă, cât chin... câtă osândă...

Se întoarse, pocni calul cu pumnul, drept între ochi.

– Dece nu te mănâncă lupii, dihanie, cum mă mănâncă pe mine amarul și necazul ! Ce-ți pasă? Vrei nu vrei – fân ai, o țară de ovăz ai... gata ! Ce te boldești așa la mine, dobitocule? Du-te dracului! Să știi că te duc Joi ia târg, neghiobule, dar nu te teme, de căruță ai scăpat ! Te duc și te dau negustorilor de piei... auzi? După aceea te duce unul după o casă... îți izbește un par în cap... ce te holbezi așa la mine? Chinuim amândoi, de-atâția ani., mânca-te-ar buboale ! Ți-aduci aminte ?...

Încet-încet, Cârlig s'apropie de cal fără voia lui, îi cuprinse gâ-ul, se sprijini bine de el și apa le creștea la picioare, vuia mâncând malurile, puhoerii le țipau pe deasupra capetelor. După cât se vedea, bulboanele aveau să vie mari ca niciodată, aveau să cuprindă toată partea aceea a câmpului. Cârlig făcuse încă de cu vară un fel de perete din pietroaie, lemne și pământ, umpluse șanțul acela larg cu un zid înalt de-un stat de om, dar se vede că apele vroiau să-și deschidă loc spre matca veche. Dacă intră pe matca veche, alunei ogorul i lui Cârlig e pierdut cu totul, cuprins de năboiuri în toate anotimpurile. Dacă se întâmpla așa, își putea lua bățul să se ducă să ceară de pomană pe la porțile oamenilor. Da ! Precât se vedea, apa începuse a pătrunde în dig, prin răriturile vălătucilor. „Eu stau ca vita!” se dojeni Cârlig, apucând hârlețul. își îndesă mai bine sacul în cap, intră în apa din albie încălțat, prinse a geme și a blestema, întărind vălătucii cu brazde săpate repede. Dar parapetul vuia și se clătina, bulboanele repezeau în el stâlpi și cioate, ca niște berbeci negri veneau asupra lui tufarii

smulși de pe alte maluri. Cărlig se oprea, asculta cum dincolo de parapet forfotește dușmanul vieții lui, vrând să-i iee bucățica de pâne. Atunci se mânia, isbea mai tare cu hârlețul, astupa crăpăturile într'o parte, apa năvălea prin alte crăpături, el astupa altele, apa intra prin altele, până ce pietooaele, bârnele și vălătucii prinseră a trosni. Cărlig puse umărul, apăsa, dar cum s'ar fi putut pune cu puhoaele? Abia când svârli hârlețul, își dădu sama că stă până la genunchi în mâl și că s'apropie noaptea. Porni, cu mers împleticit, spre ogorul cel nou al lui Tăun.

– • Te lupti... lupti... râse rău Tăun, ghemuindu-se mai bine în cojoc, la adăpostul carului. Burnița îi sta în sprâncene și'n mustăți ca lacrimile. Lupti, ari cu un cal și cu un bou... vai de zilele tale... Lupti, ca un calic.

– Eu? se răsti Cărlig. Calic e cel ce lucrează pe la alții... da! Eu sunt mândru... lucrez pe ogorul meu! Bun rău... lucrez numai pe ogorul meu! Ți-am venit vr'odată la lucru? Află, Tăune, că oricât mi-i de greu, oricât de puțin scot din cele câteva hectare de nisip, n'am ajuns să lucrez pe ogorul nimănuia!

– Luptă... eu nu lupt... n'am pentru ce! M'au trântit aici, în locul calicilor, atâta: pagubă! M'au pus să fac arăturile de toamnă cu de-a sila... iar atâta pagubă! Așează-te lângă mine, Cărlig... mai sfătuim... Ce, nu-ți dă mâna să stai de vorbă cu chiaburul?

Râse stăpânit:

– • ...spunea tătuca, dumnezeu să-1 ierte! – o poveste cu un călugăr și cu un diavol... S'au luptat ei, călugărul și diavolul, cât s'au luptat. Ba venea diavolul și-i stângea călugărului lumânarea, pe când cetea, – ba călugărul îi pârlea perii din coadă cu lumânarea. S'au luptat așa, pân'ce, într'o noapte, a venit acolo o putere mai mare decât ei amândoi... un înger, dracul știe ce! Ce crezi că au făcut cei doi dușmani? Dracul și-a lăsat barbă, și-a ascuns coada în pantaloni... s'a făcut frate cu călugărul și luptau amândoi împotriva puterii aceleia mai mari... Fără glumă. Cărlig! Cine nu m'a dușmănit pe mine, pentru că aveam mult? Acum să lăsăm prostiile... nu mai merge... trebuie să stăm una, ca niște vecini de suferință! Care ni-s dușmanii? Comuniștii și puhoaele! Ia'n auzi... Cu apele te lupti, le oprești... cu comuniștii nu te poți lupta... nu,! Dar să nu crezi că nu-i mijloc de luptă și împotriva lor!

– Ascultă-mă, Tăun... gemu Cărlig, desnădăjduit. Auzi puhoaele? Eu le aud așa de paisprezece ani... îmi rod pânea și pământul, de paisprezece ani...

Ii ghiorăiau mațele, se uita în sec la Tăun cum mânca niște mă-măligă cu brânză iute.

– Azi n'am mâncat nimic... nimic... am pamt de-acasă mănios, mi-am bătut fata și feciorii, mi-am cotonogit muerea. Dece? Nu știu... cum am văzut că afară-i burniță și eu încă n'am tras o brazdă, m'a apucat veninul... am prins a isbi cu pumnii...

– Na-ți o bucată de mă-măligă... na-ți ! întinge și'n boțul acesta de brânză... Că noi, frate Cârlig, de azi suntem nedespărțiți! așa-i între oameni!

Și cum Cârlig se prefăcu că nu-i aude poftirea. Tăun, reluă :

– ...ce spui de arăturile comuniștilor? Ha? Crezi că au semănat grâu bun? Pe dracul?! Are să iasă diavolul, un grâu! Vezi ce au pățit neghiobiii trecuți la comun? Cum au trecut, cum i-au pus să are noaptea... să are noaptea... par'că s'ar sfârși lumea și pământul...

– Da, Tăune, spuse Cârlig, înghițind în gol, stupindu-și în palme. Vom avea de luptat cu apele, ani! Noi le stăvilim aici, ele își fac loc pe dincolo... care pe care... care apucă grâul mai întâi?- Vei cunoaște și tu amarul, Tăune... nu l-ai prea știut câtă cucută are...

– Eu n'am cunoscut amarul? Vai de zilișoarele mele, cât boz am bătut până ce mi-am agonisit pământul! Crezi că te trezești bogat peste noapte? Bine-ar fi: te culci 'pe cenușă, te scoli pe scorțuri boe-rești... Te culci lângă o râioasă... te scoli lângă o preoteasă! Ca să faci avere, bre, trebuie să știi strânger... trebuie să strângi! Trebuie să muncești din greu!

– Vecine... vecine... eu muncesc aici de paisprezece ani... de paisprezece ani mă bat cu năboiurile, și-s tot un biet mijlocaș... nu mi-am umplut mașul cu pâine destulă nici în ziua de Paști... nu mi-am putut însura feciorii... fata îmi îmbătrânește în casă, îmbătrânește ca. o bărnă... de ciuda asta o bat, că-mi îmbătrânește la casă! Cum de nam ieșit eu din sărăcie? Cum de ai ieșit tu?

– Pentru asta îți trebuie cap, vecine! Viața omului e ca o șpiculă : te culci cu un ban în chimir, te trezești cu doi! Te culci lângă o râioasă... te scoli lângă o preoteasă... Cine ți-i de vină, vecine, că n'ai avut cap? Viața omului e ca o iapă, omul ca un negustor de cai! Cumperi iapa, slabă că o dă vântul jos. Ce-i faci, ca să nu te arzi? Ii bagi un ardei roșu sub coadă... ea fuge mâncând foc, cu patruzeci de bărbați în căruță! Spui : „...Nu se îngrașă, de iute ce-i!” Și găsești îndată omul, și-o cumpără. Vezi cum fată banii? Așa fată: dintr'un ban ies o mie! Dar pentru negustoria asta, vecine, îți trebuie cap... cap! Stai, dece te scoli?

Ce-1 apucase pe Cârlig? Dintr'odată, Tăun i se făcu urât.

– O fi și șpicula vecine... dar nu prinzi cu ea rânză prea mare. Rânza cea mare o prinzi cu sudoare străină... Ți-ai lărgit pământul cu brațele tale? Spune... Cum să stau aici, la loc de osândă, alătura de tine ?

- F (" / 7 • [

Porni spre apă, întrebându-se: „...n'am muncit eu o viață de om? N'am eu cap? Am dormit eu în zilele mele, cât trebuie, măcar odată? Dece n'am avut de-ajuns? Dece n'am? Pentrucă n'am înșelat pe nimeni ? Vrea să zică, pentrucă să strângi avere, trebuie să înșeli... trebuie să te culci cu un ban, și să te scoli cu doi... trebuie să furi sudoarea și amarul necăjitului, înșamnă că au dreptate comuniștii. Așa, învărtindu-mă în puțin, nu voiu ieși niciodată la un larg... Ce trebuie să fac?” își aminti vorbele lui Butnaru, ale lui Onufrie, ale Tănăsoaiei:

– „Bade Cârlig.o viață de om ai încercat... nu merge... nu te-ai putut sălta. Dece? N'ai mijloace, bădica! Pământ puțin, vite slabe... plug de lemn... ce iese din asta, decât spic de lacrimi și de nisip?”

Avu un simțământ puternic că a rămas părăsit,, singur. își aminti de un câne străin, rămas de căruțe, pe malul apei, sub o burniță. Apele vuiau, malurile se prăbușeau, cânele urla de-ți scutura cămașa de jale... „Vrea să zică... iată-mă rând la rând cu cel ce s'a culcat cu un ban și s'a sculat cu doi... cu cel ce s'a culcat lângă o răioasă și s'a sculat lângă o preoteasă... nu_i bine !”,.

S'apropie de cal, îi luă botul în palme:

– ...amândoi am muncit, căluțule! Cădeam pe brazdă eu, mă ridicai tu! Cădeai tu – te ridicam eu – și niciodată nu ne-am umplut pântecul cum trebuie...

Se gândi la semănăturile colectivștiilor:... „oare cât are să le iasă la hectar? Cu cât are să se poată alege omul?” Dacă-i vorba de muncă, las' pe Cârlig! Și-a irosit puterea, ani, și-a amestecat-o cu glodul... cu burnița... cu sudoarea! Dar puterea i-a fost totdeauna mai mare decât locul de muncă... Cioc cu sapa ici, "cioc dincolo... iată hatul, gata! Și puterea ți-i largă... manile ți-s largi... ogoru-i strâmt! Cioc ici, cioc dincolo... degeaba... lărgime nu-i... pâne albă nu-i!

Patru hectare și atâtea guri... atâția de însurat... iată ce-i mijlocușul ! Dar cel puțin se poate mândri că n'a trăit din șpiculă, nici pe la alții n'a muncit! Da, dar, vezi... însurând și măritând, tai ogorul cum ți-ai tăia inima, în trei hrinci... două le dai celor doi feciori, la însurătoare, una o dai fetei, la măritiș... gata... ai rămas cu mâța plină de râie, pe cenușă... Și ce mare scofală ai făcut, împărțindu-ți astfel hrincile pământului? Ai mai înmulțit lumea cu trei calici... cu trei care vor umbla la rândul lor, cu colb în spate, o viață de om... și fiecare din

cei trei vor împărți hrincile dându-le copiilor lor, pân'ce pământul se subțiază ca unghia... Nu-i viața mijlocașului viața racului? împărțind pământul așa, copiii lui vor ajunge să lucreze pe la alții... mai mare râsul și rușinea! El a fost stăpân în pământ... ei vor ajunge să lucreze cu ziua... vai de tine. Cârlig!

O viață întreagă vor veni copiii acasă, și-ți vor scoate ochii:

– • „Ne-ai dat pușin... la ce ne-ai mai făcut?” Iată, asta-i viața... asta-1 așteaptă și pe Cârlig! Ii roade mai cu samă gândul la fata lui... va rămâne fală bătrână, săracă... a și intrat între babe. Altele de sama ei, sfarmă pământul în chindie, – a lui nu mai merge la horă, a și prins a mirosi a busuioc, ca bătrânele între care se așează pe șanț, în după amiezile de duminică. Și-a pus ea broboadă neagră, își acopere toată fața, dar par"că no vede el cum luminile ochilor i se scurg după băetani? Ascultă ea vorbele bătrânelor, dar auzul i se întinde ca o strună către glasurile sprintene ale flautelor. Și se topește văzând cu ochii... floare de bujor: acum scoate un boboc, așa de mândru că-ți vine să-1 muști. Pe urmă deschide către soare o floare roșie de-ți ia lumina ochilor. Pe urmă prinde a se înnegri... Și de ce așa? Pentru că bietul Cârlig îi poate da numai o hrincă de pământ... Poate fi ruptă din soare Lina lui... poate fi dată cu marmură și cu aur pe obraz... n'o ia nimeni! Chiar dacă o ia vr'o unul, dar și acela-i cine știe ce tândală... cine știe ce prepeleag de om după care nu vrea să meargă nici o fată! Și astfel. Lina lui se cunună cu prepeleagul, începe traiul amarului, traiul necăjitului, la casa urâtului... Și-apoi, Cârlig nu-i câne ca să nu-i fie milă și de băetani lui! Parcă-i vedea chinuindu-se tot aici, unul pe-o unghie de ogor, altul pe alta, luptând ou năboiurile tuturor anotimpurilor. Era ca și cum i-ar osândi de bună voia lui, pe o viață de om, să cârpească malurile cu pietre... să are în pietre, să samene în pietre, să culeagă din pietre... Și vor ajunge slugi la alții. Oare n'a fost vrednic Cârlig în zilele lui, că nare mai mult? Vrednic a fost, dar n'a vrut să întindă mâna peste hat, în ogorul altuia, n'a mușcat cu gura plugului nici o fărâma din glie străină... El a dus o viață cu cinste! Să se laude Tăun cât poștește, către oricine, că pentru a face avere trebuie să socoti viața ca un târg de cai, că legea traiului e păcăleala și amăgeala! Cârlig e om cinstit, nu vrea nici un capăt de ață, dela nimeni.

Apele se puhoiau, creșteau, mușcau acum din ogor, furându-i-1 hrinci după hrinci. „Loc de osândă”.... gemu Cârlig, inhămând calul. Puhoierii se irosiseră în umbrele tulburi ale înserării. In matca apelor, s'auzea șcheunând un câne... se vede că-1 aruncase cineva, cu picioarele legate, ori cu vr'un pietroi de gât.

Înainte de a porni, avu simțământul că nu va mai veni kx ogorul acela niciodată. Cum asta? Ei, bine... înaintea ochilor prindea a vedea lanul cel larg din fața satului, lanul unde poți lucra cât vrei și cât ți-i puterea... De-acolo iai după cât muncești... pânea ți-i pusă oricând de-o parte, numai să dai din mâni! Acolo, feciorii lui își vor putea arăta cât îs de vrednici!

Prinse să mormăie, poate cânta, poate gemea... cine să-l știe! Destul că i-1 aduse dracul în cale pe Tăun, dar Cârlig vru să-l ocolească.

– Aici nu-i rost de pâne... râse chiaburul... dar știi eu ce știi! Mi-i milă de tine. Cârlig! Tu ai să te chinuești aici mai departe. Cu mine-i altă socoteală! Eu, am să mă întorc înapoi la pământurile mele... da! am să mă întorc, încă înainte de coptul cireșelor amare când răgușește cucul...

Cârlig simți cum îi trece un cuțit prin inimă:

– ...la coptul cireșelor amare? Așa vorbești, de câțiva ani, că se în'orc morții înapoi... Cum să stau să-ți țin de urât, aici, Tăune? N'am vreme... tu ai avut bine toată viața... eu n'am apucat de fel... n'am rupt niciodată o pâne!

– Și crezi că bolșevicii au să-ți deie pâne? Te culci cu un păduche... te scoli cu doi!

– Poate! Dar ei au pământ mult și bun... au vite și unelte multe și bune! Oricât le-ar ieși dintr'o vară, dar tot le iese mai mult ca mie! Oriunde mi-ar fi pământul... 'poate fi în loc gras ca untul... degeaba... nu-mi ajută la nimic! Trebuie lărgime...

– Măi... măi... măi... se minună Tăun, răsând. Grăești ca Tănă-soaia... ca Onufrie-Ochi_de-Vulpe! Iți spun eu că rânduelile se strică, încă înainte de coptul cireșelor amare...

– Ia'n mai lasă cireșele amare, Tăun! Tu nu le cunoști... nu ți-au strâmbat gura! Cireșele amare le-am mâncat eu, nu tu! Vreau pâne! Înțelegi? Vreau!

-- Vrea-o sănătos!

– Vreau să am și eu, măcar într'o duminică, o cămașă curată... măcar în ziua de Paști să simt gustul **panii** de grâu! Traiul de pân'a-cum e fără zare... fără nădejde! De paisprezece ani... cioc cu sapa ici – cioc dincolo... degeaba!

Porni, și abea în Dealul Crucii îl cuprinse o părere de rău. Totuși, greul de care se despărțea era viața lui... întoarse căruța, porni înapoi. Apucă în mână pământ, îl fărâmiță, îi dădu drumul printre degete: nisip... nisip și pietre... cum să răsare de aici spic cu bob plin? Dar dac'ar fi avut ogor în fruntea gliilor? Chiar dacă l-ar fi avut în

fruntea gliilor, tot cu nimic s'ar fi ales... o hrincă da-o la un fecior, altă hrincă la altul, a treia dă-o fetei... așa nu-i de trăit... semănăm pământul cu golani!

„Tu ai trăit bine, zăvodule... își spuse Cârlig, gândindu-se la Tăun. Tu ai trăit bine, acum mă chemi să mă 'pup bot în bot cu tine... Bolșevici în dreapta... bolșevici în stânga... hai să'ncercăm!" Se vede că Tăun sta- pe malul apei, ori se trăsese iar îndărătul carului, căci nu-l mai vedea. „Trec la colectiv... să încerc... trebuie... pentru binele copiilor mei! Hm! s'ajung să-i țin de urât lui Tăun... Dacă nu era aruncat aici cu pământul, lângă mine, poate mă chinuiam așa cine știe cât!"

– Trecem? întrebă el, către cal. Trecem! Hai și Cârlig la colectiv... na... cum e viața omului... Dar oare ce ar fi să las pentru vară... pentru la anul... să văd întâi cum iese pânea colectivștilor? E-e-e... dar oricum ar ieși, tot are să iasă mai bună ca a mea... mai bună și mai multă ! Am văzut eu ce brazdă au tras... ce semințe au semănat!..."

Îl zări pe Tăun. Se chircise sub cojoc, pe malul apei, grăia cu cânele care mârâia și șcheuna vrând să se apuce cu gura de rădăcini ; avea la gât o traistă legată strâns și se vede că în traistă era un pietroi. Cum se sbătea, traista cu pietroiul îi trăgea capul la fund. Când se apucă bine cu labele de mal, Tăun hârâi la el, râzând, îl repezi înapoi în apă, cu vârful bătei. Pe fața apei ieșeau bulbuci, se văzu coada cânelui, labele de dinapoi. După aceea fața năboiurilor se făcu una. Tăun rămase acolo, în pământul acela urât, fără bobi roditori, fără nădejde. Multă parte din drum, Cârlig ținu în palme ternă din ogorul lui. Și cu cât îi da drumul printre degete, cu cât palmele i se goleau, își golea și inima. Dar nu de vre-o nădejde ori de vre-o bucurie; i se golea de amar, par'că vărsa strop cu strop mujdeiul dintr'o scăriță. Și pe măsură ce inima i se golea, simțea cum răsar în aceiași măsură, ca niște zări de grăe și de pământuri. Grăele mai ales, se legănau într'un soare de aur.

„înainte 4© a bate în ușa lor, am să mă'mbăt!" se hotărî el. Am să trag trei gâturi sdravene de basamac, după aceea am să mă duc".

Intră în sat odată cu întunerecul deplin. Luminițele sclipeau în ferăstruici. Plutea pe ulițe mirosul de mămăligă friptă... „Da... trebuie să mă'mbăt... cum să mă duc altfel? Dar dacă nu mă primesc din pricină că au să mă vadă beat?" Co'i, și iată-1 la poarta gospodăriei, își legă calul de stâlpul porții. Juncul, legat dinapoia cărații, mugii. În tindă își luă sacul din cap, îl stoarse mult de apă, îl stoarse mult, mult, ca să întârzie cât mai mult... Apa i se scurgea pe picioarele ude, pline de glod, pe opincile înmuiate. Ușa era deschisă larg, încăperea

era plină de gospodari. Unul grăia, grăia cald, lin. Când se înterepu, să răsuflă, ori să-și ștergă nădușeala, tăcerea era așa de mare, că s'auzea cum pică pe pământ apa din sacul lui Cârliș.

– ...de.aceea... reîncepu Savel, ari... ari... dai în piatră seacă... sameni păpușoi –ies bolovani... Tractorul, cum pornește, plugurile se și svârl cu gurile în pământ... intră în pământ, adânc, îl scormonesc până'n fundul măruntaelor. Viitorul este al tractorului... al agriculturii mecanizate. Industria grea unește puterea ferului cu rodnicia pământului...

Cârliș intră în vârful picioarelor, îi era ciudă și-și mușca buzele când s'auzea apa chiftuindu-i în opinci. Se rezemă întâi de blana ușii. Mai apoi se furișă între gospodari, s'așeză între ei, pe-un loc gol... umerii i se încălzeau de umerii lor. „La dreapta îl am pe Onufrie... își spuse el, lipindu-și mai bine umărul de umărul lui. La stânga stă Clip... uite-1 cum i s'au sbârlit mustățile...". Amândoi vecinii se foiră pe bancă, apropiindu-se mai tare, luându-i umerii între umeri.

– ...și așa vom construi socialismul... grăi Savel. Îl construim muncind cu râvnă! Îl construim cu tractorul... cu semănătorile... cu secerătorile... cu agricultura mecanizată ajungem la pâinea albă de mâne... alături, săracul și mijlocașul...

Cârliș nu-și da sama ce are Onufrie în sân, sub cămașă. Simțea lângă umărul lui niște svâcnituri repezi, par'că s'ar fi sbătut ușor o pasăre. Când înțelese că avea-i inima lui Onufrie, se lipi mai bine de el, încât Onufrie își duse un deget la buze, făcându-i semn să tacă... „Mi-am lăsat vitele afară, în ploaie...” își aminti Cârliș, dar vorba cuvântătorului îl luă ca o apă lină, înainte. Astfel, își potrive după ceilalți ascultători răsuflul și bătaia inimii.

11.

Jeep-ul, stropit de glod până'n vârful botului, coti dealul Merilor, se opri la poarta gospodăriei. Coborî un tânăr ca de treizeci de ani, cu șapca înfundată adânc, cu mantaua de ploaie încheiată din poale până'n gât. Glodul îl stropise și pe obraji, așa că abia l-ai fi cunoscut în el pe Leonte, secretarul județenei. Pe trupul voinic, mantaua părea turnată. Bocancii lui cu țințe scrășneau pe pietrele ogrăzii, bocăneau mai apoi, la trepte, scuturându-și glodul; ușa se deschise:

– Abia.te-ași fi cunoscut, tovarășe... îl întâmpină Butnaru strângându-i mâna. Noroc bun !

– Noroc bun, Ioane ! Treceam – vin dintr'un drum lung prin județ. E-e-e... la Vatra s'a întâmplat mare ispravă... da... Cum s'au

sucit, cum s'ctu învârtit chiaburii, n'au vrut să facă arătura... unul – că i s'au furat plugurile, altul – că i-a otrăvit nu şiiu cine vitele... Şi, tovarăşe, m'am oprit ca să-ţi dau o veste care are să te bucure...

– Dar poftim înăuntru... te mai încălzeşti..,

Il lăsă să treacă înainte, apoi îi puse la îndemână un scaun. Dai oare dece ascunsese Tănăsoaia hârbul de pe masă, punând peste el o bondiţă? Cu toate semnele gospodarilor, ea îl pitea tot mai bine, urmărind mişcările secretarului. Leonte îşi desbrăcă mantaua, o agăţă în cui. Când se descoperi, de sub şapcă îi sbucni un mănunchi de păr de-un galben stins. Gospodarii, după ce-i strânseseră mâna, s'apro-piară iar de masă, unul svârli bondiţa de pe hârb. Apoi, oarecum ruşinaţi că au lăsat oaspetele în părăsire, de cum a intrat, se aşezară fiecare la locurile lor, unii prinseră a-şi răsuci ţigări.

– Nu te supăra, tovarăşe Leonte... râse ușor Butnaru. Vezi, a adus unul din noi câteva boabe de grâu... n'a avut răbdare... sa dus... le-a luat din pământ... tocmai ne uitam...

Leonte îşi trase mai bine scaunul, gospodarii s'apro'piară iar, stăteau deasupra mesei cap la cap, – şi degetele pipăiau bobii chif-tind de seve. Trei din ei plesniseră, îşi şi arătaseră la nişte subţiori abia văzute, colţul firului de mai târziu.

– Eu... spunea Clip, nu mai puteam dormi noaptea, de cum am svârlit bobii în 'pământ. Mă gândeam: n'o fi dat cumva gărgăriţa înainte de semănat? E destul dacă intră în movila de grâu un bob atins... Aşa... nu puteam dormi... mă suceam... mă răsuceam... femeia mă întreba:

– „Ce mă tot îngrămădeşti la perete, omule? Dece nu dormi?” Cum dracul să dormi, când ți-ai pus în pământ nădejdea vieţii? Aşa, îmi iau băţul, mă duc în câmp, sub burniţă...

– Da... făcu Boamba, umblând cu degetele prin glodul bobilor, ca să-şi ascundă tulburarea. Aşa am păţit şi eu, taman ! Mă suflec la picioare, mă duc la tarla, de cine dau? Clip tocmai se plecuse, îşi înfipsese degetele în ternă, căutând bobii... I-am privit amândoi, până ce ni s'a năzărit înaintea ochilor lanul... soarele...

– Cât sunt de grăsuţi... spuse Tănăsoaia, strângând un bob între degete, ușurel. •Eh, cât îs de grăsuţi, puii mării! Au supt mâzga pământului, cum sug puii țăţele pline ale sălbăticiunilor... Cum au simţit terna umedă, cum s'au dat la supt, puşorii... bobusorii... Să nu-i mânânci cu ochii ?

Nu râse nimeni, cuprinşi cu toţii de acelaş simţământ ca şi bă-trâna. Bobii chifteau de-atâta sevă, suptă din nişte adâncimi unde niciun bob de prin partea locului încă nu pătrunsese, din nişte adân-

cimi deschise lui de arătura vajnică a tractorului. Toți, vedeau milioanele de bobii plesnind, săltându-se din glia afânată, scoțând la lumina, soarelui milioane de firișoare verzi; după somnul cel lung de sub zăpezi, se vor rupe ghețurile, vor porni șuvoarele pline de soare ale primăverii. Atunci, firișoarele se vor îndrepta în sus cu milioanele de vârfuri... crivățul le va legăna repede, o săptămână-dbuă – până ce vor veni zilele de liniște și vânturile cele blânde. Și iată atunci grâul săltându-se: întâi pân'la oul piciorului, apoi tot mai sus..., până sub genunchi. Atunci lanul se va legăna ca o apă, din marginea satului până'n umbra depărtată a Crângurilor. Vine Cuptor cel fierbinte, lanul prinde văzând cu ochii culoarea aurului, culoarea mai adâncă a aramei... spicele se îndoie simțindu-și greutatea din vârf cu cât bobii se coc...

– Și iată... ia'n uitați-vă... spuse Tănăsoaia, scoțând o băsmăluță. Vedeți... treceam! Mă uit... ce ogor era? Era un ogor îngust, al unuia care n'a vrut să intre între noi. Ce semănătură dăduse gliei? Nu de alta... am vrut să știu... mă plec, scot bobii aceștia... îi leg în băsmăluță. Ia'n uitați-vă!

Puse bobii în hârb, lângă ceilalți:

– ...îi strâng în degete... nimic! Li încerc între dinți... nimic! Tari ca piatra... pietre semănate în pietre! Stau în glie de-atâta vreme... de încolțit nici gând! Cum să încolțească, dacă nu-i de unde suge? Nu-i... și nu-i... gata! Pământu-i vacă sgârcită... trebuie s'o frământați mult până-și deschide ugerile cele bune... Numai tractorul o ajunge la mana laptelui!...

Priveau bobii tari, slabi, luați din ogorul sărac, îi priveau pe cei plini de viață ai colectivului – și încă odată își dădeau sama că au pornit pe drumul nestăvilat al hambarului plin.

– S'ar părea că asta-i faptă de copii... spuse Butnaru, oarecum rușinat. Dar drept să vă spun, nici eu n'aveam somn... cred că v'am luat-o înainte. Și m'am dus la tarla într'o dimineață. Caut bobii... cum îi găsesc îi încerc în dinți... i-am îngropat la loc... m'am îndepărtat. Pe drum, m'am întors înapoi, am luat trei bobii, i-am dus mamei. Ea i-a îngropat lângă rădăcina floarei de mușcată, într'o oală din fereastră. Acum, când își spunea rugăciunile, dimineața, întâi căuta la oală, să vadă dacă n'a răsărit grâul. Când a zărit colții, l-a smucit pe tata de pe cuptor și aproape că l-a băgat cu nasul în oală, să vadă. El, cu neîncredere: – „Mare lucru!” Ea, râzând: – „Da, lucru mare! Ai să-ți poticnești genunchii slăbânogi în grâu, așa de voinic are să fie!”

într'o dimineață, cum a zărit ea firișoarele cât vârful acului, a

uitat să-și facă rugăciunile... de-atunci cum se scoală întâi merge la fereastră... mai că uită să se roage..

Apoi, cu toți se rânduiește la locurile lor, Leonte sta cu ochii duși departe, ca și gospodarii, în lanul cu spice grele, de peste câteva luni. își scutură ușor capul cu smoc gălbui, să-și cheme gândul acasă.

– ...acum, tovarăși, să nu fiți sgârșiți! Vă vedeți folosul cu ochii, trebuie să-1 împărțiți și cu alții. Trebuie ajutați oamenii de prin alte sate... voi ați trecut prin încercare, ajutați-i și pe alții, arătați-le cum să se înjghebeze în gospodării colective. Ioane, a fost la tine Vlasie...

– Da, tovarășe, a fost... A fost și m'a chemat la Tupilați, tocmai când pornisem plugurile noaptea...

– • Trebuie să te duci. Ioane, cei din Tupilați au nevoie de tine. N'avem drept să ținem numai pentru noi încercarea... experiența... Experiența ta, devine un bun al tuturor... trebuie dată tuturor... Voi ați avut aici luptă sdravănă... câte n'au încercat dușmanii?

– Da... să ne amintim numai uciderea boilor...

– Cu uciderea boilor, tovarăși, nu se încheie blestemățiile. într'un loc, au amestecat grâul cu gărgărițe... în altă parte au asvârlit în cartofi niște viermi americani... în altă parte... eh, ce inimă! La Cârna și-a otrăvit unul boii, cu mâna lui, numai să nu mai are! într'o sară, toarnă otravă în căldarea cu apă... duce boilor căldarea la bot, cu mâna lui! Boii, întâi îi ling mâna, pe urmă beau! S'au prăbușit la pământ, gata! Chiaburul svârle căldarea... s'a speriat, i-a părut rău... dracul să-1 știe! A doua zi, dimineața, prinde a răcni să vie omenii... El spunea câte și mai câte... Când colo, s'a găsit urmă de otravă pe căldări!

– Ar trebui luat de limbă, cu sula... spuse Cocoran, ridicându-se.

– N'ai grijă, tovarășe, și-a luat plata !... Acum să vă dau vestea pentru care m'am abătut pe-aici : Ifrim-ține-bine-Traista a început sa mărturisească.... deocamdată a spus despre vina lui Corcodel în nenorocirea lui Onufrie ! Va mai spune și despre alții! Ce știți despre jandarul Cațaveică? Atunci când s'a pus la cale focul, ar fi luat parte și el... Tovarășe Onufrie, ai văzut... Ticăloșii își vor lua plata, poate la zid ! Noroc bun, spor la muncă, înainte!

Se ridică, și după ce-și înfundă șapca, după ce-și îmbumbă mantaua, veni iar la masă, privi bobii din hârb, ieși cu un zâmbet. In prag, când se întoarse spre Butnaru, spuse hotărît, strângându-i mâna:

– Trebuie... du-te la Tupilați chiar azi! Mai sunt acolo îndrumători. Lucrați... lămurii... trebuie să mergem cu gospodăriile colective înainte!...

– Pornesc îndată, tovarășe...

– Vezi, a venit Hobjilă din Uniunea Sovietică. El[^]va istorisi ce a văzut acolo, tu îl vei întregi cu experiența de-aici. Arătați unde ținesc dușmanii cu svonurile... Bine?

– Bine, tovarășe... Noroc bun!

– Noroc bun. Ioane! Dacă munciți bine, ai să mai ai în vecinătate un steag roșu...

– Făgăduesc, tovarășe! Voi lua cu mine și ufederiste... Cred că gospodarii din Tupilați vor face cerere încă înainte de răsăritul grâului...

Jeep-ul porni, se făcu una cu vinețiul pâclei și al glodurilor.

– Trebuie... își spuse Butnaru, rămas în prag. La răsăritul grâului, la Tupilați trebuie să fluture drapelul roșu...

– Dar când mama ciorilor te hotărăști să ți-o iai pe Albăstrița acasă, Ionică?

Butnaru se întoarse spre Tănăsoaia :

– Trebuie, mătușă! Mergi cu mine?

– Cum dracul nu? Abia aștept, băete! Stai numai să-mi încălț cipicii cei buni să mă îmbrac cu o fustă mai ca lumea... Mă aștepți ?

Se întoarse în loc, în mijlocul ogrăzii, râzând:

– ...să nu crezi că am să caut mult, bănuie, în căldarea cu apă... O luăm și pe Mina...

Butnaru n'o mai auzi; se și vedea grăind., trăgând obrazarele de pe fața dușmanilor.

Cine-i după obrazarul cel dintâi ? E unul cărunt, așa de cărunt că par'că-i turnase cineva în cap o oală cu lapte acru...

12.

Mai apoi porneau la drum. Mina își ținea pasul alături de Ion Butnaru, numai înrăita de Tănăsoaia le-o tot lua înainte cu câțiva metri. Tustrei își puseseră câte.un sac în cap; burnița pica neostoit, pica de zile și nopți, fără întrerupere, pâclele se târau pe fața pământului.

– Oare ce face grăușorul ? întrebă Tănăsoaia, la răscruce.

Nu-i răspunse nimeni, ci tustrei coteau spre tarla, mergeau repede, spre a nu pierde cu ocolul prea multă vreme. întinderea era acoperită de pâcle, nu se vedea înainte decât la câțiva pași.

– Oare ce fac bobușorii... pușorii ? întrebă iar Tănăsoaia, plecându-se și luând o halcă de pământ. Ia'n uite-i, drăgulenii mamei cum încolțesc... Ii vedeți? S'au umflat de-atâta fruct, de-atâta supt...

Puse halca de pământ la loc, dar pe-ascuns își legă câțiva bobi în colțul basmalei. Porniră iar, pe-un răzor, să scurteze drumul.

– Oare cine se vede în față? întrebă Mina și tustrei statură locului, uitându-se la un om care sta chircit asupra semănăturii, scormonind cu degetele.

J

Era acoperit cu totul într'un suman cu glugă. Simțindu-i, se ridică încet, și era o namilă de om. își ascunsese mâna dreaptă sub suman...

– ...vedeți... am venit... m'ați prins... rosti el, jimbându-și gura cu dinți lungi, galbeni. Și ce-mi puteți face dacă m'ați prins? Vreți să știți ce ascund sub suman, în mână? Ia'n uitați-vă...

întinse o palmă largă, cu ternă împănată de bobi plesniți.

– ... nu-s de prin partea locului... stau tocmai la Bâra... De cum s'a aflat că ați făcut semănătura, eu liniște în casă nu mai am! „Du-te și vezi, mângălăule! mă tot trimite muierea. Du-te și vezi... lumea ne-o ia înainte... noi întârziem aici între dealurile Barei!” N'am mai putut de gura ei... am venit să-i duc probă de grâu, s'o vadă cu ochii... Grâul nostru, oameni buni, încă nici de gând nare să deie în colți... al vostru plesnește văzând cu ochii... Na! M'ați prins... ce o să-mi iaceți? Cred că pe la primăvară vom cere și noi gospodărie colectivă.

– Să fiți sănătoși s'o cereți... îi răspunse Butnaru.

– ... da... din pricina voastră n'avem somn... voi ne-o luați înainte, noi întârziem între dealurile **Barei**... Pot să duc proba asta acasă?

Tănăsoaia își tot frământa cipicii în glod, plesnea de ciudă și de răutate.

– Ba, să pui bobii la loc... auzi? Să-i pui la loc, să nu te joci cu noii Da... acum plesniți de ciudă... vă știu eu! Dar de ce n'ați avut curajul? De ce nu l-ați avut... hai? Stă chiaburul în fața voastră, ca boul negru... de ce nu lați înșfăcat de coarne? Noi am avut curaj... l-am apucat!

– Apoi că nu.s toți oamenii la fel... spuse rușinat omul. Dacă nu-mi dați voie, poftim bobii înapoi...

își desfăcu palma, terna și bobii căzură la loc pe arătură.

– Așa! icni Tănăsoaia, împingând bobii în temă, cu vârful cipicilor, netezind pământul. A fost inimă, avem! De ce n'ați avut inimă și voi? Par'că la Bâra grohăia în horn scroafa...

– Sunteți ai dracului... se mânie omul, vrând să pornească.

– Nu, bade... ia proba de bobi... Du-o, și no arăta numai femeii d-tale... arat-o oricui, la tot satul...

– Apoi așa, flăcăule... Că nu-i frumos să fiți sgârçiți... să vă bucurați numai voi!

– Și... grăi mai departe Butnaru, proba asta de grâu să vă fie cu folos... Luptați – ca s'ajungeți și voi la bucuria asta... Mură'n gură nu vă dă nimeni!

Omul scormoni iar pământul.

– ... e bine că vă avem 'pe voi început... pildă! Vă fericesc că ați avut inimă să începeți! Cu noroc bun!

– Cu noroc bun... arată bobii și la alții... îi răspunse Butnaru, numai Tănăsoaia boscorodea plesnind de ciudă:

– ... să nu-l fi lăsat. Ioane ! Vor grâu bun ? Grâu mult ? Să nu fi umblat cu scroafe prin hornuri... să se fi sbătut... luai-ar dracul! Acum când au adevărul în față, hai și ei! Dar să se fi chinuit ca noi, când lumea era pădure neagră... Pe unde s'o apuci, dacă-i numai pădure neagră ?

, – Lasă, mătușă, lasă... îi răspunse Mina, potrivindu-și mai bine sacral în cap. Că am început noi întâi – mândria noastră! Dar trebuie să-i ajutăm și pe alții... pentru asta ne și ducem acum la Tupilați... pe urmă în alte sate...

– Auzi... probă de grâu... boscorodea înainte Tănăsoaia, dar de fapt ciuda i se prefăcuse în mândrie. Probă... să vadă ei ce știu gospodarii din Mălini! Ni s'a dus vestea, departe, ca rânduica! Joia trecută, mă'ntâlnesc la iarmaroc cu una tocmai de sub munți. Cum află că-s din Mălini, gura pe mine: „... cum de i-ați lăsat pe calici să vă are haturile? Trebuia să vă culcați înaintea tractoarelor, să știe o țară...” „Mă uit la ea – pânțece de preoteasă... a-ha!... mă plec s'o ascult mai bine. Spune: – „... de ce nu v'ați dus noaptea să turnați sare în brazde? Cum turnați sare în brazde, colectivul se desfăcea... se ducea dracului! S'ar fi luat calicii la bătae, că aveau să-și rupă și petecele de pe dâșii...” Eu tac molcom... mă fac mieluță blândă, până sfârșește ea până-și varsă veninul. După aceea o iau de piept. – „...ascultă haită!” Ce i-am spus, a auzit tot târgul vitelor! îmi curgeau vorbele cum curge burnița asta... că la urmă și-a luat desagi de jos și a rupt-o la fugă... n'o puteai ajunge nici călare pe armăsarul popii...

Tăcu, reluă cu un glas scăzut :

– La drept grăind, după grâul dus la Bâra îmi pare rău... zece bobi înseamnă zece spice... o străchinuță de grâu... o turtă... un colăcel împletit...

Butnaru îi răspunse cu **dojana**:

– ... iar **te** sgârcești, nu-i bine! Cei câțiva bobi vor grăi cât o mie de oameni... Bobii aceia s'au dus într'o solie... da ! N'are să răsără din **ei** numai pâne... au să răsără gândurile... bobii duși acolo vor grăi despre Partid, îl vor întări între dealurile **Barei**! Oare nu va crăpa de ciudă dușmanul, în fața bobilor! Clămpănește din bot cât clămpănește, de odată omul scoate, bobii! Ce mai are de spus dușmanul?

– Da, Ionică, așa-i... dar vezi, lăcomia... ciuda! Cine le poate pune

frâu? Credeam că trec la colectiv și nici n'are să-mi pese. Când colo, m'am lipit de ogorul comun... mi-i drag! Când l-am văzut pe cel din Bâra că bagă mâna în terna noastră, par'că mi-ar fi băgat mie mâna'n sân, să-mi scoată măru!... Am greșit?

– Nu, n'ai greșit, mătușă! Toți trebuie să ținem la ogor cum ții d-ta... la toți trebuie să ne fie drag ca lumina ochilor... La un loc – oameni mai mulți, pământ mai mult. Cu înmulțirea pământului, ni se înmulțește și dragostea față de el...

Cu cât s'apropiau de hățișuri, glodul era mai adânc, încât Tănăsoaia pășea când înainte, când înapoi. La urmă, cipicii i-au rămas în glod. Ea și La potrivit pe-un băț. Astfel, înainte de podul cel mare, tustrei statură locului, să se uite la asfințit. Soarele, înainte de a apune, se arată din păcle după atâta vreme.

– ...asfințește răsând... spuse Tănăsoaia. Dacă se înseninează cerul, în cel mult o săptămână grăușorul mamei iese la fața pământului... atunci să vezi bucurie...

Intrând în Tupilași, se uitară în urmă, încotro bănuiau că li se află lanul 'plin de bobii, plin de seve, mărturia cea mai deplină a unui altfel de viitor.

CAP. II.

1.

Dac'ar fi să se ia cineva după gura lumii, Solomiei i s'ar fi potrivit descântecul:

„La vădana lui Papuc,
șapte vin și opt se duc...”

Era voinică, încât cum se tot învârtea prin casă, sub pași îi du-păiau podelele. Răsturnă în vatră niște blide, calcă anume mâța pe coadă, mânioasă că le adusesse dracul pe cele două străine din Mălini, așa cu nepusa masă... E drept că intraseră pline de glod... mai "cu samă baba, dece nu-și lăsase cipicii pe gard, la mama huciului, și intrase cu ei, punându-i par'că anume lângă prag, să se scurgă apa pe podele... Privind-o cum se'nvârte ca baba'n rai, cum se preface că nu-și vede capul de-atâta treabă, străinele își făcură una alteia semn cu cotul.

– Uite, tovarășe Solomie... începu Mina. Debunăsamă, toate suntem învăluite cu lucrul., cine n'are treabă, mai cu samă la vreme

de toamnă? Dar toate ne rupem din inimă, din viață, ca să schimbăm ceva pe lume...

– Da... îi încalecă vorba Tănăsoaia. Trebuie să ne urnim r.oi femeile... Ai văzut apa? întâi pornește ea – urnește butucii. Cine-s butucii? Butucii sunt bărbații... Vezi Solomie, femeia știe mai bine durerea... lacrima! Acum, când avem drepturi tot una cu bărbații, să nu stăm...

Solomia se'ntoarse spre ele mâniaoasă, răsese rău:

– Eu mă lipsesc de drepturi tot una cu bărbații... gata! Nu-i cer lui Dumnezeu decât să-mi iee acest drept înapoi, să-1 pună sub căpriorii raiului! Ce mi-a adus mie egalitatea cu bărbații? Mi-am rupt pantofii prin noroi! Mi-i plătește U.F.D.R.-ul? Nu mi-i plătește! Dar batjocurile luate dela femei, cine mi le șterge de pe obraz?

– Hei, Solomie.... tovarășă! Toate dăm câte ceva dela noi, pentru ridicarea femeilor... pentru creșterea mai bună a copiilor...

– N'cnri copii... nu-mi pasă, mătușă! Dece să-mi bat gura pentru niște mucoși? Știți? Astăvară m'au pus să conduc centrul de lapte... să dau spurcăciunilor lapte cu lingurița! Eu așa ceva nu vreau!

– Dacă nu ți-i cu supărare, o întrebă Mina, cine te.a pus aici la ufederiste?

– Cine? Dracul m'a pus! Am crezut că mior da și mie dela cooperativă... un șal... un metru de pânză... pe dracul! Toate calicile iau... mie nimic! Ce folos am din umblatul prin toate glodurile?

– Atunci te lăsăm, Solomie, rămâi sănătoasă... Vor găsi ele femeile, alta în locul tău...

– Drum bun... se răsti Solomia, punându-i Tănăsoaiei cipicii în mână. Mie – ufedereu nu-mi mai trebuie, m'am săturat! Las'să rămân mai prejos decât bărbatul... atâta pagubă... că bărbatul tot bărbat rămâne! Ii cade pălăria din cap, și-o ridică, o șterge de colb... tot bărbat rămâne...

– Vezi, Mino... spuse Tănăsoaia, prin ogradă. Noi suntem inovate că aici merge prost!

-- Va merge bine, mătușă! Trebuie pusă în frunte una săracă... una care știe ce-i lacrima, necazul... Pe Solomia ce-o doare? Poate-o dor șoldurile de-atâta ședere... inima ei niciodată n'a sângerat... Trebuie una ou inimă mustită mult în lacrimi...

Și Mina nu-și sfârși vorba, rupse repede un vreasc din gard, ca să se apere de javra de câne al Solomiei.

– Hei... femeie... țipă Tănăsoaia, la gard. Cheamă-ti înapoi javra, că o iau în unghii... ți-o sfarm în bătaie! Dece i-au dat drumul din lanț, să ne rupă fustele? E-e-e... rușine să-ți fie!

Solomia, după ce dăduse drumul javrei, intrase repede în casă, închisese ușa tinzii, așa că baba și Mina strigau degeaba. Tănăsoaia se apăra ea cu cipicii, isbind javra peste bot, se apăra și Mina cum se apăra, cu bătui, dar javra li se tot rezeza la picioare cu niște dinți rânjiți. La urmă, ca să scape cu bine, Tănăsoaia îi dădu un ci'pic și cânele îl înșfacă între dinți, îl mozoli prin glod, îl asvârli la o parte, repezindu-se iar. Abia când înșfacă cipicul al doilea, intră cu el în ogradă, mârâind; cele două femei porniră mânioase spre U.F.D.R.

– Cine naiba a pus-o pe asta președintă? Tocmai la femei... unde durerea e mai amară... unde neștiința e mai mare... Uite în mâna cui stă binele copiilor... Pun rămășag, Mino, că asta s'a și înfruptat din laptele și din grisul pruncilor... Auzi, haita... și-a rupt pantofii în glod! Dar alții și-au rupt plămâni! Ce-i de făcut?

– Trebuie înștiințate numaidecât tovarășele dela oraș. Să nu steie... cu una ca Solomia, femeile rămân în întunec. Ele se pot chinui... pot aprinde o lampă în viața lor, Solomia suflă în ea... le-o stinge! Vezi, mătușă, ce urmăresc unele... pânză... șaluri... dar de schimbarea lucrurilor nici nu le pasă! Mi se pare că am ajuns... N'or fi având și acestea vr'un câne slobod? . . .

Cum Tănăsoaia își rupsese un băț, dintr'un gard, pentru orice întâmplare, răspunse cu țanțoșenie:

– Câne? Hm... îl apuc de coadă... îl isbesc cu capul de toate porțile...

își aminti de cipicii dați javrei Solomiei:

– ... nu, să nu crezi că nu mă puteam apăra și așa! Cipicii erau vechi... și așa vream să scap de ei...

Iar în gând adause:

– „...cipicii de sărbătoare... ce mă fac fără ei de-acum? Afurisita de Solomie... să-și mănânce cânele fript, pe ceea lume...”

– ...umblați... umblați prin glod... le întâmpină în ușă o femeie mărunță. Cum am auzit că veniți, am și dat fuga... Hai, pofiiim! La noi, poate nu-i așa de frumos ca la d-voastră... că mde... ne-ați luat-o înainte și'n alte lucruri... Mâhnită mi-a fost inima, pe burniță! Mă uitam... soarele nu mai era!

Încăperea largă era plină de gospodine cu furca n brâu. Lampa aninată în grindă răsfrângea o pară galbenă. În colțul Răsăritului, deasupra mesei, se afla portretul tovarășei Ana. Dedesupt, îndată după coronița de brad, erau rânduite portrete de femei sovietice având în brațe snopi de grâu, în piept steaua de eroine. Gospodinele

își traseră scăueșele unele spre altele, deschizând musafirelor o cărușă, dela ușă pân'la masă.

– ... întâi și'ntâi cinstite gospodine, noi vă mulțumim că ați bătut glodurile... spuse Leonora, femeia aceea mărunță. La noi merge prost din mai multe pricini. întâi, am avut o președintă... eh! s'a festelit! La început a fost bună, puneă inimă, până au început să i se umfle obrajii de bine. Putea să moară lumea! Din pricina ei, organizația s'a năruiat ca șandramaua! Eram multe la început... că și dureriie-s multe! avem copii mulți... suferințe... Solomia, într'o zi n'a mai vrut să umble prin glod, a cerut să i se pună la îndemână căruța. „Ce? striga ea. Plățiți-mi căruța, căci pentru voi umblu... destul îmi rup pantofii!” Vroia să ne arate că nu se poate fără ea!

– Și d-ta crezi că se poate, Leonoră?

– Dar, Mino, de bunăsamă că se poate! Lumea, nici nu începe nici nu se sfârșește cu un om ! Bine că ați venit... ne veți da o mână de ajutor...

– întâi, tovarășe... prietene... începu Mina, ridicându-se, întâi dăm pietroiul la o parte, să treacă apa! Voi ați ridicat-o.... acum să treacă înapoi unde i-i locul!

In încăpere se făcu o foire, fusele își întrerupseră sbârâitul.

– Fără Solomia nu se poate! rosti una, îmbălând firul. Ea și-a pus pieptul înainte, dela început... s'o rugăm să ducă treaba mai de parte...

– Da... ai dreptate, Lino... fără Solomia... Ea e femeie vânturată... cunoaște lumea, oamenii... știe grăi! Eu o cunosc: are betesușul că se lasă rugată dela o vreme încoace. Altfel...

– Solomia nu știe ce-i durerea... spuse a treia. Cum are să pună cuvânt și inimă pentru copii, pentru pace pe pământ, când ea nu și-a rupt prunc din trup, când n'a gemut nopțile de jalea omului dus la moarte? Noi suntem vinovate, că am lăsat-o să-și joace mânza... să i se urce la cap că fără ea nu se poate! Eu cred că s'o alegem de președintă pe Leonora. Ce-i Leonora? £ una care cunoaște plânsul... e ca un pom ars... ca o pădure prin care a trecut trăsnetul! Omul ei unde-i? A putrezit sub glie, la război ! Copiii ei unde-s? Câți au scăpat de tifos, au murit de foamete!

– Una ca Leonora vă trebuie! Când îi vei spune ce te doare, să i fie inima ușă de aramă ! Bați – ușa răsună... Nu vă'ncurcați cu jândărese, cu pânțele de preotese... Urcă la președinție galbene și slabe
• – de-odată nu mai grăesc cu omul... prind rumeneală...

Și Tănăsoaia grăi mai departe:

•—... lumea se schimbă... femeile nu trebuie să rămâe în urmă !
Hai, la o parte cu Solomia!

— Da... la o parte cu Solomia... spuse una tânără, de lângă ușă.
Leonora ni-i mai aproape de inimă și de gând...

— Leonora să ne conducă... Vom merge la târg, la U.F.D.R. —
vom cere să fie Leonora...

— He-e-e... dar eu unde-s? strigă încă de-afară, Solomia.

Tinda i se cutremura sub dupăiturile repezi, apăsate, ale pașilor.

—r Dar eu unde-s? Cum vă descotorosiți așa de mine? Ce-s eu,
fleandură?

Se duse pân'la masă, se întoarse spre încăpere :

—... dar eu unde-s? Am fost aleasă președintă., gata...

•— Tu ne ții în loc, Solomie... ai început a pune sub tine șapte
perni... Nu mai poți umbla prin glod... îți murdărești pantofii... calci a
ciocoaică!

— Eu? sări Solomia. Cine-a spus așa? Poate străinele astea?
Să nu umble ele cu minciuni!

—... să-mi dai înapoi cipicii, Solomie... spuse Tănăsoaia, râzând.
Ai dat drumul la câne în urma noastră... mi-a luat cipicii din mână...
am rămas desculță! Dar, Salomie, nu-i vorba aici despre cipicii unei
babe! E vorba de binele copiilor... al femeilor: binele vine și-ți sgreap-
țână la poartă... tu îl fugărești cu câinii... nu-i bine! Lasă... treci la
locul tău, de unde te-au ridicat femeile și ți-au pus cunună de cinste...

— Așa... las'că vă arăt eu vouă... țipă Solomia, bătând cu pumnul
în masă, dar își scăpa umerii tot mai în jos.

— Dar, femeilor, să nu părăduim vremea... sunt de făcut atâtea!
întâi și'ntâi, cum să-i dăm în cap svonului? Cine-1 împrăștie? Și
care-i svonul cel mai întunecat? Cel mai întunecat svon, femeilor, e
svonul războiului! Cine vrea război... cine vrea ca sângele să curgă
pân'la gâturile oamenilor, pân'la piepturile cailor? Cine vrea să ne
moară bărbații... pruncii? Asta o vor bogații...

— • Trăsni-i-ar de sus ! blestemă careva și fusele se potriviră de-a-
binelea în poală, gospodinele se puseră pe ascultare, uitându-se la
Mina; ea stătea cu pumnii strânși, cu ochii subțiați, cu bărbia repe-
zită înainte. Tot privind-o, Tănăsoaia nu mai putea de mândrie...

— ...vor război, pentrucă au început să tremure scaunele sub
dânșii! Muncitorii le cer înapoi sudoarea... vlaga furată! Ei le taie
rostul de îmbogățire! Pentrucă norodul i-a luat de gât și nu-i mai
lasă să fure făina și soarele săracului, ei vor ca măcelul să pornească
iar... Care din noi n'a trecut prin secerișul negru al războiului? Te
întreb femeie... soră... unde ți-i omul? Il cauți în casă... nu-i! Il strigi

de pe-afcrră... el nu-ți răspunde! Unde ți-i omul, soră? Omul tău a pierit! Dar unde ți-i copilul? Avea ochi ca floarea de cicoare... mânuțe ca tulpina de floare... obrăjorii ca floarea mărilor! Tu-1 alintai și-i cântai, cu piciorul îl legănai... de-O-dată vine schija... Ți-ai băgat mâna în leagăn, să-1 ridici pe pușorul mamei... când colo ți-ai băgat rână'n sânge! Și – ți-a zăcut pușorul într'o răcliță, cu mânuțele încrucișate.... l-ai pus la putrezit... Il strigi... unde-i? Par'că-1 auzi pe-afară... inima îți sare din sân... Deschizi ușa... îl strigi... de-afară îți răspunde vântul...

– E-e-e... chin și amar... oftă Tănăsoaia, prinzându-și în băsmă-iuță lacrima din vârful nasului.

În încăpere s'auzeau printre oftări tot mai dese, blesteme de mânie.

–... unde ți-i pruncul... odorul? suspină Mina, ștergându-și ochii. Eu, surorilor, am văzut un tren... era plin cu copii... îi duceau să-i apere de război. Erau mulți, și cum trenul s'a oprit, mulțimea de glăscioare au prins a striga: „mamă... mamă... mamă!” Erau fetițe ca bujorii, băețași ca puii bradului... mânca-le-ar mama obrăjorii!

– Hei, Mino, lasă... lasă... striaă una. Căni! Le-om scoate ochii cu rășchitorile!

–... și cum sta, trenul așa, surorilor, de-odată vin trei aeroplane... mitralierele au prins a trage în copii... bombele au prins a șuera... copiii au prins a țipa... locomotivele șuerau... Vagoanele au prins a arde... Iată ce vor bogații, femeilor! Iată prețul binelui lor! Ce le pasă? Copiii arși de vii... cimitire de copii... râuri de sânge de copii...

– Eh, chiaburii... neoamenii... căni...

– Da, surioarelor... chiaburii!

Glasul Minei se întări din nou, ochii i se subțiau :

– • ...învățați-vă copiii... învățați-i... să știe cine li-s dușmanii... cine-s căpăunii cu douăsprezece guri, din basme! Să-i arate cu degetul... să se păzească de ei... învățații, ca să știe încă de mici! arătați și altora cine-i cheabureasa ! Ea face pânțece, face untură la grumaz... voi, muncitoarele, vă uscații Pentruce? Din munca voastră, din vlaga voastră, cresc șoldurile și grumajii chiabureselor! Ele vi-s dușmanul! Ele vă sunt ucigașele copiilor... Cum le-auziți cu svonul, prindeți-le limbile în melițoae... trântiți fără milă... melițați-le ca pe-o cânepă afurisită... ca pe-o cânepă neagră... amară...

– E e-e... le-om arăta noi... spuse Leonora... Lasă, le-om arăta noi!

–... și noi mai cântărim, mai amănăm... ne sfădim pentru o Solomie! începu Tănăsoaia, ridicându-se. Trebuie nu o femeie gătită.

una care să nu mai poată călca 'prin glod; trebuie una care are în inimă șapte șipote cu durere... Alegeți-o pe care o veți socoti... și luptați! Fiți ajutoarele bărbaților! împreună, veți face lucruri mari... lucruri noi... Spuneai, Leonoră, că 'pe burniță îți lipsea ceva... nu vedeai soarele... să-ți spun eu ce-ți lipsea... nu vedeai steagul dela Mălini... steagul acela îl aveți toate în inimă... nu-l lăsați acolo să-putrezească... soateți-l la soare... ridicați-l! La noi... spuse bătrâna mai încet, ca o desvăluire de mare taină... la noi grâul a dat în colț... în cel mult două săptămâni o să zăriți sub steagul roșu un lan legă-nându-se... pânea bogată, sub steagul roșu... Iată!

își desfăcu un colț al basmalei, luă în palmă câțiva bobi încolțiți:

— ... iată-i... uitați-vă ! Cum au dat de mâzgă, au și prins a suge cu sfârlele, purcelușii mamei! Ia'n uitați-vă cum le-a dat colțul la subțiori.. Ce face în vremea asta grâul celui singur... grâul sărac al celui singur? Grâul lui e slab, uscat, n'are putere să sugă mâzgă... n'are... nu poate suge... de unde să sugă, când arătura-i abia de un lat de mână? Al nostru, bea vlagă tocmai de sub cățelul pământului...

Bobii umblau din palmă'n palmă, pe sub lumina crescută a lămpii, pe sub ochii mirați ai gospodinelor. La urmă, Tănăsoaia și-i înnodă la loc în colțul basmalei, spunând cu mândrie:

— ... ce face tractorul, nu pot face o mie de vite... Grâul crește bun numai dacă-i mustit în zeamă de tractor... da! Cine gustă odată zeama tractorului, n'o mai uită!

— Eh... ce vă pasă ? spuse o gospodină, cu ciudă. Ne-ați luat-o înainte... gata!

— Gata? Nu-i de fel gata, cumetrișo ! Bunătatea abia începe... Ia'n haidem acum să ne ducem să-l ascultăm pe-un fecioraș din Mălini, 'pe Ionică! Să-l auziți cum am biruit noi acolo, sub conducerea Partidului!

— L-pm asculta, lele... dar să nu crezi că n'avem și noi cu ce ne mândri! De pe la voi, a fost trimis vr'un delegat în Uniunea Sovietică?

Și cum Tănăsoaia își plecă nasul în jos, femeia spuse mai mândră:

— ... să-l tot vezi pe Hobjilă al nostru și să-l tot ascuți... istorisește minunății... Bun o fi și Ion al vostru... Spic cu două sute cincizeci de bobi ai văzut? N'ai văzut...

— Lăsați... le întrerupse Mina. Nu uitați... de azi porniți la o luptă... la o luptă grea, alături cu bărbații! Cum vor auzi chiaburii că vânturați gândul gospodăriei colective, au să se repeadă... au să se folosească de cele mai urâte mijloace! Nu uitați asta nici în somn... Oriunde vă veți afla: la clacă de tors, la fântână, la horă... sunteți

luptătoare ! Ca să nu mai vină iar lacrimile peste îmbucături... Gândeți-vă că vă apărați copiii.;

Ieșind cea din urmă, Solomia lăsă toate ușile deschise. Arborii desfrunziți răspândeau mirozina tare a cleiurilor. Văzduhul se înseniase, lumina dintr'o mulțime amețitoare de luceferi. Oamenii stăteau în fața școlii, alții tixiseră ograda; mulți, stăteau ciorchini în ferestrele deschise.

încă de-afară, Tănăsoaia și Mina cunoscură glasul lui Ion, se sprijini una de-o blană a ușii, alta de alta, ascultând cu un zâmbet deschis din care nu lipsea mândria.

2.

Două steaguri roșii împodobeau portretele lui Lenin și Stalin. Ghirlănzile de brad împodobeau sala, din grindă'n grindă, cât era de lungă. În al doilea răstimp al cuvântării. Ion își lepădase bondița, își descheiasse cămașa la gât. Acum, grăind, își sufleca mânecile, își ștergea nădușala, cu dosul mâinii De-o parte sta, Vlasie, de cealaltă, Hobjilă, un om voinic, cu niște ochi jucăuși.

— ... debunăsamă, dușmanilor nu l'e-a convenit! După ce au încercat să sperie oamenii cu războaie, cu sfinți., cu tot chipul de minciuni, au apucat toporul... Ați aflat, debunăsamă, ce s'a întâmplat: în noaptea întâia a arăturii, s'au apucat să ne ucidă vitele...

— E-e-e-ei... da... cum așa? trecu prin sală un murmur lung.

— Da, oameni buni... unui bou i-au tăiat piciorul... celuilalt i-au isbit cu toporul în cap... amândoi au pierit în cele mai grozave chinuri! Două ceasuri s'au sbăiut sub sumanele pe care i le-am pus în cap... încă nu văzusem vită sărutând pământul... Boul cu piciorul tăiat își freca botul în ternă, își trecea limba în lungul brazdei, de durere... gemea ca omul! Să nu mai vorbim de oarba din Mălini, de nevasta lui Onufrie... Bordeiuil îi ardea, ea s'a repezit înlăuntru, după niște cămăși de in... o flacăra i-a plesnit amândoi ochii... Vă întrebați de ce pun foc, de ce ucid vitele? Pentrucă le fuge 'pământul de sub picioare... faptele lor arată desnădejdea în care se află... lumea lor moare...

— Ascultă flăcău... îl întrerupse unul cu părul asudat tot, par'că atunci și l-ar fi scos dintr'o lăutoare. Văd că grăeșii cu inimă... asta însămnă că ești cinstit. Dar oare nu cumva grăim prea mult despre chiaburi? Drept este că avem câțiva în sat... dar și-au plecat nasurile în pământ... par niște cocostârci plouați, cu ciocurile sub aripă... Nu-i strângem destul cu colectarea... cu... Crezi că nu se pot face și ei oameni ca toți oamenii? Că doar și ei sunt născuți din femeie... Du-te...

uită-te la Savu: un ticălos, să-1 vezi la poarta unei mănăstiri, ori la un pod, nu te-ar lăsa inima să nu-ți duci mâna la cureaua să-i dai un ban! Are cinci porci cât armăsarii... are nouă vite... ograda i-i plină de păsări... el rabdă foame... rabdă că ți-i milă să-1 vezi! Cămașa nevastei lui, par'că-i ruptă de câni! Crezi că din Savu ori din Iapă Scurtă nu s'ar putea face oameni ca oamenii?

– In vecii vecilor, tovarășe! Ca să scape de par, ori de glonț, vulpea se preface moartă! O iai în car, o duci în ogradă... ea îți găiue găinile! Poate sta Savu numai cu nasul în pământ, o mie de ani... dar-ia'n pleacă-ți urechea și ascultă-1 la inimă! Acolo bat tunuri... pocănesc mitraliere... are în inimă poloboace de gaz... Câți dintre noi au văzut frontul, tovarășe?

Se făcu o hârșire, o îmbulzeală. Deasupra capetelor se ridicară câteva mâni ciunge. Oamenii din mijlocul sălii se dădură la o parte, să facă loc unui invalid lung. Era un băetan ca de douăzecișiopt de ani cu față albă, cu mustață subțire. Pășind, bocănea puternic în dușumea cu piciorul de lemn; și-1 desfăcu din legători și balamale, îl arătă oamenilor, apoi îl trânti la pământ cu o pocnitură surdă. Cumpănindu-se într'un singur picior, când într'o parte, când în alta, sărea și țopăia, sudoarea multă îi acoperise obrazul. Se sprijini în cele din urmă de masă.

– ... săracul Filimon...spuse cineva destul de tare.

– ... cum îl aud pe unul că vrea război, îi bag piciorul de lemn pe gât... i-lisbesc în cap, nemernicul! Tovarășe, spune mai departe...

– ... iată ce au făcut bogații din dumneata, tovarășe!... la sama, ei ți se uită și la celălalt picior, să ți-1 deie în gura mitralierelor... Cumătră... strigă Ion către o femeie cu un copil în brațe. Văd.că ai un copil frumos... un medalion de pus la inimă... Să știi că ți-1 pândesc chiaburii... ei doresc copilului dumitale să moară ars de viu, în leagăn, ori rupt de bombe, într'o mie de bucăți! Cum îl aperi?

Incet-încet, vorbele cuvântătorului se întruchipau în niște obraji urîți, cu guri largi, cu dinți ca dinții greblei. Și gurile acelea umblau căscate după copiii din leagăne, după cei ce pășteau găștele și cărării pe imașuri. Unii vedeau un moșneag înalt, cărunt tot, umblând cu șomoiogul aprins pe după case, umblând cu toporul și tăind picioarele vitelor.

– Nemernicii... spuse un gospodar, ridicându-se. Și asta, pentru că nu ne pot ține slugi mai departe... pentru că a stârpiț bălaia... nu se mai lasă mulsă cât vor ei. Să trăești, tovarășe din Mălini, și să ne mai grăești! Adevărat e că la voi a încolțit grâul?

– Adevărat tovarășe...

– E-e-e-i... ne-ați și lucrat-o înainte... ne-ati și luat-o... Vezi, Vlasie? Cei din Mălini ne-au și luat-o înainte...

Vlasie își pleacă fruntea.

– Dar câți dintre voi ar vrea gospodărie colectivă, tovarăși ?

Și Ion întrebă iar:

– Câți dintre voi ar vrea ?

Capetele se pleacă în jos, câțiva prinseră a-și răsuci țigări, unii nu se mai saturau uitându-se în lampa din tavan. O femeie își pișcă pruncul, ca să plângă, alta și-l săruta pe obraji, apăsând, și pruncul prinse a râde în niște răsturnări limpezi de cristale.

– Tăcere... strigă cel ce grăise înainte și-l dojenise pe Vlasie. Eu vreau gospodărie colectivă...

Se ridică, ieși în mijlocul sălii :

– Eu vreau ! De douăzeci de ani, mă sbat în ogor ca șoarecul în capcană... nu-i nicio ieșire ! Rușii scot cinci mii de kilograme grâu la hectar... noi radem mămăliga de pe fund, cu unghiile ! Povestește ce-ai văzut, Hobjilă ! Spune cu inimă, spune... să ni se scurgă lumina ochilor... că așa ne trebuie, să ni se scurgă lumina ochilor și inima, dacă ni-i frică de bine— Hai, începe, Hobjilă !

Hobjilă se ridică la un semn al lui Vlasie.

– ...ca să vă spun tot ce-am văzut, tovarăși, ar trebui să nu ne urnim de-aici o mie de nopți... Am fost în multe sate sovietice... sate care mai înainte erau căteva colibe îngrămădite, unse cu humă.

– Așa cum e azi în sat la noi... spuse careva.

– Da, așa cum e azi în sat la noi...

Se ridică o femeie ca de douăzeci și cinci de ani, înnegrită de vânturi, cu doi copii în brațe, și Butnaru se miră cât de bine seamănă cu Ileana lui Părau dela Mălini...

– Dar copiii, frate ? Cum trăesc copiii în Uniunea Sovietică ? Pruncii ce-i țin în poală sunt orfani... li s'au căsăpît amândoi părinții. Eu, despre ce 4 aștea'ptă pe' copii aș vrea să știu !

– Ar fi de-ajuns să pomenesc cuvintele. tovarășului Stalin, prietenul... părintele copiilor. El spune despre copii că-s mlădițele viitorului... Deschizătorii de drumuri, de mâne ! Copiii sovietici, prietenă, sunt cei mai fericiți copii de pe pământ ! Asupra lor veghiază întreaga țară... și veghiază asupra lor inima cea mai fierbinte... inima care bate sub steaua roșie a Kremlinului, inima lui Stalin !

Hobjilă se înroși, de-un val puternic ce-i pătrunsese inima. Adunarea respira larg, fețele se îndreptară deasupra steagurilor roșii, la Stalin care zâmbea din cadra, zâmbea par'că tuturor copiilor de pe

pământ. Cei doi prunci din poala femeii îi răspuseră zâmbetului umplându-și ochii mari, negri, de zâmbet.

– Hei... Stalin... Stalin... oftă femeia... trimite-ne și nouă un bine, mai repede... că încă n'am mâncat mămăligă caldă...

– Binele acela... răspunse Hobjilă cu glas stăpânit, încet, par'că spre a nu tulbura răsufletele liniștite și zâmbetele... binele acela, cumătră, Stalin ni l-a trimis din plin... avem pilda țării lui... ne-a deschis drumul... Nu ne rămâne decât să urmăm pilda țăranilor sovietici... suntem la un pas de bine !

– E-e-e... lasă, Hobjilă... taci... nu mă mai chinui atâta! Dece nu se face și la noi așa ?

– Are să se facă, lele, în ziua când veți vrea voi să se facă ! Hoiăriți-vă... și Partidul vă aprobă... iată, așa au făcut gospodarii dela Mălini... să vă spună Ion Butnaru...

– La Mălini, tovarăși, era aceeași durere, ca și la voi. Oamenii au ascultat lămuririle Partidului... au făcut cerere... Noi am pornit la drum, urmați-ne!

Butnaru se întrerupse, auzind un șopot cunoscut în tindă... putea jura că-i șopotul șuerat al Tănăsoaei ! Intr'adevăr, baba strânsese un cârd de oameni, în jurul ei, afară... acum îi adusese în tindă, mai la lumină.

•– Uitați-vă... șopotea ea, deslegându-și nodul broboadei. De când a dat grâul nostru în colți ? Ia'n uitați-vă...

Băgând de samă că oamenii din încăpere întorseseră capetele spre ea, și că Butnaru o asculta, trecu pragul și părea înaltă, tânără, întinzând palma cu bobii spre lumina lămpii.

– Spuneam... eh, dar câte nu mai spuneam ? Vorba lungă... urechile măgarului! Veniți, tovarăși, și uitați-vă la bobii noștri... Din câteva spice va, ieși un colăcel... mare și rotund cât o gura de clopoțel... și clopoțelul acela de grâu are să vă trezească... are să vă îndemne ! Noi, cei din Mălini, am luat pildă dela țăranii sovietici...

Tăcu, pentrucă afară se făcuse o frământare, niște glasuri rele de femeii strigau.

– Ce-i ? Ce-i ? întrebau oamenii din tindă.

•– Uitați-vă... spuse o femeie, arătându-se în prag. Am prins-o sgâindu-se la geam pe chiabureasa lui lăpă-Scurta! S'a fost urcat pe prichici... trăgea cu urechea... s'a fost îmbrobodit pe ochi, până'n vârful nasului, ca să n'o cunoască nimeni! Cum o simt, ce-i fac ? O apuc de picioare, o trag jos... mă uit la ea bine, o trag la felinar... se prefăcea că plânge... tâlhărită ! Lacrimi la ea, când are douăsprezece vaci ? Lacrimi la mine, că n'am niciuna! Lacrimi la ea, când

are casă de piatră ? Lacrimi la mine, că stăm opt suflete într'un coteț!
Lacrimi la ea? Venise să tragă cu urechea, scorpia... pe semne că
a trimis-o bărbat-su...!

Tănăsoaia s'apropie de Butnaru, îi șopti la ureche mânăioasă:

– A fost venit să te vadă pe tine, Ioane... ticălosule! Dece s'a
sui ea la geam ? Ca să te-audă și ca să te vadă, prostule ! Ducă n'o
iai noaptea asta acasă, să știi că te fac de răs... spun ca să te știe
o lume toată...

– Așa ! se bucură de-odată femeia din prag. Na! Bine-i face !
Na! O fugăresc cu pietre... bine... bine... să mai vie să tragă cu
urechea... na! Că ea, puița, are în ogradă șaptezeci și trei de găini...
patruzeci și trei de găște... două zeci și opt de rațe! In grajd ce are?
Să am eu numai un sfert, ași fi împărăteasa Vavilonului ! Câți junei
are ? Câți boi ? Câte vaci? Auzi-o... țipă, tâlhărită... mi se pare că au
nimerit o cu piatra'n cap... Ha-a-a... de i 1 ar sparge... ce-i capul chia
buresei? Cuib de gărgăuni... moara diavolilor!

Toți se mirau dece iese așa de repede Tănăsoaia, 'par'că apucată
de-un vânt, pe sus.

– Să știi că-i trage și baba asta câteva... spuse unul, dar larma
de-afară se stinse, ascultătorii s'așezau la locuri, făștuindu-i pe cei ce
grăiau în șopote.

– Arată-ne, Hobjilă, proba de grâu adusă din Uniunea Sovietică...
îl îndemna unul. Dece ne lași s'așteptăm atâta, ca niște copii,
bunătățile cele mari ?

– Anume am lăsat proba de grâu la urmă, oameni buni, ca să
fie ca o cunună vie a cuvintelor... N'am să uit nici când mi-oiu încruși
manile pe piept, lanul acela... spicul era greu cât para pietrosă...
paiul voinic cât nuiua. Am mers... am mers... de-odată ne oprim toți
delegații din România... ne oprim... ne întrebăm unii pe alții ce-i asta...

– ... spic cu două sute cincizeci de bobi... ne lămurește inginerul
sovietic. Spic cu două sute cincizeci de bobi... asta înșamnă doi pumni
buni de grâu, numai de pe un spic... înșamnă o pâinică dintr'un
singur spic... Ei, tovarăși... am luat spicele în palmă, le-am cântărit...
ni s'au uscat limbile'n gură ! Iată... uitați-vă...

Desfăcu o năframă de dinaintea lui; era o năframă cu flori, pe
care o poartă oamenii numai la hramuri, să'nvelească în ea colaci
de grâu.

- Spicele, voinice cât vrăbioii, erau legate în două mănunchiuri, cu
o ațișoară roșie. Oamenii se ridicau, veneau, le priveau pe rând, după
aceea s'așezau la loc, mai roșii la față, spunând:

– Da... așa țară... da... Cine-a mai pomenit două sute cincizeci de bobi la spic ? Te uiți, vezi... par'că nici nu-ți vine a crede... E-e-e-i... cum au ajuns Rușii la așa ceva? Să altoiască pirul... să ducă flori de trandafir în grădini de ghiață, la Siberia...

– Asta a făcut-o învățații. Era în Rusia unul Miciurin... După ani, toate spicele Uniunii Sovietice vor avea câte două sute cincizeci de boabe !. Spicele aduse, să le punem aici, sub portretul lui Stalin, ca o probă vie despre grija lui pentru țăranimea muncitoare...

Hobjilă luă spicele, le potrivea în cuie, în pânza roșie a steagurilor. Unul câte unul, oamenii se ridicară din bănci, nu găseau cuvintele mari, fierbinți, pentru învățătorul omenirii. Dar roșafa obrazilor, sclipirea puternică a ochilor, era de-ajuns. ,

– Na... am ajuns să văd spic cu două sute cincizeci de bobi... rosti careva și altul răspunse înciudat:

– ..."noi stăm ca butucii... ca butucii... putrezim în colb și'n sărăcie ! Când ne.om sălta și noi? Dacă stăm cu manile cruciș, au să ne blesteme copiii, că am văzut adevărul și n'am luat din el mai repede.... Să pornim și noi, Vlasie i Cum se fac cererile ?

– Eu... spuse femeia cu cei doi copii... mă socotesc cum din două spice mi-ași sătura pruncii... Două spice simt deajuns pentru o pânișoară! Dau pogoanele câte le am... tot atâta!

– Nu vă grăbiți... să mai așteptăm... să mai vedem... strigă unul cu glas gros. S'aude'n lume despre război... se arată semne pe cer... spun unii despre cometă... să lăsăm să se limpezească lumea...

– Da... da... așa... întăreau alții. Să ne mai ducem și pe la Mălini... să ne mai uităm! Te desparți de pământ... de vite... e greu!

– Tovarășe dela Mălini... îl întrebă cel cu glas gros, pe Butnaru. Ce fel de om ești tu ? Sărac? Mijlocaș? De ce avere te-ai rupt, când ai intrat la comun ?

– Eu sunt mijlocaș, bade...

– Și cum ai putut ? Cum te-ai putut rupe ?

– M'am rupt... vreau să trăesc mai bine... am luat calea deschisă de partid...

– Eu sunt tot mijlocaș... mi-i greu! Când ești sărac... iai colbul de-aici, îl muți dincolo... Dar eu, feciorule, am mult... trei vite... cinci hectare... cum să mă rup ?

– Dragi săteni... tovarăși... începu Vlasie. Noi am avut noroc, pentru că unul din satul nostru a văzut Uniunea Sovietică... nea adus probe vii despre viața cea mai bună de pe pământ ! Cântăriți... gândiți-vă... partidul așteaptă cu porțile deschise... Calea bună... calea colectivului!

– Da... calea colectivului... spuse careva, ca un ecou. Trebuie să apucăm pe calea bună a colectivului...

Înainte de a porni spre ușă, oamenii se mai uitau odată la spițele prinse în steagurile roșii, la spițele Uniunii Sovietice. Oftau, plesneau din degete, plesneau din limbă, într'o puternică luptă cu îndoiala. Afară, pe prag, se scărpinau în cap, cu o ciudă, înainte de a-și îndesa cușmele. Fiecare se gândea cât îi va fi de greu la început. Vite... pământ... cum să te rupi de ele? Dar cei din Mălini cum au putut? Ei n'au tot sânge în inimă? Nu-s născuți tot din femeie? Și totuși s'au rupt... s'au rupt, ca o luncă... s'au rupt din rădăcini... din bălegarul vitelor... au pornit înainte spre lanurile belșugului... Până'n zori de ziuă, oamenii din Tupilați vor ofta lângă femeile lor, fără să le spună de ce oftează. Vor fuma țigară după țigară, stupind în cenușa de lângă vatră. Vor auzi boii boncăluind, vacile rumegând și lupta din ei se va întări. De-o parte stau spițele cu două sute cincizeci de bobi, viitorul... de alta plugușorul de lemn, mujdeiul, pălămida. Care va fi mai tare?

Butnaru se despărți de Vlasie și Hobjilă în crucea drumurilor.

3.

...Cum s'a'propia de garduri, zăvozii mârâiau a fiară și a dușman. Când se trăgeau la culcușuri, pe sub streșini, lanțurile de pe sârmă zăngăneau ușor, în toată așezarea hapsânului dura o liniște adâncă. Totul părea să fie stins, nu se zărea la nicio fereastră vr'o scâiiieioară de lumină. Ion dădu un chiot scurt, par'că l-ar fi pălit cineva în inimă cu jungherul. Mai dădu un chiot, dar nu s'auzi în cuprinsul acareturilor nimic decât zăpăiturile dușmănoase. Așteaptă mult, dar se vede că Albăstrița dormea ori nu era acasă. Ocoli gardurile, până'n dreptul cuhniei, sări șanțul, uitându-se printre nuele, dar nici în partea asta a acareturilor nu zări nimic. Nu cumva, oare, Albăstrița era în cuhnie, torcând la lumina lămpii ori a focului? Ce, ar fi dacă Ion ar svârli cu o pietricică în ușă? Stătu mult în cum'pene, lângă gard, până ce de-odată ușa cuhniei se deschise repezită de perete, din încăperea sbucni afară un sul mare de abur mirosind a dovleac fiert. Auzi niște suduituri. După aceea ușa se închise la loc, în cuprins se făcu liniște. „Tot atâta!” se hotărî Ion, punând piciorul pe gard. Dintr'o săritură, era dincolo, în ograda acoperită de umbrele șurilor și ale stogurilor. „Și n'am la mine nimic, măcar o bătă!” își dădu el sama, dinaintea ușii, tocmai când atinsese clanța cu mâna. „Tot atâta!” se hotărî încăodată, și ușa scârțâi scurt, aburul de dovleac fiert îl învălui din cap până în picioare, încât abia în al doilea răstimp văzu oamenii din încăperea...

La o măsuță joasă, se zăreau printre aburii de mămăligă și de borș, capetele sborșite și obrajii asudați ai odraslelor lui Iapă-Scurtă. Mai înalt decât toți cu un cap, la mijloc sta bătrânul rămas cel dintâi cu gura căscată.

– Cine-i ? Cine este ? întrebă el, iar Albăstrița cum tocmai le căra mâncare la masă, scăpă strachina din mână.

Odraslele se foiau în scăueșe, unul se ridică trântind lingura, altul râse fără pricină. Iță, cum sta și mânca cinchit lângă ușă, cu strachina pe genunchi, cu dărabul de mămăligă în poală, se uita la străin cu niște ochi plini de bucurie.

– Albăstrița... a venit vremea să te iau acasă ! Hai!

• – A... tu erai bolșevicule... rosti Iapă-Scurtă, sculându-se cât era de lung, frecându-și palmele ca să și le curețe de ciuciuții de mămăligă. Bine că te-am prins... lasă ! Cât ai să-mi stai ca un junghiu în inimă ? Ia'n răspunde-mi...

Râse rău, hodorogit, înșfăcând bâta de lângă horn.

– Marș afară, golanule... Na-ți... să ții minte....

Repezi bâta, dar Ion i-o prinse de celălalt capăt, i-o smuci, o •svârli afară.

– Hai, Albăstrița... lasă vizunia asta de vulpi...

Ea se trăsese într'un colț al hornului, se făcuse albă ca varul.

– Pe dânsul, măi! răcni Iapă-Scurtă, către feciori asmuțindu-i asupra lui Ion, cum sta liniștit sus în capul treptelor.

Abia când feciorii săriră de după masă, cu niște guri pline de mămăligă, căutând cu ochii ce s'apuce, – Albăstrița se furișă pe lângă ei, urcă cele trei trepte dintr'un pas, lângă Ion, dând un țipăt.

– Așa... haită ? Pe dânsul, măi! își asmuță Iapă-Scurtă zablăii a doua oară, și acum fiecare din ei puse mâna pe câte un lucru, să-l îsbească în capul dușmanului. Unul apucase furca de tors a Albăstriței, altul se repezi la custura de pe policioară, altul înșfacă toporul cel greu de sdrobot butuci.

– ... pușca... aduceți-mi pușca... strigă Iapă-Scurtă... Iță, du-te repede afară și dă drumul tuturor dulăilor..

– Au să te omoare... vai! țipă Albăstrița, apucându-se de brațul lui Ion. Hai, să fugim repede... Iță, să nu dai drumul cânilor!

– N'ai grijă... n'ai grijă... nu! strigă Iță de-afairă, în timp ce Ion și Albăstrița părăseau pragul, apucând spre poartă.

– Pe dânsul, măi! își asmuți Iapă-Scurtă feciorii, a treia oară – și toți se repezeau să iasă, când unul, cel cu toporul spuse râzând rău, uiându-se la tat-su cu dușmănie :

– ... ți-a trebuit haită tânără, japule... cojocină... Stați, măi proști-

Ior! Bine că s'a dus dracului muerea din casa noastră... am scăpat cu moștenirea întreagă ! Te-ai și fost dus la târg, știrbitură de moșneag... i-ai și dat și un sfert din pământ... casa !

– Așa-i... spuse cel ce înșfăcase custura... ne'ndeamnă să facem moarte de om, sărăcia ! Noi să putrezim la ocnă... el să gădile mânza...

– Ba... tata are drept... spuse al treilea și'n clipa aceea ușa se închise trântită.

După dupăituri, izbituri, răcnete și mârâituri, Butnaru și Albăstrița înțelesesă că s'au luat la bătae, la o bătae crâncenă care va ține ceasuri multe, poate până mâne dimineață. Zăvozii, lătrau, urlau, se repezeau din lanțuri spre ușa cuhniei și încet-încet vecinii prindeau să se adune ascultând la garduri.

– ... scurtăm drumul, pe cărărușa asta... spuse Ion, cotind de după dâmb.

Ii tremura mâna.

– ... și așa team lăsat să te chinuiești atâtea luni!

– Hai mai repede, lasă! Dar oare ce vrea Iță ? Dace ne strigă ? Ia'n stai!

– Leliță..! lele... spunea băiatul, abia suflând de trudă. Uite, leliță... lele... cum ai să te duci desculță? Uite, ți-am adus perechea asta de ciubote...

– E-e-i... măi Iță... Iță!

– Incalță-le repede, lele... du-te sănătoasă! Destul ai băut apă neagră în casa noastră ! Hai, încalță-le... du-te cu bine și cu sănătate.., Ai noștri se bat... se omoară... dumnezeu știe ce are să iasă...

Rămase tot mai în urmă și mai în urmă, iar Albăstrița prinse a ofta și a suspina:

– • ... săracul Iță... săracul... El mi-a arătat întâi steagul dela Mălini...

Mergeau repede. Ion tăcea, tăcu și ea mult, până ce auziră duruit de căruță în fugă dinspre Tupilați. Abia zăreau mai apoi caii gonind strașnic; stând în căruță, în picioare, hapsânul îi strunea de hățuri, răcnea la ei, din când în când îi isbea cu parul peste șale... chiuia răgușit; roțile scăpărau, căruța sărea în răstimpuri dela pământ, par'că apucată de vântoase.

– A... a... a... s'auzea tot mai departe spre Mălini răcnetul hapsânului.

– Putea ieși moarte de om... se'nfioră Albăstrița, mergând lângă Ion mai repede. Vezi ce ai făcut. Ioane ? M'ai lăsat să mă chinuesc...

m'ai tot lăsat... Dece? Ți-am făcut eu vr'un rău? Spune! Numai eu știu cum au fost ceasurile la dușman; un bolovan mi-a fost fiecare clipită...

– Lasă, Albăstrița... ai trecut prin greu... eu mi-am tot călcat inima !

– Oh, bade ! S'a desfrunzit vara... nici o frunză și nici o floare nu m'a bucurat! Spini... flori... îmi era tot una !

– ... dar, Albăstriço, e o toamnă lungă... înfrunzesc liliicii a doua oară... Mama abia te-așteqptă...

– Și • are să-mi fie bine. Ioane ? M'am învățat să nu mai cred în bine... am călcat numai cărărușele cu spini !

– Da, Albăstriço, are să-ți fie bine...

– Dar, Ioane, iar ai să lipsești... iar ai să te tot duci! Am să te -pot lega de piciorul patului... de prag... de piciorul mesei ?

– Nu, Albăstriço... nu-i nevoe de asta ! Când va fi vremea dusului, ne om duce amândoi... ori tu te vei duce cu Mina, cu lelea Tănăsoaia. Abia atunci ai să-mi pricepi rostul drumurilor.

Ea se opri, îl apucă de mână mai strâns, speriată.

– Da, spuse el... s'aude duruind căruța hapsânului, înapoi... ferește-te!

Săriră șanțul, tocmai oând căruța era în dreptul lor. Caii goneau strănutând, trăgând căruța răsturnată cu roțile'n sus.

– Debunăsamă, Iapă-Scurtă zace la cotitură... acolo i s'o fi răsturnat căruța... Hai să ocolim prin câmp...

– Hai, Albăstrița ! Apucă-mi-te bine de mână... așa !

– ... astă vară, m'a dus la casa veninului în fuga cailor. Acum m'a urmărit în fuga cailor... credea că poate trece cu roțile peste oricine... așa se lăuda el. Acum, cred'că i s'a tras moartea din fuga cailor...

– ... și urcam pe dâmb sara și.dimineța... urcam, să văd steagul dela Mălini. Când a dat burnița... pâcla... mi s'a făcut în inimă întunerec...

Cât vor fi mers ? într'un târziu Ion zări lanul și se opri.

– Peste câteva zile are să iasă firul verde... și are să fie o toamnă lungă... căci au prins a înflori pomii a doua oară...

Amândoi se plecară la pământ, pipăind glia cu vârful degetelor. Dac'ar fi avut auz ascuțit ca firul de argint, ar fi auzit bobii plesnind, ar fi auzit sevele chiftind, supte din ugerele cele mai grase ale pământului. Și întinderea aburea sub luna albă, până departe. Aburea viața semănată în glie, pregătindu-se să țâșnească, nestăvilă, în milioane de fire străvezii. Fiecare fir va fi un spic. Fiecare spic, o îmbucătură de pâine.

4.

Văzduhul s'arăta în fiecare dimineață ca un uriaș blid de cristal, șters cu o năframă înmuiată în rouă. Numai ici-colo se mai vedeau pe câmp tufe cu frunze galbene. Miezul zilei era fierbinte ca vara, încât liliicii prinseră a înflori a doua oară. Noaptea erau lungi că să ți se umfle ochii de somn. Trecuse și desfăcatul porumbului, cu clăcile și cu poveștile.

La Onufrie, în fiecare noapte se zărea lumină până târziu. Acum, focul din sobă pâlpâia molcom. Lampa, aninată în cui, răsfrângea o lumină galbenă peste fața palidă a oarbei. Ea sta în capul oaselor, îmbrăcată într'o cămașă albă, asculta glasul molcom al bărbatului, întins alături, Onufrie îi istorisea câte și mai câte întâmplări... îi istorisea cum se făcuse arătura, noaptea, cum unul din Tupilați a fost în delegație în Uniunea Sovietică și a adus niște spice grele cât vrăbiile.

Când tăcea, ea zâmbea, își mișca repede pleoapele lipite, căutându-i mâna și îhdemnându-l :

– Mai istorisește, Onufrie... omule... Spune-mi ceva despre electricitate... Vezi, orbilor le place să le spui despre ceace n'au... despre lumină...

– Da, Rozalie... răspunse Onufrie, strivindu-și o lacrimă cu montul arătătorului. Să-ți spun...

Ea își ridică mâna, îi pipăi obrazii, spre ochi, și găsindu-i-i umezi, își sbătu 'pleoapele mai tare, dojenindu-l:

– Eh... bărbat ești și tu... Mai rău ca un copil ! Dece să plângi? Molcomește-te... spune-mi despre electricitate...

– ... era în Rusia, prin Noemvrie, 1920. Vladimir Ilici Lenin, a iubit atât de mult lumina poporului, încât umbla dela șantier la șantier, să vadă cum se zidesc uzinele electrice, prin orașe, prin sate... Se prindeau căderile de apă în zăgazuri, se potriveau roți care mișcau motoarele... Locuri sălbatece și pustii, pe unde luminau doar opaițurile și focurile ciobanului, au cunoscut pe rând stelele de sticlă aprinse de către mâna omului...

Onufrie tăcu, auzind pe-afară dupăituri de pași grei. Clampa sări.

– ... a venit Cocoran... spuse Rozalia cu bucurie... cu el a mai venit cineva... cine să fie? Mă prind că-i femeie... o cunosc după cât de ușor i-i răsufletul... Ședeți, așezați-vă pe laiță...

Cocoran o luă pe Ioana de mână, se așezară într'un colț. Onufrie prinse a istorisi mai departe :

– ... cum spuneam, Vladimir Ilici Lenin a iubit lumina pân'la moarte... a vrut să scoată din casele țăranilor opaiturile... întunerecul. Și le-a scos. Pentru asta, umbla să vadă cu ochii lui cum merge electrificarea satelor, cum se zidesc uzinele. Este în Uniunea Sovietică, un sat, îi spune Casino... Gospodarii își zideau și ei o uzină mică. într'o sară de Noemvrie a anului 1920, uzina din Casino era gata... cineva a sucit un țămburuc, un buton... și'n sat s'a aprins întâia lampă electrică...

– „Lampa lui Vladimir Ilici!...” a strigat un țăran, plin de bucurie. Și lămpile lui Vladimir Ilici s'au întins departe, tot mai departe, către colțurile cele mai depărtate ale republicelor...

Rozalia respira larg, răsfrângerea luminii îi înfrumuseța obrazul, părea că ascultă zâmbind, cu ochii închiși de bucuria povestirii.

– ... și lămpile lui Vladimir Ilici nu s'au sfârșit... spuse ea, înăbușindu-și un oftat. A închis ochii, dar i le-a dat în grijă lui Stalin, să le aprindă mai departe... Când vor ajunge și la noi ?

– ... la noi, Rozalie, le are în grijă partidul... le vom aprinde și la noi într'o zi, prin voință și muncă în colectiv. In câțiva ani, par'că-l aud pe vr'un gospodar din Mălini strigând ca gospodarul din Casino :

– „... uitață-vă... lampa lui Vladimir Ilici!...” Lampa aceea n'are moarte, atâta vreme cât e făcută din voință... din muncă. Lampa lui Vladimir Ilici va strânge oamenii împrejurul cărții, îi va strânge la pânzele cinematografelor...

Se lăsă o tăcere, s'auzea numai răsufletul larg al lui Cocoran.

-- Da... lampa lui Vladimir Ilici... spuse Rozalia și cine știe cum își închipuia ea satele de mâne ! Va fi lumină ca ziua... nu ? E ca și cum am birui noaptea... ca și cum am apuca-o ca pe-o fleandură neagră și am ghemui-o într'o traistă...

– Da, Rozalie, așa-i... lampa lui Vladimir Ilici însamnă lumină fără sfârșit... ferice de cei ce vin după noi... copiii !

Ioana zâmbi. Cocoran își plecă fruntea în pământ.

– ... Da... da... lor, copiilor, le va fi bine... bine... Vor găsi opaiturile și lămpile cu gaz la vechituri, și vor râde... ori poate ne vor căina că n'am apucat vremea electricității...

Cocoran tăcu iar, mai roșu, până ce-l ghionti Ioana să grăiască.

– ... ascultați-mă, Onufrie și Rozalie... începu el, învârtindu-și și răsucindu-și cușma între genunchi. Noi... știți... eu și cu Ioana... a dat în noi o poznă! Credeam că am să-mi pot spune, și mie și ei:

...s'a trecut iarba de coasă
și mândruța de frumoasă!...”

Când colo, mă plec și-mi ascult inima... mai este viață înainte... Ioana ofta singură... eu oftam singur... Dece? Oftam unul după altul... Intri într'o pădure, noaptea, auzi pasărea... privighetoarea... cântă de se omoară! Cântă singură, căci e târziu, totul doarme, dorm și apele. Treci pe lângă pomul unde cântă ea și-ți spui: „...cântă o pasăre... treaba ei!” Și mergi prin pădure... și mergi... ceasuri lungi tot mergi... nu mai auzi nimic! Deodată, după atâtea ceasuri de mers și de tăcere, auzi iar o pasăre... o- privighetoare... cântă de se omoară! Stai în loc și te gândești: dece cântă una ici – alt colea, la atâtea ceasuri depărtare? Dac'ascuți bine, auzi cum cele două cântece prind a se apropia... s'apropie... s'apropie... gata! s'au întâlnit pe-o rămurea și cântă împreună pân'le ametește lumina lunii. Atunci se furișează amândoi, bărbătușul și femeiușcă, într'o scorbură... A doua zi îi vezi cu paiu'n gură... își împletesc cuib...

– Nu mai ocoli atâta... îi șopti Ioana. Ocolești... ca un copil ocolești...

– ... Da... grăi uriașul mai departe, ca să ocolească lucrul pentru care venise. Treci prin ogoare... vezi în floarea galbenă de bostan un bondar... apuci floarea... el bâzâe... nu se lasă... se îndeasă cu capul... până ia mierea, chiar cu prețul morții! Ce ți-ar fi să-1 strivești între degete? El se îndeasă... mierea din floarea asta a fost numai o șmichirie a firii! .A luat pe aripi colbușorul acela al înmulțirii florilor! Dela floarea-bărbătuș, îl duce la floarea-femeiușcă... și viața nu stă în loc... se'ndeasă, ca apa în stăvilare...

– Cât de frumos grăiești, Cocorane... spuse zâmbind Rozalia. M'ai și preumblat prin codru... am auzit privighetorile cântând... Frumos e ce spui, dar are dreptate Ioana... n'ar trebui să ocolești...

– Mâne, tovarăși... noi doi... da... vezi... ce m'a tras pe mine spre Ioana? îmi pune pe genunchi strachina cu borș... par'că mi-ar fi spus: „...strachina asta mi-i inima... na-ți-o ție! Mâne, tovarăși, noi doi vrem să ne cununăm... V'am ruga să ne fiți martori... vă poftim martori... De altfel, am poftit toată gospodăria noastră... să fie față la Sfatul Popular, când, își va pune Cocoran cununa de lacrimi și de spini...

Râse puternic, laița trosni sub dânsul.

– E-e-e... dar mâne au să fie în sat la noi o mulțime de sărbători... Știi, Onufrie?

Vru să spună mai departe. Ioana îi puse 'palma pe gură:

– ... ce sărbători, omule? Mâne.i duminică și se cunună Cocoran. Ce sărbători vrei să mai fie?

– Bine, vă mulțămim pentru poftire... spuse Onufrie, iar Rozalia. adause râzând:

– Nu știu cum am să nimeresc degetul în cutia cu tuș... să. iscălesc... Ai să-mi porți tu mâna, Onufrie?

– Dar debunăsamă, Rozalie... debunăsamă... cum se poate ?

– Te și grăbeai să dai lucrurile la iveală... spunea Ioana, apucându-și omul de mână, trăgându-1 spre poartă. Dacă spuneai ce se pregătește pe mâne, pentru Onufrie, nu-i furai din bucuria ce-1 așteaptă? Acum haidem la împodobit sala...

În ograda gospodăriei colective era larmă și forfot. Gospodarii aduseseră care cu crengi de brad, tocmai dela Văleni, și acum berzile răsunau cioplind. În încăperea cea mare, femeile împleteau cununi, le potriveau sub portretele secretarilor Comitetului Central, – ghirlandele se întindeau dela grindă la grindă, – mirosea puternic a brad ca'ntr'o dumbravă. Tănăsoaia își adusese valul de pânză de in, îl tot desfășura dinaintea Ilenei lui Pârău, care se lăudase degeaba că-i meșteră mare la boit... Drept este că aprinsese focul sub pirostriei, afară, și tot "mesteca în ceaunul cu apă în clocot, cu un băț lung,, vânzoland bucățile de pânză ce i le da Tănăsoaia boscorodind-o după fiecare mestecătură cu bățul...

Ce stârnise gospodarii? Ce se pregătea? De cu sară, Butnaru fusese chemat la telefon, dela județeană partidului – primise vestea că mâne va veni în Mălini cineva dela București, în legătură cu fapta lui Onufrie; totul să fie gata pregătit, ca de sărbătoare mare; să se cheme oameni și din satele lăturate.

Gospodarii puseră la cale să nu-i spună lui Onufrie nimic, când va fi chemat, mâne dimineață, să rămână cu gura căscată. Acum, lucrând, îl trimiseseră pe Clip să-1 țină de vorbă, acasă. Dar Clip se întoarse, căci găsisse zăvorul pe ușă tras, lumina stinsă. Și posnașul adause apucând barda:

– „... te poftim, tovarășe Onufrie, sus la tribună...” așa am să-i spun. Mă voi duce să-1 poftesc eu, s'o aducă și pe Rozalia cu el... să fie primeniți proaspăt amândoi...

Masa o înveliseră toată în pânză roșie, puseseră steaguri roșii pe sub grinzi. La poartă potriviseră un arc de brad, deasupra portretelor lui Lenin și Stalin. Măturaseră drumul, cărând frunzele moarte, cu coșărcile, într'o râpă.

– Acum poate să vină lumina zilei... rosti careva, lucrul cu împodobitul fiind gata.

Butnaru, însă, știa că lucrul cel mare de-abia începe. Sărbătoarea de mâne trebuie să fie prilejul unei mari strângeri de mase, de prin toate satele din jur. Trimise câte-un gospodar, la Hălăuca, la Tupilați, la Bozia, la Bâra, să deie organizațiilor de știre...

Și astfel, noaptea trecu. Pentru că soarele răsărea răsând, hotărîră să facă o tribună afară, sub streșini. Lăturenii prinseră să curgă, călări, pe jos, cu căruțele. Mitriță Bostan se uita îngrijorat dacă nu cumva vine corul din Bozia ! Dacă vin flenduroșii din Bozia, atunci ei, feciorii din Mălini, se pot duce la păscut oile... După grajd, Mitriță își muștruluia oamenii primeniți ca de sărbătoare mare, spunându-le să cânte pentru a douăzecea oară „Internaționala"... „Imnul Republicii"... „Marșul Partizanilor"...

– O să răgușim, Mitriță... îi spuse unul, răsând. N'ai grijă, bozienii n'au să vie, că n'au apucat a-și coase flendurile !

Dar cum dracul era să nu vină bozienii ? Iată-i cum vin unul după altul, pe-o cărarușă, vineți de frigul nopții. Scripcile, cum și le țineau apucate de gâturi, la subțioară, păreau rațe sălbatice, moarte, gătuite... Nici nu se uitau la cei din Mălini, din dosul grajdului. Pe flendurile hainelor, la piept, soarele bătea în insignele C.G.M.-ului. Fără să se uite în dreapta ori în stânga, se rânduiau lângă tribună, pe voci, să fie gata...

– ... mai sunt coruri pe lume... spuse Mitriță Bostan, cu răutate către conducătorul lor, unul cu gât lung, cu pălăria plesnită drept în vârful capului.

– Bine că măi sunt... au loc toate... răspuse bozianul, întinzându-4 mâna. Ar fi bine să treceți și voi, cei din Mălini, sub comanda mea... îmi lipsesc câțiva... niște fete răgușite...

– De trecut, nu trecem în ruptul capului... răspuse Mitriță, îndepărtându-se.

Oamenii se întoarseră spre poartă, se uitau cât era de albă la față oarba lui Onufrie. El o ducea de mână, se prefăcea că râde de vorbele glumețe ale lui Clip; când văzu mulțimea, arcul de brad, steagurile, îi pieri vorba'n gât.

– E-e-e-i... Clip... tovarășe... tâlharilor... și nouă nu ne-ați spus nimic ! Ce-i sărbătoarea asta ? Pentru cine ?

– Ar fi fost și mai frumos... spuse mâniaoasă Tănăsoaia, uitându-se la Ileana lui Pârău care stătea lângă tribună, cu Razante, Agripina și pruncul ei, gătiți de sărbătoare. Și mai frumos ar fi fost, Onufrie și Rozalie, dacă nu mi-ar fi stricat pânza de in Ileana... A turnat peste cărmâz nu știu ce leac băbesc... dracul s'o ia... niște coajă de arin... că mi-a înnegrit toată... toată pânzișoara...

– Dar ce-i... ? vru să întrebe Onufrie, tocmai când de după Dealul Merilor coti o mașină cu steguleț roșu. În urma ei veneau câteva jeepuri.

– ... ei, da... îi răspunse Clip, înfiorat până'n tălpi, și prinseră a cânta flautele din Hălăuca, flenduroșii din Bozia prinseră a cânta la semnul celuia cu gât lung, lumea se ridică, se îngrămădi spre poartă.

– Butnarule... Ioane... spuse lordache sărind din mașină, strângându-i mâna. A răsărit grâul ?

– Da, Gheorghe... bine-ai venit !

– • Așa, Ioane... de-aici mergem mai departe... te luăm cu noi, mergem la Tupilați, întemeiem gospodărie colectivă și acolo... și la Hălăuca... Unde-i Onufrie?

– Vine și el... abia răsbate prin mulțime, cu Rozalia!

– Iată, Ioane... tovarășul e din partea Prezidium-ului Marii Adunări Naționale a Republicii... Aduce pe aceste meleaguri întâiul „Ordin, al Muncii”...

Din mașină coborî un bătrân. Când îi strânse mâna, puternic, când îi simți palma bătătorită, de muncitor. Ion își pierdu toată sfiala.

– Bine-ai venit, tovarășe !

– Noroc bun, tovarășe !

– Noroc bun, Ioane... îi strânse mâna Leonte, secretarul județenei, și cu toți porniră spre tribună.

Cântecul „Internaționalei” crescă, adăuș cu glasurile flautelor, cu glasurile feciorilor din Mălini trecuți sub comanda bozianului cu gât lung și cu pălăria plesnită. Atâta lume se îngrămădea, că Onufrie abea venea cu oarba, abia își putea deschide drum spre manile întinse ale trimisului Pirezidium-ului, ale lui lordache, ale lui Leonte...

– Cât e de frumoasă Rozalia... șopteau femeile, uitându-se la oarbă, înlăcrămate. A... dar ia'n uitați-vă... Rozalia e gătită toată, dar n'are șal... i se vede broboada ruptă... cum facem ?

– Mă mai întrebați cum facem ? răspunse o femeie din mulțime. Eu nu-s în colectiv... dar câtă bucurie mi-a dat șalul Rozaliei prefăcut în steag! Lucram în câmp, departe... zăream șalul... spuneam: „Steagul nostru... mândria... fala Mălinilor...” Și parcă lucram cu inimă mai multă...

Se desbrobodi, părul i se desfăcu pe umeri. Degeaba o îndemna pe Rozalia mai apoi, să vie ia un colț al casei, căci Onufrie nu i dădea drumul din mână.

– Ce-e? spuse el, dar tremura strașnic. Suntem săraci... suntem cinstiți... nu ne trebuie șal de împrumut... Uite unde-i al nostru...

– ...și flutură mândru? întrebă Rozalia, îndreptându-și spre văzduh ochii stinși. Dacă n'ar fi atâta cântec, l-aș auzi cum sbârână...

Însă femeia o desbrobodi, îi mângâie și-i Unse părul, cu palmele, ușurel, ca la un copil, – o îmbrobodi cu șalul ei roșu ca sângele.

Leonte, grăind, ori îl strângea prea tare nodul cravatei, ori avea un nod în gât, căci își tot încheia și-și tot descheia cămașa.

– ...ați urmat drumul deschis de către Partidul Muncitoresc Român... V'ați descotorosit de cele vechi, de superstiții... de frică... ați căsăpuit haturile... iată-vă la larg, la grâul răsărit... la pâinea mai bună a zilelor care vin! Voi zidiți satul nou, pe temelia agriculturii mecanizate... La temelie, v'ați pus; inima... sudoarea... unii s'au jertfit mai mult! Tovarășe Onufrie... ochii Rozaliei dumitale sunt fără moarte... ei s'au scurs în beton și'n fer... în temelia satului de mâne!

Se ridică trimisul Prezidiului Marii Adunări Naționale:

– ... pentru vigilența dumitale puternică, tovarășe, Republica îți dă „Ordinul Muncii”, stea frumoasă a zorilor socialismului...

Li prinse decorația pe mintean, îi strânse mâna.

– ...Comitetul Central, Guvernul, înaltul Prezidium, sunt cu ochii la muncitorii scumpei noastre Patrii... la muncitorii care sfarmă normele... la niuitorii... la sidergiștii... la minerii, care zidesc, fără hodină zidesc, o viață mai bună...

Și Iordache continuă, după ce-și șterse fruntea:

–• ...nimic nu-i mai frumos, nimic nu-i mai înălțător, ca Patria, patria scoasă de sub călcâiul jăcmăntorilor! Să-i împodobim câmpiile cu grâe... orașele cu furnale cât mai multe și mai înalte... să fie din ce în ce mai mândră, mai frumoasă, și mai puternică. Patria muncitorilor! Ce simțământ îți pune inima în svâcnet mai mult ca dragostea pentru Patrie? Pentru Patrie, minerii sdrobesc măruntaele pământului... motoarele umblă fără hodină! Voi, gospodarii din Mălini, ați dat Patriei întâia cunună de grâu comun... Munciți cu râvnă... scoateți pâine mai multă pentru muncitorii dela orașe! Ei muncesc spărgând normele, pentru a vă da unelte... și astfel, strânși sub semnul SecerM și al Ciocanului, ridicați Patria, o întăriți... o faceți de neînvins! Cu fiecare păpușoi prășit bine, cu fiecare spic secerat la vreme, cu fiecare nit, cu fiecare șurub, isbim în pofțitorii de noi războaie! Să'ndrăsească dușmanul să s'apropie de zidurile ce le durăm, ale socialismului! înainte, tovarăși...

– ei... comuniștii... vor birui lumea... rosti un gospodar dintr'un sat străin și vorbele lui umblau ca un ecou, dela om la om, până departe :

– ... da... aceștia vor birui lumea... vor sdrobi orice li s'ar pune împotriva... viitorul e al comunismului...

– ... eu... da... debunăsamă... încerca să grăiască Onufrie, lăut tot în sudoare. Eu, tovarăși, nu mi-am făcut decât datoria... aceea îmi era datoria...

își șterse omul mult obrazul, părul capului, adăugând :

– .. da, numai datoria, tovarăși... picioarele mă mânau spre casă... inima mă fugărea spre casă. Atunci mi-am împlântat furca în pământ... m'am înșfăcat de ea cu amândouă manile... mă învârteam împrejurul ei... Trebuia să birue unul: ori eu, ori datoria... și datoria a fost mai tare !...

– ... ce om... ce faptă... murmura mulțimea... să-i ardă casa... el să steie la datorie... ce putere schimbă oamenii așa ?

– ... dragostea de Patrie... datoria față de Patrie...! Dragostea asta face minuni... uitați-vă la sovietici: au zidit cea mai frumoasă țară de pe pământ... au înfrunzit pustiurile... au semănat grâu în ghețurile siberiene!

Patru steaguri roșii fluturau sus, într'o zonă a vânturilor răscolite. Fiecare steag arăta un drum către un punct cardinal. Prăjinile se îndoiau ușor, sub smuoitura neîntreruptă a celor patru pânze care arătau biruința apropiată a. Secerei și Ciocanului în toate părțile pământului.. Mașinile porniră spre Asfințit, la Tupilați, în cântecul puternic al flautelor, în uralele mulțimii, apoi, sub cupola uriașă a văzduhului, în seninătatea acelei duminici de toamnă târzie, feciorii din Mălini se prinseră la horă cu lăturenii, fetele din Mălini se 'prinseră și ele cu lăturencele, iar peste zaplazuri se întindeau crenguțele de liliac înflorite a doua oară.

Onufrie se opri dinaintea pragului, se mai uită odată în urmă, la steagurile în sărbătoare.

– Ziua asta, Rozalie, a fost spre întărirea partidului... a crescut i dragostea oamenilor și mai mult...

– Tocmai, Onufrie... îi răspunse un sătean din Tâmpla, care-l aștepta pe prispă. Eu te 'poflesc în sat la noi, pentru o duminică. Vrem să ne înjghebăm în colectiv și acolo... acesta-i drumul... înainte !

– Vom veni, prietene... vom veni mai mulți... să vă împrumutăm încercarea... experiența, așa cum ne învață partidul...

– •De asta te așteptam să vii, tovarășe... L-ași fi poftit și pe Butnaru, și pe Clip, dar ei sunt la Tupilați, cu delegatul Comitetului Central... Noroc bun, cu bine !

– Cu bine, tovarășe... munciți... lămuriți că acesta-i drumul...

– Da, acesta-i drumul...

Apoi, când omul din Tâmpla era ieșit în uliță, Rozalia nu mai putu să-și ascundă nerăbdarea... Puse amândouă manile pe pieptul bărbatului, căutând cu vârful degetelor decorația.

— E frumoasă, omule ? Am auzit că are pe ea soarele...

– Da, Rozalie... pipăe-1... aici... uite-1! E soarele de aur, încununat cu două spice de grâu. Secera și ciocanul stau împreunate pe vatra soarelui...

-- Și spicele-s frumoase, omule ?

– Da, sunt pline, așa cum au să fie la vară spicele noastre... N'ai vrea să ne ducem spre sară, după nunta lui Cocoran, să-ți arăt lanul ?

– Dar debunăsamă, omule... am să iau firele de grăulean între degete... am să le mângâi... am să mi le închipui crescând...

5.

Tăun își smuci capul dintre pumni, se uită la Trandafira cu niște ochi neguroși, stupi spre picioarele ei numai amar:

– ...muerea – o cloșcă și nimic alta! Trece 'pe deasupra ei un cărăbuș, gata... cârâe de spaimă ! Ți-i frică ? Atâta pagubă dacă ți-i frică... Mie nu mi-i frică de fel!

– Ascultă, omule, Cațaveică are să ne aducă nenorocirea... moartea ! Desară, când va ciocăni la geam, tu să te prefaci că sforăi... nu-i mai da drumul în casă! Umblă flămând ? Fugar ? Treaba lui... eu nu vreau să mă pună bolșevicii la zid...

– Nu vrei ? Hai ? Nu vrei ? Muere – cloșcă ! Trece cărăbușul pe deasupra, gata! Hei... muere... muere ! Mă'njunghie inima... cred că într-o noapte am. să crap... am să mă duc dracului! Vremea trece înainte, ca năboiurile Moldovei... aștept... aștept... războiul nu mai vine... atomica nu mai vine... dar piatra amară a venit... piatra seacă a venit !... în loc să coboare la colbul lor, calicii urcă! Ai văzut, Trandafira?... pentru ca să decoreze un golan, au venit tocmai dela conducerea țării, de sus... Ce ne vom face, Trandafira? Cum spui tu să nu-1 primesc în casă pe Cațaveică... nu ți-i greu? Vorbele lui îmi dau nădejde... îmi toarnă oloi bun pe inimă... pe ranaj Și aospodăriile colective se'niind... cresc... se'nmulțesc. năboiurile trec... ne

reped la o parte ca pe niște bârne... Ce spui, cloșcă? Spune-mi ceva, că mă junghie la inimă...

— Să-ți spun? Ce să-ți spun? Mă uit... trece Onufrie cu Rozalia... Tăun s'apropie de geam:

— Căni... cum nu i-a scos și lui ochii cineva! Lasă, nu-i târziu nici de-acum, Trandafixă! Trece într'o noapte pe drum... cineva îl apucă de gât... îi bagă degetele în ochi... gata! Tot așa trebuie făcut și cu Butnaru... cu Clip... cu Cocoran... că ei ne-au adus nenorocirea... Ia'n uite-lpe Ochi-de_Vulpe... cum își umflă pieptul, de fudulie. Lasă, Onufrie, lasă... ai s'ajungi și tu orb... cerșetor la poduri...

Și Tăun acoperi geamul cu perdeaua, să nu-l mai vadă în ochi! S'așează la loc, lângă sobă, și lăsă capul în pumni, în timp ce Onufrie și cu Rozalia coteau spre largul câmpiei. El o ducea de mână. Amândoi tăceau. Piepturile li se umflau ca'n preajma unei bucurii nestăvilite. Apoi, se opriră la capătul lanului, la apa mișcătoare a grăușorului.

— E mândru, omule? întrebă oarba. Cât e de mândru?

— E ca o apă pe care o frământă vântul, Rozalie. Te uiți — îți ia ochii! începe dela picioarele noastre... se'ntinde... se'ntinde... până la Crânguri... și mai departe... pân'la marginea unde asfințește acum soarele...

— Ia'n să mă plec asupra lui, să-l mângâi... grăușorul mamei-grăușor! Cât e de moale firul! Ai pipăit vreodată mătasea, omule? Eu am atins odată rochia unei boeroaice, într'o biserică. Am atins-o... ea s'a ferit la o parte, par'c'ar fi atins-o diavolul... Iată... acum mătasea ea noastră... totul e-al nostru! Dar, omule, cum arată semănăturile celelalte?

Onufrie se uită în toate părțile câmpului, vântul îi mișca repede marginile pălăriei.

— ... semănăturile celelalte arată ca niște țoluri... înguste... fără culori frumoase! Se vede că acolo grâul încă nici gând n'are să răsără...

— Săracii... oftă Rozalia. Dacă n'au vrut să treacă la comun cu noi...

— Vor trece, Rozalie, n'ai grijă... în scurt timp toți își vor da sama că aeasta-i binele... drumul binelui...

Oarba își frământă mult pleoapele, își aținti auzul spre Asfințit:

— ... mi se pare, omule, că într'acolo s'aude cântare de muzică... Ia'n ascultă și tu...

— Da, Rozalie... da! Cântă trâmbițele Ia Tupilați...

— E horă acolo, Onufrie?

– Nu, Rozalie ! Acolo cântă trâmbițele, căci se pune temelia unei noi gospodării colective... Au dus multă muncă de lămurire acolo, ai noștri: Butnaru, Clip, Tănăsoaia... Și, Rozalie, chiar în clipa asta, peste Tupilați se ridică un steag... i a n uite-l... e mai sus decât pomii și acoperișurile...

Ea se întoarse spre Asfințit, își frământă mult pleoapele:

– ... al doilea steag roșu în valea asta... Dar par'că s'aud muzici și la Răsărit... nu ?

– Da, Rozalie! Cântă la Hălăuca... Iată... acum ridică steagul și hălăucenii... Da... al treilea steag... a treia gospodărie colectivă... In curând, • toată țara va fi un ogor... un lan!

Soarele cobora în căscaturile munților, ca un hultan roșu.

După ce tăcură mult, ascultând frânturile cântecelor aduse de vântul tăios al asfințitului, Onufrie și Rozalia se'ntoarseră amândoi spre lan. Rozalia spuse cu mândrie :

– Noi, cei din Mălini, le-am fost îndemn!

Onufrie nu-i răspunse. Privi mult în zarea clătinătoare a grâului, după aceea la Răsărit, departe, în zarea-zărilor.

– sfârșit —

" . i

DIN POEMELE LUI IVAN VAZOS

RUSIA

O ! Cât de dragă mi-ești. Rusie,
Pământ ce inimile miști !
In beznă strălucești, făclie,
Nădejde'n zile de restriști!

Când toată lumea asta'ntinsă
Ne uită, – vii să ne-amintești
Iubirea, niciodată stinsă.
Cu care pururi ne'ncălzești.

.Rusie, țară nesfârșită
– întinderi, oameni și puteri, –
Cu'n âuflet rus asemuită.
Cu cerul larg al caldei veri!

Spre tine rugane străbate
Și azi, când gemem în nevoi,
Ne'ndeamnă inima-ți de frate.
Bătând alătura de noi.

I

9

O, te slăvesc. Rusie, 'n fapte.
La glasu-ți tremură cei vii.
Tresari, împărăteasă, 'n noapte
Căci te chemăm spre noi să vii:
Bulgaria acum te cheamă,
E ceasul când ai să pornești
Menirea'naltă, fără seamăn.
In astă lume să'mplinești.

DIN POEMELE LUI IVAN VAZOV

De-aceia, doar, ai falnic nume
Și nu te-asemeni nimănu.
Cuprinzi o jumătat' de lume
Popoare, țări și mări verzui
Pe care ochiul sboară slobod, \

De-aceia veșnic ai scăpat
De-atâți dușmani veniți în ropot.

De-aceia i ai îngenunchiat
Pe Mamai-Han, pe Bonaparte,
De-aceia de slăvitu-ți nume
Se tem dușmanii, de departe, ,
De-aceia spunem: ești O lume.

De-aceia fe-așieptăm. Mesia, \

Și te iubim ca pe o mamă
Știind că tu, tu, ești RUSIA !

1867

Î N A I N T E

'Nainte ! Calcă dârz s alergi, să sbori
Și nuți opri vreodat' din cale pasul, >
Ți-e înaltă ținta și de mii de ori
Mai aprig înainte'naltă glasul
Și ochi cutezători.

Iar vorbele „nu pot”, „nu cred” sau „deh !...”
Alungă-le din graiu cu îndrăzneală
Tu poți orice – dar hotărăște-te!
In suflet ai vreo grijă, vreo'ndoială ?
Tii tare, alungă-le !
E pisc înalt și greu urcuș ? Să sbori!
Sau de ții drum spinos să treci la |el.
Torent turbat ? Nu-i vremea de'ncercări
Și de-adăstări; te-aruncă peste el.
Pe cellalt mal să sări!

Nu strânge brațele la piept de-i greu.
Dacă dușmanul dârz, mai dârz să fii!
Și forțele'ndârjit să-ți crești mereu
Iar de-i cădea, cu cinste lumii-i spui:
„învingător sunt eu!”

'Nainte-aprins, că vrerea, lupta ta
Sunt daruri care fac minuni în lume.
Prin ele viața noastrăo'nainta
Iar pe viteaz îl duc anume
Să afle biruința!

1899

în românsște de COSTIN ȘTEFANESCU

PETRE DRAGOȘ *

ÎNTÂMPLAREA DE PE MAL

— Sfârșit-cri Ionică ? — întrebă femeia. Stătea pe marginea prispei, cu ochii spre curte.

— Sfârșit — mormăi omul apucând draghina căruței. Se sui pe o roată și netezi valurile grâului vărsat în polog. Apoi trase de colțurile pologului. Căruța scârțâi. De pe spițele roții cădeau bucățele de noroi sbicit. Puzderia de boabe care umpluse carul, lucea ca mătasea în bătaia dărelor arămii ale dimineții. — Aur — șopti Ion, vărându-și palma în grâu. Atingerea boabelor răcoroase îi făceau plăcere... Privi cum i se scurg grăunțele aurii printre degete și trase în piept mirosul lor îmbătător. Sub car se adunară câteva găini. Sporovăind și sburlindu-și penele ciuguleau în grabă boabele căzute pe jos.

Femeia descuia poarta. Ion aruncă o prelată peste grâu, apoi se duse în grajd să scoată caii. Iepușoara roaibă începu să tropăie vesel și-și frecă botul de umărul lui. El o mângâie. Ii scoase firele de fân din coamă și o bătu ușor cu palma peste grumaz. Iapa îl privi dintr'o parte cu ochiul ei rotund, liniștit. Ion oftă.

— De-aș mai avea vreo trei ca tine... Se uită cu drag la animalul frumos. Și-l mai mângâie odată.

— Hai, bărbate, tu cu iepușoara ta! — auzi de afară vocea femeii. Lenuța zâmbi. Știa că Ion își admiră acum iapa. — Dă-i zor, că-ți pică amiaza în cap !

— Ce mă tot zorești? — mormăi Ion, cercetând chișița iepușoarei, pe care zărise o sgârietură. — Mai bine ai vedea de porci, să nu-î apuce pe ei amiaza pe nemâncate.

-- Ia te uită — se oțărî Lenuța cu mâinile în șolduri. Ai ajuns, să mă înveți tu pe mine?

Ion râse. Ihhămă și luând legăturica cu merinde din mâna femeii, struni caiL Căruța se urni gemând și coti spre șosea. Era o dimineață senină, aburoasă. După ploaia de azi noapte pământul

răsufla a fum ca omul în zi de **iama**. Căciulile caselor, ținugiate de ploaie, se uscau în razele calde. Pe copaci și acoperișuri ciripeau păsărelele cu penele muiate. Ion mâna la pas. Trecu o fată cu ulcica plină de lapte și-i dădu binețe. Dar nu primi răspuns. Privirea lui Ion era îndreptată spre >duzii din fața morii, pe sub care se vedea un om. Stătea nemișcat, cu mâinile înfundate în cingătoarea ișarilor, uitându-se la căruța ce se apropia. Avea o înfățișare întunecată, păr negru, ochi negri, mustăți negre tăiate scurt. Pielea feței era și ea închisă. Și pe lângă mustăți coborau două brazde subțiri până mai jos de colțurile gurii.

— încotro, Ioane? — întrebă un glas scăzut, când căruța ajunsese în dreptul lui.

— La siloz — îl lămuri Ion, ridicându-și fără să vrea, mâna la pălărie. De ani de zile făcea această mișcare când îl întâlnea pe Gane, și nu se mai putea desvăța. Mâna îi umbla singură Ma pălărie.

— Duci cota?

Ion dădu din cap și-și îndemnă caii. Gane se uită lung în urma căruței ce trosnea sub povara grâului. Cuta din colțul gurii i se destinsese. Clipi din ochii săi negri, lucitori și se rezezi apoi după Ion. — Stai, Ioane! Auzi, bre, stai!

Ion își întoarse capul și trase de hățuri. Gane se apropie cu pas grăbit, puse mâna pe loitra carului și întrebă încet: — Mă iei până acolo? Am și eu ceva treburi pe la oraș...

Ion privi mirat mustățile negre ale lui Gane. Parcă zâmbeau. Ce-o fi vrând ăsta? Nare el motoșigla cu care să umble la oraș? Tocmai pe mine m'a găsit să —

Dar ochii batjocoritori ai lui Gane îi mână un fior prin spinare. Nu îndrăzni să refuze. Se trase mai încolo pe capră și ridică biciul. — Haidem! Gane se urcă lângă Ion, își scoase punga cu tutun și începu să-și răsucescă o țigară, — Mi s'a stricat mașina; vorbi, uitându-se împrejur. — Iar caii, știi tu că nu-i rău să-i cruți un pic...

Ion privi țință între picioarele cailor la drumul negru ce curgea ca un fluviu de țărână. — Ce-o fi vrând? — se frământa. Era încurcat, nu știa cum să-i vorbească. Dela o vreme încoace tot mai puțini săteni se smereau în fața lui Gane, dar el încă nu cuteza să-l înfrunte. — Adevărat — își zicea — că săracii-s mulți, că partidu-i tare. Dar în sat cine are tractor? Cine are casă tăbliță, cazan, motoșigla? Tot Gane. Și în mintea lui răsuna vorba din bătrâni, știută încă de când era copil: „Cu bogătani să nu te iei la hartă”.

– Cât cari tu aici, mă Ioane? – îl trezi din gânduri Gane, care se întoarse și-și vârî mâna sub prelată.

– Cincizeci de duble – răspunse Ion, repede, ca la militarie.

– Frumos rod, bre – zâmbi Gane cercetând o palmă de boabe.

– Păcat, mă omule, zău, păcat să le duci.

O ușoară tresărire a celuiilalt îl făcu pe Gane să curme vorba. Cu'a din colțul gurii îi reapăru. Tuși, vărsă grăunțele la loc și începu să schimbe vorba. – Auzi, tu. Ioane! Ca tine drepti și deschisi la suflet puțini mai găsești în vremurile de azi. Ii întinse lui Ion săculețul cu tutun. Acesta luă hățurile între genunchi și-și răsuci o țigară, tăcut. Gane îi urmări fiecare mișcare. – Haide, să grăim și noi o vorbă deschisă, așa cum ne-o zice inima! Că doar nu ni-o mușca nimeni limba... Trase cu coada ochiului spre celălalt, cu băgare de seamă. Ion însă privea cailor și fuma, cu fața încruntată. Gane se stambă. – Dumnezeii lor, l-au otrăvit și pe asta – gândi și un val de mânie caldă îi îngroșă gâtul. Dar căută numaidecât să se răcorească. – Cine știe?... Poate totuși... da, se poate să mai fie de-al nostru... Dece nu? Toată lumea îl știe om cu socoteală, bun gospodar... bisericos... își sili un surâs acrișor pe obraz. – Eu, ca mai bătrân, Ioane, – că vezi bine, aș putea să-ți fiu tată – așa vasăzică, eu vreau să te întreb, iară tu, dacă vrei, să-mi spui: că din care pricină te-ai băgat și tu acolo între ei? Doar nu ești calic...

Ion parcă nu auzea. Ședea pe capră, tot privind dărele noroiului lucios ce se scurgea printre copitele cailor. Mentea lui lucra tur bura'ă, ca un mușuroi de furnici, răscolit. – Ce să-i zic? Dece mă descoase oare? Ce are de gând?

Ieșiră din sat. La stânga, pe marginea șoselei se șiruiiau stive înalte de cărămidă. Ion se îndreptă dintr'odată pe capră. – Că dece m'am scris la colectiv? Apoi... o iau și eu încotro e mai bine. Ori ai mai văzut dumneata om cu judecată care să fugă de bine?

– Ce știi tu, mă Ioane? De unde știi tu că în gospodăria aia o să fie mai bine?

– Lasă, nea Gane, că știu eu. Doar nu-s copil de țâță!

– De unde să știi, omule? Din minciunile ălor dela pariid?

Ion râse scurt și arătă cu capul înspre sivele roșii. – Uite, colea! Asta nu-i minciună. O să avem semețe, o s'avem mașini.

O bucată de vreme amândoi priviră cărămidile care rămăneau în urmă. Gane tăcea. Ion dădu bici cailor.

– Păi, cine e vorba să facă gospodăria? Nu tot noi, care ne-am scris? Și dacă-i așa, apoi dece să iasă prost? E nebun ăl ce-și face casa nouă mai proastă ca a' veche.

– Faceți voi coada dracului!... Gane se smuci mânios pe capră.
 – Tu crezi, bre, c'o să fie mâi bine? Cu lingura la cizmă și cu rându' ca vitele, la jghiab, o să fie mai bine? Tu nu gândești, omule?

– Dece lingură la cizmă? Vreau eu să stau la jghiab cu lingura la cizmă? Eu unul, nu vreau. Că – Dumnezeu mă știe – eu unul nici cizmă n'am. Ai fi având matale cizmă dar eu vezi bine că n'am. Și dacă aș avea, la rând tot n'aș sta.

– Lasă, c'ai să stai!

f

– Cine să mă pună să stau, dacă nu vreau eu? Ion ridică ochii și-l privi săgeată pe Gane. Acesta se uită într'o parte și zise printre dinți: – Ai să vezi tu, smintitule. Pe ăi de sunteți în colectiv o să vă pună ca la Dumbrava Roșie, să trageți la jug. Și până atunci o să haliți gunoaie, că nici paie n'o să aveți, toate o să vi le ia colhozul.

Ion se uită din nou la cai, îngândurat. – Mai zi și altele, nea Gane. Că povestea asta i-ai mai spus-o și Măriei lui Chirică. Ridică biciul și alungă muștele din jurul cailor. – Omul cu judecată crede ce vede. Colhozurile, Nițu le-a văzut cu ochii, în Rusia! Zice că-i tare bine pe acolo. Apoi dacă-i bine și dacă toți ăi cu socoteală la cap se iau după ei, dece să stau eu la o parte?

– Taci mă, nenorocitul! Gane se smuci pe capră. Parcă tu ai văzut vreodată un colhoz ?

– Noi fi văzut eu colhoz în Rusia. Dar am văzut grâul ăstora din Ceacu, din colectiv. Și am socotit ce bogăție o să aibă fiecare în casă la el. Ion pocni din bici. – Oi fi eu mijlocăș, dar m'am săturat de calicie. Ce, mie nu mi-a ajuns amarul? Să trăiesc și eu cu Lenuța și cu plozii ca oamenii, nu ?

Cutele de pe fața lui Gane svâcniră. – Dar bine te-au mai învățat ăia să trâncănești! Parcă până acum n'ai trăit ca oamenii...

Ion era o fire așezată și cumpătată. Dar vorbele acestea din urmă îl scoaseră din sărite. Tocmai Gane se încumetă să-i spună una ca asta? O fierbințeală "înăbușitoare" i se ridică din piept, prin gât, în obraji. Era cât p'aci să se repeadă la el, să-i arunce în obrazul întunecat toată socoteala aceea de acum doi ani. Ori de câte ori își aducea aminte de aceasta, îl cuprindea un fel de mânie mută, neputincioasă, care îi făcea să-i tremure mâinile. Cu doi ani în urmă, tocmai în ajun de primăvară, îi murise roibul. Iepușoara asta n'o avea încă pe atunci. Rămăsese doar cu o iapă bătrână și jigărită și n'avea cum să-și are cele zece pogoane. A umblat tot salul să îm'prumu e o mârțoagă dar n'a găsit. Primăvara caii nu stau degeaba. Atunci s'a înfățișat în portița cioplită a lui Gane și l-a rugat să-i are pogoanele cu

tractorul. — Cât plătești? 1-a întrebat Gane. Ion a roșit de rușine,, — La toamnă — mormăise cu capul plecat. Dar Gane a început să râdă. — Ce, n'ai bani? Nu-i nimic, ai să-mi muncești în loc de plată.. Și el, gospodar cu cinste, n'a avut încotro. A trebuit să se învoiască. Tractorul lui Gane i-a arat pogoanele într'o zi și jumătate. El însă a muncit toată vara pe ogorul acestuia. Pogoanele sale le-a prășit cu întârziere. A secerat cu întârziere. A cules cu întârziere. Grâul a prins tăciune, păpușoi au rămas mărunți. Și patului nu s'a umplut nici până la jumătate. Lenuța a început să-1 pomenească pe Gane de toți sfinții, căci în prag de sărbători nu mai aveau ce mânca. Ion o dojenea: pentru vorbele necuviincioase și căuta s'o potolească. Dar copiii se gălbejeau. Și până la urmă el a trebuit să cerșească bucate 'pe la neamuri, pe datorie.

Buzele îi tremurau de mânie. Voia să verse acum tot avansul acelor zile și săptămâni necăjite în mutra mustăciosului. Ii venea să-i astupe gura cu pumnii, ca să nu mai zică cum că el, Ion, a trăit ca oamenii. Ca oamenii? Viața de om era asta? Să ai și pământ și brațe și să nu-ți poți face nimic în ani și ani de trudă grea! Ii venea să-l apuce și să-1 svârle din căruță, să-1 trântescă jos, în noroiul drumului. Se potoli însă. Ca un șuvoi de apă rece îi trecu prin mintea-î înfierbântată vorba din bătrâni. „Cu bogătani să nu te iei la harță”. — Așa-i — cugetă Ion. — Nu mă iau la harță cu el. La ce? Ca să-mi facă iar rău? Las' să-1 car frumușel până la oraș și aleluia! Dacă nu te războiești, rămâi cu capul întreg. Se îndreptă pe capră și întinse hățurile.

Caii trăgeau agale. În jurul coamelor lor asudate roiau, puzderie, muștele. Carul scârțâia și se lăsa ba pe o parte, ba pe alta. Împrejur. Bărăganul tăcea. Între pământurile tunse și somnoroase fășneau ici-colo fâșii înalte de păpușoi. Stiuleții aurii își scoteau boturile mustăcioase de printre frunze și se sărutau cu soarele. Departe, la capătul câmpiei se și zăreau contururile cenușii ale orașului înhățat în lanțul de argint al râului.

Gane oftă. Văzuse stacojeala de adineaori pe obrajii lui Ion. Înțelese că a nimerit prost și că iar trebuie să schimbe vorba. Chibzui mult cum s'o întoarcă. În cele din urmă, împreunându-și mâinile pe genunchi, zise cu un fel de cucernicie în glas: — Așa-i, mă Ioane, așa-i. Ce să-i faci? Astea-s vremile! Cu toții am suferit, bre. Dac'asa a vrut Dumnezeu. Omului i-e dat să sufere. Vezi, mie de pildă câtă suferință mi-a hărăzit Domnul. Eu înțeleg stăpânirea, că de! — nu mai vrea să fie ca în trecut. E bine așa. Să aibă și calicul fiertură în ciau. Să muncească laolaltă cu ceilalți și să aibă parte, deopotrivă.

Dar dece pe noi ne dă la o parte? Tocmai pe'moi, care suntem gospodari buni, pricepuți... Tăcu o clipă și-i aruncă o privire pe furiș. Ion ședea cu spinarea încovoiată, cu ochii perduți în văhirelele de noroi.. Părea că moțăie. Pălăria neagră, 'pleoștită, îi alunecase pe ceafă. — Asta-i, Ioane, ce mai vorbă. Știi și tu ce fel de gospodar sunt eu. Aș orându-i eu treburile voastre ca nimeni altul. V'aș ajuta, v aș povățui... Nu te-aș lăsa eu pe tine, bre, să cari la siloz cincizeci de duble din din grâul tău ăl mai frumos.

Tăcerea lui Ion era atât de grea și încruntată, încât Gane își rări vorba și până la urmă amuți. Acum nici nu mai știa dacă Ion doarme ori ascultă. Se strâmbă și scuipă printre dinți, departe, în marginea drumului. — Lua-l-ar naiba de smintit. N'ai ce să faci cu el. Lau răsucit mințile, ăia.

Căruța începu să pârâie sgomotos. Ajunseseră pe drumul de piatră. Ion își ridică capul, își potrivi pălăria și se scutură, ca de ceva nevăzut. Apoi se uită în jur. La marginea drumului se șiruiau case mărunte, cenușii. Pe dreapta curgea lin, cu fața abia încrețită, râul. Acum nu mai părea argintiu. Apa murdară, verzui-cenușie, ducea cu ea hârtii, gunoaie, spume gălbui. Malurile căptușite cu piatră cenușie, coborau pieziș până la fața apei. Pe ele mai luceau ici-colo urmele ploii de azi noapte.

Sosiră. In fața clădirii din stânga stăteau oameni, căruțe. Ion trase la marginea malului lângă o căruță goală, fără stăpân, și se uită la Gane. Acesta ședea îngândurat, cu privirea spre râu. La ce s'ofi uitând? — se întrebă Ion și privi și el într'acolo. Dar nu se vedea nimic deosebit. Râul curgea ca deobicei printre malurile sale oblice și apa era turbure, ca întotdeauna. Așteptă. Gane însă ședea nemîșcat și Ion nu putea să-i vadă decât ceafa neagră. Statură așa câteva clipe, până ce Ion își pierdu răbdarea. — Mai departe nu mă duc — mormăi. Mințea. Avea de gând să mai dea prin oraș după predarea grâului. Dar n'avea niciun chef să-1 mai care pe celălalt.

-- Da ! Gane tresări. Un zâmbet încurcat îi schimonosi fața. — Da, da, mulțam bre — zise repede, sărind de 'pe capră. — Să te ajute Dumnezeu!

Ion îl urmări cu privirea, până, ce dispăru printre oameni și care. Apoi innodă hățurile de capătul leucei și intră în curtea mare, tixită de căruțe, a silozului.

Gane însă nu-1 scăpă din ochi. După ce Ion intrase în siloz, el se apropie de mal. Adineauri, privind din căruță malurile pietruite ale râului îi venise un gând năprasnic. Cât o fi de adâncă apa? Pași cu grijă până la marginea malului. Apa ,era prea murdară ca să-i.

vezi fundul. Curgea domol, fără grabă, gâlgâind ușor pe alocuri. – Aici e canal, trebuie să fie adânc -y socoti Gane, cercetând cu privirea malul oblic, lunecos. Niciun zid nu despărțea marginea drumului -de coasta adâncă. Doar o bordură îngustă însemna muchia malului, după care începea lunecușul pieziș. Cementul era neted. Gane apropie cu vârful bocancului o pietricică până la bordură și o împinse încetișor. Pietricica alunecă pe ciment și se rostogol cu un plescăit vesel în apă. Gane zâmbi. Căută o piatră mai mare și-i dădu drumul. Piatra se rostogoli într'o clipă dealungul celor câțiva metri și, ca respinsă de mal, sări înspre mijlocul apei. Inele groase sclipiră rin apă, se loviră de bordura de jos a malului și se neteziră apoi.

Gane se îndreptă din șale. Buzele subțiri, înegrite de tutun, i se lungiră de mulțumire. O văpaie stranie îi scapără în ochi. O luă cu pași repezi spre maidanul de lângă siloz, pe care creșteau, sălbăticate, ierburi. Pe drum, măsură cu o privire grăbită mulțimea din fața silozului. Ion nu era acolo. Căruța lui tot mai stătea acolo lângă cea goală, la bordura malului. Mai încoace, o seamă de oameni așteptau fumând și tăifăsuind. Alături, o babă ședea turcește într'un car și-i căuta în cap tancului ce i se învârtea în poală. Pe jos, la umbra unei căruțe, ședea o fată cu cozi și mânca struguri. Un cal necheza nerăbdător.

Ion ieși cu un bilet în mână și se îndreptă spre căruță ca s'o tragă în curtea silozului. În mers se uită la hârtiuța pe care scria numele lui și cantitatea cotei de predare. Nu-l văzu pe Gane, care venea în grabă dinspre maidan, cu un mănunchi de măracini în mână. Îi zări doar în clipa când acesta, trecând în fața căruței lui, lovi caii cu măracinișul peste bot și ochi. În clipa următoare nu-l mai zări nicăieri. Vedea doar cum caii, speriați, se saltă și dau îndărăt. Căruța se smuci. Roțile se urniră din loc cu un trosnet uscat și carul porni de-a'ndaratelea. Din câteva sărituri Ion fu la cai. Apucă dinir o mișcare căpestrele și trase cu putere caii către sine. Ca un trăsnet îl străfulgera însă desnădejdea. Simțea că nu poate opri carul încărcat. Ochii îi ieșiră din orbite. Un răcnet de groază, fioros și disperat, îi fășni din fundul gătlejului. – Săriți, oameni buni!

Oamenii se uitară într'acolo, dar nimeni nu se clinti. Căci în clipa aceea căruța părea că stă nemișcată. Se sgâiau la omul ce ținea căpestrele cu pumnii încleștați și nu pricepeau: de ce a țipat? Unii se apropiau, fără grabă. Căruța stătea, într'adevăr, locului. Roțile din spate trecuseră doar cu vreo două palme dincolo de bordură. A- junsese pe semne la un punct de echilibru între greutatea încărcăturii și încordarea cailor. Șleaurile erau întinse să plesnească. Fără să mai aștepte ajutor. Ion se opinti din răputeri, smuci de căpestre și

îndemnă caii. Atunci se sfârșiră toate. Carul, mișcat din loc de smucitura lui Ion, înainta vreo palmă și porni apoi de-a'ndaratele. Ion țipă din nou. Acum se dumiră și oamenii din jur. Vreo patru săriră la cai, doi la oiște, alții înșfăcăroțile, apucându-le de spițe. Carul trosnea. Roțile înșfăcate scrâșneau și pocneau, dar alunecau tot mai repede pe cimentul neted. Frâul drept pârâi și se rupse în pumnul lui Ion. El căzu pe spate, dar sări îndată în picioare și apucă fruntarul căpăstrului. Caii își săltau capetele și nechezau cu gura larg deschisă, cu piepturile tremurânde.

Gane o luase spre oraș. Mergea repede, întorcându-și din când în când doar fața spre locul acela. O expresie stranie îi rătăcea în jurul gurii, un soi de plăcere animalică. Pășea repede, tot mai repede.

Cei patru țărani care înșfăcaseră roțile, le sloboziră aproape odată și săriră la o parte, prăvălindu-se pe ciment. Carul se rostogoli cu un bubuit surd spre apă, târând caii după el. Oamenii săriră la o parte. Numai Ion se rostogoli împreună cu caii, fără să slobozească dârlogii.

— Dă-i drumul, omule! — urlă un țăran vânjos în urma lui și ceilalți izbucniră și ei în țipete îngrozite. Ion nu auzi nimic. Carul se prăvălea*, rupându-1 și pe el. Iepușoara scoase un horcăit prelung și pentru o clipă Ion îi întâlni privirea în care sticlea groaza morții. Se auzi un pocnet surd. Căruța se lovi de bordura de jos și se prăbuși în apă. Un plescăit puternic, un clocot, apa râului țâșni în șuvoaie groase și caii fură ridicați în aer, împreună cu oiștea. Ion dădu drumul dârlogilor. Se răsturnă pe spate, alunecă și izbuti doar să se prindă cu amândouă mâinile de bordura de jos. Caii scoaseră un horcăit înfiorător și se prăbușiră, dați peste cap, în apă.

Gane mai văzu cum dispar capetele cailor, cu boturile parcă: rânjind, printre valurile turburi. Apoi coti în dosul primei case.

Se mai auzi un ultim gălgăit adânc. O ploaie de stropi spălă malul. Pe urmă totul se liniști. Oamenii se cățără anevoie, găfâind, pe cimentul lunecos. Ion, agățat cu unghiile de bordura de jos, privea încremenit apa turbure pe care nu se mai vedeau decât valurile din ce în ce mai liniștite. Apoi, simțind că îl părăsesc puterile, se târî și el până sus, întinzându-se pe marginea malului. închise ochii. În dosul pleoapelor lăsate săltau, gălbui și sticloși, ochii iepușoarei, privind-1 muștrător.

Cineva îl sgâlțâi. — Ascultă, omule! Ion deschise ochii. Era omul dela siloz, acela care îi dăduse biletul. În jur se strânseseră țărani.

— Ascultă, omule, cum s'a întâmplat asta?

Ion stătu buimăcit o vreme, căută să priceapă ceva, apoi se ridică. Căutătura lui alunecă pe rând pe fețele oamenilor, dela unul la altul. În sfârșit, se opri asupra omului dela siloz. — Nu-i aici — mormăi și-și plecă capul. — A fugit.

— Cine, mă frate ? Zi odată, cum s'a întâmplat ?
 încet, cu vorbe deslănate. Ion lămuri întâmplarea.
 — Cum arăta ? — întrebă omul dela siloz.

Ion îl descriese.

Fata care mâncase struguri sub căruță isbucni deodată : — L'am văzut ! Purta bocanci ! Uite, încolo a luat-o !

Trei flăcăi se îndreptară în fugă spre oraș.

Oamenii își ștergeau sudoarea și clătinau neîncetat din cap. Femeile îl priveau țintă pe Ion. Baba din căruță își șterse ochii cu măneca iiei. Vorbeau cu toții, deodată, gălăgioși și nedumeriți. — Mă, una ca asta ! — Eu l-am văzut cu măcăcinii, dar de unde să știi. — De-al de-ăștia să te ferească sfântul ! — Lasă că nu-i scapă miliției... — • Bine că nu te-ai înecat și tu, omule ! — O să-i ceară grâul încăodată ? -- Ași ! -- Are să i-l ia lui Gane cu dobândă.

Ion îi privi buimac, fără gânduri. Apoi se întoarse încet spre apă.

Râul curgea lin, purtând pe alocuri frunze, pene, spume albicioase. Nu se mai vedea nici urma celor întâmplate. Ion se uită țintă într'un singur loc, în locul unde se prăvăliseră caii, grâul, căruța. Se uită în locul acela și o clipă i se păru că râul stă, iar el alunecă încet, împreună cu malul, ca și cum iepușoara i-ar trage pe toți. Apoi malul se opri și iarăși curgea apa murdară, sclipitoare. Acum arăta ca și drumul noroios pe care au venit și care îi părusese că se scurge printre copitele cailor, sub căruță. Aceasta îi aminti de Gane. „ ... Parcă până acum n'ați trăit ca oamenii... ". Tresări. Va să zică asta îl doare pe Gane ! Că vreau să trăesc și eu ca oamenii. De asta mi-a menorocit iepușoara și grunțele și carul.

Se cutremură la gândul cailor înecați Murgul nici nu era al lui, ci al ginerelui. Iepușoara o cumpăraseră acum trei luni. Și uite, cum au pierit amândoi... Mi-a făcut-o. Ca să nu trăesc ca oamenii.

La suprafața apei pământii apăru pe nesimțite un covor de grâne. Milioane de boabe se legănau agale pe apă, se cufundau, pluteau între două ape și se ridicau din nou la suprafață. Ion simțea cum i se ridică un nod în gât. — Grâul meu, grâuule, grâuule, cât am muncit să te scot... ! Și grâul auriu, care acum câteva ore mai lucea mățăsos în primele raze ale dimineții, curgea, dus de apă, înfundându-se în -valurile turburi. O durere înăbușitoare îi strânse coșul pieptului.... Ca «oamenii...» îi răsuna cuvintele de adineaori în ureche. „ ...Ca oamenii".

Covorul de grâne nu se mai vedea. Dar Ion tot mai privea apa. Din crețurile verzui și spumele albicioase îi păru că se ivește chipul iui Gane. Parcă rânjea. — Gane — rosti Ion, abia mișcându-și buzele. — Dece l-am luat cu mine în car? Dece nu l-am svârlit de pe capră ?

Strânse din dinți. Pumnul i se încleșta, se făcu ca piatra. — Trebue să te iei la harță cu ei, trebue. Ca să începi să trăești, — ca «oamenii...

în jurul lui mulțimea fremăta, îndârjită / / '

VERONICA PORUMBACU

A N - S E N - H I

Sunt unele-amintiri fugare,
ca repezile verii ploii:
când stropul cel din urmă moare,
ai și uitat c'a fost șuvoi.

Sunt amintiri cu-adâncă apă,
ca'ntr'o fântână cu oglinzi,
și altele ce albi sapă,
spre care mergi, spre care tinzi...

Da. An-Sen-Hi, te am în față,
ca'n Buda-Pesta-acum un an. y
La Festival prinsese viață
pe scenă, dansul coreean. ^

Un dans al mâinilor, al humii
în două ruptă de.un hotar:
In Nord e tinerețea lumii,
în Sud sunt temniți și dolari.

In dans tu nu uitai vreodată
— ca și acasă 'n Phyongyang —
de sora ta îngenunchiată,
de frații înșirați în ștreang.

Și mâna-ți unduia pe scenă,
cosind un câmp de sânge ud:
gemeai când sfâșiau hiene
poporul coreean din sud.

în jocul mâinii 'n Buda-Pesta,
se răsvrătea câmp după câmp:
și.acuma, freamătul acesta
din Asia 1-aud crescând.

...Când urcă soarele din mare
la tine acasă An-Sen-Hi,
la noi își strânge în umbrare
putere pentru-a doua zi.

Și când trudit se prăvălește
în munții tăi spre înnopta!,
la noi se-apucă bărbătește
de zilnicul ceresc arat.

Suntem departe ? Oare-o hartă
în kilometri o **masori**?
Trec veștile prin munți de piatră,
și ca un fluviu sub zăpor

curg răsvrătind pietrișu'n prunduri,
iar când m'aplec a le ceti,
tu nu odată printre rânduri
mă'ntâmpmi iarăși, An-Sen-Hi!

Cum eri știai să ne alături
prin dansul mâinii, – azi cobori ,
cu arman mână, ca să mături
din țara ta pe trădători.

Avem, doar, fată coreeană,
aceleași steaguri la catari,
flămândul din Fu-San te cheamă,
și strigătele lui mă ard.

VERONICA PORUMBACU

Iar o izbândă a lui Borta,
minerul nostru, va porni
ca vântul să străbată harta,
să te'ndârjească, An-Sen-Hi.

Ne dușmănesc pe amândouă
aceiași mari zarafi yankei:
iscoade ne trimit ei nouă,
iar vouă n stoluri, plumbii grei.

Dar știu precum e-afară ziua:
noi răsărim și ei apun.
Victoria n'pr stăvili-o,
cum ziua n'o abați din drum.

Noi liberi ridicăm pereții
și casa proaspătă o vrem;
voi sfâșiați hotarul cetii
cu osiile lui Kim-Ir-Sen.

Da, An-Sen-Hi, e ziua plății!
Poporul ți-i de jug sătul.
– Chiar azi un dans al libertății
te văd iucându-1 în Seul.

**NU'N SLUJBE DIVINE
PETREC MONSENIORII..**

**Aceasta-i povestea cu sfintele taine...
Tovarăși, veghiați hotărit!
Duhovnicii papei au arme sub haine
și sfinte cartușe la gât!**

**Nu'n slujbe divine petrec slujitorii
acestor ciudate povești;
Cu biblia'n mână pășesc monseniorii
La tainice treburi lumești.**

**De mult, în hrisovul prea sfântului papă
Semnează bancheri muritori;
Cucernica-i rugă din aur s'adapă.
Din mult pământene comori.**

**Socot fariseii pe-altarul credinții
Simbria de peste ocean ;
Cu „sfintele daruri” își tămâie sfinții
Bătrânul călău Vatican.**

**De secole, cuibul de viespi medievale
La crimele mari e părtaș;
Otravă coclită e'n gușile sale
Și'n rugă e gând ucigaș.**

EUGEN FRUNZA

Aceastai povestea cu tainele sfinte...
Tovarăși, fiți strajă la post!
Spionii se'mbracă și'n sfinte veștminte
Și știu liturghii pe de rost.

Del Mestri, O'Hara, sau cum le mai spune,
Spionii'n sutană dau zor
Să'ntunece soarele zilelor bune
Urâte stăpânilor lor.

Mai ieri, din adâncul mascatei smerenii.
Sfințeau abatorul fascist;
Acum uneltesc cu hienele vremii
Din umbrele crucii lui Crist.

Nu'n viața de dincolo-și flutură duhul
Ai papei înalți diplomați,
Ci'n bombele „sfinte” ce seacă văzduhul
își cată alean cu nesaț.

Cu biblia'n mână besmeticii scurmă
La talpa istoriei noi...
Hei, slujba aceasta vi-i cea de pe urmă.
Ai iadului scârbavi slugoi!

Aceasta-i povestea cu fețele sfinte
Ce știu liturghii pe de rost...
Spionii se'mbracă și-n sfinte veștminte...
Tovarăși, fiți strajă la post!

MARIA GĂITAN *)

BRIGADA GRĂDINIȚEI

Zorii

roșeața și aprind în curți, printre ramuri,
și joacă zburdalnic pe'tinsele lanuri
chemând muncitorii.

Livedea e'n freamăt.

Brigăziles gata de muncă.

Pline cu oameni și sape,
căruțele trec pe lângă ulucă.

Râsete'n treacăt.

Rămâne

sătucul cu ochiul cătând spre ogoare,
unde-s întreceri și soare,
cânt de tractoare și pâine.

Tăcută,

o mamă cu sapa pe umăr pasu-și zorește:
copiii și aduce aici, cu nădejde,
și pleacă.

Pe frunte, o cută

lăsată de viața săracă.

Dar capu-și întoarce

pe drumul prăfos, și gândul își toarce:

„copiii-mi rămân la grădină”.

Drumeții pitici sunt aici.

Educatoarea și-aruncă-o privire

spre micii ce nalță din cuburi

o mare clădire.

îi cheamă spre ea cu blândețe,

îi ajută să-și ia fiecare

*) Tânără poetă, educatoare la grădinița gospodăriei colective „Drumul lui Lenin”, Livedea-Ilfov,

tractoare, sape, cai și hârlețe
 de lemn colorat. i
 Copiii sunt roșii la față,
 ca trandafirul ud de o ploaie de vară.
 O fetiță se joacă, în joc ea e mamă:
 „Bagă de seamă”, – îi spune frățiorului iară –
 „Hai să te scald,
 „cămașă curată să-ți dau, și apoi la muncă să plec
 Mai iute, Vasile... știi doar că mă'ntrec l"

Și-o droaie
 dau busna pe ușă afară;
 le place să alerge, să cânte, să sară.
 În toată grădina vezi grupuri.
 Și'n locul viran
 cu spini, buruieni și noroaie mai an,
 roiesc azi copiii.
 Educatorea'ntr'e ei se gândește:
 „Fiecare brigadă aduce, firește,
 „un bun colectivei.
 „Dar eu?"
 Un copil cade jos, icnind.
 Ea-l ridică.
 „Brigada mea mică...
 Aici în grădina cu soiuri și specii
 copiii-s puieții.
 În brigada mea nouă
 eu sunt grădinar: am plante gingașe, rare,
 am muguri, mlădițe, și am câte-o floare
 curată ca bobul de rouă".

Departa, în zare
 muncește brigada cea mare.
 „Brigadă mărunță, iii
 odată vreau prima să fii:
 frunțașă în muncă și luptă și viață.
 Brigada mea dragă, tu crește și'nvață
 o pagină nouă să scrii.
 O lume să vadă
 cum crește'n grădina Republicii dragi.
 Răsadul ogoarelor largi,
 9 nouă brigadă",

PETRE LUSCALOV

DE VORBĂ CU MOȘ BÂRCIU

Pe ape bat din soare zurgălăi.
Cu plute mari deun cenușiu roșcat.
Năvodul iese tras de cinci flăcăi
Cu pântecul de pradă încărcat.

De vorbă stau cu Bârciu... Sariul sus.
Curat ca un ștergar de nuntă.
In vânturi case ciufulite nus.
Ci țigle arămii prin pomi se'nfruntă...

Gândesc : acestai satul ponosit
Cu berzele pălăvrăgind pe casă ?
Cu găuri în nădragi l-am părăsit...
I-era rușine aței să le coasă...

Și îmi ieșeau pescarii în răscruci,
Țuicari bătrâni și brevetăți în vin.
Și mă'ntrebau: mai Petre un'te duci?
Se bate crapu'n vaduri la „Frasin”,

Și se ținea moș Bârciu'n pas tiptil.
Ca la năvod, cu brațul încordat.
La vară, cică, să-i aduc fitil
Si un amnar frumos de scăpărat...

Pe stepa apei plină de țânțari
Cu mari perdele umede de aburi,
Âm ascultat brașoave cu tâlhari.
Când luna tremura pe-a' bălții jghiaburi.

PETRE LUSCALOV

Și am văzut cum palmele crăpate
Trudeau din greu să scormonească lacul.
Când sta pe mal, cu șapte guri căscate.
Și pelerini de liliac, conacul.

Acolo printre seicile-albăstrii
Al urei clocot, cadența cu valul.
Vestea furtună ape plumburii
Talazuri mari, izbeau cu sete malul.

• i

— La dracu astea amintiri, să'ntoarcă..
ia dă mi trei dește... (ptiu... miroasea bun 1)
Să tragem noi o gură de mahoarcă.
Moș Bârciule, din punga-ți de tutun!

£i, pasă-mi-te cum intrai în sat.
Aflai că nu ești staroste bețiv, '
Șa mai spunea Dovleac că teai lăsat,
•Și că teai prins de treabă 'n colectiv,

— Băieie-or zice ei ce-or fi zicând.
Dar gâtu-i uns ca un ghivent de pușcă.
Mai trag cu baba eu, din când în când,
O vitejească, prea slăvită dușcă...

Dar uite' colo'n apă, nici un nod,
Bărcile-s noi, și crapu'n plasă stivă.
Cavern băiete-o mamă de năvod
Mai ieri adusă prin cooperativă... >

Și-mi scoate mpșu-un petic de ziar.
Pe care stă sclipind un solz de pește.
Sirni descifrează măsurat și rar.
— „Consiliul de miniștri: hotărăște...'

Eu printre rânduri văd urcând pe iaz.,
Bărci cu argintul viu — spre drumul șinei,...
Și din oraș, întors bogat talaz.
Din roditorul pântec al uzinei.

DE VORBĂ CU MOȘ BARCIU

Văd case mari scaldându-se din mal.
Țâșnind lumini din bec, în ceața serii.
Și din ziar îmi râde'n cincinal.
Moș Bârciu 'nlinerind cu brigadierii.

— Băiete știi acum pe unde teci.
De-a spus Consiliul... noi pornit-am, iată,...
Și'mbrățișind a apelor poteci,
îmi spune el, cu vorba tremurată :

Partidul a făcut tot cei acum.
Cresc bucurii în satul nost, cu brazii.
De mi-ar eși, băete, 'n drum acum
L-aș săruta pe amândoi obrazii.

ION SEREBEANU

DE-AR VENI CEL MAI IUBIT DIN OAMENI

Merg spre Padina. Cum hohotesc tractoare.
Soarele, mânz roib sburdând pe cer,
A'nceput și el grăbit să are
Brazde-albastre cu-auritul fier.

Hai noroc ! Prind palmele crăpate
Tot de vânt – mireasmă de parâng.
Parcă'n ele inima din sate
Mi-o întind țărani, Cald le-o strâng.

„Din chiaburi de nu îți tragi vrero vână.
Te primim să stai aici cât vrei”.
Ca bunica'ntreabă o bătrână:
– „Ești trudit? Vrei borș cu tăței?”

Haide'n câmp ! Răsuflă aburi glia.
Președintele făcând un cerc c'un băț:
– „Iote, asta nii gospodăria!
N'are haț, nici cbiaburesc învăț!

Prefăcuți, ca lacomul pădurii
Din povestea caprei cu trei iezi.
Ne momesc și azi mieros chiaburii:
– „Vă dau loc; imaș pentru cirezi.”

Crișcă ei: „Fără ismene, 'n chiele
O să vă îngroape. Dați de rău!
Vreți cazan? Și șold ros de gamele ?
Să vă râdă câinii din Buzău?"

Tămâioasă ne treceau sub nară,
Ne'mbiau cu pacuri de tutun.
Dar izbînd în colți rânjiți de fiară.
Padina porni pe drumul bun.

Largai glia, inima și țara!
Unde vezi tractoare – al pâinii sol.
Grâu svoniva când în iazuri, vara.
Soarele își spală capul gol

Și vom strânge ultimul grăunte!
– Spune secretarul de partid –
Dulci și drepte, spicele să'nfrunte
Tot trecutul strâmb și agurid."

...Seara ca pe-o cușmă brumărie
Despre pâine, pace, bucurie
Cu țărani încă stau la sfat.
O asvârle-amurgul peste sat.

Și în Padina, citind din carte.

Cu genunchi de aur trec departe
Veri spre toamne'n fote cu amici.
Văd țărani sub lampa lui Tlici.

Dear veni cel mai iubit din semeni
Ce near spune? – „Mândru sunt de voi.
Harnici cum vă văd, voinți de cremeni.
Strajă, să nu fie nou război!"

ION SEREBREANU

Vântul ar cânta pe sub ferestre.
Noi i-om spune toate câte-au fost.
Cum chiaburii ne puneau căpesfere.
Cum în colectiv aflat-am rost.

Soba caldă'n sala de primire
Bruma ne-ar topi de pe mustăți...
Luminândune cu-a ta privire
Tu la toți, de toateai să ne-arăți.

...An de an svoni-vor splce'n vară,
Fremătând te vor chema livezi.
Să gătim mai mândră noua țară!
Drag părinte, vii? Să vii s'o vezi!

CRISTIAN SÂRBU

INVALIDUL DE PE TATRA

Brigadier, în noua colectivă
Gu oare azi pălmașii își deschid
Cărări, având chiaburii împotrivă.
Muncește dârz un tânăr invalid.

... Când am intrat în casa lui Adochii
– Erou din ale Tatrei bătălii, –
Ședea 'ntr'un cot pe pat, rotindu-și ochii.
Spre o vatră înflorită de copii. i

își înfunda proteza cu fuioare
De in, să4 stea ca'n cuib genunchiul ros.
Iar licăritu-apusului de soare
Grămezi de maci îi arunca pe jos.

– O schijă dea lui Hitler căpcăunul.
Piciorul ce nul am mi la sburat.
Vorbi Adochii, dar și-așa cu unul
Muncesc și vreau să fiu fruntaș în sat.

Când eram om ca toii, o viață'ntreagă
Am apucat din blid mai mult de post.
Azi însă pus am cruce la dăsagă
Și mi-am găsit în colectivă rost...

Totuși vedem că hitleri proaspeți cată
Să ne împrăste iar cu schija lor
Dar se înșeală: noi de astădată
Un zid suntem – popor lângă popor.

Din colectivă viitor neom face,
ori câte crime-ar crește ei în gând.
Recolta noastră-i armă pentru pace
Și tractoriștii, generali arând.

... Privindu-l, m'am simțit cu mult mai tare
In fața celor care vor război:
Avea în ochi o tânăra dogoare
Ce-o au doar ochii oamenilor noi.

B A L A U R U L

Cât cuprinzi cu ochii, numai lanuri mănoase. Nici când câmpul Brăteștilor n'a fost mai bogat și mai pestriț: grâu lângă mazăre, sfeclă lângă fasole, meu și porumb lângă floarea soarelui, iar încolo, spre Dăeni, o pajște de bumbac. Dacă îți arunci ochii din dealul Ghizdarului, de unde se văd hăt pe celălalt mal al Dunării, sclipocind noaptea, luminile Rusciucului, câmpul pare un covor lucrat cu migală în felurite isvoade, care se îmbină laolaltă într'o singură alcătuire, gândite de aceeași minte. Intre lanuri niciun răzor. Câteva pâlcuri de oameni, răspândiți ici colo, strâng snopii de grâu. Peste calea ferată, de cealaltă parte a brâului de răchiți, un tractor își fâlfâie drapelul roșu ca o năframă de sărbătoare, desmiriștind.

Printre lanuri șerpuie, cenușiu, drumul pietros. N'adie niciun fir de vânt. Nicio scamă de nor nu plutește în albastrul încremenit. Numul câte un abur înșelător joacă în dogoarea soarelui peste miriști. într'o zi ca asta, popa Groapă a spus că stă să se-aprindă lumea de flăcările care umplu cerul, făcând domnului un pat de lumină...

înspre ogoarele Dăenilor, către dealuri, merge pe drum o femeie. De departe, i se vede din porumb numai năframa roșie, unduind ca un mac. Din ce în ce se apropie, până-i cuprinzi tot chipul: să fie o fată de vreo optsprezece ani, cu părul bălaiu ca spicele de orz pe care le frământă în mână, cu obrații rumeni, cu nasul căm. Nu e înaltă dar e voinică. După cămașa albă ca spuma laptelui, nu arată să fi fost azi la lucru, pe arie. Soarele o bate drept în creștet și picioarele ei goale, arămii, nu ridică niciun svon de praf pe drumul îngust, pe unde cine știe ce necazuri o poartă azi. Dacă pe omul necăjit îl cunoști după pas, apoi nici Leana nu pare a fi voioasă. Merge cârid iute, iute, parcă o mână din urmă flăcările cerului, când ahevoe, parcă odihnindu-se de un alean. Atunci capul i se pleacă și i se clatină,

ca unei bătrâne. Ochii i-s roșii de plâns. Părul îi lunecă din năframă spre frunte, iar ea îl dă zadarnic, în silă, cu mâna la o parte. Și deodată, parcă nemaîținând-o picioarele, se așează pe unul din mușuroarele de pământ, care străjuiesc marginile drumului, însemnând tarlalele.

„Sânt înainte” gândește Leana: sdrobind un spic de orz. „Au luat întrecerea dintre brigăzi”.

N'a semănat cu mâna ei niciun bob de grâu, n'a arat, n'a plivit. În inima ei amărâtă, care parcă amorțise, prinde a se învolbura o mânie, ca un vânt iute de vară: „Ei, al de Stanca iar o să se țină sus, că brigadă ca a lor nu-i niciuna. O să privească peste capul meu la horă, ca mai dăunăzi. Și Gheorghe o să mă'ntrebe răstit: „Voi ce lucați, fă? Că dela voi ceapă și usturoiu n'am mâncat, iar ridicilor le-am și uitat gustul. Ori mâncați voi tot, pe nesățurate?”

Iar chiaburanii or să se uite la ea decâteori o trece prin vatra satului, ca la o nădejde. Parcă ce e ea de vină? Dece să fie brigada lor oropsită? Nu ostenesc ei din zori până în noapte pe când ceilalți lucrează abia câteva ore?

N'a lucrat Leana pe ogor. Dar tot i-e drag să vadă rodul bogat cum n'are nimeni în șapte sate împrejur. Și, mai cu seamă, i-e drag să vadă cum desmiriștesc tractoarele, cum a început batoza la brigada doua să treere mazărea. La celâlt hotar al câmpului se zăresc coșurile batozei și un norișor de praf ridicându-se, ca un roi de țăntari, deasupra unei bălți. Acolo or fi și Stanca și Niculina, acolo poate-i Gheorghe, la treerătoare. Și Leanei i se pare că le și vede pe fete nădușind, ba cu ridicatul sacilor, ba la spatele mașinei, cu grebla și calul, certându-se pentru locurile mai bune. Parcă le aude strigătele, chiotele și ocările, pareă-i răsună în urechi duduital batozei, cu toate că la o asemenea depărtare nu s'ar putea desluși.

„Slabă inimă am” își spune Leana simțind că necazul începe să i se ducă și o năpădește bucuria privind ogoarele mândre. Inima începe să-i tresalte ca unei mame când își vede pruncul crescând mai mare și mai frumos decât alții, cu toate că e supărată pe el. „Grâne ca în gospodăria noastră colectivă nu are nimeni, nici în Brătești, nici în Dăeni, nici în Ghizdari. Ehei, cum or să 'plesnească de necaz bogătașii când ne-om întoarce de pe arie cu căruțele încărcate, de nu le-or mai putea urni caii. N'o să ne ajungă nici carăle.”

Ne-om întoarce? Cum s'a lăsat amăgită de priveliștea câmpului? Ce, ea o să se'ntoarcă lângă sacii plini, ea o să fie cocoșată pe moviloii de grâu auriu cum e soarele? Alde Stanca, alde Niculina...

Azi, când parcă și mierlele au ieșit la lucru, zăbovind în înalt și îndemnând oamenii cu flueratul lor, când pământul fierbe sub picior

și* se crapă ca un fruct prea copt, numai ei îi lipăe picioarele în neștire pe drum.

„Așa n'am avut eu noroc", își spune Leana, înodându-și basmaua mai strâns. „Neam de neamul meu n'a fost norocos. Dacă-i de tras, noi tragem... Of, Doamne, ia-mă !..."

Privirea i-e iar împrăștiată, în obraji nu mai sclipește rumeneala de adineaori, parcă i s'au învinețit. Adineaori privea câmpul ca pe ogorul lor, al ei. A fost ca o fulgerare de bucurie. Când ar fi visat neam de neamul ei să umble dintr'un cap la altul pe asemenea ogoare ca prin ograda lor? Să poată ridica spicele de pe jos, aici la poalele Ghizdarului, ca și dincolo de linia ferată, cu acelaș simțimânt plin, de bogăție, de cuprindere...

Ar fi chiuit Leana s'o audă toate zărilor, dacă nu i-ar stărui mereu în gât un nod ca o corcodușe crudă:

„Toți au noroc, numai noi n'avem. Numai brigada noastră-i în urmă. Toți o să strângă roade, iar noi n'am strâns decât sămânță de spanac. Pe toți îi fericește văpaia soarelui. Numai pe noi ne bate."

Cât îi vedea cu ochii, nicio șuviță albăstrie de apă nu brăzdează întinderea. Niciun pâlc de copaci, nicio salcie nu lasă umbră. Hăt, peste dealuri, în padina Dăenilor, se întinde leneș un heleșteu cu pește. Isoarele din pământ au dat o vale ca o covată, au adormit și s'au strâns acolo an de an, în noroae, făcându-și gard de sălcii, ca să doarmă parcă și mai neturburate. Oamenii au săpat vad și au făcut râul care lipsea. Dar apa aceia săracă trece mai întâi prin Dăeni, sat de oameni încăpuți, mai fiecare cu petecul lui de grădină. „Mai cu seamă chiaburii ca alde Ispas se'ndeletnicesc cu grădinăritul. Unii și-au prefăcut ogorul în grădină de zarzavat, că le vine mai la îndemână. Și grădinile lor cresc frumoase și verzi, pământul e gras, negru – propășesc de parc'ar fi binecuvântate", se tot gândește Leana, amărându-se din ce în ce și nedumirindu-se, cum de grădina colectivului din satul lor se vestejește și se stinge. își blastămă ziua când s'a prins să lucreze în brigada 3-a de grădină. Acum vedea ea: muncesc oamenii de se spetesc, pentru niște vrejuri mchircite de roșii, pentru conopidă uscată... „Norocul... norocul meu plutește 'pe heleșteul Dăenilor... De aia o să-și răză iar Dumitru al lui Ispas și o să-mi strige, cățarat pe carul lui plin de roșii, de ardei și de varză, când ne-om întâlni în bălcu : – Ehei, Leano, dacă nu intrai în colectivă, erai și tu ca mine !... S'o uita el în dreapta și în stânga, să nu-l auză nimeni de-ai noștri, dar tot o să-mi strige arde-i-ar pârjolul grădina, cum îmi arde mie inima!... Merge vorba printre muerile care rămân ziua în sat să-și îngrijească plozii, că Dumnezeu nu vrea... I-a zis popa Groapă și lui

Dogctru, din colectivă, când ieșea ca de obicei pe ușa coperativei, care mai înainte fusese crâșma cumnatei lui Is'pas bătrânul: „Degeaba vă încontrați cu Dumnezeu, locul acel' pârlăogă a fost, pârlăogă i-e dat să. rămână. Știe popa ce știe. Doar nu degeaba buchisește în ceaslov la fiecă sărbătoare și cată ziua întreagă la cer, de parc'ar tot vorbi cu ăl de sus. De ani se pomeniseră acolo numai bălării și scaeti, din timpul războiului, când căzuse o bombă peste un om și-l omorise la prășilă... Erau semne...”

La început Leana nu a crezut, că de! mai asculta și ea pe cei dela Partid când vorbeau cu oamenii pe ulița satului sau în fața școlii, ori la căminul cultural, mai asculta și de ce spunea brigadierul ei. Dar acum crede. Altcum nu poate să fie ! Mai întâi a venit Safta adventista, alergând de parc'o fugărea din urmă bivolul lui Ilie, când turbase din niște cucută.

„Săriți oameni buni!- L-am văzut! Să-mi moară copiii dacă nu l-am văzut! Numai că după ce m'am uitat mai bine la el, s'a spulberlatăra ca un duh ! Să n'am parte de casă ! Să știți că vine sfârșitul lumii, oameni buni! POCăiți-vă !”

Țăranii au clătinat atunci din cap și s'au uitat la ea ca la o șue. Adventiștii ei au crezut-o. Dar erau puținei și nu prea aveau cuvânt în sat; când, însă, a spus și popa Groapă că a văzut cu ochii lui balaurul ieșind dintre verze, din partea unde avea gospodăria colectivă grădină, lucrurile s'au mai schimbat. Spunea popa că are balaurul un cap uricios și plin de solzi, precum chiar scrie în apocalipsă. Il descria cu amănunțime și spunea că numai din cauza păcatelor oamenilor care nu-și mai dau seama ce fac, a venit ca un biciu al lui Dumnezeu și o să pârjolească tot... Că prea s'au aruncat unii asupra altora și prea s'au lăcomit la pământul cel bun al altora...

Începuseră a crede și unii din mijlocașii satului, cărora li se schimbaseră pământul și când căutau răcă celor din colectivă le spuneau: „Când o veni sfârșitul lumii, să vedem cum o să'nodați capetele!”

Ba îl văzuse și Niculina, toanta satului. Ei, cuget curat, i s'a înfățișat fără s'o sperie.

Tovarășul brigadier s'a mâniat rău auzindu-i într'o zi vorbind despre balaur la brigadă, în timpul prânzului, când întingeau mămliga în sare și în mujdeiu de usturoi. Așa era el, iute ! A înjurat de paracelis și de iconostas și a strigat: „Bă! să nu vă mai aud suflând un cuvânt despre balaur ! Astea-s bazaconii iscodite de chiaburi, să ne facă să lăsăm lucrul la grădină! Ce, vi s'au încuiat mințile ?”

Unii i-au dat dreptate, alții au clătinat din cap. „Ce tot are ăsta cu chiaburii?” se gândea Leana. „Una, două, altceva nu știe, lor le caută price. Doar niciun chiabur din satul nostru, nici din Dăeni, n'a pomenit de balaur. Își vedeau de treburile lor. Se făcuseră temători.”

Hei, cum îi ura ea, Leana, nimeni nu-i știa urî. „Dar unde nu erau de vină, nu erau, ce să le faci?” Clocotea în sufletul ei o văpae ca văpaia cerului și se făcea arșiță care pustia tot. Inima ei era doar tot o grădină fără flori și rod. Acolo șuera balaurul și se rotea, asmuțit.

Numai ea știe, numai ea pricepe ce înseamnă durerea care o frânge din șale mai rău ca un sac plin, umiliința care-i părjolește obrajii, duminicile, la horă, când vine Mitru tocmai din Dăeni și se ițiește cu alte fete, bogătane sau chiar mijlocașe cum a fost ea, și le joacă de le sar iile din loc. Spre Dăeni o poartă azi inima, în neștire, să-i spună una și bună: „Ascultă Mitrule, că m'ai amăgit și m'ai lăsat, du-te dracului!... Doar n'am împărțit țolul și paele cu tine. M'a răs destul satul că-mi pregătisem zestrea și aștepta mama pețitori Dar să nu mai cutezi să zici vorbe de ocară pe socoteala mea, că te spun la miliție. Și-apoi ce ai, mă, cu brigada? Eu sunt brigada? Și să nu te mai fălești la toți netoții că a fost între noi ce n'a fost, că te-o ajunge blestemul balaurului și pe tine! Iți pun foc!”

Așa o să-i spună. Pe urmă fie ce o fi!

Uite? ea stă cu gândurile care-o sapă și soarele-i sus, în creștet. Floarea soarelui parcă-1 păzește să nu-i scape. Se ridică Leana, icnind. Dar nici la brigada de grădină nu se mai duce... O merge la alta. Dece să fie ea de răs? Nu e ea vrednică și muncitoare? De-o fi un blestem, ce-i ea de vină? Zorește pasul de parcă-i ard tălpile. De Lar mai prinde... Prea s'a luat cu gândurile.

Iată, se văd, după dâmb, primele acoperișuri de strujeni și pae ale Dăenilor. A trecut pe lângă islazul celor din Dăeni fără să bage de seamă. Iată și acoperișul de olane al lui Ispas, strălucind în bătaia soarelui, sfidător. Leana ocolește satul, ca un hoț. O ia pe un drum cotit, spre luncă. De n'ar întâlni-o nimeni... Cine s'o întâlnească? Oamenii sunt la lucra, babele stau pe acasă și gătesc. Trebuie s'ajungă repede la grădina lui Ispas, să nu plece Mitru. Și de ce se apropie o gâtue aleanul... Pustie de inimă!

La cișmea, drumul face cruce cu un altul, care cotește și urcă spre Ghizdari. De departe nu vezi pe cine vine, pentru că-1 ascund răchițile, salcâmi și sălciile. A început să adie răcoare de baltă. Pământul e mai moale, mai prietenos. Iarba, de verde, pare crudă. Dintr'odată, Leana îi iese în cale, dinspre Ghizdari, Gheorghe... Ea se oprește cu mâna la gură, amejită, par'ar fi prins-o în grădina altuia. Gheorghe e negru

la față de pleava mașinei, cu salopeta plină de ulei, cu șapca pleoștită, nădușit. Dar tot el e. Parcă i-ar fi ghicit toate gândurile, așa-i ard. Leanei obrazii. Odată – tare de mult – d-a spus Gheorghe, că obrazii ei sunt ca niște trandafiri... Atunci nu începuse încă Mitru să-i dea târcoale.

– Halal, Leano, în miezul zilei umbli prin bălăriile Dăenilor. Oare nu te duci să prinzi pește la heleșteu cu mâna goală?

– Lasă-mă Gheorghe, nu-mi aține calea. Numai eu știu ce am în inimă.

– Și ce crezi că alții nu știu? și ochii flăcăului sclipesc, după cum îi pare Leanei, a batjocură.

– Vezi-ți de tractoristele tale și cu mine să nu vorbești !...

– Apoi ce-ți pasă de tractoriste? Gândul tău umblă numai la chiaburul din Dăeni! Acum, după cât văd, au început să umble și picioarele! Că dacă nu vine el la tine, te duci tu la el! Nu ți-a ajuns cât te-a făcut de poveste? Cum a auzit că ați intrat, tu și tot neamul tău, printre primii în colectivă, a început să-și joace murgul pe la poarta ta. Până atunci nici nu avea ochi să te vadă. Că hâr, că mâr, toată iarna te-a ținut în amăgeli și palavre. Că te ia de nevastă și-ți dă și face, numai să ieși din colectivă... Și tu ai fi ieșit, proasto!

– Asta nu! Nici în ruptul capului, Gheorghe! Am și eu o ambiție! Nu m'a silit nimenea să vin, ba am îndemnat și pe alții – și pe urmă să mă dau la fund? Eu am zis că-i bună și tot eu, din senin, să zic că nu-i bună? Ar fi crezut el, alde Mitru, mânca-i-ar lanul guzganii, dar nu se putea! Ce, eu sânt o nimica? Am pământul meu dela moș Ion și am făcut cu el ce am vrut!

– Ei, fațo, dar și când a zis Nae Ispas: „întoarce carul băete și mână boii înapoi, că eu băiatul după una fără zestre, să fie rușinea satului, nu-l dau”, nu ți-a fost bine, ai? Și teamă mi-e că, dacă nu eratt alde taică-tău și țața Smaranda cu gura pe tine, fugeai după chiaburan... și nu-ți păsa ție de colectivă cât de gura lumii. Dar de! nici înainte de trei ani nu puteai să ieși, cu tot ce-i al tău, de-ar fi fiert toți chiaburii din lume. O știa el, chiaburul, a încercat numai așa, să te zăpăcească, să nu-ți vezi de treabă... Să nu te duci la lucru, cum faci azi. Să te zădărească așa, cu osul, ca pe câini și pe urmă să te alunge!...

– La el mă duc să-l scuip drept între sprâncene! Să nu mai umple satul cu vorbe de-al-de astea! Nu l-ar răbda pământul!... Și tu, dă-mi pace, nu mă mai judeca. Du-te naibii! Prea te ții breaz. Că dacă erai și tu mai altfel... Te-ai fi ținând mândru că ești în Partid și tractorist...

Seamănă Leana cu aricii din bălării când simt un alt animal pe aproape. I s'a sbârlit părul, tot răsucindu-și de necaz năframa și sta să-i cadă ca un abur bălaiu de grâu, revărsat din treerătoare.

„E frumoasă arde.o-ar și prostă", se gândește Gheorghe amărit. „Mult greu mai ai cu una ca asta până o lămurești. Dacă ar fi mers astă iarnă la alfabetizare, mai prindea minte."

Fără să vrea se trezește că-i prinde mâna și i-o mângâie ca unui copil. Mâna i-o simte istovită, lăncedă de arșiță și amar, moale ca a uneia dela târg, nedată la muncă...

– Taci fă, că nu știi ce spui ! Îți pare ție. Îți umplu capul dușmanii ...

– Oare alde Dogaru tot dușman este ? Și ce e dacă a băut și el un 'păhărel cu vărul lui Ispas ? Dar nu te-am văzut eu, ast'toamnă, vorbind cu Florica, tractorista, pe lan, de nu mai isprăveați, și din „tovarășe" n'o mai scoteai ! Și acum, toată ziua tot cu ea ! Pe niște proaste ca noi ne dați în lături, n'aveți nevoie. Ele-s deștepte!

– Vezi de treabă, Leano, că nu e vorba aici de deșteptăciune. Că nici tu n'ai rămâne proastă dac'ai vrea... Nu e ce crezi tu... Cu ea am mai multe de vorbit, mă înțeleg mai bine, e drept... Și-o învăț, că nu prea e dedată cu tractorul. Abia începe, și-i place munca. Nu fuge ca tine de lucru.

– Eu fug de lucru, mă ? Nu tu – că zăbovești cu mine, la ora asta, în boz, în loc să-ți dregi tractorul ?

– Ei, nu umblu eu degeaba pe aici ! Tot vreau să dreg ceva ! Dar ție nu-ți pasă. Ai să afli singură.

– Mă Gheorghe, eu nu fug de lucru, oftează Leana, uitându-și mâna în mâna lui, dar la brigada treia nu mai mă duc, măcar să ia foc brigadierul. Mă duc la batoze, la treer.

– Acolo avem oameni destui. Fugi de greu, ai ?

– Ce-o fi mai greu la zarzavaturi?! Numai că-i rău. Dai cu să'păliga tot în pământ uscat și cari apă dela fântână, ca măgarul sacaua turcului. De florile mărului n'o să trudes eu. Nu vezi că nu iese nimic ? Dacă-i blestemată !

– Ce blestemată, fă ?

– Apoi nu soarbe balaurul verde toată apa noastră din vad ?

Abia acum simte Gheorghe mâna fetei nădușită și din cale afară de caldă. Și-o desprinde pe a lui și o privește drept în ochi, împungăreț .și crunt, apoi scuipe cu silă într'o parte.

– I s'a arătat po'pei Groapă în ființă, cu solzi și cu coadă ! Și Niculina toanta l-a văzut. Doar ea e suflet curat, nu știe să mintă !

– Nici pentru o litra de „Monopol”, ai ? Apoi piei din ochii mei cu balaurul tău cu tot, că mă sburlese urît! Tu l-ai văzut ? Nu ? Atunci du-te după el ! Gă degeaba i-ai auzit pe tovarășul Mincu dela Partid și pe tovarășul brigadier ce spuneau! Tu tot pe-a babelor și a popii o ții! Șterge-o, unealtă de chiaburi, până nu mă 'nfurii!

Nici nu știe Leana când a ajuns dincolo de răchiți. Din urmă îi țipă :

– Las'că ai să vezi și tu balaurul și atunci n'ai să mai râzi !

Gheorghe mormăe printre dinți înjurături, dar, mai 'potolindu-i-se mânia, îl bate gândul că prea a luat-o repede. Nu se vorbește astfel cu oamenii, dacă vrei să-i lămurești. Nu degeaba îi spunea tovarășul secretar că e prea iute. Dar și ea, îl scoase din fire. Dacă n'ar fi fost Leana ci alta, i-ar fi răbdat mai ușor.

Leana știe că de câteva zile Mitru udă la grădină, iar tată-său merge la câmp cu baba. Avea Mitru de cules roșiile grase ca niște pepenoaice, varza, castraveții... Dar i-o spune-o ea ! Așa nu mai merge. Până și Gheorghe s'ajungă să-i zică unealtă de chiaburi, ei! Trebuie să se afle ! Au rupt-o doar de mult! O să umple văile !

Cunoaște ea singură o cărare furișe năpădită de iarbă, oare duce dre'pt în grădina chiaburului, spre vadul apei, care brăzdează grădina de-a-curmezișul. Chiar Mitru i-a arătat odată poteca, îndemnând-o în zadar să vină acolo după răsăritul lunii... Amintindu-și, sare mai înfuriată peste un gard viu, aproape să-și încurce picioarele între urzici. Cu fusta plină de scaeți răsbește prin pir și plaur. Aici e o perdea de pruni. Mai încolo un crângușor de salcâmi.

Leanei i se pare că aude voci. Atâta-i lipsea. Cine-o fi ? Se pitule între bălării, după răchiți. Apa chiaburului se vede șerpuint verde, măloasă, printre copaci. Apa aceia oprește privirile Leanei, care nu se mai deslăpesc de ea... De-ar fi a lor... Ce mândrețe de grădină ar ieși... Ar ști ea s'o întreacă pe-a tuturor chiaburilor din Dăeni, așa cum i-au întrecut cu holdele ! Uită de tot, privind ca vrăjită sclipocirea apei în lumina soarelui de nămiezi. Dintr'odată, ceva îi 'pare neobișnuit: apa în loc să curgă la vale, parcă se împotmolește stătută, într'o băltoacă verde. Leana își face loc printre răchiți furișându-se ca o adiere de vânt. Firul apei o cheamă, ca vrăjind-o. Să bea o gură, un căuș... Dar nu e a'pa ei, e a lor... Și de mărul acela verde îi este silă...

Deodată, își amintește că zilele sunt socotite și că azi nu e ziua de apă a chiaburului, ci a lui Antonie, din sfatul popular. Astfel se împart zilele lor: fiecare grădină mai mare o zi, cele mai mărunte, laolaltă, altă zi. Antonie trebuie să se îngrijească de împărțirea și zăgăzuirea apei, să le-ajungă la toți rândul. Dacă o lași, apa curge

i

la vale prin jghiab, spre Brătești. Dece o fi dând Antonie apa lui, bunul lui, chiaburului? Nu cumva Antonie n'are grădină? Leana își mai aduce aminte că la văzut odată cumpărând zarzavat din piață, la Giurgiu... Ce lumină nouă i se lasă deasupra frunții? Parcă se risipește zăduful și, dă să plouă. începe să-i fie răcoare la inimă... Mereu își amintește câte ceva. „Se vorbește la noi în sat că lui Antonie din Dăieni îi place cam mulțisor „Monopol”.

Leana se furișează tot mai adânc în miezul tufișului, iscodind cu ochii în toate părțile. Și iar o ispitește mărgeaua strălucitoare a apei...

Ehei, e stătută rău balta... A prins lintiță și dau din ea trestii subțiri... Drept lângă Leana sare o broască. Pătrunde mai adânc până ce mâna îi dă de zăgaz. O pârghie de lemn priponește zăgazul... Ușor de mănuit și de un copil. Deasupra pârghiei: mușchiu și ciuperci... Leana încearcă s'o miște: e înțepenită. își trage mâinile ca de pe jăratec...

Celelalte zăgazuri merg. Numai al lui Ispas stă. își face iaz pe moșie...

Leana aude iar voci. Se afundă repede în răchiți. În urma ei rămâne doar un foșnet ca după saltul unei șopârle.

Ochii ei iscodesc iar printre frunze. De-a-lungul canalului, pe poteca făcută de picioarele lor, vin Ispas cel bătrân și Antonie. Merge cam împleticit, Antonie, și căutătura îi e cam împrăștiată. Parcă n'a dormit nopți întregi sau nu i-au ieșit încă aburii de „Monopol” din cap. Se așezară amândoi, trândavi, pe marginea bălții și Ispas cercetează cu privirea în toate părțile. Leana aruncă de pe frunte o libelulă gata să i se încâlcească în păr. Ispas sade greu, cu picioarele depărtate, de gras. Vorbește înfundat și cu amărăciune. Abia se oprește Leana să nu sară asupra lui. Chiaburul scoate din chimir un briceag, nimerește un castravete, îl tae felii, presară sare și întinde celuilalt. Scoate apoi sticluța, tot din chimir, cum avea obiceiul s'o țină și trag amândoi câte un gât de „Monopol”.

– Parcă auzii un zgomot, mă ?

– Aș, ți-se pare cuscre Antonie. Ai intrat în mintea copiilor. Una, două, că te pândește. Dar ce, eu nu-s pe aici ?

– Văzui azi dimineață pe Gheorghe dând târcoale. Să știi că nu-i a bună. Or bănuie ceva.

– Eu aș mai da drumul la zăgaz, nea Ispas. Prea li s'au uscat zarzavaturile. Mai lasă-le o țără de apă. Nu voiu să-mi pierd serviciul. Abia Lam prins. M'am spetit muncind pentru căminul cultural, ba le-am făcut și toată tâmplăria pentru leagănul de copii, numai ca să m'aleagă.

– Nici un fix de apă la colectivă! Până li se usucă zarzavaturile! Pe urmă le dau să-i satur, să-i umple broaștele! Cum mi-au umplut mie grădina, de răul lor. Ehei, dar și când or veni ai noștri cu atomica, cine-i prefect atunci, nu nea Antonie? A cui rămâne moșia colectivei? Nu a noastră?

După cum vorbea de împleticit, era limpede că i se urcase „Monopolul” la cap și lui Ispas.

„Ehei, popă Groapă, popă Groapă mi-i mai ieși tu în cale, să-mi faci a rău, că-ti arăt eu ție!” murmură Leana, lovindu-se cu mâna peste cap. Se mai lovește odată: „Na, prostule, na!” și o turește prin răchiți, repede, să nu piardă vreun minut. Fuge spre colectivă, pe drumul Brăteștilor, spre grădina ei de zarzavat și spre brigada ei...

„O să le spun să vină să-i prindă aici, la fața locului! Lasă că seacă ei iazul lui Ispas! Să vadă satul cine-i Leana! Coadă de topor – ori tovarășe?!”

Fuge uitând de broboadă, din care-i sboară părul cu totul. Sprintenă, cu fața rumenă, voioasă, luminată de un gând nou, cu părul sburat în vânt, dacă's'ar fi privit în fântână ar fi zis că seamănă cu Florica tractoristă.

Dar la întorsura drumului, la cișmea, Gheorghe bea apă din pumni...

„Să-i spun și lui, să nu se mai trudească pândind!...”. Gata să dea peste el, se oprește dintr'odată din fugă:

– Gheorghe! Gheorghe!

– Ce-i fa? Te fugărește buhaiul satului? Ho! Ci ia mai stai! Teamă mi-e că te-alungă din urmă balaurul cel cu șapte capete! L-ai fi văzut și tu, fa!

– L-am văzut Gheorghe, văzut! strigă Leana cu toată puterea, și de bucurie parcă i-e mintea risipită, nu mai știe dacă Gheorghe de balaur întreabă, sau de Ispas.

– L-am văzut Gheorge, zău că l-am văzut! Pun mâna în foc! Jur!

Nu târziu o să se dumirească Gheorghe de ce se răspândește din ființa ei o înviorare atât de proaspătă, de parcă toată apa Dăenilor ar fi udat grădina brigăzii a treia. Și acum dă iar să fugă, o prinde în brațe:

– Lasă-mă, că-*s grăbită! Chem oamenii! Aduc toată brigada!

– Nu te las până nu-mi spui cum e!

– Cine mă?

– Balaurul!...

TEORIE SI CRITICĂ

MIHAI GAFIȚA

I V A N V A Z O V

Poporul bulgar sărbătorește anul acesta, în luna Iulie, centenarul nașterii lui Ivan Vazov, marele poet luptător care de-a lungul unei jumătăți de veac de activitate literară, s'a străduit cu consecvență și a reușit să dea numeroase opere, care au contribuit la trezirea conștiinței masselor oprimate și au constituit puternice îndemnuri la luptă împotriva opresorilor.

începuturile sale literare au stat sub puternica înrăurire a scriitorilor luptători din patria sa: Slavnicov, Caravelov, și mai ales Hrisfo Botev, primul poet revoluționar bulgar. În același timp, Vazov a fost iniluențat de opera marilor scriitori ruși: Pușchin, Lermontov, Gogol, Nscrasov, Belinschi. îndrumat astfel dintru început pe această cale a legăturii strânse cu masele, cunoscând frământările lor pentru un trai mai bun, Vazov a dus o viață de luptător, iar opera sa a oglindit mărețele fapte din istoria poporului.

Ivan Vazov, s'a născut la 9 Iulie 1840. Primele sale poezii datează de prin 1870, când tânărul poet stabilește legături cu mișcarea revoluționară bulgară. Această mișcare, manifestată prin puternice frământări în masele populare, culminează cu răscoala din Aprilie 1876 împotriva jugului feudal otoman. După înăbușirea m sânge a acestei răscoale de către autoritățile turce, și mai ales după moar-

tea eroică a lui Botev, Vazov este nevoit să fugă din țara sa. El trece în România și, la București, înfruntând persecuțiile guvernării burghezo-moșierești, face parte dintr'un comitet revoluționar care duce mai departe lupta începută în patrie.

În București, el publică în limba bulgară două volume de versuri: *Steag și Guslă ** (1876) și *Durerile Bulgariei* (1877) conținând versuri clocotitoare de revoltă dar și de încredere în victoria luptei poporului bulgar:

„O, nu, nu desnădăjduesc
În fața greutăților premergătoare
triumfului.
Eu văd în acest ceas greu,
Razele luminoase ale unei vieți
mai bune”.

Visul acesta măreț, pentru care a luptat și s'a jefit Botev, și pe care l-a cântat Vazov, s'a realizat în 1877—78 prin lupta armatei ruse, care a eliberat poporul bulgar de sub jugul turcesc. Așa cum poetul poate să se întoarcă în țara sa și, din acest moment, el închină patriei și poporului întreaga sa forță de luptător-poet.

Ceeace caracterizează literatura lui Vazov, începând din această epocă și până

*) Gusla = instrument muzical asemănătoare cu naiul.

în 1921, când moare, este realismul. Vazov a cunoscut realitatea vremii în care a trăit, a participat la multe din evenimentele țării sale și a reflectat în opera sa vastă, faptele semnificative ale luptei poporului bulgar.

Epoca de după 1878, este cunoscută în istoria Bulgariei sub numele de epoca renașterii. Eliberat de sub jugul feudal turc, poporul bulgar începe să se desvolte. Mișcarea muncitorească se încheagă din ce în ce mai puternic, pe măsură ce exploatarea capitalistă se întărește. Este epoca în care burghezia bulgară păărăsește idealurile sale de libertate și progres dinaintea de 1878 și se transformă într-o clasă retrogradă, deschizând drum în acelaș timp și capitaliștilor străini. Steagul luptei pentru eliberarea poporului de sub jugul exploatării, este purtat acum de clasa muncitoare sub conducerea partidului socialist unic, partid având la bază ideile lui Marx și Engels. Intre fruntașii muncitorimii din această epocă, se numără și marele luptător Dimităr Blagoev.

Ivan Vazov n'a activat în rândurile Partidului Socialist Unic, nici chiar în rândurile clasei muncitoare. El a cântat însă idealurile de luptă ale poporului, căutând să întrezărească un viitor de progres, libertate și fericire. Credința lui în făurirea acestui viitor a fost nesdruncinată:

„O, văd zorile luminoase
Ale unei adevărate renașteri
Și ale venirii și domniei
Păcii și bucuriei”.

Chiar în acest citat, făcând parte dintr'o poezie scrisă prin 1903, se poate descoperi cu ușurință unul din obiectivele literaturii lui Vazov; poetul întrevede o „adevărată renaștere”, ceea ce înseamnă că renașterea începută odată cu eliberarea dela 1878 nu însemna o victorie a poporului muncitor; și în adevăr, după desînfrința-ea asupra naționale, poporul bulgar a început să cunoască asupra exploatării, pe care burghezia bulgară,

aliată cu cea de peste hotare, o întărea din ce în ce. Vazov și-a dat seama de îngrămădirea averilor nemăsurale la un număr mic de profitori și de îngrămădirea mizeriei pentru cei ce muncesc. Literatura realistă a lui Vazov devine un puternic, act de acuzare împotriva exploataților. Poemul său *Epopeea oprimaților* ai cunoscut o mare pătrundere în masse, a fost recitat decenii de-a rândul în timpul orânduirii capitaliste, până în zorii vieții noi deschise poporului bulgar de către Armata Roșie eliberatoare, la 9 Septembrie 1944.

Acest poem conține o critică violentă la adresa orânduirii bazate pe exploatare și în acelaș timp este un patetic îndemn la luptă pentru desființarea acestei orânduri.

Vazov a scris și piese de teatru, romane, povestiri, ale căror trăsături de bază sunt: dragostea nețărmurită pentru popor, patriotismul înflăcărât, conștiința necesității de a lupta, admirația față de figurile glorioase ale trecutului. Pentru a sădi și întări aceste virtuți în conștiința poporului său, Vazov a ales o cale, care dovedește cât de bine știa acest scriitor să descopere ceea ce e esențial, ceea ce e cu deosebire pilduitor; el a prezentat în operele sale figurile marilor luptători din trecutul poporului bulgar, cum au fost Lewski, Botev, Blagoev. Opunând patriotismul și spiritul de jertfă al acestora — josiției de caracter, lăcomiei și trădării burgheziei, Vazov a ținut mereu trează în sufletele cititorilor săi conștiința luptei, admirația față de eroii poporului bulgar și a stărnit uita împotriva dușmanilor din lăuntru și dinafară patriei. Astfel este romanul *Sub jug* scris în Rusia la; 1889, și în care sunt prezentate figurile revoluționarilor din' 1876 în frunte cu Botev; astfel este *Epopeea oprimaților*. amintită mai sus, care prezintă aceeași epocă de avânt revoluționar, din care se desprind figurile luptătorilor Paisie, frații Miladinov și alții; tot astfel este ciclul *Legendele lui Tarevat* care prezintă figuri, ale unui trecut mai îndepărtat, sau nu-

velele *Peisaj*, *Eroul întunecat*, *Traviata*, în care sunt zugrăviți eroi ai vremii sale.

Cărțile acestea au fost iubite de poporul bulgar și multe din ele au fost traduse în alte limbi. Este de ajuns să spunem că romanul *Sub jug* numai în limba rusă a apărut în 6 ediții și în prezent apare în a 7-a ediție.

Ceeace a adus operei lui Vazov această mare răspândire, a fost caracterul ei realist și combativ. Piese, romanele, nuvelele, poemele sale au popularizat exemple pline de înțeles, figuri scumpe poporului bulgar, figuri intrate în tradiția sa progresistă. Pe de altă parte, critica adusă societății burgheze era ecoul și concretizarea nemulțumirilor poporului, a cărui viață Vazov a cunoscut-o în adâncime și a oglindit-o cu măiestrie. Prin aceste calități, pe bună dreptate Vazov este socotit drept un mare realist critic, iar prin vastitatea operei sale, prin varietatea problemelor și evenimentelor pe care le-a oglindit, prin mulțimea eroilor pe care i-a zugrăvit, — el este socotit drept unul din întemeietorii literaturii bulgare.

Adânc conștient de rolul social al artei, Vazov adresează în numeroase opere îndemnuri puternice către scriitori să oglindească lupta poporului, să fie în slujba idealurilor mărețe ale poporului. Vazov a biciuit cu vehemență „arta pură”, pe care el o numește „țara uitării”, îndemnând poezii și prozatorii să fugă de primejdia înstrăinării de popor, și să cânte „suferințele și lupta” poporului. Poezia Poetului, elocventă în această privință, conține o chemare patetică adresată scriitorilor.

Dragostea pentru popor l-a făcut pe Vazov să urască monarhia și s'o redea, în operele sale, în toată golicuina ei hidoasă; deasemenea, avântul înflăcărat pentru libertatea și progresul poporului său, l-au determinat să ia atitudine hotărâtă împotriva politicii colonialiste britanice și, în general împotriva politicii de cotoșire și jaf a imperialismului, care începea să se desvolte. El a cântat

eroismul poporului bur, care s'a opus imperiului britanic în 1901—1903, și a adresat, un anei către toate popoarele lumii să lupte împotriva imperialismului :

„Eu văd o mânia cinstită
 În toate sufletele mărețe.
 Văd o indignare
 În milioane de inimi”.

Aceste „milioane de inimii, pe care Vazov le dorea pline de o mânia aprigă, alcătuiesc astăzi uriașul front al păcii, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Și aici trebuie subliniată o trăsătură de bază a literaturii lui Vazov: dragostea față de Rusia. încă dela primele sale volume și până la sfârșitul vieții, el a fost un mare iubitor al Rusiei, al poporului rus. Patriotismul lui Vazov a fost întregit de conștiința că poporul bulgar poate ajunge la victorie, își poate îndeplini idealurile sale, numai printr'o strânsă prietenie și colaborare cu marele popor frate, rus. Cu atât mai actuală este pentru poporul bulgar opera lui Vazov astăzi, când acest popor își construiește o viață fericită având exemplul, îndrumarea și neprecupețitul ajutor al poporului rus și al întregii Uniuni Sovietice. Pagini minunate, vibrând de dragoste pentru Rusia sunt în romanul *Sub jug*, în povestirea *Uncheșii* și în volumul de versuri *Durerile Bulgariei*, în care poezia *Rusia*, scrisă în 1876, exprimă încrederea nesdruncată a poporului bulgar că numai cu ajutorul Rusiei va putea fi asigurată libertatea Bulgariei. Acest vis al lui Vazov a fost realizat în 1878, așa cum îl văzuse el cu doi ani înainte, cu ajutorul poporului rus, și apoi în 1944 când Armata Roșie a eliberat Bulgaria de hitleriști.

Un merit de seamă al lui Vazov, este de a îi scris minunate poezii descriind pământul, priveliștele patriei sale. El a reușit să sădească în sufletele generațiilor tinere patriotismul și pe calea zugrăvirii naturii patriei, în care omul apare ca un element activ, creator. Deasemenea, prin stitul său clar și curgător, printr imaginile de un înalt nivel artistic și prin-

tr'o exprimare folosind în mod fericit filonul 'pdpular, Vazov a înfăptuit o operă de creator al limbii literare bulgare.

Este lesne de înțeles că, neavând o concepție științifică despre viață și lume, opera lui Vazov are și anumite limite. Scriitorul a demască exploatarea, a sesizat just mizeria crescândă a masselor muncitoare cauzată de profiturile uriașe ale unui mic număr de beneficiari, dar el n'a putut înțelege cauza de bază a acestei situații, cauză care constă în contradicția dintre caracterul social al muncii și proprietatea individuală. atât asupra uneltelor de producție cât și asupra produselor. Deasemenea Vazov n'a isbutit să înțeleagă că revoluția este singura cale pentru rezolvarea răului social și că rolul conducător în revoluție îl are clasa muncitoare și partidul ei de avangardă. Nevăzând clar rolul clasei muncitoare, este dela sine înțeles că el n'a putut vedea clar nici „viitorul fericit” pe care l'a cântat mereu. El n'a putut spune că acest viitor va consta în construirea unei orânduirii noi, a orânduirii socialiste. În sfârșit, el a avut unele alunecări șovine, a confundat uneori patriotismul cu naționalismul — și aceasta mai ales în preajma primului război mondial.

Dar aceste limite și alunecări precum și unele șovăiri în precizarea poziției față de evenimente, nu sunt cele esențiale care caracterizează opera lui Vazov. Esențial pentru această operă mare' este patriotismul înflăcărat, dragostea pentru trecutul de luptă și dorința de a sluji poporul, solidaritatea cu cei asupriți care luptă pentru libertate, dragostea și admirația pentru poporul rus — toate acestea exprimate de la un înalt nivel artistic și cu o mare putere de convingere.

Criticii literari burghezi au încercat să

denatureze, să interpreteze fals opera lui Vazov. Au fost scoase în relief tocmai părțile neesențiale ale operei sale, alunecările, limitele și șovăirile. Dar cea mai bună dovadă că poporul bulgar l'a prețuit cum se cuvine pe acest mare poet național al său, este faptul că opera lui Vazov a circulat în masse, a fost citită la serbări, recitată de muncitori și țărani, este faptul că, înfruntând toate opreliștile, autorităților orânduirii burgheze, cele mai bune lucrări. *Epopoea Oprimașlor. Sub jug, Uncheșii, Rusia, etc.* — au circulat în popor, însuflețindu-l și mobilizându-l în jurul idealurilor de luptă indicate de Partidul clasei muncitoare.

Astăzi, când sub conducerea Partidului Comunist, poporul bulgar construiește socialismul, opera lui Vazov cunoaște o adevărată prețuire. Ea apare în ediții de mare tiraj, ducând în masele muncitoare pateticul îndemn la muncă și la luptă, la acțiune hotărâtă pentru pace, alături de Uniunea Sovietică, îndemn care străbate dela un capăt la altul opera lui Vazov.

Pentru poporul nostru, sărbătorirea lui Ivan Vazov, poet național al poporului vecin și prieten, este deasemenea o sărbătoare, care arată că viitorul fericit, pacea și libertatea, se asigură printr'o muncă încordată, printr'o luptă dărză și neîntreruptă, la care iau parte toate forțele unui popor și la care își aduce o prețioasă contribuție trecutul de luptă și jertfe, oglindit în opere de artă. În lupta care se duce între lagărul păcii și lagărul războiului, opera lui Ivan Vazov, prezentată azi în adevărata ei lumină, este o armă de preț — nu numai pentru poporul bulgar, dar și pentru toate popoarele care luptă pentru pace, libertate și un viitor fericit.

ALEXANDRU SAHIA

Printre scriitorii în jurul cărora regimul burghezo-moșieresc din țara noastră a căutat să țină cu grijă o tăcere deplină, a fost și Alexandru Sahia. Dar, în conștiința clasei muncitoare, pentru care scriitorul luptase în toată scurta sa viață, amintirea lui a rămas întreagă. Acum el își găsește adevărata prețuire. Așa cum scrierile sale pot pătrunde adânc și liber în biblioteci, la îndemâna cetitorilor.

Alexandru Sahia s'a născut în Octombrie 1908 în satul Mănăstirea din jud. Ilfov. În acest sat așezat pe malul Dunării, într-o regiune mănoasă, erau destui chiaburi, dar și mulți țărani săraci, care robeau pe o întinsă moșie regală.

Școala: o face în sat, în anii grei ai războiului din 1916—1918, când a, cunoscut și înțeles multe din nenorocirile abătute asupra țăranilor. În 1920 termină clasele primare și este trimis la liceul militar din Craiova: În această vreme el se numea încă Stănescu, — pseudonimul Sahia îl va lua mai târziu.

Anii de liceu militar au fost ani de încătușare pentru Sahia. Din jurnalul lui zilnic și din scrisorile, pe care le trimetea prietenilor, reiese că nu se împacă deloc cu atmosfera cazonă, cu educația dată aici, și împotriva căreia se răsvrătea. Aceasta se vedește la ter-

minarea liceului militar când, venind la București, Sahia nu trece la școala de ofițeri, ci urmează clasa 8-a la liceul Sfântu-Sava. Erau la acest liceu mulți fii de boeri, cu care nu odată tânărul Sahia a intrat în conflict.

În această vreme începe să scrie mici articole, recenzii, încercări de literatură și mai ales citește mult.

În primăvara anului 1928, Sahia își trece bacalaureatul, iac toamna: se înscrie la facultatea de drept din București. Anii petrecuți în facultate sunt tocmai anii marilor frământări provocate de criza economică grea, ani de lipsă pentru Sahia, care cunoaște din plin mizeria în care se sbăteau muncitorii și țăranii. El însuși a dus o viață grea, nevoit să doarmă cu câte trei colegi într'un singur pat, în căminele studențești, din care a fost dat afară mai târziu de cuziști și legionari pentru atitudinea sa democratică.

Începuse să scrie: reportajii, cronici teatrele, recenzii. Colinda din redacție în redacție și când ostenea să mai asculte refuzul de a-i fi plătită munca, lăsa manuscrisele pentru publicare, fără să primească vreun ban.

Vremea aceasta este plină de frământări pentru Sahia. Retras pentru scurt timp la mănăstirea Cernica, el trimetea prietenilor scrisori mărturisind sbuciumul*

și căutările sale: „Simt în mine *puterea de jertfă, iubesc oamenii și lucrurile și vitele mai mult decât trupul meu. Iubesc omul, ajut și mă jertfesc dintr'un imbold al sufletului meu. Rostul nu mi-1 gălesc decât în funcție de mulțumirea altora*”, — scria el la 15 Ianuarie 1930. Trebuie reținută această preocupare a lui „Sahia, dragostea lui pentru om, într'o vreme când o bună parte din tineretul studentesc se lăsa atras de mișcările huliganice care serveau pe exploataatori.

Încă din timpul anilor de școală și de universitate, Sahia cunoaște lupta muncitorimii și începe să citească literatura revoluționară. Cu râvnă și cu pasiune a citit „Manifestul Comunist”, „Capitalul” și lucrările de bază ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin. Și abea acum, după cum spunea Sahia, — sensul înțelept al unei vieți noi a început să i se arate, întrebările și căutările sale au început să capete un răspuns.

Intrat din nou în viața de luptă, scrie articole din ce în ce mai combative în gazetele de stângai, singurele care i le publicau, și în scurtă vreme întâlnește Partidul, care avea să-i călăuzească munca până la sfârșitul vieții. Incorporat într'un regiment din București pentru a-și satisface serviciul militar, Sahia folosește prilejul pentru a observa cele ce se petrec în jurul său. Ura împotriva armatei burgheze, incolțită încă din timpul liceului militar, crește în această perioadă. Acum concepe scriitorul nuvelele: *Moartea fanarului cu termen redus* și *Execuția din primăvară*.

Urmărit de Siguranță, persecutat de ofițeri, Sahia a fost mutat la Cahul, unde a avut ocazia să audă și să cunoască mai mult despre Uniunea Sovietică.

La întoarcere în București, editează, după indicațiile Partidului, revista *Veac Nou* în Aprilie 1932 și *Bluze albastre* în Iunie 1932 — publicații înăbușite repede de cenzură. Aceste publicații își propuneau — cum arăta primul număr al *Bluzelor albastre* — să răspândească „în mijlocul maselor proletare cuvântul

de cultură și de lumină, corespunzătoare luptei și năzuințelor lor”. Mobilizând o serie de publiciști progresiști, îndeplinind singur munca de redactor, corector, distribuitor chiar, Sahia ducea o activitate clocotitoare. De fiecare dată când apărea revista, era arestat de Siguranță pentru a fi interogată cu ce bani tipărește. „Nu mănânc decaf odată pe zi — răspundea invariabil — și, din economii, plătesc tiparul”.

Când, în 1933, Hitler devine stăpânul Germaniei și fascismul începe să devină un pericol din ce în ce mai amenințător, în țara noastră se formează un „Comitet național antifascist”. Sahia participă activ în această luptă și scrisul lux devine o armă împotriva fascismului. Acum publică la *Cuvântul liber* articole și cronici scrise cu pasiune. Către sfârșitul lui 1933 intră redactor la *Adevărul* și *Dimineața*, unde i se dăduse o muncă meschină, de reporter la înmormântările marilor „personalități”.

Atribuindu-i-se apoi rubrica „Tribuna Muncitorească”, Sahia a început să colinde fabricile, uzinele, syndicatele, pentru a cunoaște viața muncitorilor. Din redacția lui au început să se strecoare în ziar, — înfruntând cenzura — problemele muncitorești. Apăreau astfel notițe chiar împotriva voinței direcției, strecurate de Sahia cu ajutorul muncitorilor tipografi. În 1934, Sahia a fost trimis ca reporter la procesul luptătorilor ceferiști care se judeca la Craiova. Acest proces a avut o influență covârșitoare asupra lui. Aici a învățat ce înseamnă solidaritatea muncitorească. Într'unul din reportagiile dela Craiova, Sahia scria:

„De două zile în șir, în fata cOnsiiliului defilează *convoiul nesfârșit al martorilor. Sunt muncitori de fabrică, cu obrajii de pământ, în haine mototolite sfuzate. Stau părăsiți munca și cu hrana de o zi la subțioară au venii în această Craiovă a Banilor, unde se judecă de săptămâni conducătorii lor de iup'ă. Toți au frunțile sus. Sunt demni și de pozițiile lor sunt pagini de cea mai largă umanitate.*”

Cele câteva șute de maztori care s'au perindat până acum prin iața Curții cer cu vehemență eliberarea camarazilor lor închiși."

În această perioadă, a reportagiilor, de la procesul din Craiova, apare mai clară poziția de clasă a lui Sahia, de apărător al muncitorimii, poziție pe care nu o va părăsi niciodată.

Întors dela Craiova, Sahia se pregătește să-și realizeze un plan mai vechi: o vizită în Uniunea Sovietică. Citise despre marea noastră vecină, Partidul îl învățase să iubească Țara Socialismului, dar Sahia voia să vadă, să trăiască între oameni sovietici, „... să respir și eu oda (ă aerul libertății", cum spunea el. Cu toate piedicile (puse, — și în 1934 nu era deloc ușoară pentru un cetățean român o călătorie în Uniunea Sovietică — Sahia a trecut peste greutatea de toate felurile și a plecat. A rămas acolo câteva luni și, când a revenit, a publicat o carte: *U.R.S.S. azi*, apoi a început o vie activitate între muncitori, prieteni, cunoștințe, povestind cele văzute acolo.

Guvernele burghezo-moșieresti duceau din ce în ce mai mult țara spre fascism. În 1936, Sahia este din nou reporter la Craiova, la alt proces, intentat luptătorilor antifasciști în frunte cu Ana Pauker. Procesul acesta, l-a îndârjit și mai mult. Singur în mijlocul unor haite de reporteri dela ziarele reacționare și fasciste, se lupta cu cenzura, cu conducerea ziarelor, cu tribunalul militar și cu ceilalți ziaristi — pentru a strecura adevărul gsu praj atitudinii dârze și pasiunii cu care acuzații și acuzațele dela Craiova se transformau în acuzații ai regimului de teroare din România.

Această muncă însă, la care se a~dăugau hărțuile poliției, l-au istovit. Întors în București, cu satisfacția de a-și fi îndeplinit sarcina, Sahia întâmpină ostilitatea direcției ziarului la care lucra, dușmănia gazetarilor aflați în slujba regimului și chiar acte de agresiune din partea lor. Dar el își continuă munca la rubrica sa, care devine în adevăr o

„Tribună muncitorească", așa cum o redacta Sahia după indicațiile Partidului. În acelaș timp își urmează colaborarea la Cuvântul Jiber publicând nuvele și reportajii de o mare valoare literară, cu subiecte din viața muncitorilor și țăranilor.

În toamna anului 1936 conducerea ziarului a încercat să-l îndepărteze din redacție. O lună a umblat Sahia prin țară gonit de amenințarea arestării. Boala i s'a agravat; întors în București și-a continuat cu mari eforturi munca și a început și două romane: *Huliganii lui Dumnezeu și Tatar-Bunar*. În vara lui 1937 a trebuit să părăsească munca și să plece la un sanatoriu, la Brașov, pentru ași îngriji sănătatea. Era însă prea târziu, întors în București, moare în spital la 13 August 1937, înainte de a împlini douăzeci și nouă de ani.

La înmormântarea lui du participat numeroși prieteni dintre muncitorii în mijlocul cărora trăise și luptase. Într'una din ședințele unui sindicat, un muncitor a spus: „*Alexandru Sahia a fost unul dintre cei mai iubiți scriitori ai noștri. Prin scrisul său cinstit, prin activitatea sa, închinată ridicării clasei muncitoare, el a câștigat dragostea noastră neșarmurită*". Era cel mai frumos omagiu adus amintirii lui Sahia.

Literații aflați în slujba regimului burghezo-moșieresc din România anilor care au precedat criza economică din 1929—32, și apoi din anii de după criză se refugiau în ceruri/ sau pe malurile fluviilor din țările exotice și acolo își căutau subiectele pentru versurile sau pentru romanele lor. Despicau firul de păr în patru pretinzând că fac analiză psihologică și apelau la trivialități afirmând că aduceva nou. De pe' poziția lor de clasă aveau tot interesul a se face că nu văd ce se întâmplă în imediata lor apropiere, nu voiau să observe realitatea înconjurătoare. Casa de pe malurile Gangelui unde se sbuciuma, pentru iubirile ei, Maytrey, din romanul lui Mircea Eliade, era mai aproape decât cocioabele de din-

colo de bariera Vergului sau din cartierul Crângași, unde trăiau, iufereau, sperau și luptau zeci de mii de muncitori. Calea Lactee cu stelele ei le era mai cunoscută decât Calea Griviței cu atelierele ei. Se tânguiau pentru „durerile” unei curtezane părăsite dar nici nu știau măcar că fierul înroșit al cuptoarelor dela Hunedoara ardea carnea turnătorilor, sau că în fundul pământului, sub dealurile Petroșanilor, mureau minerii zdrobiți sub prăbușiri, sau împușcați din ordinul boerilor. Nu știau pentru că nu voiau să știe. Ei erau simbriașii unei clase care avea tot interesul să-și ascundă crimele.

Exista însă și o altă literatură, care nu avea nimic comun cu literatura clasei stăpânitoare. Exista literatura clasei muncitoare, și Alexandru Sahia era unul din demnii ei reprezentanți. Trebuie arătat dela început că scriitorul Sahia s'a așezat și în literatură, ca și în toate activitățile lui, pe poziția de luptă a celei mai înaintate clase, și a conceput literatura ca o armă în lupta de clasă. Poziția scriitorului din „tumul de fildeș” era categoric respinsă de Sahia, pentru care nu exista poziție de mijloc. Se poate afirma că poziția de clasă a literaturii Sahia este caracteristica esențială a literaturii lui, ținându-se seama de epoca în care a fost scrisă. El a scris luând subiecte din problemei» clasei muncitoare, le-a tratat în interesul clasei muncitoare, a c-eiat exemple pentru clasa muncitoare și a apărat, prin literatura lui, interesele clasei muncitoare.

Legat de această problemă, trebuie subliniat că spiritul partinic străbate literatura-i lui Sahia, care și-a dăruit ce avea el mai bun Partidului Comunist, Partidul clasei muncitoare.

D'n puține.e nuvele pe care le-a publicat, se observă că tematica literaturii lui Sahia a fost: oprimarea și exploatarea clasei muncitoare; războiul și militarismul; rasismul, teme pe care el le a tratat în sensul demascării clasei asupritoare, denunțând-o ca exploatare, răsboinică și

rasistă. Aceste teme nu sunt produsul imaginației lui, nu sunt inventate pentru crearea unor situații copleșitoare să-i dea posibilitatea să aducă în fața cititorului anumite personaje imaginare, sau să facă speculații și analize psihologice. Cine cercetează în mod științific istoria anilor 1930—1935, din vechea Românie, anii când Sahia creează, va constata procesul de fascizare treptată a țării, în care o burghezie roasă pe dinăuntru de propriile ei păcate și lovită din afară de valurile crizei economice mondiale, nu găsea altă soluție decât în grăbirea fascismului. Burghezia voia să-și rezolve problemele prin exploatarea și mai cruntă a muncitorimii, prin terorizarea ei, prin pregătirea războiului de jaf și cotropire împotriva Uniunii Sovietice și prin ațâțarea naționalităților conlocuitoare, una împotriva ceileilalte. Grivița, Lupeni, bugetele militare, propaganda antisovietică, pogromurile, toate sunt mărturii grăitoare ale politicii din acea vreme a burghezo-moșierimei. Clasa muncitoare lupta pentru demascarea acestei burghezo-moșierimi, pentru lichidarea «exploatării» împotriva fascismului, împotriva războiului.

Aceasta era realitatea vieții din România în cel de al treilea deceniu al secolului nostru. Aceasta era realitatea de care fugeau literații burghezi, dar pe care a văzut-o scriitorul Sahia și a oglindit-o în mod veridic în nuvelele lui. El a cunoscut bine această realitate, asupra căreia nu se apleca numai cu pasiunea unui cercetător, ci și cu interesul de a o schimba, contribuind la lupta revoluționară a clasei muncitoare. Sahia știa cum munceau și erau exploatați lucrătorii în uzine, cum țăranii robeau și munceau pe pământurile moșierilor, cum coloneii din armata burghezo-moșierimii îl puneau pe soldatul Rață Ion să tragă în soldatul Isidor Abramovici, pentru că mai târziu, când zecile de mii de soldați Rață se întorceau în uzine sau pe ogoare, să fie și ei împușcați dacă își cereau dreptul la o viață mai bună.

„Soldații coborîră armele de pe umeri și mișcară trăgătoarele în semn de amenințare”, scria Sahia în nuvela *Uzina vie*. Muncitorimea rămase neclintită. Urmă comanda scurtă. O salvă de tocuri se deslănțui în zăpușala de moarte. Nimeni n'a înțeles dacă în oameni, sau în soare. Masa compactă, însă, deodată s'a desfăcut în zeci de bucăți, năpustindu-se asupra soldaților. Dar isbjicniră alte detunături, de asfă dată urmate de țipete tăioase. Curtea întreagă a fabricii se transformă într'un câmp de luptă. Din inima uzinei începură să șuiere mașinile”.

Așa s'a întâmplat în 1933 la Atelierele Grivița. Aoeasia a fost realitatea. Ca orice scriitor realist, Sahia își aduna elementele necesare creației lui artistice din realitatea imediată, dar culegea faptele tipice, caracteristice epocii respective. El nu se oprește, de exemplu, la viața de alcov a burgheziei desfrânate, care oferea desigur tablouri reale în vremea aceea, dar nu tipice, nu caracteristice. Tipice erau grevele muncitorilor, reprimările autorităților, scăderea salariilor, foametea țăranilor, starea de asediu, scumpirea vieții, pogromurile, tipică era lupta de clasă. Aceasta este realitatea pe care o oglindește veridic Sahia în nuvelele lui. De pe poziția de clasă acționează și colonelul Kaximovici din *Execuția de primăvară*, atunci când ordonă împușcarea soldatului Isidor Abramovici, și directorul din *Uzina vie* atunci când îi răspunde muncitorului accidentat Bozan că „fabrica nu poate da și picioare” și negustorul din *Șomaj fără rasă* atunci când îi angajează pe Leib Goldenberg, să facă pe pafia în fața magazinului și pe Haralambie Oanță să meargă pe picioroange, pentru că astfel să aibă mai multă clientelă. Dar tot de pe poziție de clasă luptă și muncitorul din *Uzina vie*, care, vorbind în numele comitetului de fabrică, arată că singura cale eficace pentru satisfacerea revendicărilor este greva.

Înarmat de Partid cu concepția științifică asupra lumii, Sahia nu privea eve-

nimentele static, ci în procesul dezvoltării lor. El nu vede clasa asupritoare care exploata ca având o existență permanentă, durabilă, și nici clasa muncitoare fiind în permanență asuprită și exploatată. În *Revoltă în port*, Mihai îi vorbește tovarășului său de muncă: „Așteaptă, prietene Simioane, așteaptă. Știu că ți-e greu să aștepti, însă ca să ai ceva pentru totdeauna, trebuie întâi să rumegi în tine, să muști singur. Adică, vreau să zic, îndârjește-te, strânge în tine îndârjeală multă. Altfel nu se poate. Lupta cea mare se va da odată, nu mai e mult”.

Sahia prevedea vremurile de astăzi, știa că nu va mai dura mult orânduirea cea veche: „Strânge în tine îndârjeală multă. Astfel nu se poate”.

Din literatura lui Sahia se desprinde astfel atitudinea lui față de viață, conștiința că prin mijlocul artei trebuie servită cauza proletariatului. Sahia demască dușmanul de clasă, arată în imagini artistice rolul istoric al clasei muncitoare, întrevide victoria ei.

La Sahia însă perspectiva viitorului nu este dusă până la capăt. El constată realitatea, o oglindește veridic în literatura lui, dar atunci când este vorba de privit în viitor, scriitorul încearcă o anumită timiditate. Făcând această constatare, trebuie să se țină seamă de câteva elemente: mai întâi, Sahia s'a frânt prea de timpuriu, neavând vremea ca scriitorul din el să se desvolte, să crească. Un scriitor are nevoie să acumuleze o anumită experiență, el se formează într'un timp mai îndelungat. În al doilea rând, trebuie avut în vedere că Alexandru Sahia a scris și a publicat sub un regim de cruntă teroare, cu o cenzură nu numai abilă, dar și brutală. „S'a prelungit starea de asediu — și la cenzură s'a adus un nou transport de foarfeci”. scria Sa; în 1935. Nu rareori proza

lui, dată spre publicare în reviste, era reținută la cenzură, ciopârțită, sau pur și simplu interzisă.

•

Literatura lui Alexandru Sahia este puternic străbătută de ideea antirăzboinică și antiimperialistă. De pe aceeași poziție de clasă, Sahia a privit problema războiului – mijloc de îmbogățire a burgheziei prin jaf și împilare – și problema armatei, unealtă în mâinile burghezo-moșierimii pentru a-și realiza scopurile. Sahia a urit și războiul și armata burgheză cu toată puterea lui, așa cum le ura în vremea aceea clasa muncitoare, și a luptat împotriva lor, demascându-le. În cele două nuvele: *In câmpia de sânge a Mărășeștilor* și *în întoarcerea tatei din război*, autorul prezintă grozăviile războiului și, mai ales consecințele acestor grozăvii, tocmai pentru că acei cari trecuseră pe câmpia Mărășeștilor în 1917 să-și aducă aminie, iar cei mai tineri să afle că războiul imperialist nu înseamnă cântece și decorații ci moarte și ruină, în interesul marilor capitaliști. Sahia făcea lucrul acesta tocmai când burghezia, și moșierimea română pregăteau războiul antisovietic, în care aveau să fie trimiși să moară muncitorii și țărani. Dar Sahia nu putea ataca fățiș, pentru că veghea cenzura. Și atunci a folosit un alt procedeu: a vorbit despre crimele războiului trecut. Xa 18 ani după luptă, în ziua de 6 August, se întâlnesc pe câmpia Mărășeștilor cei ce au rămas, așa cum au rămas: frânturi de trupuri, care trăiau în mijlocul societății burgheze, în disprețul acesteia și pe care guvernul național-țărănist avea să-i împoașce cu apă, să-i împungă cu pături de pușcă sau cu baionete pe străzile Bucureștilor.

Privite din acest punct de vedere, cele două nuvele ale lui Sahia apar ca arme de demascare a războiului, pe linia luptei dusă de Partid.

Execuția din primăvară și Moartea tânărului cu termen redus sunt cele două nuvele în care Sahia demască armata burghezo-moșierimei. Acea armată

era așa cum o prezintă Sahia. Oamenii erau împușcați „pentru a menține disciplină”, inventându-și-se vini imaginare, sau „pentru a mai băga spaima în minoritari”, cum spuneau ordinele comandamentelor. Coloneii Maximovici (personaj din nuveia), au existat destui. Dacă în timp de pace ordonau să-1 împuște pe soldatul Isidor Abramovici, când a izbucnit războiul, Maximovicii, năvăliți pe teritoriul Uniunii Sovietice, au executat oameni pașnici ou mâna lor. Cu ani înainte, Sahia a demascat hidoșenia ofițerului din armata burghezo-moșierimei, după cum a arătat rigiditatea și duritatea acestei mașini de opresiune de clasă, în care odată intrat, omul fără *apărare* era strivit. Soldatul Abramovici moare executat fără măcar să știe de ce. Din groapa în care peste câteva minute va fi împușcat, îl întreabă încă odată pe soldatul Rață, din plutonul de execuție: „7u știi ceva, camarade Rață...”

Moartea tânărului cu termen redus desvăluie putreziciunea acelei armate, cu ofițeri spilcuiți, dar cu soldați desbrăcați, dormind câte doisprezece în patru paturi, fără cearcafuri și fără perne și neavând voie să intre în infirmerie decât atunci când cădeau jos. Serdici, tânărul cu termen redus mort în cazarmă fără haine pe el, simbolizează zecile de mii de soldați, muncitori și țărani – omorâți de mizeria și teroarea armatei de altădată. Această armată o demască Sahia atunci când la mormântul lui Serdici unul spune: „Ce interesează hainele lui Serdici, sau coșciugul cu așchii? Ați auzit voi despre patrie? Despre *steagurile patriei*, despre pâinea patriei, despre ororile și crimele patriei?”. Această patrie a capitaliștilor, . exploatatorilor a cunoscut-o Sahia și a stigmatizat-o, denunțând demagogia patriotardă a burgheziei.

•

În anii când guvernele burghezo-moșierești împingeau țara spre fascism, scriitorul Sahia a fost literatul care în două nuvele a denunțat diversiunea rasială. În *Execuția din primăvară*, despre care am

moi amintit, Isidor Abramovici este executat pentru că a vorbit cu soldatul Hață Ion despre Dumnezeu.

În Șomaj iară *rassă*, problema este pusă altfel, dar în fond este aceeași. Când criza lovește lumea capitalistă, șomajul nu alege după religie, sau după culoare. Leib Goldenberg și Haralambie Oanță rămân deopotrivă fără pâinea cea de toate zilele și nu numai ei, ci mai ales familiile lor. Necesitatea pâinii este dincolo de diferențele de religie sau culoare și ea nu se supune „legilor” inventate de preținșii teoreticieni rasiști. „Dar cum aș putea eu să te urăsc *pentru că ești evreu?* spune Oanță. *N'aș mai avea nici timpul pentru răutatea asta... Nu suferi și tu cât mine? Nu ne bălăcim în aceeași apă murdară a mizeriei? Ura asta, Leib este tot o născocire a bogaților*”. Desigur, de întreținerea acestei uri are nevoie domnul Jean, patronul magazinului în fața căruia și Leib și Oanță devin măscărici.

Sahia n'a avut nevoie să inventeze nici tema, nici subiectul acestei nuvele. Faptele, în linii generale, sunt autentice și el nu a avut decât să culeagă elementele esențiale pentru a crea oameni caracteristici în împrejurări caracteristice. Leib și Oanță au existat cu miile în perioadele de criză, căci mizeria în care trăiau era generală pentru oameni de categoria lor.

Sahia își alege personagiile acestei nuvele din mica burghezie pentru că între muncitori asmuțirile rasiale nu prindeau. Burghezia nu isbutea să amețească decât mica burghezie, din ce în ce mai lovită de criză, cu diversiunea rasială, pentru că astfel s'o sustragă dela deplasarea ei către clasa revoluționară, către muncitorime. Oanță trebuie să-1 urască pe Leib pentru că este evreu și Leib pe Oanță pentru că este antisemit. Dar Sahia arată că nici aici rasismul nu poate învinge până la urmă, fiindcă și mica burghezie începe să înțeleagă că „ura asta eșie fot o născocire a bogaților”. În înțelegerea dintre Leib și Oanță, Sahia

vedea un semn al viitorului; el își încheie astfel nuvela: „Crăpau mugurii liliecilor și mirosea în aerul mahalalei a rod. *Se trecea de iapt, pragul iernii, către tinerețea unei primăveri adevărate*”. Desigur, astăzi nu apar destul de clare aceste două fraze, sau poate par fără nici un sens, dar însuși Sahia afirma că el voia să spună aici că înțelegerea sutelor de mii de Oanță și Leib, eliberați de prejudecățile inoculate de burghezie, va contribui și ea la lichidarea trecutului, a lumii vechi și la venirea primăverii omenirii, a lumii noi.

Viața țăranimei sărace a fost prezentată, de Sahia în nuvela Ploaia din Itiaie, publicată mai întâi în revista Cuvântul Liber și reprodusă apoi în *Scântea* din 13 August 1945. Pornind dela un fapt divers, semnificativ însă pentru starea de înapoiere a țăranimii din vechea Românie, — o țărancă naște pe câmp doi gemeni — Sahia are prilejul să zugrăvească mizeria țăranului sărac, exploatat de moșieri și chiaburi, hărțuit de fisc și de lipsurile crescânde. Nuvela este de un puternic realism. Descrierea muncii celor doi țărani, Ana și Petre Măgăun, nașterea gemenilor la capul ogorului, la umbra căruței, în țărană, discuțiile dintre Petre și Ana, adunarea grăbită a celorlalți țărani aflați pe câmp, apoi ploaia, drumul până acasă, toate sunt realități, pe care oricine le putea întâlni în viața țăranilor din trecut. Utilizând mijloace simple, într'un stil lipsit de înflorituri, Sahia a reușit, însă, să redea, un fragment sguduitor din realitatea anilor de criză agrară, când moșierii căutau să-și mențină veniturile printr'o exploatare tot mai cruntă a țăranilor.

Când Ana îl anunță că a născut încă doi copii, Petre stă rezemat de capul oiștii și vorbește cu vecinul Antonie Lungu, venit să-i dea o mână de ajutor.

Într'un scurt dialog, acești doi țărani expun situația întregii țăranimi sărace, care se sbătea în cea mai cruntă mizerie.

Dar Petre Măgăun se oprește la întrebări al căror răspuns nu-l găsește. El este conștient de situația lui, vede cura ea se înrăutățește, știe că îl așteaptă executarea nemiloasă a iiscului, dar nu vede eșirea, nu găsește soluția cea justă a problemei. Și nu numai atât, dar nici măcar nu-l frământă revolta. După ce a adus-o pe Ana acasă, Petre umblă buimăcit prin sat și atât.

În aceasta constă o limită a nuvelei Ploaia din Iunie. Aici Sahia nu l-a văzut pe Petre Măgăun în perspectiva viitorului. Nu l-a văzut nici ca urmaș al țăranilor din 1888 și 1907 și nici n'a surprins în el trăsături care aveau să se desvolte mai târziu în țăranii din 1945 care, la îndemnul Partidului, au pătruns cu forța pe pământurile moșierilor și le-au împărți! Petre Măgăun, așa cum l-a văzut Sahia, este un resemnat. Însă, fără-nimea săracă dela noi n'a fost așa chiar în cele mai sălbatece perioade de teroare moșierească.

•

Meritul deosebit al scriitorului Sahia este acela că el a adus în literatura noastră primii eroi pozitivi. Până la Sahia, cu rare și palide excepții, în literatura română băntuiau tot felul de personaje care mai de care mai descompuse, imorale, pesimiste, deziluzionate, lipsite de curaj și avânt. Decrepitudinea era linia lor caracteristică, exprimând decadența clasei din care erau culese. Au fost aduși și muncitori în literatura română, dar tipurile create au fost false, artificiale, cu neputință de găsit în realitate. S'a spus că au mai fost prezentați muncitorii și în alte producții literare, cum ar fi de exemplu în Viermii pământului de Carol Ardeleanu, în *Bariera* de George Mihail Zamfirescu, sau în *Hotel Maidan* do Stoian Gh. Tudor. Dar cât de falsă era prezentată muncitorimea în romanele amintite! Cât de neesențiali, necaracteristici erau oamenii care apăreau în ares.? cărți! Muncitorii erau priviți sau cu n.~ -i compătimire — ca în Viermii pământului, sau prezentați într'un

mod mai mult naturalist decât realist. Nici unul din acești scriitori n'au adâncit și nici măcar n'au atins în operele lor cauza stărilor pe care le constatau. Ei nu văd pe muncitori ca făcând parte dintr'o clasă, ci ca elemente izolate, suferind într'o societate a cărei compoziție pe clase nu este văzută și deci nici lupta de clasă nu este observată.

Având o concepție științifică despre lume, despre viață, Sahia privește literatura altfel, și poate să realizeze opere valoroase, să aducă în literatură eroi de tip nou.

Sahia și-a îndreptat privirea către adevărații eroi ai vremurilor moderne, către muncitori. Acolo l-a găsit el și pe Mihail din *Revoltă în port și pe Filip din Uzina vie* și pe toți ceilalți. Spre deosebire de scriitorii amintiți mai sus Sahia își privește eroii prin prisma luptei de clasă și de aceea ei sunt dârzi, au un simț tovrărășesc și avânt de luptători. Mihail nu dă înapoi când muncitorii sunt atacați de armată. „Nu părășiți șoseaua, așa, înaintați”. Ie strigă el. Când podul urlant — din *Uzina vie* — se prăbușește peste cuptorul cu plumb fierbinte, Filip se avântă peste lava arzătoare și, dintre aburii otrăviți, apare cu Bozan în brațe, apoi conduce greva spre a obține dreptate pentru muncitorul accidentat.

Oamenii aceștia nu au complicații psihologice. Ei acționează simplu, dar hotărât, conform cu interesele generale, cu interesele de clasă. Solidaritatea lor de clasă este o armă uriașă cu care sparg toate barierele, cu care merg la luptă și se mângăie în înfrângere.

Mihai, dar mai ales Filip gândesc în mod revoluționar. Ei se gândesc la răsturnarea orânduirii burgheze și nu numai gândesc, ci și luptă pentru aceasta în diferite împrejurări și cu diferite mijloace. Ei înfruntă dușmanul de clasă și îl lovesc atât cât pot ei în circumstanțele istorice respective.

Astfel de eroi apar pentru prima dată în literatura română odată cu nuvelele lui Sahia și trebuie să spunem că până

la 23 August 1944 nu mai întâlnim alții.

Privite critic, personagiile create de Sahia apar totuși ca niște schițe, care urmau să fie lucrate și adâncite mai târziu. Știm, că Sahia avea această preocupare, dar împrejurările în care a trăit și moartea lui prea timpurie l-au împiedicat să-și realizeze planurile. Cu toate acestea, eroii pozitivi ai lui Sahia constituie opere de început ale adevăratei literaturi a poporului nostru, după cum întreaga operă literară a lui Alexandru Sahia poate fi socotită drept fundament, pe care se construiește literatura noastră de astăzi. Meritul lui Alexandru Sahia este a fi creat o literatură de clasă, pătrunsă de spiritul partinic.

Sahia a scris puțin. În afară de cece s'a publicat, el începuse două romane: *Huliganii lui Dumnezeu*, în care denunța ipocrizia vieții de mănăstire și *Talar Bunar*, epopeia revoltei țăranilor basarabeni. Deasemeni începuse o nuvelă de proporții mai mari, *Măgarii lui Bică Lambă*, al cărei manuscris a' fost pierdut. Dar din cece a rămas dela Sahia, se poate constata că literatura lui cuprinde idei valoroase, că el a înțeles rolul organizator al ideii, rolul educator al literaturii.

Literatura lui Sahia va dura. Va rămâne nu numai ca un document în istoria literaturii române, ci își va păstra valoabilitatea atâta vreme cât vor mai exista exploatați și exploatați, provocatori de război, ura de rasă. Și deaceia literatura lui Alexandru Sahia trebuie citită și studiată de orice constructor al socialismului "în țara noastră, de orice luptător sincer pentru pace.

Maxim Gorchi a spus odată că în presa burgheză ziaristii pot fi cumpărați ca oile sau castraveții. În lumea burgheză există în adevăr concepția, conform căreia presa este privită ca o întreprindere productivă oarecare. În această întreprindere s'a investit un capital, care trebuie să aducă un câștig — bine înțeles cât mai mare — și care trebuie să producă și să vândă o marfă cât mai atrăgătoare

pentru că publicul s'o cumpere. Și cum există concurență, nu se cunoaște nici o limită în goana după câștig, nu se cunoaște nici o altă lege decât aceea a câștigului și a servirii intereselor în slujba cărora se află întreprinderea de presă respectivă. Speculând setea de senzațional, instinctele josnice, lipsa de cunoștințe, asemenea întreprinderi de presă vând o marfă formată din știri senzaționale, crime, accidente, intrigă, viața intimă a „vedetelor” zilei viața de culise și, când nu mai au asemenea marfă, o născocesc.

Ziaristul, în această concepție este un slujbaș al întreprinderii de presă, scriind după gustul altora și la comanda patronului. El își calcă în picioare conștiința și gândește cu creierul altora, al călpece plătesc.

Există, însă concepția lumii socialiste în care presa este socotită ca un fenomen de interes public, ca unul dintre cele mai eficace mijloace de educare a maselor populare. Ziaristul, în această concepție este un slujitor al poporului, un educator, ale cărui cunoștințe și capacitate de muncă sunt dăruite zilnic maselor populare setoase de a ști și de a li se lămuri problemele care se ridică necontenit în fața lor. Spre deosebire de ziaristul din lumea capitalistă, care se vinde ca „oile sau castraveții”, ziaristul din lumea socialistă este un luptător, a cărui conștiință răspunde în fața poporului.

Alexandru Sahia a fost un asemenea ziarist luptător. N'a trăit într'o societate socialistă și n'a scris într'o presă creată pentru interesele poporului. Dar, tocmai de aceea, figura lui de ziarist luptător apare mai măreață pe fondul putreziciunii societății burgheze din România anilor 1929—1937, anii care cuprind activitatea sa ziaristică. În vremea când presa burgheză din România își umplea paginile cu otrava fascistă scursă dela Berlin și Roma, Sahia era printre puținii ziaristi cari și-au consacrat munca lor cauzei clasei muncitoare.

Consecvent atitudinii lui ca scriitor. Alexandru Sahia stă în ziaristică pe poziția

de luptă a clasei muncitoare. Problemele acestei clase sunt problemele gazetarului Sahia. In cuvântul de început al săptămânalului Veac Nou Nr. 1 din 3 Aprilie 1932 — Sahia scria în numele întregului colectiv redacțional: „Înțelegem să ne adresăm, în gazeta noastră, largilor mase populare și nu minorității omnipotente. Vom încerca, în scrisul nostru să apărăm interesele acestor majorități sociale, să le exprimăm năzuințele, să le fim cinstiți și fără părtinire — adevărat purtător de cuvânt. Nu ne vom da înapoi întru îndeplinirea hofăririi noastre nici dela munca fără preget, nici dela sacrificii". Acest „cuvânt înainte" nu este semnat, dar suntem în măsură să afirmăm că el aparține lui Sahia.

In numerele următoare, el" scrie despre mizeria salariaților, despre șomaj, și arată că: „Muncitorimea proletară, deci, căzută în șomaj, trebuie să-și dea seama, odată pentru totdeauna că salvarea nu stă decât în spiritul ei de organizare și acțiune demnă".

Dacă luăm numai trei articole ale lui Sahia — *Salariile, Șomajul, Sinistrații* — și în același timp cercetăm lucrările celui de al cincilea Congres al Partidului Comunist ținut în Ianuarie 1932, vedem că ele transpun pe tărâmul presei hotărârile Congresului, popularizează aprecierile și îndemnul lui. Despre exploatarea tot mai cruntă a clasei muncitoare, despre măsurile care trebuiesc luate în vederea întăririi luptei contra exploataților, despre necesitatea alianței cu țărănimia săracă au vo-bit hotărârile Partidului și Sahia despre aceste hotărâri se ocupă în articolele sale scrise la două luni după terminarea Congresului.

In 1934, după sângeroasa represiune dela Grivița, s'a judecat procesul conducătorilor muncitorimii, în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej. Reportagiile scrise de Sahia dela acest proces — urmărit atunci cu atenție încordată de muncitorimea din toate țările — sunt un exemplu de dragoste pentru clasa muncitoare, de înțelegere a problemelor acesteia, de

integrare în lupta ei revoluționară. Cu toate greutatele pe care i le punea regimul de teroare din țară, Sahia s'a străduit să arate dreptatea celor purtați în lanțuri — dreptatea întregii clase muncitoare, — să arate întreaga hidoșenie a clasei stăpânitoare reprezentată la proces prin președinte și prin tiranul și mincinosul procuror militar care aducea agenții Siguranței drept martori ai acuzării. Sahia a reușit atunci, prin reportagiile lui, să stârneasce și mai mult, ura clasei muncitoare împotriva exploataților. In acelaș timp, a adâncit dragostea pentru curagioșii și hotărâții luptători trimiși pe banca acuzării de o burghezie însetată de câștig și sânge.

Iată cum prezintă Sahia pe unul dintre muncitori:

„Acuzații ascultă cu umerii strânși unii lângă alții. Curtea ascultă și ea atentă. Muncitorul acesta deștept, sincer până la nedumerire și care vorbește despre fabrică și pâine, vorbește apoi de dragostea muncitorului pentru tot ce este omenesc. Strigă că muncitorul nu poate să facă niciodată deosebire de rasă. Munca grea, care îi apasă umerii și viața, nu-l lasă".

Reportagiile lui Sahia despre procesul luptelor muncitorești din 1933 constituie documente, peste care nu poate să treacă nici un cercetător al istoriei României. Valoarea lor istorică dovedește justețea poziției pe care s'a situat ziaristul Sahia, în vremea când „conducătorii din condei" ai burgheziei socoteau că, printr'o figură de stil sau prin reproducerea ineptiilor cine știe cărui vremelnic conducător de țară rezolvau problemele vitale ale timpului. Sahia era preocupat de lupta clasei exploatate, împotriva olasei exploatare, el vedea în greva dela Grivița începutul de deslănțuire a energiei clasei muncitoare în lupta pentru cucerirea puterii, iar în procesul înscenat la Craiova semnele neputinței unei clase în descompunere. Cine cercetează acum rubrica „Tribuna muncitorească" în ziaTul Dimineața, poate să afle multe despre problemele muncitorești din anii 1934—1937,

cu toate că, nefiind singur la acea rubrică, nu reușea întotdeauna să-i dea conținutul politic cel just.

Sahia rămânea ore întregi în discuție cu muncitorii veniți la redacție, corectând manuscrisele pe care aceștia le aduceau, copiindu-le și dându-le la tipar. Era muncă de robot dar iolositoare, măreață, într'o seară, rămas numai cu un tovarăș de muncă, Sahia spunea, după ce un grup de muncitori părăsise biroul: „Vezi oamenii aceștia? într'o zi ei vor stăpâni în țara asta. Și vom prinde și noi vremurile acelea”.

Transpunând și în munca lui ziaristică lozincile Partidului, Alexandru Sahia a jucat împotriva fascismului, a celui german, dar și a celui din România. De exemplu, în *Ghilotina*, articol publicat la 18 Noiembrie 1933 în *Cuvântul Liber* Sahia prezintă hitlerismul și pe hitleriști ca o bandă de asasini, pentru că în articolul *Simpaticul Hitler* să demaște un publicist român, pretins ideolog, dar în realitate propagandist plătit al hitlerismului în România. Dealtfel, articolele din ziarele *Adevărul* și *Dimineața*, acele articole cerute în ultimul moment de secretariatul de redacție, și pe care Sahia le scria de cele mai multe ori grăbit, sunt străbătute de aceiaș ură împotriva fascismului.

Conducând revista *Bluze Albastre*, Sahia a înțeles că publicistica literară nu este un exercițiu de beletristică, ruptă de realitate, ci un mijloc de luptă. Dealtfel, în primul număr, așa cum făcuse și cu *Veac Nou*, Sahia scrie un cuvânt introductiv în care spune: „Ca orice element realmente vital, arta nu-și poate avea rădăcinile decât în viață, să întrupeze viața, să se adreseze vieții.

Acestea le scria Sahia la 5 Iunie 1932 și ele aveau să constituie, în primul rând pentru el, un program pe care nu l-a părăsit până la sfârșit. În cele patru numere ale revistei, Sahia scrie articole vehemente împotriva falșilor reprezentanți ai culturii, (*O generație lalsă*), sau articole pentru pace, (*Congresul anti-războinica*).

Imediat după apariția primului număr, revista *Bluze Albastre* a fost atacată de huliganii strănși la publicațiile legionare și reacționare din acea vreme. Sahia le răspunde curajos, îi arată pe huliganii, preinși intelectuali, ceea ce erau în realitate: agenți ai hitlerismului și le spune: „Atacurile, din partea oricui ar veni, nu ne supără. Woi ne bazăm pe încrederea proletariatului, adevărații și sincerii noștri cititori”.

Și în adevăr, în vremea scurtei apariții a *Bluzelor Albastre*, Sahia reușise să facă acea legătură organică, vie, care trebuie să existe între mase și orice publicație. În numărul doi al revistei, Sahia scria: *Bluze, Albastre, revistă de literatură proletară dedicată exclusiv maselor muncitoare, pentru care, în țara românească nu s'a scris încă nimic — nu-și va atinge adevăratul țel decât atunci când se va putea creia o colaborare electivă între muncitori și redacția noastră*”.

Criteriul după care se judecă orice democrat, orice om cu idei înaintate este atașamentul lui față de Uniunea Sovietică, îndrumat și educat de Partid, Alexandru Sahia a fost un mare îndrăgostit de Uniunea Sovietică, pe care o socotea pe drept țara cea mai puternică și mai fericită din lume. În vremea când toți agramații presei din România burghezomoșierească se străduiau să ridice între noi și marea vecină dela Răsărit ziduri de necunoaștere peste care nici gândul să nu poată trece, în vremea când burghezia plătea o armată de scribi pentru a improșca U.R.S.S.-ul cu noroi, Sahia s'a consacrat grelei munci de a aduce lumină asupra unei țări vecină nouă, uriașă, puternică și unde apăruse cea mai înaintată orânduire socială, societatea socialistă.

Sahia s'a străduit multă vreme să plece în Uniunea Sovietică. încă din 1933 se pregătea, vorbea cu mult entuziasm despre proiectele lui, dar piedicile ridicate în față erau din cele mai grele. Până la urmă a isbutit. Când s'a întors de acolo, la îndemnul și cu ajutorul nemijlocit al

Partidului a publicat o carte U.R.S.S. azi, prima carte despre Uniunea Sovietică apărută în România. Publicarea nu a fost câtuși de puțin ușoară, pentru că Siguranța a încercat să împiedice tipărirea — însă fără succes. Ediția a fost tipărită la Craiova și la București, pentru a se deruta agenții poliției, care au mers până acolo, încât, au stricat o parte din zaț.

U.R.S.S. azi "este un larg reportaj de călătorie, dar un reportaj deosebit de cele obișnuite. Sahia nu căutase senzaționalul în călătoria lui, nu alesese „momentele tari” — cum se obișnuia în tehnica reportericească» nu inventase, nimic, nu literaturizase nimic, ci în mod veridic reproducea ceea ce văzuse și trăise în Uniunea Sovietică. În scurtul timp petrecut în țara sovietelor, el știuse să vadă mult și mai ales, ceea ce era esențial. Venit dintr'o lume veche, într'o lume nouă, Alexandru Sahia a reușit să distingă în Uniunea Sovietică tot ceea ce aparținea viitorului și se desvolta. Noul om sovietic construia uzinele din UraH și de pe Volga, lucra în colhozuri și în sovhozuri, învăța, scria o literatură nouă.

Sahia a văzut teatrul sovietic ridicat pe culmi înalte de Stanislavski și Nemirovici-Dancenco, a asistat la Congresul scriitorilor Sovietici, i-a ascultat pe Jaar nov și pe Gorchi rostindu-și cunoscutele cuvântări, a stat de vorbă cu scriitorii sovietici, a călătorit în toate părțile Uniunii Sovietice, astfel încât s'a întors cu un bogat material documentar.

Sahia a scris o carte vie, în care orice observație, orice constatare, orice afirmație era susținută de date, citate, cifre. Când cartea a apărut, huliganii din presa de dreapta s'au repezit să o atace și, în lipsa altor argumente, afirmau că, este prea încărcată cu cifre.

Alexandru Sahia a fost un perseverent propagandist al realizărilor, din Uniunea Sovietică. Apariția cărții sale a stârnit multe comentarii, a fost atacată, dar ea a fost căutată de mase, de cititori, pen-

tru a ști dela un ziarist onest adevărul despre realitățile sovietice. Sahia primea zilnic scrisori, în special dela muncitori, cerându-i-se să scrie mereu despre ceea ce văzuse.

Dealtfel, încă dela începuturile safe literare, el a publicat material despre Uniunea Sovietică la revistele pe care le-a condus sau la cele la care colabora. Astfel, în *Bluze Albastre*, a publicat poemul 150 milioane de Vladimir Maiakovski și *O zi într'un colhoz din Cuban* de Serghei Tretiakov. În *Veac Nou* și în *Bluze Albastre* a făcut să apară recenzii și note despre cărți și filme sovietice. Sahia nu scăpa ocazia de a vorbi despre Uniunea Sovietică. într'un scurt articol, publicat în 1935 în *Cuvântul Liber*, contrapunând cele ce se întâmplă în cele două lumi, scria: „Nu rareori mă gândesc și la Rusia. Peste pământul ei nesfârșit am colindat vreme de trei luni. Nijninovgorodul o fi acum înfundat de corăbii. Pe malurile Volgăi, cu spinarea gălbue ori ti tresărit florile roz. Că în stepa Ucrainei, cam pe la Zaporoje au răsărit de mult grânele — smrf mai mult decât sigur”.

Când s'au împlinit o sută de ani dela moartea lui Pușchin, Sahia a publicat în *Adevărul* un scurt articol, subliniind caracterul progresist al operei marelui poet rus. dragostea lui pentru cei oprimați. Și adăuga: „Nu odată cisme de generali bătrâni, cu sau fără pintoni au călcat brutal, strivind sub tălpi versurile de înaltă muzicalitate ale liricului Pușchin. Atunci cenzura domnea acolo ca astăzi în țara noastră”. Articolul acesta a apărut în Februarie 1937, când pregătirea războiului antisovietic era în plină desfășurare și când fascismul devenise extrem de agresiv. Militantul Sahia găsea mijloace pentru a lupta, în orice împrejurare, cu toate enormele greutăți întâmpinate. Ochii cenzurii erau în mod special ațintiți asupra lui Sahia, membru activ și disciplinat al Partidului Comunist.

La 17 Octombrie, ziarul *Facla* 1-a întrebat pe Sahia de ce scrie. El a dat un răspuns în care după ce arată descompunerea societății burghezo-moșierești bazate pe exploatare, încheie : „...mă mai întrebați pentru ce scriu ? Nu scriu, desigur, să mă distrez. Ar fi o crimă lucru acesta. Scrișul meu este o contribuție la elorturile de eliberare a masselor muncitorești. Idealul lor este și idealul meu”. „La Congresul scriitorilor revoluționari, ținut anul trecut la Moscova, în discursul său magistral, printre altele Maxim Gorchi a afirmat: „Noi scriitorii suntem angajați într'o operă mondială și trebuie să fim demni să luăm parte la ea. Am intrat într'o epocă de enorm tragism și trebuie să învățăm să exprimăm acest tragism în forme actuale, așa cum au știut să-1 exprime tragicii antici”. „Un scriitor – continuă Sahia – trebuie să fie un luptător social. El trebuie să fie continuu legat, în mod strâns, de complexul social în care trăiește. Scriitorul nu poate fi strein de fenomenele economice, politice care agită întotdeauna masele. Viața zilelor noastre caută să fie împinsă după alte forme, cu mult mai aspre. Epoca romantismului languos, a extazului mistic este îngenunchiată și plesnită de alte realități, ce caută să ne depășească. Ceva mai mult. Scriitorii generației mele trebuie să se convingă, în momentele de față. că nu pot face decât artă cu tendință și că o altă artă nu mai poate să existe. În această tendință, însă, să introducem maximum de artă, pentru că numai astfel operele noastre vor căpăta viabilitate. Scriitorii sunt și rămân apărătorii întregii umanități și dela ei se așteaptă luminarea spre formulele de viață unde exploatarea nu mai există, clasele sunt nimicite, iar ura de rasă extirpată”.

Acest răspuns constituie, exprimat clar și categoric, crezul scriitorului combatant Alexandru Sahia. Aici și-a precizat el poziția, spunând deschis : „Scrișul meu

este o contribuție la eforturile de eliberare a masselor muncitorești”. Este în această frază declarația scriitorului angajat în luptă, a scriitorului membru de Partid, a scriitorului stând pe poziția de clasă. Educat de Partidul Comunist, Sahia s'a ridicat la această concepție superioară despre artă și despre rolul artistului în societate. El a văzut rolul istoric al proletariatului, i-a înțeles lupta, s'a angajat în ea fără ezitare, fără a precupeți eforturile și a dat clasei muncitoare tot ceea ce avea el mai bun.

De aceea clasa muncitoare din țara noastră 1-a revendicat pe Sahia ca fiind al ei. Sahia a devenit prozatorul proletariatului din România pentru că a crezut cinstit și fără ezitare în cauza clasei muncitoare și a urmat cu avânt îndrumările Partidului Comunist Român.

A devenit „post mortem” membru al Academiei Republicii Populare Române, un premiu al Academiei îi poartă numele, o stradă din București se cheamă Alexandru Sahia. Omul care hoinărea nopțile pe străzile Bucureștiului pentru că nu avea unde dormi, are azi o stradă în Capitala țării. Un cerc literar la Buzău și o gospodărie colectivă îi poartă, deosemena, numele.

Opera lui abea acum începe să fie larg răspândită. Cât a trăit, nu și-a văzut nuvelele strânse într'un volum. Abea acum au apărut.

Cu ani în urmă Sahia a luptat pentru că să fie alungați exploatareii din țara noastră, ca mijloacele de producție să fie în mâna muncitorilor, ura de rasă să dispară, – să înflorească o cultură nouă, să se deschidă perspective luminoase oricărui om care muncește, tinerețel să poată învăța fără grijile și nevoile studentului de altădată, pentru că în țara noastră să se construiască socialismul. Și de aceea clasa muncitoare. Partidul Muncitoresc Român, 1-a așezat pe Sahia la loc de cinste.

CORIN GROSU

PARCURGÂND PAGINILE UNUI ALMANAH LITERAR*)

Există astăzi în țara noastră toate premisele constituind climatul unei admirabile înfloriri a literaturii.

Scriitorii cunosc excepționale condiții de creație, iar desfășurarea tumultuoasă a vieții îi cheamă imperios în tot mai multe direcții. În fața lor stau imense și nepuizabile posibilități de a făuri opere de artă de mare valoare, în spiritul celor mai înalte năzuințe ale poporului. Ei se găsesc într'o situație pe care scriitorul de ieri, rob adesea involuntar, și câteodată inconștient, al „sacului cu bani” al burgheziei, nici nu o putea bănuși, după cum nu o poate cunoaște, de bună seamă, scriitorul din Occidentul marshalizat al zilelor noastre. Este firesc, așa-dar, ca aspectele ce oglindesc creșterea literaturii noastre noi să fie din ce în ce mai numeroase și mai variate.

Unul dintre cele mai semnificative este creșterea rapidă a presei literare — apariția, într'un colț sau într'altul al țării, a publicațiilor noi ale filialelor Uniunii Scriitorilor. Din ce în ce mai multe filiale adună, în reviste și publicații periodice mai mult sau mai puțin regulate.

*) „Almanahul Literar” al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.-filiala Cluj.

rodul unei munci susținute a membrilor lor și mai ales a tineretului scriitoricesc din cenaclele din jurul lor.

Și tocmai acest însemnat număr de scriitori tineri, tocmai aceste „condee tinere”, cu pana fără rugină, dau unor publicații ca *lașul Nou*, *Scrisul Bănățean*, sau *Almanahul Literar* semnificația lor cea mai de seamă. »

Aceste reviste sunt cu totul altceva decât ștersele fițuici provinciale burgheze, în care scriitorii ce nu isbutiseră să-și facă drum până la publicațiile mai bine plătite ale Capitalei, își răcoreau aleanul fie printr'o sentimentală literatură „locală”, lipsită de cea mai slabă perspectivă asupra vieții de dincolo de barierele urbei natale, fie printr'o atitudine de frondă regionalistă față de „centru”. Dimpotrivă, ele reflectă creșterea — în cadrul procesului de revoluție culturală care a cuprins întreaga țară — mai ales a acestor tineri scriitori — nivelul ideologic și artistic atins de ei. Ele oglindesc, în paginile lor, admirabilul sentiment al lumii noi care cuprinde mai ales tineretul. Iată în ce constă, în mare parte noul pe care-l desvăluie, prin apariția ior, reviste ca cele mai sus pomenite. Abstracție făcând, pentru moment, de eventualele lor merite sau lipsuri — publicațiile filialelor

sunt, în această privință, mărturii vii ale creșterii și ale progreselor iăcute de literatura noastră pe cuprinsul întregii țării.

•

Iată, de pildă. *Almanahul Literar*. în paginile celor șase numere apărute până în prezent, tinerii scriitori ocupă un loc foarte însemnat; mai mult, semnăturile noi au sporit neconținut de-a lungul celor șase luni de apariție, îmbogățindu-se cu nume de tineri scriitori aparținând și altor cenacle ardelenne decât cei dela Cluj — atrăgând cu putere luarea aminte asupra acestei reviste, impunând cercetarea ei atentă și metodică. Și dacă pe lângă acest însemnat aspect mai ținem seama și de faptul că, apărând la Cluj, în centrul unei regiuni a țării în care trăiesc laolaltă mai multe naționalități, *Almanahul Literar* oglindește cu precădere aspectele specifice ale vieții comune a oamenilor muncii de diferite naționalități — și în primul rând români și maghiari, — este ușor de înțeles interesul deosebit stărnit de această revistă nouă.

Iată de ce *Almanahul Literar* a fost primit cu dragoste și bucurie, salutat cu căldură de toată presa noastră, și considerat ca un justificat motiv de mândrie pentru toți scriitorii, care, grupați în Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Română, luptă pentru construirea socialismului și pentru pace.

•

Trebuie spus că însăși apariția regulată, cu un însemnat număr de pagini și într-o formă îngrijită reprezintă un element pozitiv de seamă al *Almanahului Literar*. Acest lucru dovedește nu numai gruparea unor însemnate forțe în jurul lui, ci și un efort considerabil și susținut din partea colectivului redacțional — o strădanie pe care experiența ne ajută s-o prețuim cum se cuvine.

Cum am văzut, același lucru trebuie

spus în ceea ce privește contingentul de scriitori noi.

În „Cuvântul înainte” al primului număr se arăta, în mod just, cum

„*Cadrele scriitorilor clujeni au crescut simțitor. Cu fiecare zi, noi tineri talenți vin să sporească rândurile scriitorilor, aducând contribuția lor la literatura noastră luptătoare pentru construirea socialismului*”

ceea ce se reliefează cu putere în paginile de până acum ale revistei. Angajamentul luat a fost respectat. *Almanahul Literar* arătându-se a fi într'adevăr, în această privință,

„*un instrument de ridicare și stimulare a noilor talente*”.

În special în sectorul poeziei, fiecare dintre cele șase numere a adus câte unul sau mai multe nume noi, puțin cunoscute sau chiar încă necunoscute publicului din largul țării. Dacă, pe lângă Anatol Baconsky, scriitori ca Dumitru C. Micu, Victor Felea, sau Aurel Rău sunt — unii mai mult, alții mai puțin, totuși cunoscuți — Haralambie Grănescu, Aurel Gurghian, Valeriu Manițiu, Ștefan Părvu, Liviu Periș, Vasile Grunea și încă alții sunt abia cunoscuți sau chiar necunoscuți publicului nostru cititor. Și dacă, în sectorul prozei, revista este încă săracă în această privință, ea aduce, în schimb, în sectorul critic și publicistic o seamă de nume, dintre care unele n'au avut încă prilejul să se manifeste pe acest teren.

Din punct de vedere al temelor tratate, orientarea spre actualitatea cea mai vie este precumpănitoare. *Almanahul Literar* aparține hotărât literaturii noi, legate puternic de viața poporului nostru muncitor, care abia acum, după ce a rupt zăgazurile și a înfrânt regimul de asuprire și exploatare, își desfășoară, liber și pe zi ce trece mai larg, forțele creatoare. Efervescența „imensei mări populare” se oglindește în revista dela Cluj. Și chiar atunci când această orientare nu este foarte limpede, e ușor de văzut că intenția foarte hotărâtă de a servi actualitatea vie, creatoare, nu

lipsește — ca ezitarea, șovăirea vine din altă parte.

Se cântă, în poezie, aspectele noi ale realităților din țara noastră, munca avântată pentru construirea socialismului sau lupta pentru pace. În *Nr. 4* apar, pe lângă alte poezii, versurile dedicate zilei de 1 Mai — iar în *Nr. 6*, pe lângă tălmăcirile din Nazim Hikmet, un important lot de versuri pentru pace, semnate, cele mai multe, de nume noi.

Proza caută să oglindească fie aspecte ale luptei de clasă la țară, fie adevărata față a burgheziei.

Sectorul criticii și al publicisticii cuprinde pe de-o parte studii, adesea foarte ample, cronici (s'au publicat două cronici dramatice — în numerele 2-3 și în *Nr. 6*), recenzii și o revistă a revistelor — pe de-alta articole, note și comentarii; tot aici trebuie cuprinse și unele lucrări cu caracter ocazional. Și în acest sector este precumpănitoare preocuparea de a contribui la cercetarea și îndrumarea creației noastre literare spre prezentul viu, în creștere, precum și la orientarea cititorului. În deosebi recenzii de cărți și reviste joacă un rol însemnat, punând puternic în lumină bogăția de teme vibrând de actualitate, care, caracterizează literatura noastră de astăzi.

Revista contribuie, deasemenea la popularizarea operelor celor mai valoroase aparținând literaturii în limba maghiară din țara noastră, precum și la informarea cititorului de limbă română asupra vieții literare maghiare din R. P. R. (un studiu, recenzii ale publicațiilor maghiare, etc.). După nuvela lui Naay István, „Numai din oricwa prosoapejor”, (apărută în *Nr. 2-3*), revista publică, în *Nr. 6*, o altă nuvelă tradusă din limba maghiară. „Frontul din pădure”, de L. Papp-Ferenc. O scurtă prezentare, semnată de Marosi Peter, ne arată că este vorba de un „condei nou”, de „cel mai tânăr nuvelist maghiar din Ft. P. Fi.” (bine cunoscut totuși prin cele șapte nuvele publicate până în prezent în *Vtunk*). Asemenea lucrări de valoare joacă un dublu rol

educativ: ele contribuie pe de-o parte la ridicarea nivelului ideologic și artistic al scriitorilor noștri tineri, pe de-alta la opera de înfrățire, în spiritul internaționalismului proletar, a oamenilor muncii de diferite naționalități, din țara noastră; ele constituie adevărate arme în lupta pentru lichidarea naționalismului burghez și a șovinismului, pe care regimul trecut își sprijinea asupra și exploatarea — aducând, astfel o însemnată contribuție la lupta pentru socialism și pentru pace dusă de oamenii muncii.

Acelaș lucru trebuie reliefat și în privința traducerilor din literatura în alte limbi — cu tălmăcirea din Alexandru Pușchin („Ruslan și Ludmila” — cântecul al doilea), apărută în *Nr. 5*, — și cu cele două tălmăcirii din Nazim Hikmet, apărute în ultimul număr.

Această expunere, oricât ar fi ea de succintă, lasă totuși să se întrevadă atât preocupările revistei cât și bogăția de materiale cuprinsă în paginile sale. *Almanahul Literar* oferă colaboratorilor săi prilejul unor manifestări susținute — condiție de seamă a dezvoltării unei literaturi bogate și puternice. Prezentând publicului lucrările lor cele mai bune, ea dă, îndeosebi tinerilor, posibilitatea de a-și verifica munca de creație prin critica opiniei publice, prin critica de masă. Ea joacă un rol important în creșterea și formarea talentelor tinere. Revista se situează pe o poziție militantă pentru o literatură cu un puternic conținut de idei, legată de păsurile și de năzuințele poporului — împotriva dușmanilor acestuia și împotriva ideologiei putrede cu care aceiași dușmani îndrăjiți încearcă să robească pe intelectuali și să-i țină în tabăra obscurantismului și a reacțiunii. Ea se străduiește să combată cosmopolitismul, șovinismul, obiectivismul burghez — și se preocupă, cum am văzut, de creația literară maghiară din R.P.R. *Almanahul Literar* acordă atenția cuvenită operelor literare cele mai bune care apar în țară, scoțând în evidență valoarea lor combativă și educativă — și

se străduiește să informeze pe cititorii săi asupra conținutului altor publicații. În paginile ei se întrevăde, în același timp, tendința de a frământa problemele creației, de a merge la miezul viu al acestora. Nu numai puțin este vizibilă tendința spre o formă literară cât mai îngrijită, care caută să îmbrace și să pună în valoare conținutul de idei, — spre calitate.

Iată, așadar, tot tot atâtea merite ce se înscriu la activul revistei clujene, care explică interesul și bucuria cu care a fost primită, și care indică limpede drumul pe care ea trebuie să persevereze.

Și totuși... mai ales prin ultimele sale numere. *Almanahul Literar* vădește o șovăială, care lucrează împotriva intențiilor celor mai bune și mai evidente ale colectivului redacțional și ale colaboratorilor săi, împotriva a tot ce este promisiune valabilă în paginile lui. Revista nu izbutește încă deplin să fie ceea ce urmărește să fie: o publicație militând puternic și consecvent de pe pozițiile clasei muncitoare, o armă în lupta acesteia — și a întregului popor antrenat de ea — pentru construirea socialismului și pentru pace.

Care să fie cauza deficiențelor ce împiedică *Almanahul Literar* să corespundă intențiilor celor ce și-au luat ca sarcină realizarea acestei publicații noi? Iată o problemă care ar putea depăși, desigur, marginile revistei delă Cluj, interesând, în general, deși nu în aceeași măsură, lupta ce se dă, astăzi, în câmpul nostru literar, pentru lichidarea tuturor rămășițelor sau influențelor aceluși vechi, care frânează uneori mersul înainte, spre noi izbânzi și noi cuceriri.

Să încercăm, așadar, să răspundem la această întrebare cercetând *Almanahul Literar* sub două aspecte :

1) Cum este concepută revista clujană — care este *modul de selectare*, de proporționare și de închegare a materialelor cuprinse în paginile ei ?

2) Cum sunt *tratate* aceste materiale, care sunt ideile ce prezidează la reali-

zarea lor — mai bine zis: de pe ce poziție și cu ce consecvență sunt îndeplinite lucrările publicate în *Almanahul Literar*?

Bine'nțeles că cele ce vom remarca mai jos nu se aplică în mod uniform la totalitatea materialelor cuprinse în această revistă. Dela lucrare la lucrare există deosebiri. Totuși, cum vom vedea mai jos, există, în direcția întrebărilor formulate aici, anumite deficiențe de fond, care tind să contureze fizionomia revistei clujene, știrbindu-i din ascuțișul voit. Acest lucru, privește ansamblul celor șase numere (cuprinzând aproape nouă sute de pagini) apărute până acum — dar este mai evident îndeosebi în ultimele trei numere, care, de-altfel, au și impus rândurile de față.

Cum este, așa-dar, concepută și realizată această revistă?

Am văzut că poezia este bogat reprezentată în fiecare număr.

Nu tot același lucru se poate afirma în ceea ce privește proza. Dimpotrivă — proza este destul de neglijată. Nu se urmărește cu consecvență publicarea în fiecare număr a cel puțin unei lucrări noi.. De unde, în poezie, fiecare număr a adus un lot de semnături dintre care unele noi — în sectorul prozei revista n'a publicat, de fapt, în cele șase numere de până acum, decât două lucrări originale (pe lângă cele două traduceri menționate mai sus): „Șobolanii” lui Mircea Zăciu (distribuită în două numere succesive) și cele două lucrări ale lui Dumitru Mircea: prima, „flăueli” (prezentată drept „fragment de roman”) și a doua „Capul șarpelui” (prezentată drept „nuvelă”) — lucrări care fac, totuși, parte, în mod evident, dintr'o unică lucrare mai mare (poate din „romanul din viața satului ardelean din timpul războiului și de după război” la care, astfel cum arată o notă din Nr. 4 al revistei, lucrează autorul). Iar în ultimul număr, Nr. 5, proza originală lipsește cu desvârșire (nu găsim decât o traducere).

Sectorul de critică și publicistică ocupă, în schimb, un loc disproporționat de mare, în special prin publicistică. Această disproporție între sectorul beietristic și cel critic, publicistic și informativ rupe echilibrul revistei în detrimentul sectorului rezervat creației literare (poezie și proză) — și asta cu atât mai mult, cu cât materialul publicistic îndeosebi (care în principiu și-ar avea locul într-o „revistă lunară de cuifură” A. nu răspunde totdeauna unor , necesități evidente, nici prin conținut și, câteodată, nici prin calitate. *Almanahul Literar* este totuși o revistă a iilialei *Uniunii Scriitorilor* și ea. trebuie să oglindească cu precădere, prin lucrările pe care le publică, munca depusă și rezultatele obținute în sânul acestei iiliale și al cenaclului de tineret de pe lângă ea, precum și în celelalte iiliale și cenacle ardelene ale Uniunii Scriitorilor. Materialul publicistic și informativ cată să își aibe locul în rândul al doilea — și-atunci, chiar, să se impună prin valoarea iui, prin gradul în care contribuie la limpezirea problemelor câmpului literar în primul rând.

Iată ce constatăm dacă cercetăm spațiul ce s'a acordat diferitelor compartimente în ultimele trei numere ale revistei clujene. În Nr. 4: poezia — 11 pag. proza — 37 pag.; critica (studii, recenzii, etc.) — 48 pag.; iar restul de 84 pag. este ocupat de diferite articole, note și comentarii, etc. În Nr. 5 proporția este ceva mai bună — totuși sectorul oritic și publicistic ocupă 84 de pagini din cele 176 ale revistei (poezia — 36 pag., proza — 56); iar în Nr. 6, față de 23 pagini de poezie și 15 pagini de proză — reprezentantă exclusiv prin traducerea din L. Papp Ferenc — (deci, în total, 39 pagini), sectorul critic și publicistic ocupă 84 pagini.

Dacă la acest aspect cantitativ și de proporționare mai adăugăm și aspectul calitativ: criteriul de selectare al materialelor — din faptul că acest sector de critică și publicistică cuprinde materiale nu todeauna îndeajuns de folositoare (și

că, în unele rubrici, este fărâmițat până la marginile posibilului — cum vom vedea ceva mai jos) reiese limpede că nu este vorba aici . cătuși de puțin de o meschină șicană contabilă ci de o problemă de principiu.

Materialul acesta fărâmițat umbrește adesea criteriul principial de culegere, împiedică axarea revistei pe una sau mai multe probleme și în direcția precisă a Țelurilor pentru care militează. Pe lângă faptul arătat mai sus — că se răpește, astfel, creației literare un spațiu prețios — din pricina acestei fărâmițări, materialele nu apar cu o dezvoltare suficientă, adâncite pe baza unei situații principiale deliberate și a unei documentări corespunzătoare. Se alunecă la suprafață și adesea autorii își „rotunjesc” articolele în jurul câtorva idei generale, concentrându-și efortul asupra formei și stilului, în dauna conținutului de idei.

Astfel, chiar dacă, întrun început, a fost clară, ideea de bază în ceea ce privește selectarea, proporționarea și directivarea materialului se pierde în mozaicul de articole, articoloașe, note și comentarii. Se pierde, așadar, criteriul de alegere și nu se vede gospodărirea chibzuită a materialului, care să aibă în vedere obținerea unui maximum de eficiență într-o direcție bine precizată. Desigur, nu se poate spune că un asemenea lucru este ușor de realizat și că este vorba de o deficiență de care ar fi fost — sau ar mai fi încă — cu totul ferite ale publicației, — de pildă chiar *Viața Românească*; dar din repetarea sistematică, în toate cele șase numere apărute până acum, a acestei deficiențe — se vede bine că la *Almanahul Literar* nu este vorba de o slăbire de moment a vigilenței, ci de o slăbiciune organică în ceea ce privește concepția. Acest lucru trebuie să reiasă limpede — și asta cu-atât mai mult cu cât, prin ceea ce se înscrie la activul său, *Almanahul Literar* dovedește că poate să profite de experiența pe care alte reviste

au făcuf-o, de critica și îndrumarea dată de Partid în această privință.

Să luăm, de pildă, Jvr. 4 (Martie 1950).

Revista se deschide cu un ciclu de trei poezii dedicate sărbătoririi zilei de 8 Martie — „Ziua femeii” — și între aceste poezii se află intercalat un scurt articol, „Primăvara firii și a oamenilor”, în legătură cu acelaș subiect. Urmează un „interview”, luat de ziarista franceză Dominique Desanti, în vara anului 1948, lui Martin Andersen-Nexo. Apoi o operă (o schiță) a acestui scriitor și, în sfârșit, partea a doua din „Șobolanii” lui Mircea Zăciu — toate aceste trei lucrări constituind compartimentul de proză al revistei. Un nou lot de poezie, de data aceasta ne-legat de vre-un motiv ocazional, vine după proză — urmat de rubrica „Sărbătoriri” care cuprinde trei lucrări: un articol evocând, cu ocazia zilei de 6 Martie, „Cinci ani de luptă pentru o literatură nouă”, un al doilea articol legat de „Ziua femeii („Eroinele noastre”) și în sfârșit un articol intitulat „Sărbătorirea lui A. Toma” (și având în corpul revistei, drept supra-titlu, „Jurnalul de lectură”). Rubrica, următoare, „Cronica”, conține o foarte scurtă recenzie a lucrării criticului sovietic B. Meilah: „Lenin și problemele literaturii ruse”. Urmează rubricile „Recenzii” (cuprinzând șase recenzii), „Hevisfa Revistelor” (în care se recenzează mlai multe publicații românești și streine), revista încheindu-se cu o serie de „Note și Comentarii”.

Toate aceste rubrici și sub-Tubrici, cărora nu li se poate acorda, fiecăreia, decât câteva pagini, dau revistei un caracter de „magazin” în care se adună tot materialul existent la un moment dat.

Unele lucrări sunt prea generale — aducând un conținut de idei ce nu depășește lucrurile cele mai îndeobște cunoscute. Astfel sunt cele două articole ocazionate de „ziua femeii”: „Primăvară firii și a oamenilor” și „Eroinele noastre”, care tratează, de fapt aceeași temă generală, fără însă a pune într'o lumină destul de clară conținutul

tematic în jurul căruia gravitează. Sunt articole „de serviciu” — deși tema este importantă. Prima dintre ele, „Primăvara firii și a oamenilor”, șovăie între o expunere teoretică și o chemare caldă la luptă și nu isbutește să fie nici una nici alta, în ciuda intenției autoarei. În câteva pagini nici nu s'ar fi putut rezolva atâta încărcătură.

Alte articole nu servesc actualitatea, au un caracter prea, îndepărtat de sarcinile de luptă ale prezentului. În această categorie se înscrie, de pildă, prezentarea lui Martin Andersen-Nexo pe calea reproducerii, în traducere, a declarațiilor făcute de marele scriitor danez ziaristei Dominique Desanti. Acest articol încarcă paginile revistei — nu are, pentru oamenii muncii din țara noastră, un caracter îndeajuns de mobilizator; pe de-altă parte el nu servește nici pentru educarea tineretului nostru scriitoricesc. Mai interesant și mai ales mai util ar fi fost să se arate cine este Andersen-Nexo, ce cuprinde opera lui — de unde se trage valoarea ei și întrucât] este ea exemplară — sau, eventual, să se publice declarații făcute pentru cititorii din țara noastră.

„Revista Revistelor” ocupă un mare număr de pagini (25 — față de 11 pag. poezie și 37 pag. proză) și păstrează, cu unele excepții, un caracter prea general-informativ și prea puțin critic. Se înșirue, de pildă, cuprinsul unei reviste, făcându-se aprecieri foarte generale asupra unora dintre lucrările cuprinse în paginile ei (de ex. aprecierea generală a recenziei din Viața Românească, referitoare la volumul „Luptăm pentru pace”, apreciere care se rezumă la fraza: „autorul are o atitudine greșită și lipsită de principialitate atunci când vorbește despre poezia noastră tânără”, fără a se arăta gravele deficiențe ale acestei recenzii, să spunem limpede: poziția dușmănoasă pe care se situa autorul ei). Revistele maghiare nu se bucură de atenția cuvenită, iar recenzia revistei „Vtunk”,

foarte sumar făcută în numerele anterioare, lipsește, în Nr. 6, cu desăvârșire. În schimb se insistă prea mult asupra revistelor franceze. Acest lucru nu folosește și nu este nici • sănătos. Este posibil să ne înșelăm, dar nu ne putem împiedica să vedem aici un mod pieziș de a mai păstra contactul cu literatura decadentă a Occidentului, fie și prin mijlocirea revistelor progresiste ce apar acolo.

Felul cum este recenzat articolul din „*Octiabri*” al lui Bubenov (referitor la romanul „*Pentru puterea sovietelor*”, de Valentin Cataev) indică modul just de cercetare a revistelor: expunerea amănunțită, critică, a unuia sau a câtorva dintre studiile sau lucrările cele mai însemnate din cuprinsul lor, punându-se în valoare ceea ce este deosebit și de reținut din aceste lucrări. În felul acesta Alma nahuj Literar ar fi dispensat de prezentarea, repetată mecanic în fiecare dintre numerele sale succesive, a cuprinsului tuturor revistelor. O excepție s'ar putea face, în această privință pentru revistele în limba maghiară din țara noastră — revista clujană având o sarcină deosebită în ceea ce privește informarea cititorului de limba română a supra literaturii maghiare din R. P. R. și popularizarea acestei literaturi.

Rubrica „*Note și comentarii*”, care ocupă un loc însemnat, este cu totul fărâmițată într'o serie de scurte notații, ieșite „din condei”, care îi dau rîn caracter de mozaic —. lipsite mai totdeauna de adâncime și de combativitate —, tipic burgheze, câteodată, prin caracterul de „părerii” personale al opiniilor exprimate în ele. În genere, apar, în această rubrică — și adesea cu multă putere, — urmele unui individualism burghez, lipsit de principialitate. Probleme serioase sunt minimalizate prin „expedierea” în câteva rânduri, fărâmițate prin sub-titluri (*La sfârșit: În toiul; Dacă; Credem; Salutăm;* etc. etc.) oare n'au nici un rost, pentru că după cum se vede, sunt lipsite de orice conținut. Toate acestea sunt amalgamate cu notații câteodată greșite sau prea în-

depărtate de sarcinile de luptă ale frontului nostru literar. Iată două exemple.

În cele șase notițe dela pag. 149—153 se minimalizează cu totul Plenara din 12 Martie a filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor. Mai bine de două treimi din conținutul acestor note este ocupat cu expunerea proiectelor scriitorilor — lucru care ar fi fost interesant dacă n'ai fi fost expus într'un mod cu totul ne-critic (despre tânărul poet Ioan Brad, de pildă, se spune că „a atins o treaptă superioară în evoluția sa”) — iar ceea ce a constituit fondul desbaterilor dela Plenară este rezumat până al exces și redus la două' simple note informative. În felul acesta s'a expedit, în câteva rânduri, substanța grea a unui articol necesar, în care ar fi trebuit să se examineze dezvoltarea activității literare în cadrul filialei Cluj, progresele realizate, lipsurile înregistrate și mijloacele de lichidare, sarcinile de viitor, etc.

În nota intitulată *În toiul*, cu privire la o ședință a cnaclului local al Uniunii Compozitorilor, se spune în mod cu totul obiectivist că, în cadrul discuțiilor „s'au conturat două poziții reflectând două moduri de a înțelege arta muzicală” și că în mentalitatea câtorva compozitori mai persistă „vechea concepție” — fără a se lua weo atitudine, etc.

Acelaș lucru se poate afirma și despre alte materiale, ca și în privința unor lucrări din numerele următoare, 5 și 6. Nr. 5, de pildă, deși se prezintă întrucâtva mai bine adunat, cel puțin în parte, în jurul temei lui „1 Mai”, suferă de aceeași slăbiciune a fărâmițării și șubrezeniei criteriului de alegere a materialului. „Ancheta”, de pildă, în jurul lui „1 Mai” este în bună măsură prea îndepărtată de caracterul revistei. Pe lângă faptul că o asemenea anchetă și-ar fi putut găsi mai bine locul în presa cotidiană sau, eventual, într'un săptămânal (tocmai pentru a lăsa un spațiu mai mare creației literare și desbaterii problemelor specifice legate de aceasta)

— ea mai are și, defectul de a fi cules numai opiniile intelectualiilor, lăsând la o parte pe oamenii muncii și pe țărani muncitori.

Partidul a arătat că trebuie să se acorde un spațiu însemnat creației originale și problemelor numeroase legate de făurirea unei literaturi puternic militante.

În această privință, proza trebuie să se bucure de o deosebită atenție și solitudine în paginile revistei clujene. Iată însă că ori doilea fragment din „Șobolanii”, de Mircea Zăciu, nu aduce nimic nou sau lămuritor față de fragmentul anterior publicat (în Nr. 2—3) și că, deși este prezentat drept ultima parte („sfârșit”), nu oferă nici o concluzie. Ceea ce dovedește acest fragment, și anume bunele calități de prozator ale autorului — s'a văzut din fragmentul anterior. Acest al doilea fragment putea lipsi fără nici un neajuns. Publicarea lui privează, practic vorbind, numărul respectiv de cuprinderea unui alt material care să-l îmbogățească.

Lipsa unei preocupări susținute pentru proză este prea evidentă. Ea este trădată, de absența prozei originale în Nr. B.

Aceeași atenție trebuie acordată sectorului de critică și publicistică. Studiile, articolele și recenziile se cer legate nemijlocit și puternic de sarcinile actualității, pătrunse de spiritul de partid — și dezvoltate pe baza unei situații principiale și a unei documentări adâncite.

Am arătat mai sus că, din pricina acumulării de materiale și a fărâmițării, diferitele lucrări nu pot căpăta o dezvoltare suficientă, proporționată cu însemnătatea conținutului lor de idei, din care cauză problemele ce cuprind sunt minimalizate. Dar proporțiile unui articol nu pot fi comandate, în mod evident, decât în subsidiar, de spațiul disponibil; ceea ce trebuie să primeze este importanța lucrării, fie ea beletristică, critică sau publicistică, însemnătatea problemei trata-

te — și aceasta în raport cu sarcinile de luptă, ce ne stau nemijlocit înaintea.

Chestiunea modului de alegere a materialelor, a problematicei lor și a legării lor de actualitatea cea mai vie — a încheșării lor în jurul unui centru de greutate, este o problemă principială, care nu poate ocolită de o revistă lunară, în jurul căreia s'au grupat atâtea forțe, cum este *Almanahul Literar*.

Colectivul redacțional trebuie să inițieze, el, lucrările pe care le publică, lucrând pe baza unui *plan de perspectivă*, fără de care nu poate fi concepută o muncă susținută și rodnică. Numai cu un asemenea bine-chibzuit plan de durată se poate lupta pentru ceea ce e nou. se poate munci cu scriitorii și li se poate da, acestora, răgazul necesar documentării și adâncirii problemelor ce au de rezolvat în lucrările lor.

Un plan de perspectivă, alcătuit pe baza sarcinilor celor mai stricente, asigură o bună tratare a conținutului tematic și de idei, elimină tot ce nu servește puternic lupta pentru nou și ghidează în acelaș timp și distribuirea materialelor în spațiul disponibil.

Este ceea ce a scăpat, desigur, din vedere colectivului redacțional, care s'a aflat, probabil, adesea la cheremul unor împrejurări neprevăzute; căci, dacă prin orientarea lor foarte generală, articolele și studiile publicate în revistă se doresc legate de actualitate — traducând, vag, *tendința* colectivului redacțional — nu pot acelaș lucru se poate spune și despre *tratarea* unora dintre teme, despre conținutul de idei al multor materiale sau despre poziția pe care s'au situat autorii respectivi. În aceste materiale se reflectă graba, improvizația, neadâncirea.

Ne-acordând atenția cuvenită criticelor constructive făcute primelor numere, redactorii revistei nu au putut ajunge la cauzele deficiențelor revistei. Graba și „operativitatea” au făcut ca unele deficiențe să se mențină, ba chiar să se accentueze în unele locuri: prezența, în multe articole, a unor importante urme

ale ideologiei burgheze, terminologia critică neștiințifică, proprie eseisticii burgheze, stilul încălțit și pretențios, neadâncirea problemelor — semnalate atunci — persistă în bună măsură.

Cu aceste ultime observații prin care am încercat să tragem câteva concluzii din exemplele de mai sus, am trecut, de fapt, la cea de-a doua problemă enunțată mai sus: care eut ideile ce prezidează la realizarea articolelor — cu ce instrumente ideologice se lucrează uneori — și în ce spirii ?

Să cercetăm mai întâi câteva « cazuri concrete, alegând unele mai semnificative. Astfel, accentuând, *intenționat* lucrurile — lucru de care . frebue să se fină seama -r- ne va fi mai ușor să punem în lumină aspectele și cauzele unor deficiențe nu totdeauna la fel de puternice.

. Dacă ne referim la foarte scurta recenzie (semnată de Pavel Apostol) a lucrării criticului sovietic L. Meilah: „Lenin și problemele literaturii ruse”, lucrare voluminoasă, premiată cu Premiul Stalin — . 1948, constatăm că tocmai criteriul principalității a lipsit recenzentului. Consecința : . nu numai expedierea în grabă, în spațiul a patru pagini, a expunerii și aprecierii conținutului unei lucrări de covârșitoare irriportanță, în stadiul actual al literaturii noastre, frământată de problemele de principiu ale creației originale, cât raa% ales tratarea neprincipială a subiectului.

Chiar și la o lectură rapidă se poate contsa că acest criteriu a scăpat din vedere.

Deakmgul a 366 de pagini, Meilah analizează în mod amănunțit, într'o expunere științifică susținută, felul în care Lenin a fundamentat desbaterea și clarificarea problemelor culturale și literare ale perioadei dintre 1890 și primul război mondial și arată soluțiile principiale date de marile dascăl și proletariatului, care a dezvoltat și îmbogățit estetica marxistă. Criticul sovietic expune atât geneza și conții

nutul acestor soluții — ceea ce constituie principiile *teoretice* fundamentale ale esteticii marxist-leniniste —, cât și metodologia literară marxist-leninistă, creiată de Lenin.

Cum este tratată această lucrare primordială ?

După un preambul care ocupă, totuși, mai bine de a patra parte din expunerea sa succintă, recenzentul înghesuie în restul de pagini o relatare care se mulțumește să parafrazeze titlurile capitolelor lucrării respective, însoțind-o de înfățișarea atât a unora dintre obiecțiile ridicate de critica sovietică numitei lucrări, cât și de aprecierile sale proprii, relative la importanța lucrării pentru noi. Apoi, senin și imperturabil, el încheie declarând că *„am semnalat doar unele aspecte Ce mi s'au părut mai importante, lăsând cititorului sarcina de a se folosi în mod critic de întreaga bogăție, a uriașei contribuții a lui Lenin la construirea esteticii literare a realismului socialist”*.

Dar, lăsând la o parte faptul că nu îi este îngăduit unui critic să abandoneze cititorului „sarcina de a se folosi în mod critic” etc. — autorul păcătuește și prin faptul că îl mai și ^rătăcește pe acest cititor prin originalitatea unor formulări proprii.

Una dintre aceste formulări este cuprinsă în partea finală a citatului de mai sus. Autorul vorbește despre „estetica literară a realismului socialist”.

Dar știm prea bine că nu se poate vorbi despre o „etică literară” ci despre o *etică marxist-leninistă*, care se aplică atât operelor literare cât și la aprecierea operelor plastice, muzicale, etc.—la aprecierea valabilității operei de artă, în general, ca operă de cunoaștere artistică. Estetica marxist-leninistă este, așadar, o știință, care are drept obiect opera de artă în general — conținutul, legile și formele ei. Pe această știință se întemeiază toate disciplinele artistice. Ea este necesară, prin urmare, și teoriei literaturii. Ea are drept piatră de temelie teoria *leninistă a reflectării* și drept principiu călăuzitor: *principiul leninist al caracteru-*

ăui de partid al operei[^] de artă. al literaturii. „Realismul-socialist” este o metodă de creație artistică (și nu numai „literară”), bazată pe principiile fundamentale ale esteticii marxist-leniniste. Cât despre metoda de analiză folosită de Lenin (în articolele despre Tolstoi, de pildă) ea derivă din aceeași teorie leninistă a reflectării și din principiul caracterului »de partid al operei de artă — și nu poate fi coborâtă la nivelul unui simplu procedeu”. astfel cum face Pavel Apostol. În prefața importanței sale lucrări, B. Meilah spune: „...Lenin însuși... a arătat că „întregul spirit”, întregul sistem al marxismului cere ca fiecare teză să fie examinată a) numai istoricește, b) numai în legătură cu celelalte teze, c) numai în legătură cu experiența istorică concretă”. Iată, așa dar, că mai multe greșeli s'au adunat într-o formulă ce se dorea elegantă: „estetica literară a realismului socialist”. O asemenea formulă nu ajută: ea creează confuzii.

Arătând că „încercarea” (1) lui Meilah se deosebește „prin examinarea amănunțită și prezentarea istorică a materialului, în legătură pe de-o parte cu dezvoltarea mișcării muncitorești, pe de altă parte cu desvoințarea literaturii ruse”, autorul trădează tocmai acel „spirit al marxismului” (la care se referă, citându-l pe Lenin, B. Meilah). Căci, a expune astfel lucrurile însemnează a afirma că materialul se raportează, pe rând sau alternativ, la doi termeni de comparație ce rămân independenți unul de altul — primul fiind dezvoltarea mișcării muncitorești, iar al doilea: dezvoltarea literaturii ruse, — pe când Meilah pune limpede în lumină că dezvoltarea literaturii ruse reflectă dezvoltarea mișcării muncitorești (în perioada istorică despre care este vorba).

Pe lângă toate acestea, este med mult decât supărător faptul că autorul se situează la o mare înălțime față de criticul sovietic și de materialul „bogat și plin de învățăminte pe care îl oferă — și-aceasta cu-atât mai mult cu

cât el nu izbutește să stăpânească și să comunice ceea ce este de preț în acest material. Mai mult chiar, el are numai ifose doctorale (cutare analiză, făcută de Lenin, „...ni se pare” — zice P. A. — „o indicație extrem de importantă”; cutare poziție critică — luată de Lenin, el o găsește, dela înălțimea sa, „...de o accentuată actualitate...”; cutare contribuție fundamentală a lui Lenin devine sub pana lui P. A.: „interesantele considerații...” — ale lui Lenin — n.n.), fără a arăta cătuși de puțin, în concret, ce esfe esențial în lucrarea lui Meilah, ce trebuie să rețină cititorul din ea. etc.

Pentru el „demascarea (de către Lenin — n. n.) (a) idealismului estetic camuflat în realism” este actuală doar pentru că servește la... „desvăluirea caracterului reacționar al literaturii existențialiste și al naturalismului pornografic din Statele Unite”; cât despre persistența unor urme ale acestui idealism estetic în câmpul nostru literar, la unii dintre scriitorii și criticii noștri (ca să ne limităm la literatură), și despre folosirea tezelor lui Lenin la noi, pentru combaterea idealismului — el n'are nimic de spus.

Și asta, cu toate că, teoretic, el știe că lipsa de fidelitate față de acest principiu al actualizării înseamnă obiectivism.

O atare poziție critică este . cu totul greșită; ea constituie o rriirtimizare a unui subiect de primă importanță și împiedică și pe cititor să își dea seama de acest lucru. Este o atitudine păgubitoare dezvoltării literaturii noastre.

Chiar unele dintre exemplele date aici lasă întrucâtva să se înțeleagă cum și de ce — împotriva intenției sale — a acumulat Pavel Apostol atâtea greșeli. Problema depășește, cum se va vedea mai jos, persoana autorului; dar pentru a încerca să găsim o explicație general-valabilă și înainte de a trece la cercetarea altor materiale, ne vom opri mai întâi asupra unui all articol al aceluiaș „autor. Este vorba de o scurtă notă autocritică (și este bine că autorul . recurs la acest instrument ascuțit) — notă apărută în A. L., Nr. 5.

Convenind că „cele mai multe” dintre obiecțiunile ce s'au făcut studiului său . despre „Teoria leninistă a reflectării și spiritul de partid în cultură” (A. L., Nr. 2-3) (dar fără a arăta pe care dintre ele le socotește neîntemeiate — și din ce motive), el nu pleacă dela analiza greșelilor.

El arată, foarte vag, că contactul cu *iilosolia* „ de catedră” și *reminiscentele formaliste, sunt („după autor”) cauzele greșelilor.*

Dar ce înseamnă contactul cu „filosofia de catedră” (căreia îi cunoaște, totuși, numele adevărat: *iilosoiia idealistă*) și care este rădăcina „urmelor de formalism”?

La aceste întrebări trebuia el să-și răspundă. El însă se mărginește la o făgăduială pentru viitor:

„Imputarea de a fi folosit un stil ce contravine poziției sale ideologice îl va ajuta (pe „autor” — n.n.) să evite pe viitor formulări necorespunzătoare concepției sale despre lume”.

și ajunge la următorul „angajament” original:

(Autorul) „își propune să cerceteze în studiul proiectat și problema rădăcinilor ideologice ale stilului. Clasicii marxism-leninismului arătaseră cum claritatea, preciziunea și caracterul popular al scrisului revoluționar au un fundament principial, partinic. Din chiar cazul autorului, se poate trage concluzia că orice abatere dela această poziție scade ascuțișul partinic al activității literare”.

Dar ce trădează această „abatere”? Și în ce constă „fundamentul principial, partinic” al scrisului revoluționar? Care este „poziția”, care fiind • abandonată, „ascuțișul partinic al activității literare scade?”.

La aceste întrebări trebuie să se răspundă.

Dacă prin termenii „această poziție” se înțelege „claritatea, preciziunea și caracterul popular al scrisului revoluționar”, atunci rezultă că „ascuțișul partinic” este dependent de calitățile sus-numite ale scrisului — • ceea ce aduce nemijlocit la concluzia că oricine are un sfii clar, pre-

cis și cu caracter popular este, implicit, înzestrat cu „ascuțiș partinic”. Este greu, de presupus că autorul a vrut să. afirme acest lucru.

Dacă însă prin termenul: „poziția” se înțelege „fundamentul principial, partinic”, atunci firește că, „abaterea” de această poziție „scade ascuțișul partinic”, cu alte cuvinte că acolo unde nu există partinitate lipsește... partinitatea („ascuțișul partinic”).

Propunându-și „să cerceteze” (într'un? viitor studiu) „și” această problemă „a rădăcinilor ideologice ale stilului” autorul, bine intenționat, a intuit vag, dar nu? și just, cauzele adânci ale greșelilor sale: poziția teoretizantă, obiectivistă, pe care a adoptat-o este ceea ce i-a împiedicat să-meargă mai departe și să se analizeze-autocritic El a ajuns', astfel, sa înlocuiască autocritica cu „un viitor studiu” ceea ce, deasemenea, este greșit.

Prin tema tratată de Tudor Crișan, studiul său, intitulat „Cinci ani de luptă: pentru o literatură nouă”, se situează în centrul de greutate al aceluiaș număr al revistei.

Autorul își propune să înfățișeze desfășurarea eforturilor și luptei duse. în decursul ultimilor cinci ani, în răstimpul dintre 6 Martie 1945 și 6 Martie 1950, pentru crearea literaturii noastre noi, — această cercetare fiind limitată,, cu excepții neesențiale, la literatura din Ardeal .Cu toată această limitare, tema rămâne deosebit de importantă și este meritul autorului de a o fi abordat și încercat să o trateze.

Autorul pleacă dela 6 Martie 1945 și parcurge tot spațiul de timp până la 6 Martie 1950 (dată în cinstirea căreia a fost publicat studiul), înșirând momentele principale ale literaturii ,din Ardeal, di» acest răstimp, până la stadiul actual,, al Uniunii Scriitorilor și al filialelor acesteia. El trece în .revistă și arată poziția „curentului pășunist” (sau a „mișcării pășuniste”), pomenește de „poziția” „Cercului Literar” fojă de acea mișcare-

În continuare se menționează apariția „mugurilor noua” și apoi „cofifura horcb .jitoare”, de după proclamarea Republicii Populare Române. Autorul se oprește la faza actuală, „faza nouă” de după constituirea Uniunii Scriitorilor.

După ce arată situația filialelor din Ardeal — el încheie cu o expunere programatică a sarcinilor ce revin. în condițiile de astăzi, scriitorilor și literaturii din Ardeal: pe de-o parte oglindirea realităților specifice ale acestei părți a larii, în condițiile înfrățirii tuturor celor ce muncesc, indiferent de naționalitate — pe de alta lichidarea slăbiciunilor și lipsurilor, dintre care cele mai des întâlnite sunt „lipsa de combafivifoie”, „obiectivismul” și „felul pășunist de a *privi realitatea*”.

Ceeace izbește dintru început la lectura •acestui studiu este poziția șovăelmică a autorului, absența acelei idei portinice clare, singura care i ar fi permis să selecteze, să grupezze și să aprecieze materialul istoric pe care l-a mânăuit.

În absența unui asemenea criteriu, el n'a izbutit să se ferească și a căzut în •obiectivismul pe care el însăși l-a arătat ca fiind o țară de lichidat

În toată partea istorică, mai ales, a acesHui articol activitatea literară! este considerată ca o activitate de sine stătătoare, autonomă, desprinsă de baza materială ce ,o condiționează — în afara luptei de clasă pe care ea, .literatura, ca formă specifică a conștiinței sociale, •o reflectă și la care scriitorii au luat, așa -dar, parte, situându-se pe una sau alta dintre pozițiile antagonice. În ciuda convingerilor sale — afirmate oarecum în final — și din pricina unei insuficiente adânciri principiale, el are o poziție idealistă în expunerea sa, mărginindu-se să înfățișeze doar procesul ideologic, desprinzându-l de motorul care îl împinge "înainte: lupta de clasă.

Iată un mic exemplu: referindu-se la revista „Popas Literar” dela Craiova, una «dintre publicațiile prin care autorul pretinde, liniștit, că se manifestau „ultimele

rezistențe organizate •ale ideologiei reacționare”, el afirmă eă aceasta „s'a stins ușor, dela sine...”.

Deaceea, menționarea câtorva momente istorice din decursul celor cinci ani pe care îi trece în revistă nu îi servește decât pentru a jalona, nu atât etapele dezvoltării literaturii „noui”, în cadrul luptei de clasă, cât descompunerea (treptată —• dar,„ „dela sine”) a literaturii „vechi”, reacționare, decadente.

Deși folosește de mai multe ori cuvântul *luptă*, el nu arată limpede între ctoe și cine s'a dus lupta, care erau foiele antagonice — de-o parte forțele reacțiunii, grupate în jurul partidelor istorice, de-alta forțele progresiste, grupate în jurul clasei muncitoare și antrenate în luptă de Partidul Comunist. El se mărginește să spună că „s'a dus dela început o luptă înverșunată între iorțele înmoitoare și a-• cea care voiau să mențină curente învechite”, reducând *lupta* la o înfruntare, în cerc închis, a unor „forțe” grupate în sânul unor... „curente literare”. Autorul afirmă că, la 6 Martie 1945, „massele populare și-au anunțat hotărârea de a intra în arena civilizației, în rândul porj poarelor care vor să-și hotărască singure istoria” (ceeace este lipsit de un conținut precis: cum „și-au anunțat?”, care „civilizație”? — și nu dă o idee clară despre cele ce s'au petrecut în țara noastră în acel moment istoric); dar el evită parcă să arate că Ia această dată a luat sfârșit odioasa dictatură a burghezo-moșierimii. ..El nu spune de-a dreptul că această cotitură istorică, posibilă în condițiile create după eliberarea țării de către Armata Sovietică, a fost rezultatul luptei de clasă împotriva reacțiunii și a partidelor ei, care, în apărarea pozițiilor lor, ațâțau la ură naționailă și la șovinism». Această situație nu trebuia trecută cu vederea — îndeosebi în Ardeal, unde bandele maniste au ^săvârșit adevărate masacre împotriva populației maghiare. Dacă acest punct de plecare ar fi fost limpezit, — atunci și dezvoltarea literaturii ar fi apă' rut ca o parte integranta a procesului

de transformare revoluționară, a luptei de clasă, din ce în ce mai ascuțită, ce s'a dus, sub permanenta conducere a Partidului, pentru a se ajunge la momentul actual. În acest caz, „lupta pentru o literatură nouă” ar fi apărut legată direct de lupta clasei muncitoare de-alungul treptelor parcurse pentru a intra în faza prezentă, când se construiește socialismul. Ne-putând astfel problema, accentul nu cade pe esențial — și anume: crearea condițiilor pe baza cărora s'a putut desvolta o literatură nouă. Rolul Partidului în crearea acestei literaturi noi este cu totul minimalizat și redus la îndrumarea ideologică generală: „rolul determinat 1-a avut îndrumarea venită dela P. M. JR.” — se arată într'un singur loc, în special cu referire la „lupta pentru lichidarea rămășițelor decadente” (iar despre P.C.R. nici nu se pomenește).

Dar nici îndrumarea ideologică nu este prezentată cu hotărâre și claritate: nu sa arată, în diferitele etape, caracterul *permanent* al acțiunii de îndrumare a scriitorilor de către Partid, pentru integrarea lor în efortul general al poporului, pentru eliberarea lor din cătușele gândirii burgeze, din strânsura înăbușitoare a concepțiilor reacționare. Nu se arată cum, în plin proces al luptei de clasă. Partidul Comunist a condus întreaga bătălie pe plan ideologic, nu numai împotriva crizismului, dar și pentru a rupe din mâna dușmanului și a aduce în stăpânirea poporului teatrele și cinematografele, operele, tipografiile, editurile, etc. Puternicul sprijin continuu al culturii sovietice este redus la *menționarea* lucrărilor lui A. A. Jdanov și a volumului „lenin despre literatură” — iar termenii „cultură sovietică”, „literatură sovietică” lipsesc cu desăvârșire.

Dacă destul de vag și cu totul necombativ, așazisul „curent pășunist” este

1) Folosirea termenilor: „pășunism”, „mișcarea pășunistă” (imprumutați Cercului *Literar*), implică afirmația că ar fi existat un curent literar de sine stătător în Ardeal, fără nici o legătură cu restul țării, în realitate este vorba de gândirism.

prezentat, totuși, astfel cum a fost — legat de cercurile reacționare manisto,, acuzând „și” o poziție ideologică reacționară „huliganismul manisto-pășunist”) — nu acelaș lucru se poate afirma despre modul în care este privit Cercul *Literar*.

Cercetarea mai de-aproape a modului cum este înfățișat Cercul *Literar* ne duce* la identificarea influențelor care au împiedicat pe autor să aibe o poziție critică principială, pătrunsă de spirit de partid, în tratarea problemii ce îi sta în față.

În acest „curent estetizant al Cercului *Literar*” autorul vede forța care „se opune” mișcării pășuniste. El are față de adevărata poziție a Cercului *Literar* o atitudine, nu numai lipsită de combativitate, dar chiar o atitudine de cololoșire. El' admite că trebuie „combătut fără cruțare” „felul pășunist de a vedea realitatea”, dar nu indică ce atitudine trebuie să se ia față de eventualele reminiscențe nesănătoase ce mai pot stărui și astăzi din ideologia curentului estetizant al Cercului *Literar*. Să fi fost oare lichidate definitiv și fără urmă reminiscențele decadente, influențele dăunătoare, dușmănoase ale Cercului *Literar*? — De bună seamă ca nu — și aceasta se învedează din modul de a gândi al autorului însuși, — atunci când, desprinzând literatura de bazele ei sociale, se situează,, cum am văzut, pe poziția idealistă a adepților autonomiei artei, adică tocmai a este. ților dela Cercul *Literar*.

Autorul nu arată direct în ce fel se opune Cercul *Literar* „curențului pășunist”. Din cmsarablul articolului, rezultă totuși cu claritate, că este vorba de o opoziție pur formală, pe plan estetic, „opoziție” care nu atinge fondul, rădăcinile sociale ale „pășunismului”.

Cercul *Literar* se opune — ni se spune — „aspectelor celor mai ridicole”, „mijloacelor nearfistice”, etc. ale „pășunismului”.

Ne-situându-se pe o poziție științifică în

examinarea trecutului, autorul admite că Cercul *Literar* a putut într'adevăr avea o „poziție neutră” în timpul dictaturii fasciste. Dar aceasta înseamnă a admite posibilitatea unei a treia poziții în lupta de clasă. Acest punct de plecare greșit îl împiedică a stabili legătura cauzală dintre „poziția neutră” din trecut și „opoziția față de dorul de eliberare... al celor mulți” (eufemism întrebuițat pentru a nu spune, fără ocol, „poziția dușmănoasă, reacționară”) din perioada în care, ținând fiind eliberată și frontul clasei muncitoare, condus de Partid, câștigând pe zi ce trece mai mult teren, Cercul *Literar* a fost constrâns de împrejurări să-și arate adevărata sa față, să desvăluie ceea ce se ascundea sub pretinsa lui poziție „neutră”.

Lenin a arătat limpede că o poziție neutră nu este cu puțință:

„...In societatea capitalistă nu te poți „abține” de a participa la schimbul de produse sau al tortei de muncă. Iar schimbul dă naștere, în mod inevitabil, luptei economice, după care urmează lupta politică. Deaceia, în realitate, indiferența față de luptă, nu înseamnă nicidecum îndepărtare de la luptă, abținere de la luptă sau neutralitate. Indiferența înseamnă un sprijin tacit acordat celui puternic, celui care este la putere V.

Și mai departe el a mers la rădăcinile acestei atitudini:

„Indiferența politică înseamnă sașietate politică. Numai omul sătul privește bucată de pâine cu „indiferență”, cu „lipsă de interes”, însă cel flămând va fi, întotdeauna, când va fi vorba de problema bucății de pâine, pentru „apartenența partinică”. „Indiferența și lipsa de interes” iată de bucată de pâine, nu înseamnă că omul nu are nevoie de pâine, ci înseamnă întotdeauna că omul are pâinea, asigurată, că el niciodată nu duce lipsă de

pâine, că el și-a asigurat un loc în „partidul” celor sătui. In societatea burgheză, neapartenența partinică nu este altceva decât expresia fățarnică, mascată, pasivă, a apartenenței la partidul celor sătui, la partidul celor dela putere. La partidul exploataților”²⁾.

Pentru autor, poemele corifeilor Cercului *Literar* erau doar „vădit anacronice” și în consecință, „nu puteau” (probabil că nu puteau... dela sine) „constitui literatura nouă”; dar el nu arată ce poziție de clasă se ascundea înapoia unei atari poezii, nu o pune acolo unde îi e locul: în tabăra reacțiunii, în compartimentul artei burgheze decadente și nu identifică anacronicul cu acele „idei și teorii vechi” al căror substrat ni-l arată tovarășul Stalin:

„Există idei și teorii vechi care și-au trăit traiul și care servesc interesele tortelor societății pe cale de dispariție. Însemnătatea lor constă în faptul că ele frânează dezvoltarea societății, progresul ei”³⁾.

O atare poziție este explicabilă, dacă ne referim și la modul formalist (și nu marxist-leninist) în care autorul privește *DOezia* publicată, în Aprilie 1947, în „Antologia primăverii”. In această poezie — ni se spune —, pe lângă câteva „elemente moderniste”, „greutatea” o avea „elementul pășunist. reprezentat de „condeieri” ridiculi...”: „Un modernism facil și răsufat reprezintă Nichifor Nicuță, un simbolism ne asimiliaf Ion Gherejan, iar Ion Apostol Popescu aplică purisme unui sărac conținut pășunist. Insfârșit, Dumitru C. Micu se află încă în faza adolescentină a chemărilor contradictorii”.

Tot astfel, referindu-se la „neo-semănoforismul” (care) va, mai persista un timp în coloanele unor palide foi bisericești, în unele publicații școlărești”, autorul arată că operele respective se află „ta un nivel din ce în ce mai scăzut” (și.

V V. 1. Lenin: „Partidul socialist și revoluționarismul fără de partid” — în „Lenin și Stalin despre Sindicate”, ed. C. G. M., Buc, 1949, pag. 260.

2) *ibid.*, pag. 261.

3) I. V. Stalin: „Despre materialismul dialectic și meferialismul istoric”. Ed. P. M. R., Buc 1948, pag. 54.

de bună seamă, el nu se referă la nivelul ideologic); iar despre autorii culegerii „13 poeme de dragoste” — ni se spune că aceștia năzuiau „spre formule de „arfă pură” ce nu le sunt accesibile”.

După cum se vede, autorul se situează de drept pe poziția estetizantă pe care se situa și *Cercul Literar* și mănuește cu o totală dezinvoltură terminologia critică, cu conținut idealist, reacționar, corespunzătoare acestei poziții. El nu se întreabă nici un moment care era conținutul „de clasă” al acelor poezii, ce idei vehiculau ele, ce crez estetic subînțelegeau autorii lor — și care era *tematica* lor.

Dealtfel, de pe această poziție critică estetizantă, apreciază el și puținele realizări pozitive (ale scriitorilor legați de lupta clasei muncitoare). Ia care se referă (fără a da un exemplu concret) în expunerea sa. Astfel, vorbind despre „literatura care avea să măture putregaiul decadenței”, el nu arată pe ce poziție se situa aceasta, în numele cui vorbea, care era conținutul ei, și ce aducea ea nou — mulțumindu-se, atunci când se apropie cât cât de această literatură „trimisă de muncitori și țărani (cel fel de țărani?) ziarelor”, să proclame *ex-cathedra* că era constituită din versuri „greoaie și stângace”. De-asemenea, despre versurile publicate în primul număr al *Flăcării*, menționând că „anunțau... noul drum al literaturii noastre” autorul nu are altceva de spus — este vorba, să amintim de proclamarea Republicii Populare Române —, decât că erau imperfecte” și că suferau de „insuficiență formală”. Care era conținutul acestor versuri? Ce cântau ele? Cum reflectau ele marele eveniment istoric? In ce măsură erau determinate de acest eveniment? — toate aceste întrebări nu au vreo importanță pentru autor, pentru că nu fac parte constitutivă din aparatul său critic. Dacă amintește „izgonirea monarhiei și transformarea României în Republică Populară”, el o face mai mult pentru a marca, o dată în desfășurarea expunerii sale și nu pentru a arăta legătura causală care există între trans-

formarea revoluționară (ultima etapă în desăvârșirea revoluției burghezo-democratice), între cucerirea de către clasa muncitoare a unei noi poziții, și dezvoltarea literaturii noi, împingerea ei înainte de însuși procesul revoluționar. Deaceia, el se mulțumește să arate că „după?” proclamarea Republicii Populare Române, „cotitura fiofârfoare a poeziei românești este realizată”. De cine este „realizată” cotitura? In ce condiții de luptă? — acest lucru nu se arată — sau mai exact, se arată că „literatura” (și nu „scriitorii” — și nici „care scriitori”? de pe ce anume poziii?) „vrea” să fie pas cu „mersul țării”.

Mănuind terminologia idealistă aparținând istoriei literare burgheze și referindu-se la „cei mai talentați” scriitori din Ardeal, autorul ne spune că (în perioada următoare proclamării Republicii Populare) aceștia aru aderat „la noua mișcare literară” și nu: la lupta poporului pentru o nouă orânduire, la cauza clasei muncitoare, la linia partidului. Din nou, literatura „ste de sine stătătoare”.

Nici „criza culturii” nu este înfățișată în adevărata ei lumină și nici chiar just definită. Cultura burgheză nu „începe” — spre sfârșitul anului 1946 — să intre în procesul descompunerii. Procesul descompunerii culturii burgheze începe odată cu intrarea capitalismului în faza de descompunere — odată cu imperialismul. Mai mult, autorul omite să pună punctul pe i și să arate că, în campania reacționară a „crizismului”, reacțiunea lupta cu disperare pentru a ține pe scriitori (și pe intelectuali, în genere), pe pozițiile lor din trecut, de sub regimul burghezo-moșieresc — desprinși, ruți de popor, de păsurile și de năzuințele lui, de lupta lui pentru o viață mai bună — și mai ales pentru a îi împiedica cu orice preț să se alăture clasei muncitoare și Partidului ei, să-și însușească o nouă concepție despre lume.

Constituirea Uniunii Scriitorilor nu „ste prezentată ca un important moment determinat de creșterea literaturii noastre legate de popor și ca un punct de plecare în dezvoltarea ei înainte, prin

participarea activă a scriitorilor la lupta pentru construirea socialismului. Autorul o prezintă drept simpla „înlocuire” mecanică a vechii Societăți a Scriitorilor Români (S.S.R.) printr’o altă organizație, ale cărei principii, de-altfel, n’au nici o semnificație și nu reclamă nici o atenție (faza anterioară a S.S.d.R., deosebit de importantă, totuși, cel puțin pentru „literatura din Ardeal”, la care s’a mărginit autorul — este omisă). Iar motivul acestei „înlocuiri” este că S.S.R. era „compromisă”.

Tot ce este literatură nouă în decursul acestor cinci ani este ignorat, micșorat sau bagatelizat, toți acei muguri și toate acele manifestări sănătoase, acel nou, în creștere și dezvoltare care stă la temelie activității literare de astăzi și care a dus la o nouă viață culturală și la Cluj — este privit fără înțelegere și redus la mai nimic. În același timp, se trece cu ușurință peste unele dintre manifestările cele mai dușmănoase și nu se ia atitudine hotărâtă împotriva lor, nu se arată rolul criminal pe care l-au jucat.

Absența unei atitudini limpezi, precise, față de ceea ce a fost Cercul Literar și față de ideologia dela care se reclamă acesta, faptul că se împrumută terminologia critică estetizantă a acestei grupări decadente: „pășunismul” — ceea ce umbrește conținutul mișcării gândiriste despre care este, de fapt, vorba — și că de pe pozițiile estetizante ale acestui curent se face aprecierea, chiar și a literaturii • noi (cum am văzut cu privire l. poemele publicate în „Flacăra” — de pildă), toate aceste sunt mai mult decât concludente. De-aici rezultă clar că, nu numai „felul pășunist de a vedea realitatea” trebuie combătut cu energie, ci și modul estetizant, poziția critică formalistă și reminențele formaliste lăsate de Cercul Literar.

Părăsind, în toamna anului 1945, Sibiuul, pentru a-și muta reședința în Clujul eliberat de Armata Sovietică, membrii Cercului Literar își strecurau cu melancolie,

într’o notă colectivă intitulată „Despărțirea de Sibiu”, profesiunea de credință din acel moment, „ideologia pentru care militau” și pentru care înțelegeau „să ducă luptă la Cluj sau oriunde”. Era o notă nostalgică, în care se degaja influența „fibrelor adânci, aproape structurale”, pe care „burgul baladesc” (Sibiul) le „transmisese” • grupului și în oare se amintea „sentimentul de solidaritate unanimă” născut „în libațiile sale gotice”.

„Aici, în romantismul lui cronic, cinici ani de-a rândul, am comunicat zi de zi. — sub muștrarea lui sepulcrală, unul • cu altul. Intovărășindu-ne în abstracții, Sibiul a fost nu numai colaboratorul intim al tuturor încercărilor noastre literare... Cosmopolitismul lui atent (se știe că, în timpul războiului criminal. Sibiul a fost unul din centrele importante ale „înfrățirii” româno-naziste — n. n.)... imperturbabila-j comuniune cu trecutul, s’au scurs toate, ca o leneșă muzică de cameră, în inimile noastre, cero vor păstra”.

Iată spiritul care însuflețea „aventura spirituală” a „cerchiștilor”, — cosmopolitismul, „imperturbabila” (citește: ne-turburata de freamătul vieții — adică al anilor de război • — n.n.) comuniune cu trecutul. abstracția, apolitismul cel mai categoric. Acestea erau bazele estetice Cercului Literar — și pe ele nu se putea înălța o reală opoziție față de „pășunism”; iar versurile „anacronice” ale poeziilor săi. poemele lor glaciale și baladele lor de atmosferă medievală nu reprezentau decât culmile indiferentismului și ale izolării de popor și de păsurile lui.

El reprezenta, atunci, ca și versurile „pășuniștilor” reacționari, aceeași poziție dușmănoasă — • pe care imperialiștii se străduiau și se străduesc să împietrească pe scriitor: tumul de fildeș — crta „pură”, desprinsă, chipurile, de orice contingență cu realitatea, disprețul pentru om și formalismul cel mai categoric.

1) „Despărțirea de Sibiu” — în „Revista Cercului Literar”, anul I, Nr. 6—8 Iulie—August, 1945, — pag. 126.

Și acest fapt trebuia pus bine în lumină, căci reminiscențele formaliste n'au dispărut încă cu totul din unele poezii, din unele lucrări în proză și nici din toată critica noastră.

Reminiscențele „baladelor de atmosferă medievală” se pot identifica și în unele poeme, chiar în *Almanahul Literar*.

Iată de pildă, „Balada castelului feudal”, de Aurel Rău, în care

„Castejul feudal se face bracuri

In straniul cântat de târnăcoape”,

și în care, pe lângă absența omului, — împotriva a ceea ce petrece în realitate și împotriva intențiilor autorului — marea operă de construcție ce se înfăptuește în țara noastră este sugerată pe calea... dărâmării.

(Faptul dela care pleacă Aurel Rău nu e tipic, chiar dacă e real. Și dacă poetului îi apare „straniu” cântatul de târnăcoape, acest sentiment nu se datorește cumva, nostalgiei care l-a cuprins privind castelul care se dărâmă? — nostalgie care pune în umbră ideea poemului).

Iată, așa dar, strecurându-sei în unele versuri, și întunecându-le conținutul, urme clare ale tendinței spre trecutul mort, caracteristice curentului „cerchist”. Ele constituie o puternică invitație la vigilență și nu trebuie nicidecum trecute cu vederea.

Referindu-se la o pretinsă „tendință nesănătoasă” care s'ar manifesta în special la unii poeți, „de a adopta mecanic procedee întâlnite în publicațiile din *Capitală*”, autorul nu arată în ce constă această tendință și care sunt procedeele de care au a se feri acei poeți. Dacă ar fi vorba de adoptarea mecanică a unor procedee specifice publicațiilor din Ardeal — de pildă —, lucrurile n'ar sta mai bine. Aici — lucrurile capătă însă și un alt aspect.

Ori accentul cade pe procedee, adoptate mecanic sdu nemecanic, și-atunci trebuia spus că orice copiere de procedee are un caracter formalist — ori este vorba de o rezervă față de „publicațiile din *Capitală*” și-atunci lucrul apare mai

grav. Trebuie să insistăm asupra celui de-al doilea termen al alternativei, care capătă greutate și prin faptul că în întreaga sa expunere, autorul izolează până la marginea posibilului „literaturai din Ardeal” de (frontul literar din întreaga țară. Și-atunci nu ne putem opri de a constata că un spirit îngust, regionalist — un fel de rămășiță de patriotism local, cu totul burgheză în esența ei — mai stăruie în concepția autorului, șubrezindu-i poziția critică.

Deasemenea este surprinzătoare și lipsa oricărei referințe la relațiile dintre scriitorii de limbă română și cei de limbă maghiară din țara noastră, la strângerea legăturilor între cele două literaturi, în decursul luptei celor cinci ani — la temeiurile ideologice pe baza cărora s'a ajuns la înfrățirea de astăzi — precum și absența totală a indicației privitoare la combaterea naționalismului-burghez și a șovinismului, ca sarcină însemnată a scriitorilor ambelor naționalități din Transilvania.

Este semnificativ faptul că, în expunerea programatică cu care își încheie studiul, autorul se situează just (și (exceptând unele omisiuni) nu comite nici o greșală-notabilă. Teoretic el știe ce au de făcut scriitorii, pe ce poziție trebuie să se situeze ei, ce au de lichidat și ce au de dobândit. Nu tot astfel s'au prezentat, însă, lucrurile atunci când a avut să aplice el însuși, să „introducă în viață” ceea ce admite și poate formula teoretic. În acest caz, el a dat greș.

Înainte de a căuta cauza acestei discrepanțe, a acestei despărțiri între cunoașterea teoretică și practica vie, ne vom mai opri, cât mai pe scurt, la alte două articole (publicate în numerele 5 și 6 ale *Almanahului Literar*).

În „Poezia lui I Mai și problema mijloacelor poetice”, de Dumitru C. Micu, autorul, deși afirmă la un moment dat că „problema calității nu e o problemă de formă ci de conținut”, alunecă, împotriva intenției sale celei mai evidente, într'o

analiză scolastică a formei, care trădează cel mai categoric formalism.

El desprinde „poezia lui 1 Mai”, pe care o examinează, de realitatea pe care ea o reflectă și de sarcinile „de luptă ce-i incumbă, mărginind problema la o cântărire a valorii și oportunității „procedeeor” și . ajungând lot formulară critice tipic formaliste. Astfel despre modul în care a fost canat 1 Mai se spune că „unii îl cântă festiv, lozincard”, alții „retoric și uneori încrâncenai” — unii „găsesc potrivit limbajul sfătos, revărsat înți'o adevărată beție de cuvinte”, iar alții „desemnează tablouri idilice” — pentru a trage concluzia: „toate aceste procedee pot fi utilizate cu succes, cu condiția ca ele să servească drept instrumente de comunicare a unei emoții din contactul cu realitatea”.

Cu siguranță că nu aceasta ar fi fost poziția criticului nostru față de lucrarea unui poet reacționar care, zugrăvind potrivit sentimentelor sale dușmănoase, criminale, o scenă din realitate, ar folosi fie un „limbaj stătos”, fie unul „retoric și încrâncenat” (făcând din ele „instrumente de comunicare” a emoției sale, „născute din contactul . cu realitatea”).

În acest caz, desigur, el s'ar fi dus la conținutul tematic — la materialul de viață și la poziția pe care se situează poetul respectiv — și nu s'ar fi mulțumit cu o simplă analiză formală. Caracterul reacționar al conținutului ar fi solicitat vigilența sa...

De-aluricgul acestui întreg articol stăruie însă o hotărâtă poziție estetizantă, — împiedecând pe autor să analizeze modul în care forma poetică se adecvează conținutului, îmbrățișându-l și punându-l în valoare.

Încă câteva cuvinte despre un ultim studiu (în Nr. 6, Mai 1950): „La cei” de 45 ani ai lui Mihail Șolohov”, de Dumitru Mircea. Un asemenea studiu era binevenit. Cercetând cu atenție maTile opere ale literaturii sovietice și străduindu-se să-și însușească experiența și metoda scriitorilor sovietici, scriitorii din țara noastră au b

călăuză sigură pentru crearea de opere: de înalt nivel ideologic și de mare valoare artistică. În acest sens, cu privire la Șolohov, trebuia, să se pună limpede în lumină ceea ce este esențial în activitatea literară a scriitorului sovietic și în opera sa : caracterul militant, de partid, al activității și scrisului său, legătura lui strânsă cu poporul (și inspirația sal populară), înalta valoare pe care o capătă opera sa datorită folosirii metodei realismului socialist, tematica, atât de actuală pentru noi, a romanelor sale. Este ceea ce caută, oarecum, să facă autorul acestui studiu — în mare parte însă fără a izbuti. Și deficiențele vin tocmai din faptul că el nu-și fixează dintru început o țintă precisă, un scop educativ. Din această cauză, o mare parte este ocupată de analiza formală a mijloacelor lui Șolohov, fără legătură cu conținutul tematic și cu ideia operei sale. Astfel, de pildă, sol spune că „Jirismul accentuat” al acestei opere (când autorul se oprește asupra naturii), nu este „un lirism dulceag sau sulemenit” ci „un cântec de slavă adus de om pământului pe care-l iubește și de care se simte legat, e o înfrățire ct omului cu materia din care trăiește”. În opera lui Șolohov, totuși, nu apare urt asemenea sentiment de dependență miști că față de natura. La el, descrierea elementelor naturii subliniază stările sufletești ale omului, participă, ele. Ia viața lui. Omul stăpânește natural o transformă — ea este, în bună măsură opera lui. -

Deși, uitându-se de Maxim Gorchi, se face din autorul „Pământului desțelenit” un „neîntrecut” reprezentat al realismului socialist, nu se arată concret curase folosește el de această metodă și nici măcar prin ce se deosebește el de un mare scriitor realist, de pildă. Realismul socialist nu poate fi definit prin indicația că „cere fapte veridice” sau că „cere studiu ideologic amănunțit pentru a putea discerne esențialul de superflu”; și nici arătându-se că este necesar ca eroul să fie „surprins în toată complexitatea lui”, accentuându-se în special „latura carac-

(eristică". Ceeace îl caracterizează pe Șolohov este faptul că, pentru prima oară în literatura mondială, el prezintă pe țărani (pe cazacii dela Don) în procesul schimbării atitudinii lor tradiționale față de pământ și în lupta pentru făurirea unei noi ordini sociale. Opera -sai, care, cum s'a mai arătat, este „epopea cazacilor dela revoție la socialism", se caracterizează prin puterea cu care a prins și a oglindit sensul istoric al desfășurării unor evenimente reale; transformarea unei mentalități și a unei lumi, în procesul unei îndârjite lupte de -clasă, în care elementele noi, revoluționale înfrâng elementele vechi, reacționare — noul triumfă asupra vechiului. Dar aceasta nu exclude cum pretinde D. M. „simpatizarea romantică", ci, dimpotrivă, o implică, pentrucă — astei cum a arătat A. A. Jdanov — asta înseamnă a privi viața în desvoltarea ei revoluționară și a oglindi fenomenul nou din societate, a privi departe înainte pe baza desfășurării din prezent a istoriei.

Vorbind despre „Donul liniștit" și despre eroul central al acestei mari opere, Grigore Melehov, autorul îl prezintă drept tipul mijlocașului care „nu poate depăși cercul puternic al condiției sale de clasă, optează pe rând pentru fiecare, încercând." Nu aceasta este lecția acestui roman. Criticul sovietic L. I. Timofeev a -desprins-o într'o formulă lapidară: „fraternalitatea lui Grigore este tragedia individualismului în epoca socialismului", cu alte cuvinte tragedia omului cinstit și 'integru și nu a „oricărui" om, care, deși îl caută, nu izbutește, în momentele hotărâtoare ale istoriei, să pătrundă adevărul vieții, se desparte de popor și se opune mersului înainte al acestuia — pentrucă, până la urmă, să fie distrus. Autorul studiului nu izbutește să-1 contureze, pentru cititor, pe Melehov: ba acesta este un „laș" lipsit de inițiativă,, ba „are răspunderea faptelor sale și n'o tăgăduște". Melehov nu este tipic pentru mijlocaș, al cărui loc nu este alături de contrarevoluție. Dimpotrivă, tipul mijlocașului

este Kondrat Maidanikov din „Pământ desțelenit", care luptă cu propria sa mentalitate și, până la urmă, o învinge, intrând în colhoz. Dar care este semnificația acestei ultime opere, în care problemele eroilor se estompează, în centrul acțiunii plasându-se procesul de colectivizare: lichidarea culacilor, nașterea unor noi raporturi între țărani muncitori, a unei noi atitudini față de proprietate? — acest lucru deosebit de însemnat în momentul actual al construirii socialismului la sate, în țara noastră, trebuia arătat.

În acest studiu, însă, opera lui Șolohov nu este privită decât ca o problemă sau un complex de probleme „literare". De aici și analiza în bună parte forrhalistă a operei marelui scriitor sovietic — precum și limbajul critic aproximativ: atitudinea lui Șolohov față de eroii săi este „directă și nemijlocită" sau „atât de naturală încât exclude artificialul", etc.

Ceeace se observă în studiile de med sus este o despărțire între intenția autorilor respectivi și ceea ce izbutesc ei să realizeze obiectiv. Să fie oare numai pregătirea teoretică singura cauză a unor asemenea deficiențe? Păstrând proporțiile — se poate răspunde că nu numai aici, și în primul rând nu aici se află izvorul deficiențelor constatate.

Cauza stă în necunoașterea înțelesului adânc a ceea ce constituie spiritul de partid în literatură, în neînșușirea spiritului de partid. De-aici, persistența, într'un grad mai mare sau mai mic, în practică, a urmelor ideologiei burgheze.

Spiritul de partid, ne învață lenin, face din literatură „o parte integrantă a cauzei generale — proletare" *).

Spiritul de partid leagă pe scriitor în mod deschis direct și fără reticențe, de clasa muncitoare, de interesele și de năzuințele ei, de concepția ei asupra naturii și societății — de lupta clasei muncitoare.

1) Vezi: „Organizația de partid și literatura de partid (în „Lenin despre literatură", ed. P.M.R., Buc. 1948, pag. 7).

însușirea, spiritului de partid nu. poate fi concepută fără părăsirea *totală* a ideologiei burgheze, fără* lichidarea radicală a oricăror urme și influențe ale acestei ideologii otrăvite — prin însușirea vie, în *practica vieții* (pentru scriitor: în activitatea literară), a ideologiei proletariatului.

Pentru proletariet, însă, nu med este vorba de a *interpreta*, numai, lumea, ci și de a o *schimba*. Deaceea, scriitorul care își însușește ideologia marxist-leninistă, devine un educator, un „inginer al sufletelor omenești” — așa dar un practician al transformării societății. Pentru el, literatura nu mai poate fi considerată decât astfel cum este, ca un instrument de transformare, o armă în lupta clasei muncitoare pentru transformarea socialistă a societății. El nu mai consideră opera literară în raport cu anumite norme estetice intrinsece, „autonome”, ci numai în legătură cu problemele cele mai arzătoare ale actualității, cu această acțiune practică de transformare a societății, care, în țara noastră, în momentul d. față, este practica construirii socialismului 1). De vreme ce și-a însușit concepția proletarietului, el nu se mai folosește de conceptele proprii ideologiei burgheze*. Tot ceea ce mai ține de ideologia burgheză îi stăvilește în mersul său înainte. Spiritul de partid îl ajută să-și depășească întârzierile, să-și însușească

1) Acest lucru este exprimat limpede prin două formulări ale Statutului Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Română (art. 1):

„La baza activității Uniunii este principiul participării active a scriitorilor în lupta pentru construirea socialismului”

„Uniunea Scriitorilor, din R. P. R. își pune ca scop însușirea de către scriitori a metodei reoJismului-socialist,, care cere zugrăvirea rea/istă, istoricește concretă, a vieții privită în desvoltarea ei, revoluționară și oglindirea în creația literară a fenomenelor noi progresiste ale societății”.

în modul cel mai deplin materialismul dialectic și să își întemeieze activitatea sa practică pe cunoașterea cât mai adâncă: a marxism-leninismului.

Creator — el va căuta să cunoască viața și s'o oglindească, în opera sa. folosind metoda realismului-socialist. Critic — el va analiza și aprecia opera de creație pe baza esteticei marxist-leniniste, confruntând-o cu viața >.și cercetând în ce măsură a știut autorul să sesizeze mugurii de viață nouă, în lumina luptei de clasă, și în ce fel contribuie acesta la educarea omului, arătându-i care sunt problemele-ridicate de viață.

În ambele cazuri el se va strădui să contribuie prin scrisul său la transformarea* societății și a, omului.

El nu mai face literatură pentru literatură, nu mai este „în primul rând” poet sau prozator sau critic literar — pentru că se simte și se vrea cetățean conștient și devotat al patriei sale, luptător pentru ridicarea și înflorirea acesteia, — un om nou, care pune în slujba poporului ceea ce este mai de preț și mai eficient în munca sa creatoare.

Cât timp, însă, spiritul de partid rămâne încă neînsușit, scriitorul nu se prii veste pe sine drept un „inginer al sufletelor” și nu are față de sine exigența unui educator conștient de rolul său. El privește însușirea teoriei drept o contingță a activității sale profesionale, un cadru în afara căruia nu poate activa — și nu ca un progres, ca o depășire categorică a propriei sale condiții din trecut. El nu-și privește activitatea literară ca pe o parte integrantă a cauzei generale a proletarietului. El, poate respecta, cu mai mult sau mai puțin succes anumite norme; dar pentru el nu se pune cu toată claritatea și în mod deliberat problema scopului pentru care scrie; el nu se va întreba cui servește și ce cuprinde, fie o operă streină, fie propria sa lucrare. Și este firesc ^acesf lucru căci, astfel situat, el nu va avea drept criteriu primordial aprecierea principală o

«operei de artă din punctul de vedere al infeselor și al luptei revoluționare dusă de clasa muncitoare în interesul întregului popor.

Bine înțeles, că, în acest caz, nu se poate vorbi de o însușire a marxism-leninismului. Și de aceea, în fața unei probleme noi, scriitorul va șovăi și se va întoarce la vechile instrumente, la plugul de lemn al vechilor idei și concepții burgheze înapoiate. Creator sau critic, el nu va fi susținut, de o fermă principialitate — și acesta este cazul cu exemplele asupra cărora ne-am oprit.

Iată care sunt, în cea mai mare măsură, cauzele acestei desprinderi a practicii de teorie — din ce motive apar deficiențe ca cele întâlnite mai sus. Concepția idealistă, burgheză, a „literaturii pentru literatură”, n'a fost definitiv înfrântă.

În bună măsură, autorii acestor articole s'au privit pe ei înșiși drept „literați” și nu drept educatori, scriitori ai poporului, „ingineri ai sufletelor”, luptând cu arma scrisului pentru cauza întregului popor, pentru cauza construirii socialismului.

Ceeace n'au înțeles ei cu toată limpeziciunea este că *problemele de meșteșug și de „specialitate”* nu pot fi *despărțite și rupte de problemele de fond ale creației*, fără ca prin aceasta să se comită greșeli serioase; că nici o problemă „literară” nu-și poate găsi rezolvarea fără o hofărifă *atitudine de partid* și în afara sarcinilor de luptă pe care le ridică construirea socialismului; și că *spiritul de partid* este tot atât de esențial *criticului cât și creatorului de artă*.

De aceia, urme destul de importante ale modului burghez de a lucra — improvizat, fără adâncire, în „voia inspirației”, — persistă în *Almanahul literar*. De aici caracterul inegal și chiar de dezorientare «al revistei — în care materialele realizate rși cele cu totul insuficiente se amestecă

laolaltă, în ciuda celor mai vădite buhențenții.

Deaceia, în paginile *Almanahului Literar* se constată și unele urme ale concepției burgheze asupra presei.

Una constă într'un fel de goană după originalitate și după înflorirea textului prin înlocuirea termenului propriu, înzestrat cu un conținut științific marxist-leninist precis, printr'un termen aproximativ echivalent. Rezultatul este că se umbrește conținutul și se știrbește înțelesul, că un asemenea limbaj critic duce inevitabil la interpretări eronate și seamănă confuzie. Un asemenea vocabular critic, făurit cu intenție sau datorat ignoranței este în orice caz dăunător. Strădania criticului trebuie să se îndrepte spre o gândire justă și spre o formulare nuanțată și precisă — și nicidecum spre născocirea a ceea ce n'a trecut încă prin mintea nimănu. Originalitatea este de dorit; dar ea trebuie să reiasă din aprofundarea problemelor și nu din acele împerecheri formale de cuvinte care făceau cu atât mai mult deliciul presei burgheze cu cât erau mai lipsite de înțeles. Al doilea aspect asupra căruia redacția *Almanahul Literar* trebuie să se plece cu atenție este atitudinea de izolare, de închistare și de frondă regionalistă pe care am semnalat-o mai sus și care apare în câteva articole: această atitudine se leagă cu cea de suspiciune față de „cei din *Capitală*” — în caTe atitudinea critică deschisă și argumentarea curajoasă, pe concret, sunt înlocuite cu insinuarea și cu procesul de intenție.

Acest fapt denotă prezența unui spirit ce trebuie combătut cu hotărîre — spirit și atitudine cu tât mai puțin justificate cu cât, până în momentul de față, *Almanahul Literar* nu pare a fi pășit deplin — în tot ceea ce publică — la lichidarea curajoasă a unor lipsuri ce i-au fost semnalate cu o deplină sollicitudine și în spiritul cel mai constructiv, încă delat primul său număr. 1)

~ 1) Vezi recenziile din „Scânteia”, „Con-sfempanul”, „Flacăra”, etc.

Am putea multiplica exemplele. Dar n'a stat în intenția noastră să colecționăm deficiențele, vAlmanahului Literar, de la cele mai mici până la cele mai mari, ci, ținând seama de meritul și de însemnătatea acestei reviste noi, să punem limpede în lumină, pe baza unei analize tovrărășești, care este izvorul unora dintre deficiențele sale cele mai puternice și ce mai are ea de lichidat.

Bineînțeles, •— la un anumit nivel, și păstrând proporțiile — deficiențe de această natură nu constituie o „exclusivitate” a *Almanahului Literar*; dar prin acumulare și repetiție, atari lipsuri și slăbiciuni riscă să devină determinante ale fizionomiei acestei reviste de nădejde. Ele pot fi, fără îndoială, lichidate, căci *Almanahul Literar* dispune de suficiente condee •stăpânind bine meșteșugul și pline de dorința de a face din scrisul lor o armă de luptă. Pentru aceasta este nevoie de muncă mai organizată și mai gândită, de studierea în prealabil a problemelor, de legătura cu viața. Dar mai ales este nevoie de legătură strânsă, indisolubilă, cu lupta pentru socialism a poporului, cu spiritul clasei celei mai înaintate, spiritul de partid. Spiritul de partid, combativitatea și însușirea unei concepții înaintate, științifice, asupra vieții sunt •— astfel Cum ne arată necontenit Partidul — ceea ce trebuie să ne însușim mereu mai deplin.

O atare sarcină, îndeosebi în ceea ce privește critica, a fost trasată cu o mare limpeziciune, în concluzia debaterii ce-a avut loc acum un an la Comitetul Central •al Partidului Muncitoresc Român — secția propagandei și agitației.

„Critica principială” — se scria în „Scânteia”, în urma acestei debaterii — „care are în iată sarcina centrală dată de partid de a ajuta la crearea unei

1) „Să luptăm pentru o critică de arfă •principială,*pătrunsă de spirit de partid” — în „Scânteia”, Nr. 1493, din 2 August 1949. Vezi și broșura cu acelaș titlu, ed. P.M.R., 1949, pag. 16.

2) ibid. — id., pag. 17.

literaturi piise în slujba construirii socialismului, trebuie să analizeze în mod științific fiecare lucrare, nu în raport cu impresiile și teoriile personale ale fiecărui recenzent, ci în raport cu această sarcină să desvolfe fot ceea ce tinde spre acest obiectiv al literaturii, să combată iot ceea ce esfe%o contrar acestui obiectiv. Sarcina creării unei literaturi noi nu este dată unui critic mai mult decât altuia, unui grup de critici mai mult decât altuia, unei publicații mai mult decât alteia. Aceasta este o sarcină patriotică, dată criticii literarș în ansamblul ei. Ea poate fi dusă la capăt numai prin colaborare tovrărășească, prin muncă colectivă, principială, în spirit de partid...)

și mai departe:

„We trebuie o critică literară organizată, bazată pe cunoașterea adâncă a teoriei literare, isvorită din studiul marxism-leninismului, o critică literară care să lie o armă puternică a partidului nostru. Fiecare critic literar are sarcini în acest sens, fiecare redacție de ziar sau revistă, precum și Uniunea Scriitorilor din R.P.R.” 2).

Astăzi, când primul nostru plan cincinal bate la ușă, eforturile scriitorilor, „ingineri ai sufletului omenesc”, n'ar putea rămâne cu nici un preț în urma strădaniei mereu sporite a oamenilor muncii, în urma vieții. Este, astfel cum ne arată Partidul, o problemă și a revistelor noastre. Aici, am încercat să o schițăm în ceea ce privește *Almanahul Literar*. Și nimeni nu se poate îndoi că numerele viitoare ale revistei clujene vor marca, prin conținutul și realizarea lor, pașii înainte pe care toți prietenii literaturii noastre noi îi așteaptă, pe care ea trebuie și poate să-i facă.

1 Iulie 195C-

PETRE GRANEA

„ Z I L E L E V I E Ţ I I T A L E ” *)

îmbrăţişarea temelor legate de oamenii şi faptele trecutului de către scriitorii noştri, constituie un aport însemnat la opera de construire a socialismului.

Vremurile frământate de acţiuni revoluţionare, în care erau cuprinse năzuinţa fierbinte spre libertate şi progres a poporului muncitor, luptele purtate împotriva claselor exploatoare, pot şi trebuie să fie aduse la lumină de către scriitorii Republicii noastre Populare. Asemenea opere . au calitatea de a oferi oamenilor muncii perspectiva istorică a activităţii lor de astăzi, de a face pe fiecare om cinstit din ţara noastră să aprecieze aşa cum se cuvine cuceririle dobândite pe calea înlăturării oricăror forme de exploatare. Ele contribuie la menţinerea veşnic trează a vigilenţei împotriva duşmanilor de clasă, umplu inimile oamenilor muncii de focul activităţii creatoare pentru ridicarea edificiului socialist, înalţă mai sus stindardul cauzei drepte şi nobile a celor mulţi.,,

înfăţişarea trecutului de luptă al poporului nostru trebuie să ducă la, izgonirea părerilor greşite care mai stăruie încă în minţile unora, datorită vechei literaturi, care — fie că a tăinuit cu neruşinare rolul hotărîtor al acelor clase care făceau istoria, fie ca a deformat realitatea spre a ascunde caracterul just al luptelor pur-

(* Editura de Stat, Buc. 1949 — 1950 vol. I-IV).

tate de către poporul nostru,' a slujit intereselor pumnului de exploatare.

Pentru a atinge aceste obiective, scriitorul trebuie să se plaseze pe poziţiile de luptă cele mai avansate, să pornească la cercetarea trecutului cu metodele ştiinţifice pe care le pune la îndemână Partidul clasei muncitoare.

Mergând pe această cale, scriitorii au început să ne ofere fructele muncii lor: lucrări care aruncă o nouă lumină asupra diferitelor momente din viaţa bogată în lupte a poporului. Nuvela lui Petru Dumitriu *Bijuterii de familie*. *Desculţ*, al lui Zaharia Stancu, numeroasele poezii înfăţişând aspecte ale luptei pentru progres, au fost primite cu deosebit interes. „penfrucă ele fundamentează puternic strasdaniile noastre • de zi cu zi centru înfrângerea definitivă a vechilor rămăşiţe de traiu, pentru făurirea societăţii noi”.

Pe aceeaşi linie de acţiune se situează lucrarea scriitorului Ion Pas *Zilele vieţii tale*. De astă dată avem de-a face cu o lucrare menită să prezinte o frescă a societăţii noastre din jurul anului 1900 şi până în anul 1920, după cunoscuta grevă generală. Este vorba deci de o perioadă de mai bine de 20 de ani, deosebit de bogată în evenimente, adânc întipărite în istoria ţării.

Atacarea acestei teme merită aprecierea noastră, fiindcă o asemenea sar-

cină, până la Ion Pas nu și-a luat-o încă niciunul dintre scriitorii noștri. *Zilele vieții tale* umplu, într-o măsură, un gol existent în literatura noastră și ridică problema continuării creației menite să înfățișeze istoria dezvoltării mișcării muncitorești dela noi.

Ce reprezintă primele două decenii ale veacului XX în isteria Pa.riei?

În primul rând, așa cum o dovedesc documentele publicate de academicianul Mihail Roller anii de creștere ai mișcării muncitorești, când proletariatul se manifesta tot mai puternic ca o clasă „pentru sine”, afirmând-și țelurile de viață, făcându-și un partid propriu, limpezindu-și scopurile imediate și cele îndepărtate ale luptei pe care o ducea cu sporit avânt revoluționar, împotriva dușmanilor de clasă. În perioada aceasta, socialismul științific își înfige rădăcini puternice în sânul mișcării muncitorești, indicând proletariatului perspectivele victoriei finale. România, intră în lanțul imperialist care încingea tot globul, devine arena unor înverșunate lupte de clasă.

Este adevărat că, în sânul mișcării muncitorești mai stăruiau încă numeroase confuzii. Oportunismul Internaționalei a II-a se vădea în diferitele mișcări programatice ale Partidului Social-Democrat, atât în ceea ce privește aprecierea șanselor de victorie ale proletariatului în țările puțin dezvoltate din punctul de vedere economic, cât și în ceea ce privește atitudinea față de țărănime, sau față de problemele imediate de viață ale muncitorimii.

Cu toate acestea, între anii 1900—1920, proletariatul și țărănimea au purtat cu multă hotărâre și spirit de sacrificiu nenumărate lupte împotriva coaliției burghezo-moșierești pentru apărarea dreptului la viață, pentru introducerea unor reforme democratice pe plan politic și social. În aceste acțiuni, proletariatul a învățat să-și cunoască dușmanul, să-și aprecieze forțele, să rupă cu orice credință în „filantropia” claselor avute. El a simțit câtă ură mocnește în sufletele negre ale ex-

ploatorilor și că, fără realizarea unei strânse unități de luptă, fără un Partid propriu, capabil să-l conducă pe drumurile revoluției, victoria nu este posibilă.

În aceiași vreme, monstruoșitatea coaliției burghezo-moșierești devenea tot mai simțită în țară. Paralel cu dezvoltarea industriei și pătrunderea capitalului străin în principalele ramuri de economie, creștea exploatarea nemiloasă a oamenilor muncii. Mizeria și foamea se cuibăriseră în casele muncitorilor.

Țărănimea muncitoare ducea o viață de lipsuri materiale și de înapoiere culturală.

Pentru a-și menține intacte privilegiile, burghezo-moșierimea având în mână aparatul de stat, beneficiind de acoperirea regalității corupte și putrede, practica cel mai negru reacționarism în viața politică a țării. Masele largi erau lipsite de elementare drepturi democratice. Votul universal constituia încă o revendicare pentru care oamenii muncii trebuiau să lupte. Libertatea de asociere, dreptul la grevă erau suprimate fără șovăială. Orice încercare de organizare a clasei muncitoare se lovea de represiunea aparatului de stat, care folosea măsurile cele mai arbitrare spre a frâna avântul revoluționar al celor exploatați.

Cele două partide conservator și liberal, patronate de casa regală, constituiau uneltele cu ajutorul cărora clasele exploatatoare își impuneau voința imensei majorități a poporului muncitor .

Principala calitate a operei lui Ion Pas constă în aceea că nenumărate pagini sunt consacrate demascării politiciii duse de cele două partide și a complicității monarhiei, puse la cheremul intereselor burghezo-moșierimii.

Sunt răscolite numeroase fapte care aduc aminte de sălbateca politică de nesocotire a dreptelor revendicări ale clasei muncitoare.

Iată-1 pe Marghiloman, spre exemplu, unul dintre frunțașii partidului conservator, primind, în vremea în care era ministru de interne, o delegație de fineri

din Muscel veniți să se plângă de fără-delegile jandarmilor. În fața rănilor sângerânde de pe trupurile țăranilor, • Marghiloman exclamă cu cinism: „Bine, bine, vâd, dar știți că bătaia nu se mai *îriz toarce*”.

Cu acelaș cinism sunt deslănțuite operațiunile militare împotriva poporului-frate bulgar. Carpiști, tachști, brătieniști, toți sunt de acord cu războiul mișelesc. Ziarele burgheze publică fotografia lui Iorga în uniformă. Pe Calea Victoriei, braț la braț cu domnișoarele din lumea bună, defilează ofițeri cari fac războiul în sa-loanele mad-marilor zilei.

În Bulgaria însă, armata lipsită de cele mai elementare condiții de , trai, suferă crunt de pe urma holerei. Mii și mii de soldați pier secerăți " boală pentrucă, abia după ce molima se va stinge, să apară și vaccinurile necesare.

În cel de al doilea volum, întâlnim figura de sbir a prefectului poliției, Corbescu. Unealtă a fabricanților și apărător al intereselor celor dela putere, el intervine cu toată brutalitatea oridecâteori cineva ridică glasul. Slujba îi place și ar vrea „să se ajungă”, deaceia nu se dă în lături să înăbușe orice manifestare menită să exprime revolta împotriva nedreptăților de fiecare zi.

Dacă femeile s'au adunat să protesteze împotriva neplății ajutoarelor convenite de pe urma faptului că au bărbați concentrați de ani de zile, Corbescu vine să facă cercetări la fața locului. Dar femeile, revoltate, îi administreză o serioasă corecție.

Jumătatea celui de al doilea volum cuprinde perioada de neutralitate a țării, după izbucnirea primului război mondial. De astă dată, în fruntea treburilor statului se află Brătianu. Neutralitatea este menită să ofere claselor exploatare un nou prilej de înavuțire pe de-o parte, iar pe de-altă parte să permită intrarea în război numai după ce ar fi fost limpede încotro înclină balanța victoriei. Deaceia guvernării hotărăsc necesitatea asigurării unei absolute „ordini” interne, care

care să le permită să manevreze cum vor crede de cuviință.

Muncitorii dela Galați se împotrivesc însă acestei politici. La 6 Iunie 1916 ei organizează o mare demonstrație pentru pace, la care participă 10 mii de muncitori. Poliția atacă șirurile de demonstrați și operează numeroase arestări.

„Măine, *poinăne stăpânirea o să Iacă război. Pe cine îi vor mânca păduchii? În cine va mușca glontele? S'au îmbogățit cei mari până acum. Ce se vor mai îmbogăți în război și după război! Vrem pâine*”.

Aceste gânduri au unit miile de muncitori la manifestația organizată în ziua de 13 Iunie a aceluiaș an.

Demonstrația se pornește uriașă: „Cu *bărbații merg femeile, merg și copiii lor. Cărușaii au venit cu căruțele lor schiloade și cu. caii numai piele și oase... Coloana e lungă. Rândurile sunt strănse*”.

Poliția nu poate rezista. Parcă din pământ își face însă apariția o companie de soldați. Ordinul este executat, 9 morți și 30 de răniți: acesta este bilanțul sângeros al zilei de 13 Iunie 1916 !

Odată intrată în război, înlăuntrul României teroarea. împotriva mișcării muncitorești se întetește.

În volumul III al Zilelor vieții fale, întâlnim figura luminoasă a lui Max Vexler și aflăm felul în care a fost pusă la cale asasinarea lui. Cu aceiași necruțare clasele conducătoare innăbușe protestul celor rămași acasă, fără sprijin și ajutor. Acțiunile femeilor celor concentrați, acțiuni duse pentru acordarea ajutorului convenit, sunt rând pe rând innăbușite.

Ca o consecință directă a războiului și mai ales a Marei Revoluții Socialiste din Octombrie, anii de după terminarea primului măcel mondial sunt cunoscuți în istoria mișcării muncitorești din țara noastră, ca ani de avânt revoluționar.

întâlnim în cel de al patrulea volum al scriitorului Ion Pas, felul în care se desvoltă mișcarea grevistă în țară și, pa-

•raele cu aceasta, procesul de organizare tot mai temeinică a clasei muncitoare.

Expresia creșterii mișcării muncitorești din țara noastră și totodată a creșterii terbarei reacțiunii burgezo-moșierești o constituie evenimentele dela 13 Decembrie 1918.

Adunarea care trebuia să aibe loc la clubul Partidului a fost folosită de către oamenii lui Brătianu pentru deslănțuirea unei crunte terori împotriva muncitorimii.

Paginile închinete de către Ion Pas masacrului din Piața Teatrului Național au o mare valoare documentară și puternică forță de evocare.

Pregătit în cele mai mici amănunte, de către Brătianu și generalul Mărgineanu, masacrul a stărnit ura și mai înverșunată a muncitorilor, făcând să crească conștiința lor de clasă, ideia luptei hotărâte împotriva exploataților.

Un loc deosebit ocupă în ultimul volum al Zilelor vieții fale greva generală din 1920. Sunt înfățișate în paginile cărții voința dărză a proletariatului de a cuceri condiții mai bune de muncă și de trai — și, în opoziție cu avântul revoluționar al masselor, atitudinea conciliantă, oportunistă, trădătoare, a unora dintre conducătorii mișcării muncitorești din vremea aceea. Atitudinea acestora este specifică reformismului și tendinței de ploconire în fața burgheziei, atitudine caracteristică Internaționalei a doua. Săptămâni de-a rândul sunt purtate tratative cu guvernul vremii pentru a obține satisfacerea „legală” a revendicărilor muncitorimii, opunându-se aceste tratative dorinței de luptă revoluționară manifestată de muncitori.

În fabrici și uzine ciocnirea acestor două tendințe apare tot mai evidentă. În întrunirile ce au loc, discuțiile dintre masa muncitorilor și o parte din conducători, reformiștii, devin deosebit de violente.

Ideia greveii generale își face loc tot mai adânc în conștiința oamenilor muncii. Până la urmă chiar și conducătorii sunt obligați să o accepte. Ea nu este

însă organizată cum trebuie. Greva nu izbucnește pretutindeni în aceeași vreme. Muncitorii sunt obligați să rămână la casele lor în zilele de grevă, împrăștiati, pradă ușoară represiunilor aparatului polițienesc.

Cuprinzând anii primului război mondial, cartea lui Ion Pas smulge masca de pe fețele patriotarșilor de cafeenea, de pe fețele politicienilor din partidele burghezo-moșierimii.

În vremea ce burghezia și moșierimea agita necesitatea „eliberării” Transilvaniei, în anii neutralității, cei ce țineau discursuri sforăitoare de pe tribuna parlamentului sau dela înălțimea diverselor statui din București, trimeteau în acelaș timp peste graniță, afaceriștilor din Austro-Ungaria și de mai departe, vite, petrol și grâne: tot cecece era necesar pentru ducerea războiului.

Autorul surprinde cu claritate unul din motivele care au determinat menținerea României în neutralitate: dorința claselor dominante de a-și înzeci profiturile.

Ministrul Comunicațiilor din acea vreme, Constantinescu-Porcul patrona toate samsarlăcurile murdare, eliberând autorizațiile necesare pentru transport pe calea ferată.

Scriitorul a acordat o deosebită atenție moravurilor care domneau la curtea regală, în sânul camarilei din jurul regelui, ca și în rândul celor două partide politice reprezentante ale claselor exploatare : conservatorii și liberalii.

Decăderea morală a acestor reprezentanți ai burgheziei, putreziciunea relațiilor din sânul clicii conducătoare, nepăsarea lor totală față de interesele adevărate ale țării, josnicia de caracter, sunt prezente prin multe din faptele care au străbătut până și în coloanele presei burgheze din acea vreme.

Iată-o, spre exemplu, pe Maria, „regina poetă”, „mama răniților”, etc. Refugiată la Iași cu întreaga familie, în anii cotropirii germane, încearcă să afișeze o teribilă preocupare față de soarta grea a răniților, cari erau lipsiți de cele mai

elementare măsuri de asistență medicală.

La o analiză mai atentă însă, pe baza faptelor autentice, se poate constata că ea era preocupată de un singur fel de răniți, ofițerii, și numai cei tineri.

Au rămas de pomină aventurile acesteia la Coșofenești. Satul era așezat într'una din cele mai frumoase regiuni ale țării, pe valea Troțușului. Aici fuseseră instalate câteva spitale la care lucrau câțiva medici din misiunea franceză. Regina a găsit încântătoare locurile. Și-a exprima dorința de a avea aci „un cuib” unde să... mediteze și să... scrie. Generalul Văitoianu a vrut să-și întărească pozițiile la palat. Bancherul Chrissoveloni a socotit că bani investiți într'un asemenea „cuibușor” vor da dobânzile așteptate. După câteva săptămâni regina și-a văzut visul cu ochii. Cei 1000 de răniți au avut în permanență în față spectacolul destrăbălării reginei, al putreziciunii casei regale.

În vreme ce pe front și în spatele frontului milioane de oameni îndurau grozăviile războiului, cel ce avea să încâuneze mai târziu dictatura, prințul Carol, reușea să scandalizeze până și corupta camarilă din jurul familiei regale cu beșiile pe care le patrona, cu aventurile de „dragoste”, josnice acte de desfrâu.

În rândul celor două partid© ale burghezo-moșierimii domnea aceeași putreziciune.

Ion Pas desvăluie în paginile cărții sale, josnicia tratativilor care au dus la încheierea păcii dela București, ce a însemnat înrobirea întregului popor muncitor și vinderea tuturor avuțiilor țării imperialismului german. Caracteristică în această direcție este întrevederea pe care Averescu, a avut o cu fostul său dușman direct, generalul Kakensen, Stânjeniți la început, ei uită după numai câteva minute că sub conducerea lor au fost trimiși la moarte, luptând unii împotriva celorlalți, sute de mii de oameni aparținând ambelor popoare. După numai câteva clipe, ei găsesc un ton comun: disprețul față de oamenii politici, care nu

împart cu ei onorurile și profiturile războiului. Ajuns aici Averescu cere o singură favoare: Makensen să fie mai puțin, aspru cu familia Hohenzollemilor; cei ce impuneau pacea dela București să renunțe la aducerea pe tron a unei alte familii, dispuse să servească mai bine interesele lor.

Niciun cuvânt despre înrobitoare condiții economice, despre condițiile di-
latului care avea să aducă cea mai cruntă, sărăcie în casele a milioane și milioane de oameni din țara noastră. Apare astfel cu limpezime mârșava trădare a intereselor poporului nostru de către cei ce aveau să continue a storce noi averi sub oblăduirea generalilor nemți.

Încă din acea vreme, descompunerea partidelor burahezo-moșierești luase formele cele mai înaintate.

O „proeminentă” figură a vieții politice de atunci a fost, până la moarte, Mitiță Sturza, poreclit „nebulul”. În ultimele zile ale vieții, bolnav fiind, îi fu adus la căpătâiu un medic vienez. Acesta, fără a ști cu cine are de-a face, constată că pacientul avea leziuni care arătau că esite dement de cincisprezece ani.

Mitiță Sturza fusese șef de partid și șef de guvern, până în ultima vreme.

Numeroase fapte ce intervin în povestire vin să demonstreze an cu an și în fiecare etapă mai însemnată în viața țării: noastre, rolul trădător jucat de clasele-exploatatoare, care și-au rotunjit în permanență averile în împrejurările cele mai grele pentru cei mulți, care au nesocotit cu regularitate interesele țării, pentru, a-și putea satisface propriile interese.

În aceste condiții era firesc să asistăm, la o continuă ascuțire a luptei de clasă, la creșterea conștiinței revoluționare a clasei muncitoare, care luptă pentru, a-și înfăptui revendicările. În epoca desul de îndelungată zăgrăvită în Zilele-vieții (ale, clasa muncitoare devine as forță tot mai puternică, ce se afirmă ca singurul factor consecvent purtător de progres în țara noastră. Deaceia, lup-

lele contra statului burghezo-moșieresc devin tot mai dese și mai puternice, prin amploarea pe care o au.

Acest aspect, esențial în dezvoltarea țării noastre, ar fi mai bine reliefat, dacă autorul nu s'ar fi mărginit, în cele mai multe ocazii, să prezinte numai ciocnirile politice, dintre clasa muncitoare și burghezo-moșierime.

În paginile celor 4 volume întâlnim câteva din evenimentele principale din Istoria mișcării muncitorești: demonstrația muncitorilor din Galați, împotriva războiului, masacrul din Piața Teatrului Național delă 13 Decembrie 1918, greva generală din 1920. Scriitorul nu ne duce însă, niciodată în viața de fiecare zi a celor ce muncesc. Nu vedem niciodată grelele condiții de lucru pe care sunt nevoiți să le suporte muncitorii în fabrică, nivelul scăzut de trai al muncitorilor.

Pe de al'a parte, nu luăm cunoștință, decât arareori, de felul în care marii proprietari de fabrică și moșii urzesc planurile lor de îmbogățire, cum anume le realizează. Citind Zilele vieții tale, ai impresia că cei ce conduceau în acele vremuri treburile statului, aveau ca unic scop realizarea de profituri bănești de pe urma funcțiilor ce ocupau. Ori acesta era numai unul dintre țelurile politicianilor din cele două partide care se perindau la conducerea Statului. Ei urmăreau să-și mențină imensele bogății pe care >le adunaseră apărarea pozițiilor clasei pe care o reprezentau. Lipsește din carte, din această pricină, justificarea profundă a acțiunilor cu caracter economic și politic purtate de clasa muncitoare: strigătoarea nedreptate creiată de relațiile de producție capitaliste, traiul de mizerie pe care erau siliți să-1 ducă muncitorii.

Datorită acestor slăbiciuni, în viziunea pe care autorul a avut-o asupra desfășurării lucrurilor și prezentării lor în cele 4 volume, ciocnirile dintre clasa muncitoare și statul exploataților par de multe ori a nu trece de cadrul obișnuitelor manifestări ale vieții politice cu

care ne obișnuise burghezia, ele capătă un iz de vechi politicianism.

Această slăbiciune îl face pe autor să nu urmărească dealungul celor 4 volume, în primul rând, creșterea mișcării muncitorești din țara noastră. Ori tocmai acesta era factorul nou intervenit în istoria Patriei noastre, lui trebuia să-i acorde autorul întreaga atenție. Lucrarea este însă consacrată în cea mai mare parte nu acțiunilor și năzuințelor clasei muncitoare, ci diferitelor aspecte politice ale dominației claselor exploatare, ale partidelor politice și ale monarhiei. Fără îndoială că aceste aspecte nu puteau să lipsească, dar ele puteau fi cuprinse într'un spațiu mai restrâns pentru a face loc istoriei mișcării muncitorești, în dezvoltarea ei. În felul acesta s'ar fi stabilit raportul just din punct de vedere științific, între aspectele vieții noi, care cu toate că erau încă puțin dezvoltate, aveau de partea lor -viitorul și aspectele vechiului, reprezentate de orânduirea burghezo moșierească, ce în acea vreme începuse să se rostogolească pe panta declinului, a pieirii.

Acțiunea primului volum spre exemplu, se desfășoară în anii delă sfârșitul ultimului deceniu al secolului al XIX-lea. Dealungul a trei sute de pagini autorul se mărginește să depene amintiri din viața mahalalei în care a trăit, fără însă să ne arate tocmai ceea ce a intervenit nou în acele vremuri, în traiul oamenilor nevoiași delă periferiile Bucureștiului.

Fiecare capitol cuprinde o miniatură, cu obișnuitul caracter intimist, a unuia sau altuia din aspectele ne semnificative ale vieții de mahala: figura cismarului, spre exemplu, veșnic flămând și singuratic până ce înfiază un copil al străzii, care mai târziu avea să-1 scoată din ne cazuri; genul cunoscut al femeii din mahala care „vede și știe tot”. Multe pagini sunt închinare unor femei care și-au irosit viața în complicații sentimentale, specifice unei lumi în agonie. În ultimele zece pagini ale volumului, eroul principal

ce-și povestește amintirile, ia cunoștință de existența cercurilor muncitorești.

Epoca cuprinsă în primul volum al *Zilele vieții tale* este bogată în evenimente de o deosebită importanță pe care autorul nici nu le-a prezentat măcar în fața cititorilor. În anii aceia, clasa muncitoare devenise o clasă „pentru sine”, care s'a afirmat ca atare în viața politică a țării. În București existau numeroase cercuri muncitorești, care desfășurau o susținută activitate, unde și au făcut educația numeroși muncitori din fabrici și ateliere. În anii dela sfârșitul veacului al XIX-lea, clasa muncitoare a continuat campania pentru votul universal, pentru o legislație muncitorească mai bună. Cercurile muncitorești începuseră să se ocupe de problemele țărănimii. *Contemporanul*, desfășura o bogată activitate culturală cu caracter progresist. Iar la 1893 ia ființă Partidul Social-democrat al Muncitorilor din România. Iată numai câteva din faptele cu adevărat semnificative ale vremii, despre care autorul nici nu pomenește în primul volum. Tocmai din această cauză viața mahalalei pare cenușie, cu oameni umiliți, înfrânți de apăsarea sistemului capitalist, lipsiți de perspectivele luminoase ale unui viitor ce începuse încă de atunci să se arate multora. Asupra faptelor care prevesteau zilele luminoase de mâine trebuia să se oprească scriitorul cu toată atenția și cu tot interesul ce ele îl meritau. S'ar putea obiecta că acest lucru nu era posibil datorită cadrului general pe oare autorul trebuia să-l creeze, având în vedere faptul că el își povestea copilăria, că nu putea cuprinde toate problemele ridicate mai sus.

Literatura sovietică ne oferă însă bogate exemple și în această direcție. Este suficient să cităm romanul auto-biografic al lui Boris Garbatov, *Generația mea*, pentru a vedea că această obiecție este depășită. Și Garbatov își începe povestirea cu anii cei mai fragezi ai copilăriei. El știe însă să descrie revoluția chiar în perioada când se juca în praful

străzii, cu cei de aceeași vârstă. El ne vorbește despre felul în care revoluția s'a făcut simțită și în jocurile lor copilărești, felul în care ea influența grupul de copii, bineînțeles, la nivelul posibilităților lor de înțelegere și acțiune. Boris Garbatov, povestindu-și copilăria, ne arată felul în care ea a fost influențată de transformările adânci care s'au petrecut în vechea Rusie. *Asemenea* amintiri, *asemenea* experiențe de viață merită să fie cunoscute și apreciate de masele largi de cititori.

Nenumărate evenimente de o deosebită însemnătate scapă autorului și în celelalte volume. Nu se vede aproape deloc influența pe care a avut-o mișcarea muncitorească din Rusia de dinainte și după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. O bogată activitate au desfășurat în acea vreme emigranții politici din Rusia. C. Dobrogeanu-Gherea, Nicolae Zubcu Petrovici, unul din inițiatorii cercurilor muncitorești dela noi, doctorul Russel care a publicat primul program al mișcării muncitorești și alții. Revoluția burghezo-democratică a anilor 1905—1907 a fost apa vie care a redeșteptat mișcarea muncitorească după trădarea „generoșilor”. Organizarea primului sindicat, ca o consecință a revoluției, ocupă doar câteva rânduri în cel de al doilea volum al *Zilelor vieții tale*. Cu totul superficială apare influența revoluționară exercitată de către trupele ruse aflate în țară cu prilejul primului război mondial. Pare, citind paginile cărții consacrate acestui eveniment, că influența exercitată s'a redus la aplauzele cu care unii dintre cei ce asistau, pe marginea străzii, la demonstrațiile soldaților revoluționari, răspălteau pe oratori. Ori influența Marii Revoluții Socialiste a fost deosebit de profundă. Sub influența revoluției din Octombrie s'a maturizat din punct de vedere politic, ideologic și organizatoric întreaga mișcare muncitorească din țara noastră.

Răscoalele țărănești din anul 1907 sunt prezentate în *Zilele vieții tale* în chip-

cu totul neindestulător. Autorul le a consacrat câteva zeci de rânduri fără a aduce în fața cititorilor desfășurarea propriu zisă a răscoalei, faptele necesare înțelegerii, semnificația ei.

Există apoi o îndelungată perioadă de activitate cuprinsă între anii 1905 și greva generală din 1920, marcată de o bogată activitate desfășurată în cercurile partidului. În anul 1912, grevele capătă o deosebită amploare. Numărul zilelor de grevă în acest an ajunge la 530.000 ceeace, pentru țara noastră, cu un proletariat puțin numeros, însemna foarte mult. O bogată activitate se desfășoară împotriva războiului. Și chiar dacă mișcarea nu se găsește încă în întregime pe pozițiile cele mai avansate, a transformării războiului imperialist în război civil, găsim totuși într'unul din manifestele Partidului, un protest împotriva trădării social-democrației din Apus care votase creditele de război. Sub influența lui Ștefan Gheorghiu, cercurile muncitorești din Prahova scot un manifest în care cer muncitorilor să se opună cu armele încercării de a țări România în vâltoarea războiului.

Pe aceste bogate date istorice ar fi trebuit autorul să-și țeară amintirile. Ele ar fi trebuit să, alcătuiască fundalul epocii pe care și a propus să ne-o înfățișeze. Pe acest fundal ar fi apărut mai limpede acțiunile dușmănoase ale claselor exploatatoare.

Descriind aceste evenimente, viața de zi cu zi care se desfășura în cercurile muncitorești și în syndicate, scriitorul ar fi reușit să adâncească impresiile sale, împletindu-le cu mai multe fapte și portrete de oameni din cadrul mișcării care purta cu entuziasm făclia învățăturilor socialiste. Masele care se rânduiau în jurul mișcării, pe cei care au participat la cele 530.000 zile de grevă, în 1912, nu i întâlnim în carte. E drept că, în cele trei volume apar personaje ca Mitică Croitoru, Nae Păcală, prin care autorul a încercat să ne înfățișeze muncitorii de care vorbim. Vom arăta însă mai departe

de ce aceste figuri sunt cu totul ne-representative.

•

În primele pagini ale volumului I, scriitorul caută să justifice necesitatea operei de față și să explice de ce a optat pentru forma jurnalului documentar în nararea experienței sale de viață.

„Te-ai hotăit să începi să-ți depeni amintirile...”

„Cu mijloacele meșteșugului ai fi putut să faci *treaba aceasta plăsmuind un alt ins și punându-i în spate bocceaua întâmplărilor care au alcătuit viața ta. Ar li lost un simplu artificiu și o evadare din sinceritate, care ar ti dus la escamotări de adevăruri. O ficțiune literară care s'ar ti adăugat altor ficțiuni, mai mult sau mai puțin izbutite, ale tale, și un document mai puțin”.*

Acest lung citat merită a fi luat în mod deosebit în seamă fiindcă în el se găsesc rădăcinile unor lipsuri în realizarea temei propuse, care au influențat în mod negativ asupra unei juste prezentări a evenimentelor și epocii pe care autorul și-a propus să ne-o zugrăvească.

Nu se poate face nici o obiecție scriitorului că a ales ca mijloc de exprimare memoriile cu caracter publicistic în locul imaginilor caracteristice beletristicii. Pornind la lucru însă, fără a fi pe deplin lămurit asupra trăsăturilor ce caracterizează publicistica și asupra hotarelor care o despart de beletristică, autorul a săvârșit cel puțin două greșeli care au afectat însuși fondul lucrării sale. În primul rând, el a creat un antagonism artificial între beletristică și publicistică. Autorul spune, după cum aflăm din citatul de mai sus că el refuză de această dată să întrebuințeze „ficțiunea literară” pentru că nu cumva încercarea sa să-și piardă caracterul de document al vremurilor trecute. El ne anunță că întrebuințarea „ficțiunii literare”, „ar fi fost un simplu artificiu și o evadare din sinceritate care ar fi dus la escamotări de adevăruri”. Această idee cuprinde o

eroare esențială: lucrările cu adevărat valoroase aparținând beletristicii, au intrat în patrimoniul literaturii universale, tocmai datorită faptului că ele n'au ocolit adevărul vieții, problemele esențiale ale epocii în care au fost scrise. Este suficient să amintim în această direcție părerile pe care Engels o avea despre *Comedia Umană* a lui Balzac.

Romanele istorice ale realismului socialist constituie adevărate modele de reconstituire a trecutului. Cunoscutul roman al lui Alexei Tolstoi, *Petru 7*, învie în fața noastră cu o mare vigoare artistică, epoca depărtată din viața poporului rus, dominată de figura vestitului țar. Nu lipsesc din roman nici aspectele esențiale ale relațiilor dintre clase, nici orânduirea statală a vremii, nici moravurile dominante. Așa cum nu lipsesc datele mai însemnate din perioada domniei lui Petru I, care au rămas înscrise în istoria Rusiei.

Autorul *Zilelor vieții tale*, înțelegând greșit raporturile dintre beletristică și publicistică, a crezut că înlăturând „fictiunea literară” poate să și depene amintirile așa cum au fost ele înregistrate în decursul vieții fană o soluționare a lor, fără a căuta să le ordoneze și să le dea importanța cuvenită după greutatea pe care ele au avut-o în procesul dezvoltării societății noastre. Așa se explică faptul, că paginile primului volum sunt folosite în proporție zdrobitoare pentru a reda imaginile ne semnificative din viața mahalalei în chip cu totul naturalist. Scriitorul n'a înțeles că nici beletristica și nici publicistica nu permit scriitorului să folosească numai propria experiență de viață dacă ea nu este suficient de vastă pentru a oferi cititorilor o înțelegere cu adevărat justă a epocii descrise.

Cea de a doua greșală în care a căzut autorul, datorită faptului că n'a reușit să stabilească raporturile dintre cele două metode de tratare literară, s'a manifestat prin aceea că el a părăsit uneori liniile de construcție specifice publicisticii

și le-a adoptat pe acelea ale beletristicii.

Autorul întrebuițează metodele de expunere ale publicisticii, înfățișând faptele logic discursiv, nu prin imagini literare. În primul volum însă, autorul a întrebuițat metode caracteristice beletristicii.

Totuși, în volumele 2, 3, 4, întâlnim câteva personaje construite beletristic: croitorul Mitică, țăranul Nijă, Nae Păcală, *I'A* care autorul a vrut să înfățișeze trăsăturile tipice masselor din mișcarea muncitorească a vremii.

Aceasta nu înseamnă că gândirea logică și cea artistică sunt complet o-puse. Între ele nu există bariere, ci o legătură strânsă, dat fiind faptul că amândouă au ca scop cunoașterea lumii obiective.

Cititorul poate să facă diferența între articolele lui Ilya Ehrenburg, spre exemplu, și romanele sale, între reportajele lui Boris Polevoi și lucrările de artă ale acestuia. Articolele și reportajele celor doi scriitori folosesc în esență, gândirea logică drept mijloc de exprimare a realității, oricât de des întrebuițează ei «mele din mijloacele de exprimare artistică (comparația, descrierea, metamofora, etc.). În acest sens, între activitatea publicistică și cea artistică a unui scriitor există diferență.

Publicistica, putând împrumuta unele mijloace de realizare specifice artei, rămâne în esență un mod de a prezenta realitatea în gândire logică și nu în gândire artistică, ce dă naștere imaginilor corespunzătoare.

Autorul acordă importanța necesară prezentării descompunerii claselor exploatare și ale reprezentanților ei în viața politică. Acesta este desigur un merit al său. Cu același interes însă, ar fi trebuit să scoată la iveală nobilele trăsături de caracter ale fruntașilor clasei muncitoare. Personalitatea lui Frimu apare cu totul ștearsă. El este prezent în câteva rânduri, în atitudini lipsite de semnificație. Mai multă atenție este acordată lui Ștefan Gheorghiu. Bine înfățișat este entuziasmul cu care acesta își desfășoară munca,

spiritul de sacrificiu de care este animat, îndrăzneala cu care se avântă în luptă. Ștefan Gheorghiu ne este însă greșit înfățișat numai ca agitator. Iar discursurile pe care i le pune în gură autorul, sunt de o coborită valoare politică, insistându-se mai mult asupra laturii umoristice pe care acestea o conțineau. Este neîndoielnic că figurile acestor doi fruntași ai mișcării muncitorești dinaintea primului război mondial ar fi trebuit să ocupe un rol central în amintirile lui Ion Pas. Acestea nu numai pentru bogata activitate pe care ei au desfășurat-o, înscrisă în paginile vieții muncitorești din România, ci și pentru a scoate mai bine în evidență măreția țărilor proletarietului în opoziție cu joshnicia intereselor pe care le apărau clasele exploatatoare.

Un personaj construit cu metodele de lucru ale beletristicii este croitorul Mitică. Cu excepția primului volum, el apare dealungul întregii lucrări despre care vorbim. Autorul a vrut să creeze prin Mitică un reprezentant tipic al celor ce activau în cercurile muncitorești și mai apoi în organizațiile Partidului. Personajul pare a fi învăluit de toată simpatia autorului. El apare în cele mai grele și semnificative momente trăite de scriitor. Intenția de a face din croitorul Mitică un personaj reprezentativ pentru masele muncitoare care s'au strâns în jurul partidului, este însă nereușită. Ce anume aflăm noi despre Mitică? În primul rând, că este un meseriaș fără căutare, fiindcă și face lucru de mântuială. Din această cauză, familia o duce într-o permanentă mizerie. Oamenii în mijlocul cărora trăiește nu-l respectă și la club este tratat de către tovarășii săi fie cu compătimire, fie cu ironie. În primele pagini ale volumului II, autorul îi face portretul. Aflăm astfel că, dacă te găseai împreună cu el, „nu-i ostenea gura”. Dacă-i vorbeai te asculta „atent și aproba fără să fie cazul”. Acasă, împreună cu nevasta și copiii îi pieria „graiul și bunăvoia”. Certându-se cu directorul școlii

pentru că acesta îi trimetea acasă copiii, Mitică nu se putea opri să nu facă puțină propagandă socialistă. „Profesorii căutau să-I întărite, schimbând între ei priviri cu înțeles: „Este cam trăznit croitorul dar nu-i periculos. Uite ce petec are ia pan-talon”.

Își pierdea zilele la club fără rost. Lua parte la toate ședințele fără nicio calitate. Frimu îl silea să părăsească clubul. El se reîntorcea și se pitula într'un colț pentru a nu fi observat. Din pricină că era un cărpaciu, atunci când făcea propagandă prin atelier, „lucrătorii îl cam luau în răspar”. Din însuși portretul autorului apare limpede faptul că Mitică nu poate reprezenta elementele înaintate ale clasei muncitoare, care acționează în chip conștient pentru schimbarea orânduirii sociale nedrepte. El apare chircit sufletește cu un strâmt orizont de gândire, rupt în fond de realitățile vieții, plutind într'o lume de visare seacă. 3Par caracteristice în această privință speranțele pe care le nutrește el la un moment dat: un câștig la loterie care să-i permită să citească și să și întrerupă munca până ce nu va mai trebui „să muncească pentru burjuii”. Mitică nu poate fi reprezentativ pentru zecile de mii de greviști din acea vreme, pentru muncitorii din Galați cari și-au vărsat sângele în apărarea păcii, pentru sutele de mii de participanți la greva generală.

Un alt personaj, pe care autorul l-a vrut reprezentativ, de data asta pentru țărănime, este Niță Petru. Îl cunoaștem mai bine din timpul când, soldat fiind, a luat parte la primul război mondial. Mai precis, în zilele când, rupt de unitatea sa, ce se retrăsese în Moldova, hotărăște să se întorcă acasă. Venit printre ai săi, după puțină vreme, fără nicio justificare, pornește la drum pentru a trece linia frontului. Evitând patrulele nemțești din teritoriul ocupat, reușește să treacă liniile dușmane și să ajungă în Moldova. Aici nimeni nu-și poate da seama pentru ce a venit. La unitate, cei

mai mulți dintre ofițeri sunt îndemnați să creadă că e vorba de un spion. Comandantul regimentului, fără motiv om de treabă, îl scapă de pușcărie. La un atac, când toți cei ce făceau parte din baterie fug, el rămâne lângă obuziere. Pentru aceasta este decorat. Niță Petre nu știe însă de ce. Asemenea întâmplări te fac să vezi în țăranul Niță un om purtat de vânturi care nu gândește mai deloc despre viața ce-l înconjoară. De aceea adevărata lui la mișcarea socialistă pare nejustificată.

Acestea sunt cele două personaje principale care reprezintă masa membrilor mișcării muncitorești din acea vreme.

Intr'unul din volume, întâlnim chipul unui veșnic participant la întrunirile muncitorești: Nae Păcală. Acesta este înfățișat ca un om puțin țicnit pe care însă autorul îl vrea un credincios idealurilor clasei muncitoare.

Este neîndoelnic justă tendința autorului de a căuta să țină seama de nivelul general al clasei muncitoare din acea vreme, în prezentarea militanților socialiști. El trebuie să ni-i arate în așa fel încât să-i putem deosebi de membrii partidului de tip nou cari muncesc și luptă având deplină claritate asupra mijloacelor și scopul pe care trebuie să-l atingă.

Cele câteva personaje de care am vorbit mai sus însă sunt atât de depărtate chiar și de nivelul unui simplu grevist, încât ele ne dau o imagine grav deformată a întregii mișcări muncitorești din acea vreme, aruncă o lumină defavorabilă asupra înaintașilor noștri cari au ridicat cu cinste steagul socialismului în România.

Ceeace scade valoarea personajilor despre care am vorbit sunt și sentimentele de romantism cu care autorul învăluie unii dintre oamenii și faptele cuprinse în Zilele vieții *tale*. romantism ce-l duce deasemeni uneori pe căile unor greșeli ideologice. Găsim spre exemplu amintită existența lui Moșoiu, unul din reprezentanții anarhismului în țara noastră.

Scriitorul amintește de acest lucru fără a lua o poziție categorică împotriva acestui curent de origine mic-burgheză strecurat în mișcarea muncitorească. Mai mult decât atât însă, Moșoiu este înfățișat cu foarte multă căldură. El ne apare ca un om desprins de nimicurile vieții, plin de dragoste față de semenii săi. Moșoiu nu-și încuie niciodată ușa odăii în care locuiește. Iar dacă i se fură paltonul din camera descuiată, autorul ne spune că el nu se supăra pe nimeni. „Mai e până la iarnă. Acum paltonul ocupă iară folos un loc în încăperea”. Trăsăturile acestea „venerabile” cu care este împodobit anarhismul Moșoiu sunt cu totul false. Ceeace a caracterizat anarhismul era disprețul total față de oameni. Prezentându-i-se astfel pe Moșoiu, cititorul neinformați, poate presupune că anarhismul este un curent deosebit de înaintat, care, din păcate, nu poate fi încă aplicat în viața oamenilor din epoca noastră.

Cam în același fel ne este înfățișat și fostul prefect de poliție Sturza. În opoziție cu succesorul său Corbescu, despre care am amintit în cronică de față, el are o atitudine cu totul amicală față de muncitori. Ii „plac” mai ales manifestațiile și grevele pe care le făceau aceștia. Și când, într'o asemenea ocazie, se întâmplă să primească câțiva pumni între coaste, se bucură din adâncul sufletului. E inutil să mai spunem că asemenea reprezentanți ai aparatului de represiune burghezo-moșieresc n'au fost până acuma înălțimi de către greviști și demonstrații.

Lipsurile semnalate întunecă valoarea cărții și dăunează intențiilor autorului de a ne oferi o imagine cât mai fidelă a mișcării muncitorești din țara noastră dela începutul secolului al 20-lea și până după sfârșitul primului război mondial. Zilele vieții *tale* însă, constituie un început pe calea introducerii în literatură a acelei perioade din viața țării noastre în care clasa muncitoare devenise singurul factor de progres al societății. Calitățile cărții lui Ion Pas, ca și greșelile autorului, pot

constitui surse bogate de învățătură pentru scriitorii dornici să se apropie de această vastă și fecundă temă.

Problema justei prezentări a unei asemenea epoci este, în primul rând, aceea a selecționării elementelor esențiale ale vieții, a descoperirii și înfățișării a ceea ce este nou în dezvoltarea societății, chiar dacă noul nu este încă destul de puternic pentru a mătura putregaiul vechei orânduiri de pe scena istoriei.

Calea către înțelegerea acestor fenomene este în primul rând aceea a însușirii temeinice a științei marxist-leniniste. Ea singură este în stare să dea scriitorilor baza necesară investigării epocii pe care doresc s'o cerceteze.

Scriitorul are astăzi cele mai largi posibilități de a studia cu atenție viața, de a lua parte la lupta pe care clasa muncitoare o poartă pentru construirea socialismului. Cunoscând temeinic viața de astăzi a oamenilor muncii, activitatea ce o desfășoară în slujba progresului, trăsăturile caracteristice ale celei mai bune elemente aparținând clasei muncitoare, scriitorul poate fi în stare să reclină trecutul. Știința marxist-leninistă, împletită cu cunoașterea datelor vieții de astăzi, oferă scriitorului puțința înțelegerii trecutului, a oamenilor și faptelor din trecut, care sunt strâns legate de ceea ce se întâmplă astăzi, și de ceea ce se va desfășura în viitor. A treia sursă, fără a fi ultima, ce stă la îndemâna scriitorilor dornici să prezinte epoca dezvoltării mișcării muncitorești în România, sunt documentele istorice de pe care, alungând praful vremii, el poate reinvia, cu aju-

torul fanteziei sale creatoare, oamenii și evenimentele perioadei respective.

Ferindu-se de pericolele unei înfățișări netipice, evitând naturalismul în descrierea evenimentelor și oamenilor epocii respective, scriitorii își vor putea aduce și în felul acesta contribuția la făurirea noii lumi.

Literatura sovietică ne dă nenumărate modele ale aplicării metodei realismului socialist în zugrăvirea trecutului. În ultimii ani ea a dat încă un roman de mare valoare. Este vorba de opera scriitorului C. Fedin din care în românește a apărut volumului întâi cu titlul *Primele bucurii*. Fedin înfățișează aci un vast tablou al anilor de după revoluția burghezo-democratică din 1905 în centrul căreia, se găsesc comuniștii. În această parte a operei scriitorului, apar bine conturate chipurile a doi comuniști. Prin forța ideilor pe care le reprezintă, ei fac însă să se sguđuie întreaga viață aparent liniștită a protipendadei din orașul în care trăiesc și lucrează; obligă pe reprezentanții aparatului de Stat să scoată sabia din teacă, silesc intelectualitatea târgușorului să-și părăsească tabieturile și să-și scruteze conștiința. Constantin Fedin a înfățișat astfel rolul și însemnătatea clasei muncitoare, forța revoluționară a ideilor de care ea este animată și inevitabilitatea triumfului acestora, chiar dacă în perioada aceea ele nu deveniseră încă dominante.

Abordând epoca corespunzătoare din istoria țării noastre, scriitorii noștri nu pot decât să-și dorească a păși pe acelaș drum.

OMUL SI NATURA IN POEZIA LUI MIHU DRAGOMIR

Dacă am răsfoi multe din volumele poezilor tineri, apărute în ultimii ani, am observa că puține dintre ele cuprind versuri care cântă natura țării noastre. Este oare natura o temă minoră? Este oare justificată teama de peisaj în poezie?

Criticul sovietic de artă P. Sisoev, în studiul său: *Lupta pentru realismul socialist în arta plastică sovietică* spune limpede: „*Avem nevoie de peisagii hune, care să desvăluie adânc bogăția poetică a naturii noastre, avem nevoie de peisagiu! liric și epic, care să desvăluie noua configurație a naturii, transformată, - de mâinile omului sovietic, (subl. ns.)*

Cu alte cuvinte, peisagiile care prind în culoare — ori vers — frumusețile și bogățiile țării, care mărturisesc despre lupta și strădaniile oamenilor muncii, despre noua lor conștiință și atitudine față de muncă și natură, trezesc în noi dragostea de patrie, afirmă și sporesc încrederea în puterea noastră creatoare.

Deci peisagiul poate fi una din temele poeziei, iar teama de a descrie natura nu ține de tematica ce o oferă, ci mai curând de o greșită înțelegere a ei, de urmele unei viziuni false asupra lumii, a omului și a naturii. E vorba de concepția idealistă care privește natura în sine, ruptă de realitatea socială, de lupta de clasă pe care a desfășurat-o și o des-

fășoară cu perseverență poporul muncitor. Aceasta a fost atitudinea caracteristică scriitorilor fostelor clase dominante, care predicau izolarea în pădure, pe țărmul apelor, contemplarea oarbă, și care găseau în fata măreției munților ori a mării, un prilej de deplângere a inferiorității omului, sau de extaz panteistic ori mistic.

Această poziție a fost combătută de scriitorii care, militând pentru libertatea poporului, priveau și natura ca pe un aliat în lupta împotriva asupritorilor. În locul unei zugrăviri denaturate ori unilaterale a peisajului, versurile poezilor anonimi populari, ca și acelea ale lui Gr. Alecsandrescu, Eminescu, Coșbuc, A. Toma, Mihai Beniuc, au surprins în natură ceea ce este esențial. Departe de a înstrăina poezia peisagiului de frământările sociale, de a face dintr'însa un narcotic al avânturilor populare, menit să strecoare îndoiala asupra capacității omului de a-și schimba soarta, poezii progresiști arătau „râul, ramul” ca prieteni ai poporului asuprit luptând pentru libertate împotriva năvălitorilor otomani (Eminescu); munții ca tovarăși de răscoală ai iobagilor (Beniuc), inspirând astfel luptătorilor mai multă tărie și mai multă încredere în forțele lor.

Deci poezia care leagă piscurile și

apele, pădurile și câmpiile țării noastre de viața clasei muncitoare, de lupta ei pentru a se elibera și a smulge avuțiile naturale din mâinile exploataților, spre a le valorifica în folosul oamenilor muncii, oferă imaginea reală a peisagiului, și poate fi în lupta poporului, o armă necesară și prețioasă.

.

În epoca construirii comunismului pe o șesime din glob, în Uniunea Sovietică, „condițiile de viață înconjurătoare care i-au dominat până acum pe *oameni trec* acum sub dominația și controlul oamenilor, care devin în sfârșit, pentru prima oară, stăpâni* conștienți și adevărați ai naturii, pentru că și în măsura în care deven stăpâni proprii lor vieți sociale”. (Engels, *Anti-Dühring*, ed. P. C. R., pag. 419). Deci acolo unde s'a consolidat o orînduire liberă, superioară tuturor celorlalte, oamenii pot face saltul „din imperiul necesității în imperiul libertății” de care vorbea tot Engels. Popoarele Uniunii Sovietice, care au nimic de mult clasele asupritoare și înfăptuiesc astăzi comunismul, își pot dedica o bună parte din forjele lor, transformării pe scară mare a naturii. Natura începe să devină din domitoare, dominată, din rebelă, un obiect supus acțiunii revoluționare a omului, pe baza unui plan vast de transformare, un izvor de bună-stare pentru cei ce muncesc. În Uniunea Sovietică, deserturi au fost preschimbate în grădini, stepile sunt împădurite; peisajul rural s'a transformat în urma colectivizării pământurilor, a mecanizării agriculturii, a electrificării satelor, etc.; în peisajul urban, în locul mahalalelor, se ridică azi vaste cartiere muncitorești, iar în centrul orașelor se întind „zonele verzi” cu minunatele parcuri de odihnă. Omul sovietic construiește în zilele noastre o „a doua natură” — cum spune Gorchi.

Firește, noi ne aflăm abia la începutul drumului. Poporul muncitor, condus de Partidul clasei muncitoare, desfășoară o

luptă crâncenă pentru distrugerea bazelor exploatații și pentru făurirea temelilor socialismului. Nu există clipă ori colț de pământ în care încleștarea să nu se îndârjească pe zi ce trece.

Și odată cu loviturile date exploataților, poporul își construiește o viață nouă, și începe să valorifice în folosul său avuțiile smulse din mâna stăpânilor de ieri inclusiv bogata natură a țării noastre. Opera de transformare a naturii, prin vastele lucrări inițiate de Partid și de guvern (ca de exemplu Canalul Dunărea—Marea Neagră) va aduce după sine o ridicare a nivelului de trai al poporului, deci o întărire a puterii sale.

întreprinderile care ar fi apărut fabuloase în trecut, și care se pot realiza astăzi tocmai fiindcă poporul muncitor se află la cârma statului, se înfăptuiesc sub semnul luptei de clasă. Cuvintele „Noi construim fără burghezie și împotriva burgheziei” sunt o realitate. Fiecare construcție, uzină ori șosea nouă, iecaremină deschisă ori baltă asanată, sunt tot atâtea cărămizi la clădirea orândurii socialiste, și tot atâtea lovituri date dușmanului de clasă.

.

Care este, în condițiile actuale din țara noastră, aportul și rolul poeziei peisajului? Poezia naturii nu se va mulțumi să consemneze modificările privilegiului, ci va oglindi într'însa lupta și strădaniile oamenilor muncii. Iar dacă noi ne aflăm abia în primii ani de edificare a noii orânduri liberate de exploatare, — concepția, marxist-leninistă asupra lumii și vasta, experiență sovietică ne îngăduie să anticipăm viitorul. Poeții înarmați cu această concepție și cu metoda realismului socialist, vor descifra în peisajul prezent atât semnele suferințelor și luptei trecute a poporului, cât și germele viitorului care se dezvoltă prin necurmata luptă între clase.

Aducându-ne în fața ochilor privilegiștea: dinamică a unei naturi însuflețite de oamenii muncii, făcându-ne să iubim îrt

peisajul de azi, înfățișarea de mâine a patriei socialiste, poezii întăresc și mobilizează forțele oamenilor muncii în lupta pentru construirea socialismului și împotriva dușmanilor lor de clasă.

Din acest punct de vedere, Prima șarjă a lui Miha Dragomir, apărută în Editura pentru Literatură și Artă, constituie o contribuție de valoare. Ceeace izbește dela prima lectură este unitatea volumului. Poeziile tind să zugrăvească lupta pentru construirea socialismului, oglindită în conștiința omului și în peisajul țării noastre.

Pentru a urmări dela un capăt la altul desfășurarea acestei lupte, poetul întreprinde o adevărată călătorie; pornind din orașul său natal, — „orașul cu salcâmi”, el înconjoară balta și „spinările de gresie stearpă” ale Dobrogei, cântând inaugurarea șantierului Dunărea—Marea Neagră, străbate în lung și în lat Bărăganul, în a cărui humă au pătruns mașinile și tractoarele, și se cațără pe munții asupra cărora „s'au năpusit sute de mâini” spre „a-i smulge faine binefăcătoare”. Cutreerând această hartă poetică a țării, Miha Dragomir nu caută numai să zugrăvească ci să și înflăcăreze eroismul poporului muncitor în lupta sa cu dușmanul de clasă și cu natura pe care vrea s'o supună.

Să reconstituim deci traseul poetului, și să verificăm în ce măsură izbutește poezia lui să „reproducă veridic *lealitatea*”, și să stimuleze avântul creator al constructorilor socialismului.

Să pornim deci din orașul său natal. Departate de poet gândul idealizării leagănelui copilăriei sau, dimpotrivă, sentimentul plictisului, al „spleenului” provincial. Lui Miha Dragomir îi sunt depotrivă de străine poziția unui St. O. Iosif ori a lui Bacovia. Dacă el evocă bătrânul oraș, o face de pe o poziție critică, insistând asupra antagonismului specific burghez, dintre centru și periferie, dând în vileag atmosfera de înfumurare

și putreziciune elegantă ce a dăinuit atâtea vreme pe străzile aristocrate. In versurile:

„Au zornăit cupeuri lăcuite,
pe sub arțari de-aramă, foșnitori,
pavajele vibrau de serenade
și forfota bătailor cu flori”,

ni se perindă în fața ochilor scene scurte dar pilduitoare, Miha Dragomir atacă, ordată cu plăgile regimului bazat pe exploatare, și pe trubadurii acestui regim, pe simboliztii care au falsificat panorama străzilor, estetizând tristețea și sărăcia „pitorească” a acesteia, măgulind vanitatea luxoasă a aristocrației și marii burghezii, răsfațând vilele, echipajele și tot ce constituia cadrul excentric de viață al foștilor stăpâni. Poetul ironizează pe cântăreții epocii de aur (1900) a coaliției burghezo-moșierești, folosind o armă subtilă: parodierea felului de a gândi și a vorbi al simboliztilor:

„Cetate cu salcâmi și paludisme,
de-un secol pitorescul pelagros
teza gătuît estetic ca'ntr'un clește,
și te-a 'necat în prat, romanțios”.

Miha Dragomir își dă seama că apăsarea întunecată a trecutului poate fi măsurată mai exact în toată amploarea ravagiilor ei, tocmai acum când clasa muncitoare dă lupta pentru construirea unei orânduiri descătuseate de exploatare. Orașul, pe pietrele căruia răsună astăzi pașii semeți ai muncitorilor liberi, îi apare ca un alt Pompei, — așezarea de altădată a patricienilor romani, — desgropat de sub stratul gros al lavei:

„In ce Pompei străvechi, sub lava rece,
cristalizați am stat un ev rigid?”

Inerția și ostilitatea față de orice idee constructivă, trăsături specifice descompunerii capitalismului sunt denunțate de Miha Dragomir oriunde le-a întâlnit. Retrăind tabloul năpădit de buruienile mizeriei și ale murdăriei Periferiei în care și-a petrecut copilăria, poetul se crispează de amărăciune și desgust:

„pereții scorjiți de ani-șopârle,
maidanul cu gunoaietele perechi,
surpat pe putrezi mlașfine și gârle”.

*„Aici dulmea orașul tot, bolnav,
în zdrențele de suflet și de haine,
și câinii hăuiau solemn și grav
în gropile cu praf, microbi și taine”.*

Generații de poeți decadenti s'au complăcut în elogierea paxaginei, a destărmării orașelor. Mihai Dragomir scormonește uritul pe de o parte pentru a acuza pe adevărații vinovați – fostele clase exploatatoare, – de existența lui, și pe de alta, pentru a evidenția mai plastic frumusețea prezentului, adică momentul când

*„Se prăvălesc ziduri, cariate poetic,
hurducăie roabele cu moloz,
lucrătorii adulmecă fiecare cotitură,
cântecele se revarsă ca dintr'un siloz”,*

în orașul care nu mai e „cuib de păsări răpitoare”, ci „șiup svăcnind al celor ce muncesc”. El găsește în confruntarea dintre eri și azi un și mai puternic îndemn de a lupta împotriva trecutului și de a clădi o nouă viață:

*„Urnifi, tovarăși, jalea din oraș,
aduceți bârne, tescuiți ciment,
în bălăria râncedă – cosași –
ne'mpinge valul marelui prezent.*

*In ochi și'n punni noi ridicăm o armă
din care astre noi în zile cresc, –
și'n curba târnăcopului ce sfarmă
arcadele de mâine se zăresc”.*

Indreptându-ne împreună cu poetul înspre Canalul Dunărea–Marea Neagră, ajungem la una dintre cele mai viguroase mărturii de acuzare a fostelor clase dominante: Dobrogea, Peisagiul searbăd dobrogean înmărmurește pe poet, care recunoaște în acest focar de boli, arșiță și lipsuri, o fotografie mărită a regimului oligarhic. În Dobrogea, unde

*„Pe Cara-Su colindă malariei,
fântării bâzâie ca un simun,
galbene smârcuri în arii
sub arșiță coclesc, de săpun”,*

s'a întipărit mai adânc ca în orice altă parte, nepăsarea bogătașilor față de tru-

ditori, față de „păstorul dobrogean”, de „iobagii clisoși” și de pescarii „care gâfăie sub ramele grele”, Mihai Dragomir deplânge situația de cenușăreasă rezervată Dobrogei între toate provinciile țării.

În schimb, prin aceeași Dobroge se scurgea averea țării către apusul colonialist; din Constanța plecând vapoare cu grâne și petrol spre occident.

Poetul face să vibreze în noi ura împotriva vânzătorilor care, cu surâs comercial, încărcău produsele muncii poporului pe corăbiile imperialiștilor străini, hrăpăreți ca „un cârd de ciori”;

*„Pesfe pod treceau vagoane capitonate,
și legănau samsari curtenitori,
șlepurile curgeau mai departe,
la Constanța le-aștepta cârdul de ciori.*

*O dunăre, două, de grâne, de petrol,
păduri trecute prin fierăstraie,
țării întregi îi dădeau ocol
să se îndese'n vapor ca'n pâstaie”.*

Cercetând peisajul, Mihai Dragomir nu face din Dobrogea, ca ațâți poeți și pictori în trecut, un vad al pitorescului tătar, cu geamii și legende păgâne. El caută în decorul prăfos, mișcarea umană, chiar dacă aceasta este mai puțin vie în regiunea socotită odinioară Sahara țării. Poetul, doritor să reliefeze omul și în genere lumea însuflețită, amintește de cadrul geografic numai în măsura în care particularitățile lui accentuează grelele condiții de trai, în care se zvârcolea populația muncitoare.

În Dobrogea, care era, în regimul de asuprire, un teritoriu de surghiun ori, mai degrabă, un pământ exploatat ca o colonie doar în punctele lui rentabile, localnicii îndurau îndoitul jug al exploatatorilor și al climatului. De aci imaginea ei dezolată :

*„Dobroge cu tâmplele crăpate
de veacuri crivățul doar fe-a ăraf.
Coline triste, sate resfirate,
pomi chinuiți în aerul sărat.*

*larba-i miiaj pentru păstorul dobrogean,
pescarul gălâie la ramele grele,
luna rece plutește, feligean,
pe coclaurii provinciei rele".*

Numai marea, udând țărmul sărat și
respirând din timp în timp o boare ră-
coroasă, aducea omului o alinare ma-
ternă:

*„Pa]mele valurilor sfios au mângâiat
patul întins de granit,
strigătul oamenilor cu al pescărușilor
amestecat
în cântece de jale a rodit".*

După cum Mihu Dragomir n'a parcurs
Dobrogea ca un simplu turist fascinat
de culoarea locală, tot astfel, colindând
Bărăganul – vestitul grănar al țării –
el a încercat să descifreze pe câmp, sem-
nele activității omului muncitor și ale is-
toriei sale. Descrierea locuitorilor Bără-
ganului pare la prima vedere dificilă.
Deoarece tipul de exploatare agricolă
predominant era acela extensiv, caracte-
ristic regimului latifundiar, gospodăriile
țărânești se înșiră încă și azi la distanțe
mari unele de altele. De aci impresia de
monotonie a câmpului pe care omul se
ivește rar. În acest caz, un ochiu su-
perficial ar putea ignora existența omu-
lui, dedicându-se picturii peisajului ca
atare, așa cum s'a întâmplat cu unii
semănătoriști, sau cu un Ion Pillat de
exemplu.

Dar Mihu Dragomir în poezie (alături
de Zaharia Stancu și Petru Dumitriu în
proză), încetățenește o imagine realistă a
Bărăganului. Privirea sa, rotindu-se peste
șesul muntean, nu se lasă ispitită de ur-
mele dropiilor, ca odinioară Odobescu, ci
se oprește la mărturiile suferințelor îndur-
urate de țăranii muncitori. Poetul a în-
țeles deci că, în descrierea naturii, esen-
țialul nu constă în reproducerea speci-
ficului geografic, ci în prezentarea rapor-
turilor dintre oameni și natură raporturi
determinate de poziția lor de clasă.

Căci țăranul „muncitor nu putea privi cu
ochii asupritorului nici răsăritul, nici apu-

sul soarelui. El înregistra impresiile
comunicate de realitate deosebit de îm-
pilatorul său. În timp ce peisajul mănos
il odihnea și desfăta pe moșier, acelaș
peisaj îndurera pe cel ce îl muncea
fără folos pentru el și ai lui; dar îi și
îndârjea hotărârea de a deveni prin luptă
stăpânul frumuseților și bogățiilor pământului.

Atitudinea poezilor față de frumosul
natural, era deci dictată de clasa ai cărei
exponenți erau. Poezii conacelor vedeau
numai splendoarea și abundența naturii, nu
și chinul oamenilor muncii. Mihu Dragomir,
înfățișând acelaș peisaj, nu putea ră-
mâne senin, întâlnind pălmașii care au
pătimit veacuri în șir în bordee, fără să
se fi putut îndestula nici cu rodnicia pământului,
nici cu frumusețea priveliștii,
deoarece rodul trudei lor era îndesat în
hambarele boierilor ori apuca aceeași
cale a Apusului:

*„Ji-au țesut întinsul mănos
cu mii de hotare,
sub pleoapele noastre de chin
te-au scurs în vapoare".*

Unele versuri răsună ca un elegiac cân-
tec de leagăn pentru Bărăgan:

*„Bărăgan, cântat de osiile carelor
și behăitul oilor figăi,
ți-ai copt în nisipuri solare
rânile anilor răi.*

*„Bărăgan, covată de pâine
fe-am udat, cu ochii tănjinđ,
cât se răsuceau șerprii și dihorii,
mijeau în dungi de cretă norii,
departe plutind".*

Dar Bărăganul își schimbă azi fizio-
nomia. Colectivizarea, în cursul ei tot
mai accelerat, șterge haturile și atrage
cu sine mecanizarea producției agricole.
Pentru a face față nevoilor agriculturii
socialiste, fabricarea tractoarelor a fost
accelerată, S.M.T.-urile au fost înmulțite.
Mihu Dragomir se oprește tocmai asupra
momentului în care mașinile moderne au
început să răstoarne brazdele, și odată

cu ☉le să sfășie vâlul cernit al sărăciei:
*„Tractoare grele, treceți ca ploile fecunde,
 sîrîvîți trecutul negru sub pasul vostru dur,
 nu numai în pămînturi cuțitul vă pătrunde,
 ci taiе'n viața noastră un luminos contur”.*

Departate de a sluși peisajul, așa cum regretau minciноșii iubitori ai naturii „virgine” și „țărănimii patriarhale”, mașinile scapă omul muncii de osteneala aratului cu plugul, și pun în valoare fertilitatea pămîntului pe care

*...„nu de mult sudoarea se aduna cu anii,
 pentr-un mînzat de muncă, sau un jumcan
 stingher \”*

Comparația, foarte dezvoltată, între tractoare și hergheliile de cai năzdrăvani, arată că tehnica aprinde fantezia poetică și înlesnește în acelaș timp familiarizarea țaranului cu uneltele industriale. Lucrând pămîntul cu tractorul, țaranul începe să vadă împlinite vechile basme, locul cailor năzdrăvani, ocupându-1 azi tractoarele :

*„Ce herghelii de flăcări s'au revărsat din
 țarcuri !
 Se zguduie văzduhul sub tropotitul lor.
 Zăbaleles de tunet, copitele de arcuri,
 și goana răscolește ogor după ogor.*

*Iar călăreții saltă, adulmecând pogoane,
 sirepe de jăratec sparg dămburi vechi de
 lut,
 cu viiforu'n boturi, aleargă năzdrăvane,
 trecând un aer sprinten în satul renăscut”.*

Versurile răsună puternic: recent din uzinele noastre, a ieșit tractorul nr. 4000 și „hergheliile” de fier gonesc pe ogoarele colective, ca și pe acelea ale țaranilor întovărășiți. Totodată, tractoarele sunt pentru ppet un fel de crainici ai viitorului, care vestesc înmulțirea și dezvoltarea gospodăriilor agricole colective.

*„Ca pleoapele deschise spre zori
 privesc gospodării colective
 Și tractoarele peste întinsul mînos
 duduie noile misive”.*

Schițând Bărăganul în perspectivă, Mihu

Dragomir îl slăvește ca- pe un simbol al belșugului socialist:

*„Bărăgan, albie de legănat pruncii,
 plămada neagră răsuflă ușor
 sub streășină zării,
 vei fi mare, întreg și fecund,
 uger al țării”.*

Cu aceste imagini luminoase, pășim în plină actualitate și, ceea ce este caracteristic volumului *Prima șarjă*, în conturarea îndrăzneță ai zilei de mâine.

După cum am văzut mai sus, prima parte a poeziilor *Caxa-Su* și *Cărămizile*, care alcătuiesc ciclul *Dunărea-Marea Neagră*, era învăluită de norii cenușii ai trecutului. În cea de-a doua jumătate a ciclului culorile sunt cu totul opuse: în peisajul neguros năvălesc bucuria și speranță. Aci dăm peste unele din cele mai vibrante versuri ale poetului. Mihu Dragomir distinge în cele dintâi schele ale șantierului *Dunărea-Marea Neagră*, profilul svelt al unei Dobroge renovate, încadrându-1 într'un fel de grafic al viitorului. Cu alte cuvinte, el percepe noul și-i cultivă cu dragoste, când acesta e încă fraged, fiind încredințat că mugurele va crește triumfător.

*„E aceeași Sahara pe hartă,
 încă nimic nu-i schimbat,
 dar văzul minții solul îl deșartă,
 elicele canalul nou îl sbat”.*

Această convingere dă aripi pasărei măiestre care este visul, „văzul minții” cum îi spune poetul. Avântatele tablouri în care pier cătunele oropsite și se ridică fabrici, orașe, pentru lumea „muncitoare”, unde *yiiirele groase or răspândi lumina*, și vor mișuna „*furnicare de brațe sârguincioase*”, determină omul să-și desfășoare fără precupețire energia, să devină un neobosit pionier pe drumul „prezentului” care „saltă dârz către viitor”: „*Pornește vis, prin Dobrogea 'nsetaia!* Scurtăm din ani și trecem ^peste spații. Să cânte schela, puntea încercată. Să cânte mlădioase irigații.”

u .

16'

Poetul ațâță astfel „capacitatea de a visa a omului”; capacitate cu ajutorul căreia omul... poate „să o ia înainte realității și să contemple într'un tablou unitar și terminat tocmai acea creație care abia începe să se orânduiască sub mâinile sale” (vezi ^Lenin despre literatură”, pag. 164).

La accentuarea celor două direcții fundamentale ale poeziei lui Mișu Dragomir, — dragostea pentru natura transformată de om și puterea omului de a plămădi viitorul concurează și poeziile Muntele și Balta. Aceasta din urmă întregeste noua hartă a câmpiei dunărene, pe care poetul a desenat-o „cu văzul minții”.

•Balta a fost deseori vizitată de scriitorii noștri. Mișu Dragomir însă, rupe „vraja” tradițională a smârcurilor. Amestecul in-form de animale, plante și materie stătută •care alcătuește balta, deștepta în scriitorul care o contempla pasiv, o atracție și repulsie totodată, amorțindu-i simțurile. Mișu Dragomir prețuește însă regiunea bălților cu o altă unitate de măsură ca pe o sursă de avuție pentru poporul muncitor. El servește în felul acesta unul din obiectivele planului de Stat, care recomandă descoperirea și prelucrarea bogățiilor fiecărui petec de pământ.

„Pontoane noi pe țărmuri s'or ivi.
Sirene lungi vor împleți văzduhul,
nu foamna'n limbi de flăcări va cosi,
ci fabrici de hârtie-or smulge stuhul”.

Din aceste proiecte minunate, de asanare și de industrializare a mlaștinilor, Mișu Dragomir face încă un simbol al cuceririi naturii în zonele ei „inabordabile”. Frământarea metodică a constructorului care realizează sarcina industrializării bălților, apare cu atât mai impunătoare, cu cât ea se aplică unui obiect ce a concretizat până acum ideea însăși de stagnare:

„Se-afundă peștii, molcomi, la iernat,
sticlesc, sub luna toamnei, reci privaturi,
dar undeva creioanele se sbat
să rânduiască forfota din valuri.

încet se coace pianul de asalt,
compasul pipăie terenuri joase.
Da, vom atinge malul celălalt,
trecând biruitori peste atlase”.

Înlăturând nămolul depus din cele mai îndepărtate epoci, pe fundul bălților, omul construcției socialiste își măsoară forțele cu acelea ale geologicului:

„Scurmând nămolul greu, tentacular,
curând vor scotoci dragele dârze,
se vor alinia la stăvilor
întinderi mlăștinoase și ursuze”.

Asupra Băltii se cade să mai zăbovim și din altă pricină: ea este caracteristică pentru pasta groasă și abundentă în tonuri și nuanțe a lui Mișu Dragomir. Și dacă am vorbit despre concepția realistă a naturii, populată și transformată de om, trebuie să insistăm și asupra imaginilor în care ea este formulată. În poezia decadentă, natura era zugrăvită în imagini care îi îngreunau cunoașterea, fiind reprezentată prin ciocnirea dușmănoasă a stihilor sau prin mijlocirea unui vocabular mitologic sau livresc. Ori ceea ce este specific imaginilor lui Mișu Dragomir, este nuanța lor de prospețime, legată de viața concretă. El nu se complăce, pierzându-se în „sălbăticia” și „somnul secular al bălții”; în poezia Văi nătoare îl vedem comparând „grămezile de pește care tresaltă între odgoane” cu „o Dunăre” care „se sbafe vânjoasă în văzduh”. Balta „coclită între șesuri de calcar și zvonul Bărăganului de humă”, o străbatem împreună cu „pescarii bătrâni cu lotca după pește”, printre „pădurile de trestii ascuțite în vânt”. Apoi îl simțim pe poet păntăș la pregătirea zilei de mâine alături de „creioanele care se zbat” spre „a rânduî forfota din valuri”.

Balta confirmă deci calitățile caracteristice ale poeziei lui Mișu Dragomir dar în același timp ea poartă amprenta unei deficiențe împotriva căreia poetul mai are de luptat. El se oprește tocmai acolo unde ar fi trebuit să continue. „Condeiele

.care se *sbat*" figurează munca de planificare a industrializării bălții, dar oamenii muncii nu pot fi zugrăviți destul de viu prin simboluri.

Și cu această observație, deschidem discuția asupra rămășițelor „vechi” care persistă încă în poezia mustind de elemente noi, a lui Miha Dragomir.

Mai toate versurile care opun peisajul de ieri celui de mâine, se încheie cu afirmația apăsătoare că durarea viitorului este opera oamenilor muncii. „Noi despăcim un drum spre socialism”; „Ci taie'n viața noastră nouă contur”; „Noi pregătim uleiul ascuțit”, etc. Judecând chiar numai după frecvența acestui pronume angajant, este clar că poetul știe că tot ceea ce cântă este zămislit de oamenii muncii.

Este însă îndestulătoare această parafă pe care o aplică Miha Dragomir, în nume colectiv, pe actele eroice de transformare a naturii? Apare omul muncii ca factor motor al luptei pentru construirea unei noi societăți socialiste?

În cursul analizei am remarcat strădania poetului de a centra tabloul naturii în jurul oamenilor muncii. Și din acest punct de vedere, am subliniat că *Prima șarjă* rupe în tânăra noastră literatură tradiția descriptivă și încremenită a peisajului. Totuși nu putem spune că pe fondul agitat și viu al naturii în prefacere, personalitatea omului nou se conturează în toată însemnătatea și măreția ei revoluționară.

Miha Dragomir a consemnat în primul rând progresul tehnic și material al noii orânduiri, aportul socialismului la încadrarea regiunilor vitregite de regimurile trecute, în dezvoltarea generală a patriei noastre și chipul în oare natura începe să devină o altă natură; el s'a preocupat însă abia în al doilea rând de lupta însăși a oamenilor muncii pentru făurirea socialismului, de portretul omului nou. Noi vedem deci mai curând — și încă parțial — ceea ce a ieșit din mâna muncitorilor, nu și felul în care aceștia acționează și cu

atât mai puțin frământările legate nemijlocit de faptele lor. Chiar în cele mai isbutite versuri, pulsația caldă a sufletului omenesc este abia sugerată.

Astfel în *CarazSu*, poetul cântă „viitoarea schelă, puntea încărcată”, „măldioasele irigații” și zărește în viitor „moarile ce se vor ridica din pământul tânăr”, „irigatoriile vaste, lângă mal”, el aude șuierul „sirenelor fără număr în du-te viao harnic pe canal”; dar muncitorii * de pe șantierul de astăzi ca și cei din Dobrogea mănoasă de mâine sunt pomeniți laolaltă, amorf:

„De pe câmpia nouă tractoriștii
salutul lor de marnă și ulei
să-1 chiuie vânos spre mașiniștii
ce-or duce motoarele la chei”.

ceea ce firește nu ne îngăduie să ne prezentăm patosul lor transformator, să surprindem licărirea noii conștiințe socialiste și emoțiile proprii unor dominatori ai naturii și ziditori ai socialismului.

Copiii acestor oameni, care până acum „n'au răs niciodată în smârcuri verzi și bălării țepoase” cresc ca „mii de flămuri mușchiuloase”. Imaginea lor morală este covârșită de aceea fizică, care la rândul ei, rămâne vagă, parcă poetul ar zări copiii dela o mare distanță.

În S. M. T. uruitul tractoarelor asurzeste bătaia inimii tractoristului. În Muntele împietrit până acum „sub coama de păduri”, muncitorii sunt reprezentați tot la un mod simbolic, unilateral și aproape naturalist, ca o masă de „mâini”, la care se atașează „unghiile de oțel” ale instrumentelor mecanice.

„Acum s'au năpustit sute de mâini,
rășina-i spartă'n așchii de sudoare,
trudesc în umbră unghii de oțel
să smulgă faine binefăcătoare.

Iar mândria lor patriotică este abia amintită în final.

„Am luat pieptiș masivul singuratec
și-1 frământăm, ca azima de grâu —
mai trecem pân'la glezne peste râu,
dar netezim o altă hartă'n suile...”

Poziția lui Mișu Dragomir iată de om se vedește mai limpede în Cântecul scri-sului cotidian. Figura gazetarului, care trebuie să fie un organizator și un agitator de masse, se înneacă în „fluviile mulțimii” în „fanfarele care dau glas metalic - privirilor”, în „flamurile arzătoare”, între

„camioanele (care)
descarcă grele baloturi,
șosele de hârtie”,

„mașinile care. toacă mărunț vremea”, „cilindrii de cerneală care duduie”, „colile care dansează sacadat” presele cu vrafuri de mucava în gură”, etc, etc. Prin urmare omul muncii se pierde printre mașinile care fascinează într'atât atenția poetului, încât însăși valoarea îndemnului adresat „tovarășului gazetar” scade.

Tendința de a cânta omul, nu prin reflectarea directă a esențialului, a factorului creator, ci numai prin procedee aluzive sau prin înfățișarea brută a efectelor muncii lui, nu este o deficiență întâmplătoare, ci ține de o concepție îngustă asupra raporturilor dintre om și natură. Căci dacă, după cum arătam, Mișu Dragomir a depășit printre cei dintâi concepția obiectivistă în zugrăvirea naturii, el n'a isbutit încă să avanseze în înțelegerea omului. Creionarea fugară a creatorului noii societății și a noii vieți este o reminiscență a concepției formaliste despre peisaj, împotriva căreia Mișu Dragomir mai are încă de luptat. Fiindcă oricât de valoroasă este prin. ea însăși poezia prefacerii naturii, oricâtă „putere de a visa” trezește în cititor, ea cere poetului să se aplece cu dragoste și mîgală în primul rând asupra aceluia cere supune natura. Căci lupta pentru transformarea naturii nu este un scop în sine, ci un mijloc de a îmbelșuga viața oamenilor muncii, de a pune în valoare toate posibilitățile acestora.

Iar în împrejurările construirii socialismului în țara noastră, preponderența imaginii lumii fizice asupra imaginii omului muncii, micșorează valoarea acestuia și riscă să slăbească imaginea luptei de

clasă, umbrind-o prin întâietatea acordată: luptei pentru transformarea naturii.

Ori omul muncitor este centrul preocupărilor, „capitalul cel mai prețios” al societății socialiste; el trebuie să fie deci și în miezul poeziei. Intr'însa vrem să-l întâlnim așa cum este și cum ar vrea să fie, cu slăbiciuni împotriva cărora luptă și iese victorios, cu eroismul simplu și căldura sentimentelor lui, cu dragostea față de tovarășii de muncă, față de Partid, dar și cu ura aprigă împotriva dușmanului de clasă.

În oglindirea omului muncii și a luptei de clasă, poezia lui Mișu Dragomir s'a menținut deseori la suprafață. Când reînvie trecutul, pentru a-l opune zilelor noastre — „din înălțimea succeselor prezentului, dela înălțimea țelurilor mărețe ale viitorului” (Gorchi), — poetul simplifică cojitrastul, opunând mecanic vechiul și noul, ca și cum ciocnirea dintre ceea ce dispăre și ceea ce naște, n'or fi un proces viu și neîntrerupt, ci o alternanță de situații. Când vorbește despre mizeria exploataților, de pe buzele acestora se desprind mai mult gemete și rareori cuvinte de protest.

„Sunau sirene legămate'n valuri,
și mări de grâu plecau în patru zări,
ducând în cargoboate doine-amare
și buzele crăpate de-așfepfări.

(„Oraș bătrân”)

ori:

încremenit în coama de păduri,
a stat la fel și'n zăpise regale,
păzit cu strășnicie de boieri,
doinit de robi în frunzele cu jale”.

(„Muntele”)

Iar desfășurarea în prezent a luptei de clasă, a bătăliei pentru construirea socialismului și pentru nimicirea dușmanului de clasă, se desemnează adeseori numai prin afirmații lapidare.

„Woi construim azi fără burghezie
și contra burgheziei construim”.

În aceeași deficiență își are izvorul zugrăvirea palidă a Partidului. Partidul este

menționat simbolic, ca generator al marilor evenimente, ca inițiator al vastelor lucrări:

*„Ani prelungi, între mal și mal,
iarna zăpezi și vara colburi, troiene.
Dar ochii Comitetului Central
zărit-au noi meleaguri dobrogene”.*

•dar nu este arătat direct, în acțiunea sa de organizator și conducător al oamenilor muncii, d. educator și făuritor al noii atitudini *iată* de muncă, al unei noi conștiințe. Unele versuri sunt numai de invocare a ajutorului Partidului, și nu de evocare directă a acestuia:

*„Hai, versule, urcă-te treaz,
Partidu-ți dă aripi, te'nvață –
-ori:*

*„Spre viitorul încă neînving
Partidul ne îndreaptă mai departe”*

În altele, fața Partidului se deslușește mai limpede, dar nu atât de viu încât suflul innoitor pe care avangarda clasei muncitoare. îl comunică luptei întregului popor, să înfierbânte atmosfera poeziei și să devină izvorul forței poetului. În acest sens, cităm *Periterie*, în care încă nu vedem comuniști propriu ziși, ci întâlnim numai o referință la sediul Partidului.

*„Am ciocănit în fiecare zid,
crescând cu-'orașul nostru viu odată,
Mai țineți minte sediul de Partid,
din casa veche unde-a lost odaia ?*

*Ce vlagă se pulsa în cartier
din sala scundă, vărurtă'n fugă!
Ca să surprindem visu'n șantier
părea că timpul nare să ne-ajungă”*

Nu trebuie să uităm însă că *Prima -șarjă* a lui Mihai Dragomir a fost turnată în decurs de patru ani (1945-1949): dacă deficiențele de care am vorbit se întâlnesc mai des în poeziile mai vechi scrise spre începutul acestui interval de timp, în schimb în același volum există oltre poeme care ne îndreaptă spre sublimul muncii omului. Dacă punem de pildă față în față *Cântecul scrisului cotidian* cu *Nava*. ori cu cele trei poezii

de dragoste, *Alăfuri arzând*, *Vacan'ța*, *Se aurește toamna în arțari* diferența este izbitoare. În cea dintâi, trebuia să descoperi omul printre vîngalace, să-i cauți cu lupa frământarea interioară, călirea conștiinței sale. *Nava*, dimpotrivă, este o adevărată sărbătorire a muncii omului. Cântând bucuria efortului constructiv, poetul înțește prin acest poem, energia și dragostea noastră de viață și muncă.

Dar *TVava* indică totodată și rezolvarea unei probleme ce se pune multor poeți tineri. Acestora li se pare adesea că portretul unui muncitor se realizează în versuri, numai dacă i se declină numele și prenumele. În *Nava* accentul nu cade pe navă, ci pe creatorul ei anonim, – în care îi simțim trăind și pe ceilalți, – pe nititorul car© lucrează aevea și ne captează în vârtejul muncii sale.

Cât despre poeziile de dragoste, ele sunt remarcabile tocmai fiindcă într'insele ascuți bătaia inimii omului, te înfioară gingășia și trăinicia care leagă pe bărbat și femeie, înfrățiți în muncă și dragoste. Fie că se întâlnesc la lucru, la meetin-guri, după încheerea muncii, fie că se bucură de vacanță „*unde va pe-un braț stufos de apă*”, bând „*din pumni-căuș, aerul curat*” tie că se văd în parcurile în care „*arțarii strâng în frunze aurării*”, perechea este unită în • acțiune și în năzuințe, care sunt identice cu acelea ale poporului. Acești autentici „*tovarăși de luptă și de vis*” participă la lupta po-poarelor lumii pentru pace. Căci amândoi își simt dragostea amenințată de „*inimile zăvorâte în săfe-uri*” din Apus, care nu pot suferi

„surâsul omenirii liberate”

și

*„cu buzele flămânde de argint
rânjesc la gândul morții deshămate”.*

În atari împrejurări, este firească chemarea la luptă pentru pace, care încheie cântecul de dragoste:

*„O ceasul simplu, ca un tluviu lin,
cum l-ar strivi cu bombele, în sgură.'
Suntem alături, dar e prea puțin :
iubirea trebui s'o'mpletim în ură,*

*aripilor cs'n dragoste svâcnim
•să le turnăm oțelul roș în săbii,
neiertătoare lănci să repezim
piraților atlanticei corăbii".*

Până acum, Miha Dragomir a parcurs drumul unui cântăreț al naturii înnoite de oamenii muncii; el trebuie să devină poetul constructorului socialismului, al omului înnoitor al naturii. Și primele jaloane ale acestui drum mai larg s'au și văzut în poezia sa mai recentă.

În ultimul număr al Vieții Românești a apărut ciclul Cântecelor dinfr'o gospodărie colectivă, care desvoltă temele din Bărăgan și S. M. T. umanizându-le. În locul hergheliei de armăsari de fier, apare tractoristul, pe care poetul îl în-deamnă într'un cântec:

*„Hai tractorist! Volanul ține-1 strâns,
tractorul tău Republicii dă pane.""*

În locul profilului vag al oamenilor muncii, întâlnești în ultimul ciclu de versuri al lui Miha Dragomir figurile tipice care cresc astăzi în gospodăriile colective. Să ne gândim de pildă la chipul luminos al Sandei, țărana devenită prin grija Partidului, contabilă:

*„Umeri uscățivi.
Părul, spic de hrișcă.
Bob în colectiv
iară ea nu mișcă.*

*Ochii-i vulturești
în chiaburi sunt gr'mdeni.
Câte Sande crești,
țară, pretutindenii!*

Ciclul este plin de situații omenești, de amănunte tipice pentru noua mentalitate a țaranului pornit pe calea construirii unei vieți libere, în gospodăria

colectivă. Iată o discuție între doi: săteni. Unul se codește să semneze cererea, fiindcă are ceva pământ și îi e teamă că, alăturându-1 ogorului comun, nu va mai avea cu ce-și înzestra fata. Celălalt, colectivist, îi explică: și el are o fată care se mărită, și, vezi bine, are zestre: pe carnetul ei de brigadieră stau scrise 50 de zile de muncă, pe care harnica fată a izbutit să le îplinească într'o singură lună:

*„Grâu și bani și aur face
munca ei, doar vara asta.
Spune, oare cui nu-i place
zestre-așa săzi dea nevasta?"*

Dar cele mai vii tipuri din ciclu, sunt ilustrate de două poezii fiecare numai de șasesprezece versuri. Cea dintâi este o gravură de o precizie clasică a fostului mijlocaș, care luptă cu el însuși, învingându-și pornirile individualiste ce-l trag înapoi:

*„Și sfându-și fot mai aprig împotriva,
se rupe, dureros, din oblojei,
cosind și'n grâu, și printre îndoeli,
spre singurul liman, în colectivă".*

În sfârșit, pilduitoare sunt figurile celor trei președinți de gospodărie colectivă, care, adunați la o ședință, discută cu competența unor conducători de stat. Caracterul convorbirii dintre ei, saltul produs în mentalitatea lor într'un timp atât de scurt, ne întărește convingerea că și în țara noastră se vor împlini cuvintele lui Lenin, după care în regimul socialist, și o bucătăreasă va trebui să învețe să conducă trebile statului.

*„Sunt trei țărani: întâi ova tost rândaș...
cellalt văcar, al treilea pâlmaș.*

*' Și mă gândesc: limbuții din New-York
cred că din drum acești țărani se'ntorc?"*

Mergând deci pe această cale, folosind din ce în ce mai hotărît metoda realismului socialist, oare pune omul muncii în centrul operei de artă, Miha Dragomir

va izbuti să îmbrățișeze dintr'odată, în imaginea naturii în transformare și aceea a omului care luptă pentru a o cuceri. In acest fel, poezia sa care deschide perspective noi, va putea deveni o armă mai ascuțită în lupta poporului muncitor pentru construirea socialismului.

Ceeace a scris până acum, ne îndreptățește să credem că el va putea aplica

în viitor mai adânc învățătura lui Gorchi:

„Tot ceeace facem pentru bunăstarea noastră, toate valorile materiale care sunt în slujba vieții, toate mașinile care ușurează munca lucrătorului, —= toate acestea sunt făcute de mâinile omului. Toată această muncă omenească este creația noastră, noi suntem creatorii unei a doua naturi” (Pentru patrie, pag. 154).

EUGEN CAMPUS

DIN PROBLEMELE RECONSIDERĂRII CLASICILOR NOȘTRI

Pe baza învățaturii marxist-leniniste și folosind experiența Uniunii Sovietice, Partidul a sublimat necontenit importanța valorificării critice a moștenirii literare în mîm. ca și lupta de construire a socialismului în țara noastră.

Vorbind despre *Problemele intelectualității românești, tovarășul Gheorghe Cheorghiu-Dej*, secretar general al C.C. al P.M.R., spunea în Noembrie 1946 : „Democrația și concepția care o călăuzește înseamnă tocmai salvarea dela naufragiu a celor mai autentice valori etice, culturale și politice, înseamnă o revalorizare a tuturor valorilor reale ale trecutului. Concepția democratică este tocmai o punte între ceea ce istoricește a fost valabil ieri și ceea ce va fi valabil mâine. Ea asigură continuitatea reală a tradiției culturale a umanității”.

După înlăturarea dela conducerea statului a claselor exploatare și a uneltei lor, monarhia, după instaurarea regimului de democrație populară, acțiunea de valorificare a moștenirii literare a căpătât mai multă amploare. Sărbătorirea centenarului revoluției din 2848 a fost un prilej pentru a marca acea „continuitate reală a tradiției culturale” progresiste. Reforma învățămîntului, înfăptuită în vara ofceluiaș an 1948, deschizând poporului muncitor drum larg spre învățatură, punea

și mai acut problema împărțirii acestor masse din comorile de cultură progresistă ale trecutului. La început, deși s'au înregistrat succese frumoase, acțiunea nu era încă destul de sistematic organizată, numărul lucrărilor de reconsiderare și îndeosebi ecoul lor în presă, încă insuficient. Deaceea, problema a fost ridicată în repetate rânduri), și — desbătută pe larg în cadrul discuțiilor dela Secția de Propagandă și Agitație a Comitetului Central al P.M.R. cu privire la critica noastră, — a fost pusă răsPICat în articolul de fond din 4 August 1949 al Scânteii: „O datorie patriotică. Punerea în valoare a toi ce este progresist în trecutul culturii noastre”.

Subliniind • cu putere caracterul patriotic și de luptă împotriva cosmopolitismului, al acțiunii de valorificare critică a moștenirii literare, organul central al P. M. R. trasa următoarele sarcini: „Nimic din ce a fost sănătos în trecut, nimic din ceea ce poate fi de folos luptei pe care o duce astăzi poporul nostru, nu se cade să rămână

1) „Spre un avânt al creației literare” — „Scânteia”, Dec. 1948 ; „Raportul la congresul de constituire a Uniunii Scriitorilor”; „Pentru o critică de artă principială pătrunsă de spirit de partid”, „Scânteia”, 2 Aug. 1949.

pradă uitării... Să dăm un puternic și neîntrerupt *avânt* operei patriotice de scoatere la lumină a culturii noastre progresiste din trecut, pentru a face din ea o parte integrantă a culturii noi, socialiste, pe care o făurim astăzi, sub conducerea Partidului, în Patria noastră."

Cercetătorii noștri literari au dat urmare acestui îndemn. S'au făcut de atunci pași mari înainte. Au fost studiate operele a numeroși autori clasici; au apărut tezele provizorii pentru istoria literaturii române. La colecțiile editate de Contemporanul, E.P.L.A. și Editura de Stat, s'au adăugat în ultimul timp volumele de largă popularizare tipărite în Biblioteca pentru toți și Editura Tineretului. Mai mult încă: așa cum s'a văzut îndeosebi cu ocazia sărbătoririi centenarului mașterii lui Eminescu, acțiunea de valorificare a pătruns adânc în masse, a devenit efectiv o preocupare, un bun al întregului popor muncitor.

Desigur, ne găsim încă la începutul drumului. Atât în ceea ce privește extensiunea cât și în ceea ce privește adâncimea rămâne încă foarte mult de făcut în opera de reconsiderare a clasicilor. Este însă evident că astăzi nu ne mai găsim în situația în care, în primul rând, se pune problema de a arăta necesitatea acțiunii de valorificare a (moștenirii literare. În faza actuală, pe prim plan stă problema cum să procedăm în această muncă.

De aceea și obiectivul articolului de față este tocmai acesta: de a începe discuția problemelor ce se pun în legătură cu aplicarea metodei marxist-leniniste la acest domeniu de cercetare.

•

Evident, reconsiderând pe clasici, facem înainte de toate o operă de restabilire a adevărului. Distrugem legende mincinoase, demascăm greșeli interesate, falsificări. Scopul urmărit nu-l putem atinge însă decât înlăturând obiectivismul burghez, bazându-ne pe învățătura marxist-leninistă, singura care cheazășuește valoarea științifică a unei cercel'eri. Nu putem înlătura falsificările cerute de interesele de clasă

ale stăpânilor din trecut, decât situându-ne hoiărit pe poziția avansată a clasei muncitoare, studiind totul în spirit partinic.

Dar valorificarea moștenirii literare este mai mult decât o simplă lucrare teoretică, de stabilire a unui adevăr științific. Ea constituie o parte integrantă a acțiunii de construire a unei societăți și culturii noi.

Lenin spunea: „Fără înțelegerea limpede a faptului că numai prin cunoașterea precisă a culturii create prin evoluția omenirii, că numai prin prelucrarea acestei culturi, se poate construi cultura proletară, fără această înțelegere nu vom putea rezolva sarcina aceasta. Cultura proletară nu este ceva ieșit de nu știu unde, nu este o născocire a oamenilor care își zic specialiști în cultură proletară". (Cuvântarea la Congresul III al U.T.C. Rus, din Oct. 1920).

Socialismul și cultura socialistă nu se pot, deci, construi din nimic, dărâmand tot ce a fost înainte. Ceeace nu înseamnă că trecutul trebuie acceptat integral și ca atare. El trebuie preluat în mod critic, verificat prin practica mișcării muncitorești, și desvoitat mai departe, așa cum a procedat Marx.

„Cultura proletară — arată Lenin în aceeaș cuvântare — trebuie să fie dezvoltarea, după anumite legi, a acelu bagal de cunoștințe pe care omenirea le-a elaborat sub jugul societății capifafisfej a societății moșierești, a societății birocratice".

Preluare critică și dezvoltare creatoare în raport ou jnoile condiții ale societății, iată atitudinea justă față de moștenirea literară, iată metoda prin cărei putem da acțiunii de valorificare a acestei moșteniri întreaga ei semnificație de act ce depășește simpla restabilire a unui adevăr științific și se integrează în opera de construire a unei noi societăți, în munca și lupta pentru construirea socialismului.

Aplicând în concret aceste principii generale, înțelegem de ce, în orice studiu de reconsiderare apare necesară existența unei prealabile curățiri a terenului prin

lupto hotărâtă împotriva falsificărilor promovate de clasele exploataoare.

Scriitori fără nici o valoare erau apreciați și li se acorda un loc în istoria literaturii române pentru unicul merit de a se fi situat la remorca burghezo-moșierimii. Așa s'a întâmplat cu Matilda Cugler Poni, Dumitru Petrino, Scheletti, etc., membri ai Junimei, plasați de Maiorescu alături de Eminescu. Așa s'a întâmplat cu însuși Maiorescu și cu întreaga Junime, al cărei șef autocrat era acest avocat, la propriu și la figurat, al marilor trusturi germane. Criticii noștri au trebuit să spargă cu acul adevărului științific balonul strălucitor, umflat până la refuz, al prestigiului Junimii; istoricii literari din trecut făcuseră din această societate reacționară, expresie a coaliției burghezo-moșierești, factorul dominant, hotăritor, al literaturii noastre dela sfârșitul secolului 19.

În schimb, scriitori de valoare, atașați clasei muncitoare, au fost miniamlizați (ca Gherea) sau omișd cu totul din istoria literaturii noastre (Neculuță). Persecutați în timpul vieții, vlăguiți printr'un trai de miserie, omorâți, astfel, înainte de vreme, ei au fost uciși apoi pentru a doua oară prin conspirația tăcerii organizate în jurul operei lor. Abia azi a fosrscoasă la iveală crima săvârșită de burghezo-moșierime îngropând sub lespedea tăcerii opera unui critic ca Ionescu Raicu Rion, a unui poet de valoarea lui D. Th. Neculuță, sau, mai de curând, a unui prozator ca Al. Sahia.

Dar metoda cea mai des întrebuițată de clasele exploataoare a fost aceea de a falsifica sensul operei marilor scriitori din trecut, după ce, prin presiunea exercitată asupra lor câtă vreme fuseseră în viață, îi derutaseră ideologic, îi împiedicaseră să descopere soluția justă a nedreptăților sociale împotriva cărora ei se revoltau. Grea dar rodnică a fost munca de dărâmare a imaginilor false pe care istoricii literari în slujba burghezo-moșieririi le creaseră despre Budai Deleanu, Cărlova, Gr. Alecsandrescu. Al. Russo, Bălcescu, Kogălniceanu, Odobescu, Eminescu, Caragiale, Creangă, Coșbuc, Slavici, Vlahuță, etc.

Nu sunt deloc rare cazurile în care au fost tănuite anumite opere ale clasicilor. Și alegerea nu era deloc „întâmplătoare.” Postumele lui Eminescu, atâta vreme lăsate în umbră, au întărit aspectele progresiste ale operei cunoscute, au întregit imaginea justă pe care trebuie să ne-o făurim despre marele nostru poet. Să ne gândim numai la însemnătatea unor poezii ca: *Viața, Mitologicele, Antropomorfism, Ai noști tineri. Călin Nehunul*, etc. Cercetând manuscrisele și colecțiile de reviste ale epocii, s'au făcut descoperiri prețioase, s'au pus în valoare aspecte semnificative ale operei lui Coșbuc, (poeziile *Străjerul, Nebuna, In Opressores, Scrisoarea lui Firdusi către șahul Mahmud*), Caragiale (*Români verzi, 1907 din primăvară până în toamnă*), Odobescu (*Tăranul român*), etc.

Sunt însăfârșit și cazuri în care potențaii literari ai burghezo-moșierimii au siluit gândirea poezilor, impunându-le să-și modifice acele versuri din cuprinsul unei poezii care erau mai deschise, mai violente în atacul îndreptat împotriva regimului de exploatare.

Știm astăzi că, în timp ce, în versiunea publicată în *Convorbiri literare*, a Scrisorii a III-a, se spunea vag:

„Dacă fu știași problema astei vieți
cu care lupt”.

în varianta din manuscrisul 2254, Eminescu lămurise limpede despre care „problemă” *e vorba, înfierând metodele silnice ale junimiștilor:

„Dacă fu sorbeai veninul
care eu aci l-am supf
Mi-ai da drept și-ai înțelege
de ce pana mea am rupt.
Abia soarele văzusem și'mplântară
a lor ghiare
In gândiri ce le crescusem ani
întregi cu desmierdare,

Deasemeni intervenției siluitoare a junimiștilor se datorește modificarea tendințioasă a versurilor din finalul Scrisorii a III-a. În ediția „aprobată” de Maiorescu se spunea:

„*Laudele lor desigur mar mâhni
peste măsură,*

în timp ce, în versiunea inițială, Eminescu scria:

„*Laudele lor desigur m'ar scârbi
peste măsură.*

Lupta împotriva fasificărilor promovate, sub diferite forme, de către clasele exploatare, se dovedește rodnică nu numai prin rezultatele generale obținute în cadrul acțiunii de valorificare a moștenirii literare, dar și în cadrul fiecărui studiu în parte, ca instrument metodologic. Incluziunea unui atac hotărât împotriva pozițiilor adversarului dă studiului un caracter combativ ce-l face deosebit de prețios prin efectul mobilizator pe care-l are asupra cititorilor. Prezența unei atari combativități constituie unul dintre meritele evidente ale unor lucrări ca: În căutarea adevăratului Caragiale de I. Vitner, Alexandru Vlahuță, de S. Iosifeseu, Ion Creangă de P. Dumitriu, etc. Efectul mobilizator este cu atât mai puternic, cu cât problemele trecutului sunt legate mai strâns de cele ale prezentului, cu cât autorul știe să îndrepte ascuțișul polemicii împotriva formelor actuale de manifestare ale dușmanului de clasă. În studiul *Epoca lui Eminescu și literatura lui*, după ce amintise falsificările din trecut, N. Moraru continua astfel: „*Această cale este urmată și în zilele noastre de cioburile reacțiunii, rămășițele moșierimii și burgheziei, care încearcă să ia numele lui Eminescu și opera lui drept pavăză revendicărilor lor. Astfel, isgoniți dela putere, împiedicați de a exploata munca oamenilor, obligați de a munci și a nu huzuri, feciorii de bani gata ai bancherilor și fabricanților încearcă să facă uz de Eminescu. Iar trădătorii de țară, legionarii în trecut și matadori dolarizați azi, cum este huliganul Mircea Eliade, îl citează pe Eminescu, tocmai pe el, îndrăgostitul patriei lui.*”

Necesitatea de a lua o atitudine combativă apare cu atât mai evidentă, cu cât mai există cercetători care păstrează

încă, în practica scrisului lor, tendințe care — indiferent de intențiile subiective — îi situează în fond pe poziții greșite. Și cei în cauză nu sunt niște necunoscuți oarecare, ci personalități cu prestigiu, profesori universitari, academicieni ca: G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius.

Deși s'a alăturat, prin ideile și activitatea sa politică, luptei duse de clasa muncitoare, G. Călinescu nu s'a eliberat complet, în opera sa, de influența ideologiei burgheze. Unele cursuri ținute la universitate, câteva studii publicate în *Jurnalul Literar*, alunecau pe poziții obiectivist burgheze, cosmopolite, amintind pe vechiul apărător al „artei pure”, expresie a „inefabilului”.

Tot astfel, Tudor Vianu, răspunzând în Ianuarie 1949, la ancheta *Flacărei cu privire la „Perspective pentru recansiderarea lui Eminescu”*. scria: „*Care este însă locul lui Eminescu „în * literatura lumii? Trebuie arătat că, prin elementele puterii sale, prin atâtea din temele și procedeele, prin întregul lui mesajiu liric, Eminescu aparține unui moment literar european depășit de câteva decenii. După 1879, când se afirmă poetul, romantismul se lichidase cu totul în literatura lumii, în timp ce Eminescu fixa imaginea ultimului mare romantic european”. În chipul acesta — deși criticul nu omisese să vorbească despre importanța lui Eminescu în cadrul literaturii române, — se revedea în fond, pe un drum ocolit, la poziția istoriei literare burgheze care minimaliza valoarea operei lui Eminescu, declarându-l pe acesta drept „un reprezentant întârziat al romantismului german”.*

Aceeași atitudine obiectivistă, care mergea chiar până la o adeziune aproape integrală la poziții străine analizei științifice, o vădea și Perpessicius, răspunzând anchetei întreprinse de Flacăra: „*Din munții de maculatură și heleșfaielde cerneală ce s'au consumat — dovezi în fond ale unei iubiri nemăsurate — nu puține sunt devoramenfele și tot pe atâtea mărturiile că Poetul a fost prețuit la înalta*

Jui valoare, pentru scrisese, pentru credințele, pentru jertfa vieții lui".

Așadar, studiile critice și revistele publicate de burghezo-moșierime pentru a falsifica imaginea adevărată a lui Eminescu, pentru a se sluji de el în oropriul ei interes de clasă; acei „munți de macatură și heleștaie de cerneală” sunt considerate de PeTpeșicius drept „dovezi în fond ale iubirii nemăsurate”, drept dovezi că „PoefuJ a fost prețuit la înalta lui valoare!”

Nu este deci de mirare că, atunci când, în numărul din Iulie–August 1949 al Vieții flomâneșfi, Perpeșicius este în situația de a scrie el însuși o introducere la fragmentul eminescian *Elvira în desperarea amorului*, el nu izbutește să depășească metodele, sale vechi de lucru. Cu acelaș obiectivism burghez ca și în lucrările anterioare și cu acelaș stil alambicat criticul se înfundă în nesfârșite chestiuni de amănunt, se crede dator să facă apel și la metoda cosmopolită a comparativismului dar nu adâncește conținutul ideologic al operei, nu-i precizează valoarea pe care ar cere-o o analiză de pe pozițiile revoluționare ale clasei muncitoare.

Cercetarea și combaterea falsificărilor introduse de burghezo-moșierime mai prezintă un avantaj metodologic. Ca un fel de reactiv colorant dintre cele întrebuințate în practica științifică pentru a face vizibile anumite particularități ale unui țesut — cunoașterea elementelor care au fost prețuite sau, din contra, combătute de clasele exploatare în opera unui scriitor, constituie o bună indicație pentru depistarea aspectelor mai progresiste sau mai înapoiate din opera respectivă. Astfel, lauda excesivă acordată operelor lui Alecsandri din ultima fază a activității sale, când Junimea îl decretase „rege al poeziei”, era o urmare și deci un indicu al faptului că, în acea vreme, bardul dela Mîrcești devenise „poet de curte” și slujea interesele burghezo-moșierimii. „Deasemeni, aprecierea aspectelor de predică moralizatoare în opera lui Slavici

sau a Glossei și a unor articole politice ale lui Eminescu, lauda a ceceae constitue partea lor retrogradă, indica puncte slabe, pete de umbră în opera respectivă, rezultate ale confuziei ideologice.

Insă nici în această direcție, exagerarea nu e indicată. Înșiruirea la nesfârșit, pe pagini întregi, a minciunilor dușmanului de clasă, și redarea amănunțită a tuturor întortocherilor perfide din „argumentările” lui, poate fi nu numai nefolositoare, dar direct dăunătoare. Este o chestiune delicată. Trebuie să ne ferim ca nu cumva rezultatul obținut să fie exact opusul celui urmărit; ca nu cumva, în loc de a curăți terenul de minciunile interesate ale dușmanului de clasă; să popularizăm, fără voi ai noastră, aceste minciuni. Pentru a nu greși, e bine să ne călăuzim de criteriul: citarea și combaterea falsificărilor e folositoare numai în măsura în care ea se încadrează în lupta generală a clasei muncitoare într'un moment anumit, numai întrucât acele falsificări dănuie încă sub o formă ari alta, sau constituie încă o primejdie concretă ce trebuie înlăturată.

•

Situarea pe pozițiile luptei prezente nu mărește-Jiumai caracterul combativ al studiului, nu servește numai drept îndreptar pentru dirijarea ascuțitului polemic. Ea constituie și o condiție pentru o justă înțelegere a operei analizate. Din perspectiva prezentului, deslușim mai bine trecutul. Pătrunși de spirit de partid, privind lucrurile din punct de vedere marxist-leninist, de pe pozițiile avansate ale clasei muncitoare în practica ei socială din momentul de față, descoperim și în opera înaintașilor fapte pe care altfel le-am fi trecut cu vederea, învățăm să le apreciem științific.

Ceeae nu înseamnă cătuși de puțin că putem neglija condițiile speciale ale momentului istoric respectiv. Alunecarea pe această pantă duce inevitabil la greșeli: fie la subapreciere, dacă, de pildă, cercetând confuziile ideologice ale lui Eminescu, am uita că majoritatea operelor

sale au fost scrise într-o vreme în care gradul de dezvoltare a mișcării muncitorești era încă departe de acel pe care ea îl va atinge în decada următoare; fie la supraaprețuire, la exagerări neștiințifice, dacă, așa cum s'a întâmplat de pildă în reconsiderarea .lui Coșbuc, facem din acesta un poet al proletariatului, uitând cât de mult se dezvoltase clasa muncitoare în epoca respectivă, care erau pozițiile ei de luptă atunci și cum se oglindeau acestea în operele contemporane sau chiar anterioare ale unui poet ca D. Th. Neculuță.

Dar, ținând seama pe deplin de condițiile esențiale ale momentului istoric, putem și trebuie să privim totodată lucrurile din perspectiva luptei prezente. Nu pentru a pretinde scriitorilor din trecut ceace nu puteau da în epoca respectivă, falsificând astfel viziunea istorică, ci tocmai pentru a desprinde ceace era esențial, ceace era progresist în acea epocă, noul care, încă slab atunci, avea să se desvolte și să birue mai târziu. Din perspectiva prezentului, noi putem desluși cu mai multă ușurință noul de atunci, putem dobândi astfel o viziune justă, dialectică, a faptelor în desfășurarea lor istorică.

În acest principiu metodologic regăsim în fond, sub altă formă, însăși problema de bază a valorificării moștenirii literare. Nu poți clădi prezentul în vânt, pe nimic și din nimic. Construim folosind tot ce s'a făurit mai bun timp de două mii de ani, tradiția progresistă de luptă a poporului, a culturii noastre. Dar aceasta nu poate fi deslușită clar decât din perspectiva prezentului. Ceeace nu înseamnă nici că noi cerem trecutului ceace e posibil abia în condițiile de dezvoltare de azi; cum nu înseamnă, mai cu seamă, nici că trebuie să ne mulțumim cu acel trecut fără a-l desvolta creator în noile condiții ale luptei actuale.

Lupta actuală a clasei muncitoare, practica revoluționară a construirii socialismului la noi în țară, constituie factorul determinant, motorul revoluției culturale și implicit al cercetărilor de re-

considerare: ea a și luminat drumul acestor reconsiderări.

Însăși întărirea campaniei de valorificare a moștenirii literare se încadrează în acțiunea de luptă împotriva cosmopolitismului. După ce, prin articolul *Pentru o critică* de artă principială pătrunsă de spirit de partid, se combătuseră anumite manifestări cosmopolite în critica noastră, articolul din 4 August 1949, prin chiar titlul său, sublinia că „punerea în valoare a tot ce este progresist în trecutul culturii noastre” constituie „o datorie pafrofică” și cerea: „Să nimicim calomniile mârșave ale fostelor clase stăpânitoare, cu privire la trecutul de cultură al poporului nostru, să dovedim că avem o tradiție culturală sănătoasă cu care ne putem mândri”.

În acest spirit au fost duse și cercetările care au infierat caracterul cosmopolit al întregii „culturi” burghezo-moșierești și în special al lunimei. Studiind opera lui Eminescu, critica noastră a combătut acțiunile cosmopolite ale burghezomoșierimii care minimaliza importanța acestei opere, considerând-o ca un reflex al filosofiei și poeziei apusene, ca „un produs tardiv al romantismului german”. Reluând tradiția progresistă a lui Gherea și Ionescu Raicu Rion, folosind armele marxism-leninismului, criticii au subliniat, din contra, strânsa legătură dintre opera poetului și condițiile economico-sociale ale societății românești în dezvoltarea ei istorică.

Pe aceeași linie se situează și rezultatele obținute în studierea altor autori clasici. Analizând unele poezii ale lui Coșbuc inspirate din modele literare streine, J. Popper a scos în evidență valoarea lor de opere originale, legate de luptele esese duceau în momentul respectiv, în țara noastră: Tot astfel. Al. I. Ștefănescu a respins ideea că Odobescu și-a scris nulele istorice numai pentru a imita modele apusene. Cu o documentare deosebit de amplă și cu o logică strânsă, a dărâmat N. David mitul că *Figaniada* ar fi un ecou tardiv și o simplă imitație a epo-

peelor clasice: el arată că opera lui Buda Deleanu era „o armă pusă la îndemâna burgheziei” românești din Ardeal, într-o vreme când lupta acesteia era progresistă. Tot astfel, Silviu Iosifescu cercetând opera lui Vasile Cârlova și Grigore Alecsandrescu, sau Ion Vitner vorbind despre întreaga literatură din jurul anului revoluționar 1848, au respins teza falsă care reducea totul la un simplu reflex al romantismului apusean. „Comparativismul sec, folosit cu predilecție de literatura burgheză, — spune Ion Vitner — ascunde astfel, de fapt, *tendința de a denatura puternicul conținut social și poetic avansat al literaturii din această epocă, literatură care nu este deloc franceză, ci foarte românească, izvorită din realitățile sociale, luptele de clasă ale istoriei patriei noastre*”.

Se pune aci problema principală a „izvoarelor” în literatură. Și în această privință, criticii noștri au învățat mult din experiența științifică a Uniunii Sovietice, în special din discuțiile care au avut loc acolo cu privire la școala lui Alexandru Veselovschi. Este evident, astăzi, pentru noi că metoda comparativistă formalistă, goana de „detectiv” după „isvoare”, pe baza unor asemănări formale și superficiale, este neștiințifică și constituie de fapt o formă de manifestare a cosmopolitismului. Desigur, există „influențe” ale unei literaturi asupra alteia. Dar ce este important este ce anume? a servit drept izvor de inspirație și mai cu seamă din ce cauză? Ori, răspunsul la aceste întrebări nu-l putem afla decât cercetând dezvoltarea economică, socială și culturală a țării respective. Numai pentru a răspunde cerințelor rezultate din această dezvoltare caută eventual scriitorii unei țări sprijin în experiența similară a scriitorilor de aiurea, numai în aceste condiții se pot exercita „influențe”. O lămurire mai adâncă a acestei probleme ne-o dă teza leninistă despre formațiile sociale: fenomene asemănătoare apar atunci când societatea respectivă trece printr-o fază de dezvoltare similară.

Legată de problema cosmopolitismului este și aceia a șovinismului, și opusul acestora: patriotismul adevărat, internaționalismul proletar. Cu spiritul critic ascuțit prin lupta actuală împotriva dușmanului de clasă și a ideologiei sale otrăvite, cercetătorii de azi ai lui Eminescu nu numai că au combătut pe apologeții petelor de umbră șovină din scrisul marelu nostru poet, dar au știut să scoată în evidență și să aprecieze la justa lui valoare patriotismul lui adevărat, dragostea lui caldă pentru oamenii necăjiți și pentru natura frumoasă a țării sale, interesul pentru creația populară orală. Tot astfel — în cadrul operei lui Slavici — J. Popper a pus în valoare romanul *Mara*, prețuindu-l pentru conținutul anti-șovin, pentru promovarea înfrățirii între naționalitățile conlocuitoare din Transilvania. Iar Ion Vitner, în studiul monografic despre D. Th. Neculuță, a scos în evidență, ca pe încă un element pozitiv, lupta poetului muncitor împotriva agitațiilor pogromiste și pentru înfrățirea dintre națiuni, citându-i versurile memorabile:

„Să ne înfrățim noroade!
La ce al urii vierme în suflet ne-ar
mai roade?
Să ne înfrățim!... Pământul în sine pare-a
plânge
Că-1 tot udăm cu lacrimi și-i tot pătăm
cu sânge.”
(La un vandalism antisemit)

Soldații în frontul uriaș al partizanilor păcii condus de U.R.S.S. azi, când lupta împotriva ațățătorilor imperialiști la război devine tot mai hotărâtă, criticii și-au îndreptat atenția asupra acelor opere ale lui Coșbuc, Vlahuță, etc. în care erau înfățișate ororile războiului, și îndeosebi asupra acelor în care un poet ca Eminescu, de pildă, demasca legătura organică dintre orânduirea capitalistă și ațățarea la război, rolul pe care-l joacă războiul în această orânduire:

Averea să le aperi, mărirea și-a Jor bine
 Ei brațul tău înarma ca să lovești în fine
 Și pe voi confră voasfră în luptă ei
 vă mână.

(împărat și proletar)

Numeroase au fost în ultima vreme evenimentele care au desvâluit politica periidă a Vaticanului, politică înfeudată intereselor imperialismului anglo-american. Faptele acestea au ajutat, desigur, pe N. David să dea importanța cuvenită legăturilor din trecut ale bisericii catolice cu seniorii feudali și să arate valoarea pozitivă a atacului pe care Budai Deleanu, reprezentant al burgheziei în desvoltare, îl dădea împotriva bisericii catolice reacționare, care sprijinea atunci feudalismul muribund, așa cum sprijină azi capitalismul muribund.

îndepărtarea ultimului reprezentant al dinastiei de Hohenzollern și proclamarea Republicii Populare Române, demascarea rolului nefast pe care l-a jucat această dinastie ca vârf al burghezo-moșierimii exploatoare, a îndreptat atenția cercetătorilor noștri asupra aspectelor din trecut ale literaturii anti-dinastice și anti-monarhice. Așa s'a ajuns la alcătuirea unui studiu amănunțit ca acela al academicianului Barbu Lăzăreanu, sau la evidențierea atacului anti-dinastic din opere ca 1907 de Vlahuță sau „Scrisoarea lui Firdusi către șahul Mahmud” de Coșbuc, etc.

Ascuțirea luptei de clasă la sate, care a precizat tăios raporturile dintre diferitele pături ale țărănimii, a constituit un stimulent și a dat cercetătorilor instrumente de analiză mai precise pentru studierea operei unor scriitori care au răsărit din rândurile țărănimii și au înfățișat pe larg viața de sat, ca de. pildă Creangă și Coșbuc.

În general, ascuțirea luptei de clasă în toate sectoarele de activitate, în cadrul regimului nostru de democrație populară, a constituit un îndemn și un îndreptar pentru punerea în lumină a aspectelor

luptei de clasă în trecut, a felului cum s'a oglindit această luptă în opera clasicilor.

Din exemplele date — și care s'ar putea înmulți — rezultă, credem, oлар, cum a 'luminat practica socială de azi, lupta actuală, munca de cercetare a moștenirii literare. Rezultatele obținute sunt evidente. Dar s'ar fi putut face, fără îndoială, încă și mai mult, dacă această cale ar fi fost urmată conștient și consecvent, dacă ne-am fi eliberat complet de prejudecățile și obișnuințele din trecut. Temându-se să privească în față realitatea, care o condamna, burghezia înstăpănită a lansat teorii mincinoase, care săpau o prăpastie între cercetarea în genere — și îndeosebi între cercetarea trecutului — și lupta vie a prezentului. Fără să ne dăm seama, unii dintre noi păstrăm ceva din această concepție — folositoare numai dușmanului de clasă — atunci când acceptăm cu ușurință, drept un lucru dela sine înțeles, ca unii dintre criticii noștri să se ocupe numai cu problemele de actualitate, și alții numai cu lucrări de reconsiderare. O atare „diviziune a muncii” este neștiințifică, primejdioasă și dăunătoare. Nu poți face operă rodnică de cercetare a trecutului fără a cunoaște problemele arzătoare ale prezentului. Ar fi indicat, poate, ca toți acei care vor să facă lucrări de reconsiderare să înceapă prin a se familiariza cu munca de analiză critică a literaturii actuale. (Și, bineînțeles, pentru a duce la bun sfârșit această muncă, să cunoască nemijlocit realitatea oglindită în operele actuale, să se întregze activ în luptă). Este aci, o problemă esențială pentru desvoltarea sănătoasă a acțiunii de valorificare critică a moștenirii literare, o problemă asupra căreia nu s'a insistat îndeajuns la noi. Să ne amintim de cele spuse de A. Fadeev la a XIII-a ședință plenară a conducerii Tj-niunii Scriitorilor Sovietici. Vorbind despre *Problemele criticii literare*, el arăta drept o cauză principală de slăbiciune „ruperea de actualitate” și conchidea: „Noi trei bue să facem în așa fel ca afâf de istoria literaturii câf și de literatura modernă

să se ocupe unii și aceiași oameni — bolșevici de Partid și țără de Partid — și ca ei să privească literatura din trecut și din prezent din punctul de vedere al lui Lenin și Stalin. In cazul acesta și cadrele cele noi vor fi educate după principii juste și vom lichida astfel cel mai mare obstacol din calea dezvoltării criticei noastre".

După cum arătam mai înainte, situarea pe pozițiile luptei actuale nu exclude, ci întregeste înțelegerea momentului istoric respectiv. într'un studiu de reconsiderare nu poate deci lipsi cercetarea epocii în care trăește autorul. Numai pornind dela condițiile economico-sociale, politice și culturale ale vremii, putem înțelege just viața și opera scriitorului, (Evident, în această privință, trebuie să ne ferim a cădea în sociologism vulgar). Socotim chiar că este indicat ca și în construcția studiului, analiza acestor condiții economico-sociale să constituie punctul de plecare. O intervertire a succesiunii problemelor — ca în monografia lui I. Vitner despre D. Th. Neculuță, unde capitolul despre viața și personalitatea poetului precede înfățișarea epocii. — • răstoarnă ordinea reală și logică, îngreunând înțelegerea, dacă nu provoacă și confuzii în mintea cititorului.

Lucrările de reconsiderare apărute până astăzi cuprind, toate, o prezentare a condițiilor economico-sociale ale epocii. Uneori însă, în mod greșit, problema aceasta capătă o extensiune, exagerată. Pe nenumărate pagini ni se înfățișează starea economică, apoi cea socială, politică și culturală, ni se dau chiar statistici, cifre, amănunte numeroase sau chiar inutile, pentru ca apoi studiul să se oprească tocmai acolo unde se intra de fapt în subiect: Ia analiza fenomenului literar. Studiul de istorie a literaturii se confundă, astfel, cu un studiu de istorie generală, devenind inutil din punctul de vedere al obiectivului special urmărit. Interesantă și justă, ca studiu istoric, lucrarea lui N. Dqvid despre

Școala Ardeleană suferă de această esențială scădere; se oprește înainte de a deveni cu adevărat un studiu literar.

Un pas înainte reprezintă lucrări ca aceia a lui Petru Dumitriu despre Ion Creangă, care se situează, din acest punct de vedere, pe o treaptă intermediară. Tabloul epocii este urmat de prezentarea amplă a biografiei și chiar de o scurtă, foarte scurtă, analiză a operei. Dar și aci, extensiunea dată înfățișării epocii — de pildă povestirea pe larg a mișcărilor de revoltă țărănești — nu apare justificată prin legarea, în cadrul expunerii, a acestor condiții economico-sociale cu viața și opera scriitorului.

• Procedând astfel, suntem în primejdia de a alcătui lucrări construite pe etaje, fără legătură între ele, prin simpla suprapunere a unor piese izolate. Prezența capitolului despre condițiile epocii devine atunci o obligație pur formală și deci inutilă.

Aci stă problema centrală și totodată dificultatea cea mai greu de învins în ceea ce privește modul de precizare a momentului istoric. Poți înfățișa întâi tabloul epocii și apoi viața și activitatea scriitorului. Poți folosi procedeul — mai elastic și mai indicat — al întrepătrunderii, în expunere, a condițiilor economico-sociale cu viața și activitatea scriitorului. Indiferent de procedeul ales pentru expunere, esențial este ca analiza condițiilor economico-sociale să fie organic legată de analiza vieții și operei scriitorului; esențial este ca autorul studiului să lămurească și cititorul să poată înțelege legătura organică dintre ele. Lucrul acesta a izbutit în bună măsură să-l realizeze de pildă N. David, în lucrarea închinată lui Budai Deleanu; (lucrare mult superioară celei anterioare, despre Școala Ardeleană), J. Popper în studiul despre Slavici, etc.

Dar viața nu stă pe loc, se dezvoltă. Scriitorul evoluează și el. De aci necesitatea de a urmări linia — uneori sinuoasă, alteori mai dreaptă — a acestei dezvoltări, fixându-i momentele de răscruce, eta-

pele mai importante, și explicându-le. Problema precizării condițiilor speciale ale momentului istoric respectiv se îmbină astiel cu aceia a îniățșării procesului de desvoltare a scriitorului, a procesului de construire a operei sale.

înfățșării procesului de desvoltare i s'a dat atenția cuvenită de pildă în studiul lui Silvian Iosifescu despre Vlahuță, sau acelea ale lui Ion Vitner despre -Eminescu și influenta *clasei muncitoare*", „In căutarea adevăratului Caragiale", „G. Ibrăileanu", etc. In monografia despre D. Th. Neculuță însă. Ion Vitner a dat mai puțină atenție acestei probleme, ceace constitue o lipsă regretabilă a acestei atât de valoroase lucrări.

Nici în marea acțiune de reconsiderare a lui Eminescu, prilejuită de centenarul nașterii sale, nu s'a urmărit consecvent drumul străbătut de creatorul lui Împărat și *Proletar*, nu s'a ajuns la concluzii precise în această privință. Rămâne o problemă deschisă pentru viitor.

Redonsiderând! opera olasiciloir, facem în primul rând o operă critică : Nu primim totul fără rezerve, ci selectăm ce este sănătos în această operă, ceace constitue o tradiție progresistă, despărțind-o de aspectele întunecate, rezultate ale confuziilor și șovăelilar.

Așa cum arată și Lupta de *Clasă* în recenzia publicată în numărul din Decembrie 1949, cu privire la volumele omagiale editate cu prilejul centenarului nașterii lui Eminescu, pericolul, aci, este să nu cădem în exagerări unilaterale. Părăsind linia justă a unei critici științifice principiale, pătrunsă de spirit de partid, cercetătorii moștenirii literare, ca și cei cd literaturii contemporane, pot minimaliza valoarea unei opere, subapreciind elementele ei pozitive, sau din contra, pot lua o atitudine apologetică, trecând cu vederea peste elementele ei negative. Ambele căi sunt la fel de greșite.

Critica noastră nu a fost lipsită j& totul de astfel de abateri. Astfel, P. Dumitriu, în primul său articol despre Creangă,

publicat în *Flacăra*, sau J. Popper, în studiul despre Slavici apărut în *Viafa Românească* în care se pune sub un mare semn de întrebare realismul critic al celor doi clasici. Remarcabil este faptul că atunci când, mai târziu, studiile au fost tipărite în volum, (ca prefețe la edițiile de Opere Alese), scăderile acestea au fost eliminate. Adâncind cercetările și revizuindu-și afirmațiile, P. Dumitriu și J. Popper au realizat un progres evident. Și aceasta se datorește în bună parte sprijinului primit prin desbaterea largă, în spirit tovrășesc, a tezelor lor. Pe panta subaprecierii alunecă uneori și adnotările dela sfârșitul edițiilor omagiale din poeziile lui Eminescu. Adnotările se apropie pe alocuri de „critica" în sensul vechi al cuvântului, care se credea datoare să arate exclusiv, sau în deosebi, elemente negative: în adnotări, poeziile valoroase sunt mai puțin amplu comentate de cât cele care conțin confuzii ideologice 'Precizarea felului de interpretare a acestora din urmă era fără îndoială utilă, evitând o greșită înțelegere din partea cetitorilor. Dar, pe de altă parte, insistența asupra acestor laturi negative dă o imagine greșită asupra operei eminesciene, imagine în contradicție dealtfel cu aceia pe care cititorul și-o făurise' prin lectura prefeții. Aceasta în general, ca impresie de ansamblu. In ceace ce privește amănuntele, sunt unele care acționează în aceiași direcție: de pildă, afirmația că poezia Revedere ar fi isvorată din filosofia idealistă germană (în loc să se pună accentul pe influența populară) sau, la alte poezii, din ,contra, omiterea unor variante în care conținutul social apărea mai clar.

Dar mult mai frecvente sunt, în critica noastră, greșelile în sensul celălalt, al exagerării aspectelor pozitive. Chiar in campania de reconsiderare a lui Eminescu, în special în prima fază a ei. s'au găsit — cum ne arată în articolul publicat în Lupta de Clasă — „unii cercetători zeloși dar plini de con-

fuzie". care au făcut din Eminescu un poet al proletariatului.

Valoroasă prin căldura cu care este înfățișat marele nostru poet însetat de adevăr și însuflețit de dragoste pentru popor, prefața lui M. Beniuc păcătuiește totuși prin lipsa de ascuțit critic a prezentării. Cititorul rămâne cu impresia că Eminescu, năzuințele lui, ar putea fi pe de-a-ntregul o călăuză în lupta poporului nostru pentru o viață mai bună, azi.

Exemple tipice de exagerare a aspectelor pozitive pot fi considerate studiile lui G. C. Nicolescu despre Alecsandri și J. Popper despre Revolta socială în poezia lui Coșbuc, publicate în *Viața Românească*. Ambii critici se erijează în apărători din oficiu ai autorilor studiați, încearcă să scuze sau să ascundă — uneori cu subtilități avocățești în interpretare — limitele și scăderile acestora. Astfel ajunge J. Popper să afirme: „Se poate vorbi fără exagerare de permanență și semnificația internațională a poeziei lui Coșbuc”, (Sublinierile sunt ale autorului). Avântându-se înfoțej, dar făta o metodă științifică, precisă, criticul face din creatorul lui *Noi vrem pământ* Un revoluționar conștient, situat pe pozițiile clasei muncitoare, uitând sau trecând sub tăcere ceea ce-1 despărțea pe Coșbuc de pozițiile avansate ale clasei muncitoare de atunci.

Într'un chip asemănător procedează și G. C. Nicolescu. Insușindu-și criticul aduse după publicarea studiului său în *Viața Românească* autorul i-a adus serioase îmbunătățiri înainte de a-1 tipări ca prefață la volumul de Opere alese. Dar chiar și în această a doua formă persistă unele greșeli din trecut. Prin formule întortochiate, alambicate, luând cu o mână și dând cu alta, G. C. Nicolescu revine în parte la pozițiile anterioare. Astfel, după ce arătase într'o frază precedentă tot ce se poate imputa lui Alecsandri, în rândurile care urmează el declară, contrazicându-se pe sine însuși: „Dar nu trebuie uitat nici faptul că el n'a renegat niciodată credințele

sale din tinerețea generoasă”. Regăsim aici atitudinea apologetică, de avocat al apărării, bazată, în fond pe necunoașterea științifică a fealității istorice. Ea îl face pe G. C. Nicolescu să se contrazică și să fiu recunoască răspicat, în concluzii, faptul că, în Ultima fază a activității sale, Alecsandri a fost înfeudat intereselor burghezo-moșierimii. Ea îl împiedică de asemeni să deslușească, încă din faza progresistă din jurul lui 1848, limitele existente și atunci. De aceia își ridică nedumerit probleme inutile, artificiale, ca atunci când se miră că „înăuntrul aceleia? interval de timp și încă într'un (imp înfierbântat, Alecsandri era și radical și moderat”: deaceia ajunge să vadă în comedia Iorgu dela Sadagura o manifestare progresistă, ca și cum la 1848 lupta progresistă s'ar fi dus împotriva „exceselor” de democratism.

O atitudine justă, științifică, *au cercetători ca Ion Vitner, Silviu Iosifescu, etc., care nu trec sub tăcere limitele și scăderile clasicele pe care-i reconșideră.

Astfel Ion Vitner, după ce scoate în relief valoarea operei eminesciene nu țfece totuși sub tăcere faptul că rezistența lui Eminescu împotriva; ideologiei dominante se frânge uneori și atunci, plin de ură contra burgheziei, dar orbit, poetul se lasă târât în urma moșierimii; el arată limitele progresismului eminescian, precizând că Eminescu este un revoltat, nu un revoluționar că accentele de revoltă „nu izvoresc dintr'un spirit revoluționar, dintr'o cunoaștere a legilor de dezvoltare a societății și deci a drumului de urmat, ci numai din ura poetului, împotriva lot (a exploatorilor).”

Cele spuse până acum cu privire la necesitatea de a ne feri de exagerări unilaterale nu trebuie înțelese oa o pledoarie pentru „calea de mijloc”. Nu e vorba de a menționa pur și simplu atât elemente pozitive cât și negative, „calități” și „defecte”. Așa ceva puteau * face și criticii burghezi. Ceea ce interesează este ce anume socotim pozitiv sau

negativ. Pentru a rămâne la exemplul lui Eminescu: burghezo-moșierimea a prețuit confuziile ideologice, înfrângerile sale, alunecările în pesimism și șovinism; noi, situându-ne pe poziția clasei muncitoare, apreciem dimpotrivă revolta sa contra exploataților, patriotismul său. Așadar nu e suficient ca în expunerea noastră să nu lipsească nici elementele pozitive, nici cele negative. Important este ca aprecierea lor să fie justă, științifică, să fie făcută de pe pozițiile avansate ale clasei muncitoare. Și nici nu ne putem îngădui să punem toate aceaste elemente pe același plan. Este necesar să deosebim esențialul de secundar, ceea ce e hotărâtor de ceea ce nu e. Și pentru aceasta, analiza noastră trebuie să fie adânc pătrunsă de spirit de partid. Numai așa putem desluși esențialul și să-l afirmăm răspicat, numai așa putem evita alunecarea în obiectivismul burghez, aare, din păcate, se mai păstrează ici colo în critica noastră, manifestându-se, între altele, tocmai prin lipsa de principialitate, prin lipsa de fermitate în atitudini, prin formulări întortocheate care iau înapoi la sfârșit, ceea ce au dat la început.

Nu transformarea criticului în avocat sau persecutor al autorului reconsiderat, lauda apologetică a operilor din trecut, ci valorificarea critică a acestora, scoaterea în evidență a esențialului, a laturii pozitive, fără însă a trece sub tăcere limitele și slăbiciunile – iată în ce constă datoria patriotică de care vorbea articolul din *Scântea*.

•

Simpla catalogare, chiar justă, a elementelor pozitive și negative nu este deci suficientă. Trebuie să pătrundem mai adânc, să înțelegem, să explicăm prezența lor.

Ca punct de plecare, în acest scop, ne servește stabilirea poziției de clasă a autorului reconsiderat. Lucrul nu este tocmai ușor. Căci poziția de clasă din operă nu se confundă cu origina socială a scriitorului. Este cunoscut cazul lui L. Tolstoi. Prin origina socială și chiar prin

educația primită, Tolstoi aparținea celei mai înalte aristocrații moșierești a Rusiei țariste. Și totuși, poziția de clasă de pe care este scrisă opera lui, nu e aceea a unui aristocrat moșier. În operă – ne spune Lenin – „Xolsfoi stă pe punctul de vedere al țaranului *patriarhal naiv*” (L. N. Tolstoi și Mișcarea muncitorească contemporană). „În operele lui Tolstoi sunt exprimate și puterea și slăbiciunea și vigoarea și caracterul limitat al mișcării țărănești de masse”. (L. N. Tolstoi).

Cum putem deci stabili poziția de clasă a unui scriitor? Nelegându-ne mecanic de origina sa socială și nici chiar de declarațiile sale, ci cercetând faptele, operele sale și încercând să descifrăm sensul lor istoric, cui foloseau ele în mod obiectiv. Și, pentru a afla aceasta, singura cale justă este aceea indicată de Lenin prin pilda vie pe care o constituie articolele sale despre Tolstoi: confruntarea cu realitatea istorică din momentul respectiv. Analizând tendințele din opera lui Tolstoi și comparându-le cu realitatea istorică a vremii sale, Lenin găsește că tendințele lui Tolstoi erau similare cu acelea ale țărănimii ruse din vremea de după reformă. El găsește și de o parte și de alta: „tendința de a mătura pe de-a'n fregul și *biserica de stat, și pe moșieri, și guvernul moșieresc, de a distruge toate vechile forme și orânduiri de stăpânire a pământului, de a curăța pământul și de a înfăptui în locul statului polițist împărțit pe clase, conviețuirea micilor țărani liberi și egali în drepturi*” (Lev Tolstoi, ca oglindă a revoluției ruse). Critica viguroasă, revolta lui Tolstoi împotriva statului moșieresc și a capitalismului corespundea revoltei țărănimii împotriva regimului de exploatare la care era supusă și după reformă, groazei ei de capitalismul către se desvolta și pătrundea tot mai adânc și la sate, dărâmand temelile vieții patriarhale și neaducând în schimb decât mizerie sporită. Dar revolta aceasta era anarhică și cu orizont limitat, sfârșind adesea în disperare

apatică, în misticism. Aceste slăbiciuni și limite le regăsim și în opera lui Tolstoi.

Iată deci calea pe oare — așa cum învățăm din pilda dată de Lenin în articolele sale despre Tolstoi — putem descifra științific sensul unei opere literare. Dacă ar fi mers pe acest drum al confruntării cu realitatea istorică a momentului respectiv, un cercetător în fond conștiințios ca G. C. Nicolescu nu ar fi căzut de pildă în greșala de a considera progresistă piesa Iorgu *dela Sadagura*; căci ea servea de fapt interesele marii boerimi și a domnului, lucru confirmat de altfel și prin aplauzele cu care acest public „select” a „cinstit” lucrarea tânărului dramaturg. Deasemenea, el n'ar fi rezolvat simplist problema contradicțiilor din opera lui Alecsandri, negându-le pur și simplu, refuzând să le vadă, în loc de a le preciza și explica. Felul magistral în care Lenin a studiat contradicțiile lui Tolstoi i-ar fi putut sluji — și ne poate sluji oricând, tuturor — drept un model strălucit pe care trebuie să ne străduim a-l urma. Intr'adevăr, Lenin nu numai că nu ascunde sau minimizează contradicțiile existente în opera marelui romancier, dar, după ce le conturează răspicat, trece la explicarea lor. Și — spre deosebire de Plehanov, care, după cum arată B. Meillah, recurgea pentru explicare numai la modul de a *gândi* al scriitorului — Lenin merge mult mai adânc. El caută cauzele în însăși starea societății din epoca respectivă. Lenin ajunge astfel să precizeze: *Contrazicerile în concepțiile lui Tolstoi nu' sunt numai contraziceri ale propriei sale gândiri, ci oglindirea acelor condiții, cu totul complexe, contradictorii, acelor influențe sociale, tradiții istorice, care determină psihologia diferitelor clase și a diferitelor pături, ale societății rusești în epoca de după reformă, dar înainte de revoluție* („L. N. Tolstoi”).

Învățând ...din magistralul exemplu dat de Lenin, cercetătorii noștri au obținut „unele succese frumoase, de pildă în studiile” despre Caragiale, Vlăduț, etc. și

în special acum, în urmă, în cadrul reconsiderării lui Eminescu.

Deosebit de reușită din acest punct de vedere și deschizătoare de drum la noi ni se pare metoda întrebuițată în monografia despre D. Th. Neculuță. Aci nu numai că sunt precizate și explicate just contradicțiile, dar le sunt explicate dinamic, prezentate în așa fel încât cititorul nu le receptează ca simple scăderi ale poetului, nici măcar ca momente de slăbiciune, ci ca rezultat al unui proces dinamic, al unei *lupte* contra ideologiei exploataților. Socotim că înfățișarea, și explicarea aceasta dinamică a contradicțiilor ca „răni căpătate în luptă”, constituie o însemnată biruință, unul dintre meritele de seamă ale monografiei.

•

Studiile de reconsiderare mai extinse nu se pot opri numai la fixarea poziției de clasă a autorului, la precizarea sensului general al operei și la explicarea justă a contradicțiilor. După rezolvarea științifică a acestei probleme și pornind dela ea, trebuie să se treacă la analiza adâncită a operei.

Este adevărat că acest lucru nu se poate cere unui scurt articol de gazetă. Dar el poate și e bine să fie făcut nu numai în monografiile publicate în volum separat, dar și i. — bineînțeles reducând proporțiile în conformitate cu spațiul disponibil — în studiile ce se publică drept prefețe la colecțiile de Opere alese.

În această privință, destul de multe dintre lucrările apărute până acum suferă de lipsuri. În parte, este aci și vina editurilor, care nu au lucrat suficient cu autorii, ba au și insistat ca aceștia să dea o deosebită extindere expunerii biografiei, socotind, după părerea noastră greșit, că așa servesc mai bine interesele publicului cititor căruia i se adresează edițiile de clasici reconsiderați. Cunoașterea biografiei este desigur folosită de acestui public, dar nu mai puțin necesară îi e o înfățișare cuprinzătoare, deși concisă, a operei: căci aceasta

constitue în fond centrul atenției noastre, moștenirea literară.

În studiul său despre Odobescu, Al. I. Ștefănescu, povestește foarte pe larg oprindu-se și asupra unor amănunte care puteau lipsi fără a dăuna înțelegerii juste — biografia autorului. Și apoi, când trece la analiza operei, pe care de altfel nu o neglijează, nu-și concentrează atenția asupra a ceea ce este mai esențial în această operă, întârziind prea mult în discutarea oarecum școlărească a lui Pseudocineghefiios. Prefața lui P. Dumitriu despre Creangă, vibrând de caldă simpatie pentru autor, este totuși mai mult o prezentare a acestuia, decât a operei lui. Paginile închinată studiului operei sunt mult prea puține și de aceea nici nu izbutesc decât să pună câteva jaloane juste. Pe această linie se situează și una dintre slăbiciunile prefeței scrise de N. Moraru pentru volumul de poezii ale lui Eminescu, editat de EPLA. Izbutind să dea, în mare, o înțelegere justă a creației eminesciene, criticul nu-și argumentează suficient afirmațiile prin analiza concretă a textelor, pentru a scoate în evidență mai pe larg, de pildă, felul cum se manifestă în operă revolta lui Eminescu împotriva regimului de exploatare burghez-moșieresc. Prezentarea operei căsește atenția cuvenită în prefețele lui I. Popper despre Poezia libertății a lui Coșbuc, M. Șora și Silviu Iosifescu despre *Vlahuță* și, cum era de așteptat, în deosebi în studii mari, cuprinzătoare, ca *Budai Deleanu* de N. David, etc.

În ultima vreme, a început să se pună și în studiile de reconsiderare problema atât de importantă a măestriei artistice a autorilor studiați. Al. I. Ștefănescu ridicase această problemă în legătură cu Odobescu, dar o rezolvase nejust, formalist, explicând deficiențele prin preocupările arheologice ale autorului. Cauzele insuficiențelor realismului la Odobescu trebuiau de fapt căutate mai adânc, în însăși concepția lui, nelipsită de confuzie și contradicții, în însăși poziția lui de clasă. Probleme în legătură CU forma s'au pus și cu privire la crea-

ția eminesciană, de pildă în conferința lui G. Călinescu și în studiul lui I. Popper, insistându-se asupra legăturii dintre conținut și formă, arătându-se că, atât în teorie cât și în practică. „Eminescu este dușman al iormalismului. partizan al unei poezii realiste, pline de idei, al unei poezii pătrunsă de patriotism și dragoste pentru popor” (I. Popper). Să ne amintim versurile grăitoare adresate *Criticilor mei*:

*E ușor a scrie versuri
Când nimic nu ai a spâne
Înșirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.*

tinde vei găsi cuvântul
Ce exprimă adevărul ?

Se impune, ca o necesitate de prim ordin pentru dezvoltarea viitoarelor studii de reconsiderare, acordarea unei atenții cât mai mari analizei operei. Ar fi deosebit de utilă o adâncire atât a conținutului cât și a formei operelor clasice, arătându-se concret legătura lor organică și primatul conținutului; deasemenea analizarea procedeelelor speciale de măiestrie artistică care fac originalitatea fiecărui autor, cercetarea aprofundată a eroilor tipici etc. Și în această privință s'ar putea recolta roade bogate prin acea întărire a legăturii dintre cercetarea literaturii din trecut și cercetarea celei contemporane, legătură asupra necesității căreia insistam la începutul acestui articol.

Pe baza unei analize adâncite a operei clasice, vom obține arme noi și eficiente în lupta actuală. Să învățăm în aceasta privință, din exemplul strălucit al activității lui Lenin și Stalin. Pătrunzând clarvăzătorii semnificația personajilor și împrejurărilor tipice, a expresiilor chiar, din operele clasice, ei au știut să descopere virtualitățile incluse în ele și să le dezvolte creator. Ducând mai departe tradiția progresistă a unor scriitori ca Saltăcov-Scedrin, care folosiseră același procedeu, ei au urmărit evoluția ulterioară a unor personaje din literatură, arătând ce-ar fi devenit ele.

cum s'ar fi transformai, sub ce chipuri s'ar ascunde, în nouile condiții sociale. Desvoltând astfel creator virtualitățile incluse în operele clasice, dând o nouă viață, un nou conținut istoric-social imaginilor literare respective, fără a le altera semnificația, ei au folosit moștenirea literară ca un mijloc eficace de luptă contra dușmanului de clasă sau chiar pentru combaterea unor slăbiciuni în activitatea de partid și de Stat. Astfel, Lenin a folosit în diferite chipuri imaginea eroului gogolian Manilov (nobil sentimental apatic, care se mulțumea să viseze) în lupta pe care a dus-o întâi împotriva narodnicilor și apoi împotriva liberalilor burghezi, care-și ascundeau interesele reale de clasă exploatare sub oftaturi sentimentale și visuri utopice. Figura lui Iuduška Golovliov, care în romanul lui Scedrin apare ca un trădător, dar nu pe plan politic, îi servește lui Lenin pentru a demasca autocratismul țarist, sau chiar pe renegații și trădătorii revoluției. La fel procedează și Stalin, recurgând adeseori în discursurile sale la imagini din Crâlov, Pușchin, Lermontov, Gogol, Necrasov, Scedrin, Ostrovski, etc. Astfel, combătând, la congresul XVI-lea al Partidului, pe foștii conducători ai opoziției de dreapta, i-a comparat cu Belicov, „Omul din cutie” din nuvela cu acelaș nume a lui Cehov. Iar pentru a-și bate joc de atacurile perfide ale gazetarilor zeloși din Apus contra proiectului Constituției Sovietice, el face apel la imagini din Povestea șefului zelos a lui Saltăcov-Scedrin și din *Suilete moarte* a lui Gogol. La fel, atunci când, în diferite împrejurări, a criticat birocratismul, îngustimea de vederi, amețeala din cauza succeselor, teama de greutăți, etc.

Cât de mult s'ar putea face și la noi mergând pe această cale! Ar găsi astfel utilizare rodnică, atât imaginile satirice, ele. mentele de realism critic — să ne gândim de pildă la minunatele tipuri și expresii create de Caragiale — cât și accentele progresiste revoluționare din scrisul clasicilor noștri (Alecsandrescu, Eminescu, Coșbuc, etc).

Bineînțeles, preluarea acestor imagini din scrisul clasicilor noștri și aplicarea lor la realitățile de azi nu trebuie să se facă mecanic; căci, deși este evident că problemele, lipsurile și slăbiciunile nu au dispărut, ele au totuși cu totul alt caracter în nouile condiții ce s'au creat, în urma instaurării regimului de democrație populară, prin lupta pentru construirea socialismului și pentru integrarea activă a patriei noastre în uriașul front al păcii condus de Uniunea Sovietică.

Ca o încoronare a muncii de reconsiderare a unui scriitor, în fața cercetătorului stă, la sfârșit, sarcina de a-i fixa locul în istoria literaturii, de a arăta în ce măsură el a contribuit la progres.

Căci acțiunea pe care o exercită opera literară poate contribui la mersul înainte al societății, așa cum poate și frâna acest mers. împotriva deformărilor vulgar-sociologice, Lenin și Stalin au subliniat rolul social transformator al ideii, „Ivite, pe baza noile sarcini puse de dezvoltarea vieții materiale a societății — scrie Stalin — nouile idei și teorii sociale își croiesc drum, devin patrimoniul masselor populare, le mobilizează, le organizează împotriva forțelor pe cale de dispariție ale societății și ușurează, în felul acesta, răsturnarea forțelor sociale pe cale de dispariție care frânează dezvoltarea vieții materiale a societății”.

Călăuzindu-se de învățătura leninist-stalinistă despre rolul social transformator al ideilor, cercetătorul literar are posibilitatea și datoria de a lămuri nu numai care au fost condițiile economico-sociale care au determinat apariția operei, dar și efectul pe care, odată apărută, această operă l-a avut asupra societății. El va căuta să stabilească în ce măsură opera reconsiderată a afirmat idei noi, progresiste, contribuind la pătrunderea lor în masse, la mobilizarea și organizarea acestora în lupta împotriva forțelor pe cale de dispariție ale societății, forțe care frâneau progresul. Aceasta înseamnă în fond a determina științific valoarea unui scriitor, locul pe care îl ocupă în istoria literaturii. Și, așa

cum subliniam și la începutul articolului, lucrul nu poate fi realizat decât în sprijinul partinic, de pe pozițiile avansate ale clăsei muncitoare, din perspectiva luptei ei actuale, care lămurește ceea ce era esențial în trecut, noul, încă firav atunci, dai care avea să se desvolte apoi ducând la realizările prezente. În articolul „L. N. Tolstoi”, Lenin scria în 1910: „Și deaceia o justă apreciere a lui Tolstoi este posibilă numai din punctul de vedere al acelei clase care, prin rolul ei politic și lupta ei din vremea primelor deslegări a acestor contradicții, din vremea revoluției, și-a dovedit chemarea de a fi conducătoare în lupta pentru libertatea poporului și pentru eliberarea maselor de exploatare...”.

Determinarea locului pe care-l ocupă un scriitor în istoria literaturii este o lucrare complicată și dificilă în studiile apărute până acum la noi, ea este, în genere, abia schițată. Și nu-i de mirare, căci, pentru a fi dusă la bun sfârșit, pentru a evita exagerările sau minimalizările, ea presupune îndeplinirea a numeroase condiții. Pe lângă cele esențiale despre care am vorbit până acum, se mai adaugă necesitatea cunoașterii precise a dezvoltării istorice a societății românești — ceea ce depinde de stadiul în care se află studiile istorice la noi, — precum și a cunoașterii dezvoltării istorice a literaturii. Ori, pentru moment, ne lipsește încă o imagine clară a acestui proces de dezvoltare. Nu a fost lămurită problema periodizării în istoria literaturii române, periodizare ce constituie un important instrument metodologic; nu au fost încă studiate diferitele curente literare; nu au fost clarificate încă probleme principale, ca aceia a diferenței dintre curente și metode, etc. Este datoria noastră să ducem o muncă hotărâtă pentru lichidarea acestor lipsuri.

•

Problema formei, a „măestriei artistice” cu care sunt scrise înseși studiile de reconsiderare, ca și orice lucrare de critică, nu este de importanță secundară.

Gândit logic, științific, studiul trebuie să fie și exprimat logic, științific, convingător.

În această privință, mai avem încă mult de făcut. Chiar lucrări valoroase, ca prefața la volumul de Opere Alese de Vlahuță, conțin formulări neprecise, care dau naștere la confuzii. Așa de pildă, deși arată că, spre deosebire de Caragiale „Vlahuță nu și-a dat seama de alianța moșierilor cu burghezia”, și i-a prezentat pe moșieri „într-o lumină simpatică”; deși recunosc că alianța burgheziei cu moșierimea este „o trăsătură — noi am spune trăsătura — esențială pentru vremea lui”, autorii conchid totuși: „lipsa aceasta, fără îndoială însemnată nu poate micșora (sublinierea noastră) valoarea criticii pe care ylahuță a tăcut-o într'adevăr”. Este evident că o astfel de lipsă esențială, deși nu anulează valoarea criticii vlahuțiene, o micșorează, și încă simțitor.

Dacă astfel de formulări neprecise — care nu afirmă răspicat o atitudine, ci se refugiază în declarații evazive și uneori contradictorii — se întâlnesc încă destul de des, sunt însă rare, din fericire, cazuri de adevărată beție de cuvinte cum întâlnim de pildă în articolul lui Gaal Gabor Adevărata față a lui Eminescu, publicat în Almanahul din Cluj. Se vorbește aici despre „obrazul adevărat, de Apollo (sublinierile noastre) al poetului Eminescu, care atât de curat și de nobil a privit în lume”. Se afirmă bombastic: „Din lira lui măreață care este realitatea sonoră a poetului Eminescu, esteții, criticii, istoricii literari și politicienii culturali a sistemului capitalistociociesc, au furat, au smuls strunele care legau poetul de pământul și de relațiile românești”.

Într'un articol scris la Geneva, în momentul declanșării revoluției din 1917, Lenin cerea publiciștilor bolșevici să scrie, „în așa fel, încât scrisul nostru să fie de cât mai mare ajutor părtașilor direcți ai mișcării și eroilor proletari... astfel încât să contribuim la lărgirea mișcării, la alegerea conștientă a mijloacelor, procedeele și

metodelor de luptă, susceptibile de a da cât mai multe și mai solide rezultate, cu o cât mai mică cheltuială de torțe".

Aceeași sarcină stă și în fața noastră astăzi. Acțiunea patriotică de valorificare critică a moștenirii literare va contribui în

mod eficace la lupta noastră pentru pace și socialism dacă va fi făcută în spirit de partid, științific, în strânsă legătură cu actualitatea și într'o formă convingătoare, captivantă, care să-i îngăduie să pătrundă adânc în masse,

RECENZII

NINA CASSIAN: „NICĂ FĂRĂ FRICĂ” *)

Printre lucrările valoroase care marchează începutul de cotitură realizat în ultimele luni de literatură pentru copii, trebuie socotită și lucrarea Nică iară Frică – basm în versuri de Nina Cassian, publicată de Editura Tineretului, în cinstea zilei Internaționale a Copilului.

Rodnica activitate pe care o desfășoară Editura Tineretului în domeniul literaturii pentru copii se vedește și cu prilejul apariției acestui volum. Presentarea tehnică a cărților pentru cei mici, ilustrarea lor, este o problemă de mare importanță: copilul simte o mai mare bucurie și este mai mult atras să citească o carte împozi dobita cu desene sugestive. Desenul stimulează imaginația copilului și o orientează în sensul dorit de autor. Din acest punct de vedere, desenele lui Perahim, care împodobesc basmul Ninei Cassian ajută la înțelegerea textului și accentuează acele laturi care necesită să tie scoase în evidență cu mai multă putere. Astfel împăratul cel rău, dușmanul lui Nică, capătă un aspect concret prin desen și copiii îl vor urî mai mult; tot astfel desenul va ajuta pe copii să-și imagineze cum poate arăta la chip Caracatița-Împărat, tiranul mărilor. În același timp, ei vor înțelege și -mai bine eroismul lui Nică de a avea curajul să lupte împotriva acestor făpturi odioase, vor îndrăgi mai mult pe acest copil viteaz și își vor însuși cu ușurință exemplele pe care viața lui le oferă cititorilor.

Străduințele poetei, ale pictorului și ale

editurii se imbină astfel și contribuie la realizarea unei lucrări de valoare, a cărei apariție se cuvine să fie subliniată într'un mod deosebit.

Nică este un băiețuș sărac, care a avut o copilărie grea, plină de suferințe, totuși el a isbufit să învețe a scrie, a ceti, dar mai ales a învățat să cânte. Subiectul cărții îl formează întâmplările prin care trece Nică, pe care ura împăratului îl face să fugă din țara lui și să rătăcească o vreme prin lume, până când se întoarce înarmat cu îndrăzneală și mai ales cu o bună experiență de viață, ca să pornească lupta pentru trezirea conștiinței compatrioților săi în lupta împotriva împăratului Namilă, călăul care ține închis soarele.

În drumurile sale prin lume, Nică duce la bun sfârșit fapte însemnate, care-i dezvoltă înțelegerea asupra vieții și care vor oferi copiilor cititori exemple și îndemnuri. De fapt, autoarea urmărește dezvoltarea eroului său, făurirea conștiinței lui. Privită în perspectiva transformărilor de azi din țara noastră în drum spre socialism, creșterea lui Nică oferă copiilor elementele pentru a înțelege, cu ajutorul imaginilor accesibile minții lor, creșterea omului nou, al epocii noastre de marele înfăptuiri.

Diferitele acțiuni pe care le întreprinde Nică, atitudinea lui față de oameni în diferite împrejurări, felul cum rezolvă el aceste situații, îndreptățesc concluzia că, în literatura pentru copii, Nică reprezintă creșterea, dezvoltarea eroului pozitiv.

Autoarea prezintă o serie de fapte care explică transformarea eroului. Aceste fapte sunt extrase din realitate, din viața de

*) Editura Tineretului, Buc. 1950.

(oaie zilele a poporului nostru. Pentru a face mai ușor înțelese adevărurile pe care le înfățișează cititorilor, autoarea folosește elemente de fantastic și simbol, imagini artistice care atrag pe micii cititori și-i stimulează.

Un merit de seamă al lucrării este că autoarea caută să dea un scop tuturor acțiunilor lui Nică, în așa fel încât transformarea lui să reiasă cu claritate.

Auzind că împăratul a dar poruncă să fie prins și închis, Nică reacționează în felul său: smulge un fir din coada calului împărătesc fapt care era să-i aducă pierzarea. Este lesne de înțeles de ce procedează Nică astfel: el nu are încă o judecată, ci se lasă condus de pornirile sale copilărești. Scăpat ca prin minune de primejdia de a fi prins, Nică pornește în lume, înarmat doar cu un toiag. Acest toiag va fi, pentru o vreme, singurul sprijin al lui Nică. La începutul peregrinărilor, toiagul este mai mare decât copilul, iar pe măsură ce Nică săvârșește isprăvile care justifică transformarea lui, pe aceeași măsură el va crește, până va întreține toiagul. Felul cum autoarea își compară eroul cu toiagul, dă o imagine sugestivă a dezvoltării lui și cititorii își pot da seama cu ușurință de acest proces.

Care sunt faptele cărții? Nică gonește dintr'un Ian de grâu pe hârciogii care, tară să muncească, fură hoștește boabele și își umplu vizuinele. Copilului i se oferă destule elemente ca să recunoască în haita de hârciogii năpustită asupra lanului, — o haită tot atât de hrăpăieață și dușmănoasă: chiaburimea

„Buriă-verzii” — împotriva cărora luptă Nică mai târziu — reprezintă burghezo-moșierimea exploaiote și acapara-
toare • i .

„Unul cară grânele,, ,
Celălalt cărbunele.
Unul are străzile.
Celălalt ogrăzile.
Unul are viile,
Celălalt câmpiile,

Iar cu toții împreună,
Fură, 'nșeală și adună”.

Pentru a desființa stăpânirea burtă-i-grzilor, Nică răscoală împotriva lor poporul asuprit, care se ridică cu mic cu mare, nimicește pe câțiva din foștii călăi, dărâmă temnița și eliberează pe cei închiși. Trezirea conștiinței de luptă a poporului, ridicarea lui împotriva asupritorilor, perspectiva pe care o deschide povestirea asupra dezvoltării acestui popor după eliberarea sa — sunt fapte care vorbesc copiilor și le lămuresc evenimente care s'au petrecut și în țara noastră. Folosind aceste două episoade, autoarea aruncă lumină și asupra altor probleme de mare însemnătate, asupra cărora copiii pot fi și trebuie să fie lămurii. Una esf. problema vigilenței: din cei șase burtă-verzi, doar doi au fost nimicii, patru au scăpat cu fuga. ascunzându-se prin păduri și uneltind de-acolo planuri de răzbumare. Nică le arată oamenilor pericolul care va dăinui până când foți dușmanii vor fi lichidați:

„Nu uitați că mai rămâne
Patru burtă-veirzi hapsâni.
Plini de ură și vicleni,
Care-așteaptă dornici foarte,
Să'mpileze mai departe.
Să-i goniți! Să nu-i lăsați.

O altă problemă este învățătura. Nică își dă seama că poporul fusese ținut în întunec, pentru a fi mai ușor exploatat. El îi sătuește pe oameni să învețe carte și le arată foloasele învățaturii.

În acelaș fel — prin imagini sau chiar prin sfaturi directe — concluziile experienței de viață ale lui Nică sunt prezentate copiilor care, prin dragostea pentru erou, vor prinde dragoste și pentru cele ce el îi învață.

Scopul mare al vieții lui Nică este de a elibera soarele. Namilă împărat îl închisese ca să-l aibă numai pentru el, să nu se bucure și supușii de lumină și căldura. Nică îndeplinește o serie de fapte, care îi vor arăta că pu-

(erect lui e din ce în ce mai mare : va lura o piatră vrăjită, păzită de un fel de monștri; va coborî în fundul oceanului ca să elibereze valurile și peștii de sub stăpânirea nemiloasă a lui Caracatiță-Împărat, pe care-1 va ucide tăindu-i brațele unul câte unul; va elibera pe Măriuca, o luptătoare care fusese închisă pentru că îndemna poporul dintr'o țară să se răscoale pentru a-și cuceri libertatea. Toate acestea, precum și faptul că bățul e acum mic față de puterea lui, îi dau lui Nică încredere și curaj să pornească spre țara lui ca să elibereze soarele. împreună cu Măriuca, ajunge în cetatea lui Namilă Împărat, câștigă încrederea poporului și, în fruntea lui pornesc să sfarme închisoarea unde era ținut soarele. Zadarnic mai aruncă Namilă Împărat ostile sale împotriva poporului dornic de soare, de lumină. Lupta se sfârșește cu victoria poporului.

Descrierea naturii deșteptată la viață, a oamenilor care pornesc plini de încredere la muncă, a entuziasmului care domnește în țara lui Nică, dă autoarei prilejul să construiască un tablou măreț, care înfățișează însăși desfășurarea procesului de construire a socialismului în țara noastră:

Oamenii din marea țară
înfloreau sub primăvară
Și-și găteau de vreme lungă
Noui, uneltele de muncă.

Autoarea a oferit imaginației copiilor idei juste, pe care le-a îmbrăcat într'o haină accesibilă vârstei și înțelegerii lor. În acest fel, cu ajutorul imaginilor, al simbolurilor, al fantasticului, povestirea întâmplărilor lui Nică ajută pe copii să cunoască realitatea, mai mult chiar, arată copiilor cum oamenii pot și trebuie să intervină pentru a transforma realitatea, pentru-a-și îmbunătăți traiul. Cunoașterea realității prin imagini artistice este problema esențială a literaturii, deci și a literaturii pentru copii. În volumul Ninei Cassian imaginile artistice sunt realizate la un înalt nivel și aici

stă unul dintre meritele de seamă ale lucrării. Autoarea a reușit să construiască pagini de adevărată poezie: lupta cu hârchișii, cu Cacațiță-Împărat, cu oastea lui Namilă, ridicarea poporului la luptă, sau chiar tabloul măreț delat sfârșitul povestirii, al trezirii naturii și oamenilor sub razele soarelui.

Iată de exemplu cum e ajutat Nică să alunge pe hârchișii :

Năvăliră și scaeți
Lipicioși și șugubeți |
De spinări li se lipeau
Și mai rău i-inebuneau.
Florile cu moi tulpini
Și mai aspre rădăcini, , -
Pe hârchișii mi ți-i legau
Și de gușă îi strângeau , '
Nourii cei mari și groși
Se rotiră pântecoși ..<'
începând să lepede
Câte-o ploaie repede.
Cădeau stropii repeziți
Pe hârchișii zăpăciți.

Foloasele învățaturii sunt arătate de Nică într'un mod cât se poate de sugestiv :

„Și de-ați ști ce vorbe drepte -
Stau în cărți mai înțelepte
Și cum fulgeră spre zătri
Luminosul adevăr !
Cum cuvântul poate fi
Armă bună'n bătălii.
Flăcări pot țâșni dintr'însul
Poate'nvinge jalea, plânsul.
Și s'arate, către țință.
Drumul nostru înainte”.

O versificație curgătoare, cu cuvinte simple și bine alese, sporesc valoarea povestirii și o fac să poată fi citită cu ușurință și învățată pe de rost chiar de copiii din primele clase.

Cu această lucrare, Nina Cassian a arătat că o carte destinată celor mici poate fi o operă care, folosind mijloace potrivite cititorilor cărora se adresează, să reflecte veridic ceea ce e esențial, tipic în realitate, să urmărească desvol-

tarea personajilor. In adevăr, citind povestirea faptelor lui Nică copiii vor înțelege laptele esențiale ale construirii socialismului – lichidarea exploatării, construirea unei vieți fericite pentru poporul muncitor, ridicarea nivelului cultural al masselor, etc. In acelaș timp, între Nică dela începutul povestirii. și cel dela sfârșit, este o mare deosebire, care rezultă tocmai din dezvoltarea lui.

De altă parte, Nina Cassian a mai dovedit că literatura pentru copii poate fi realizată la un nivel artistic ridicat. Aceste concluzii sunt de o mare însemnătate și constituie un îndemn pentru toți scriitorii din țara noastră.

Socotim totuși, că în dorința de a da o semnificație tuturor elementelor utilizate în povestire, autoarea nu le-a întărit pe toate deopotrivă, nu a făcut destul de clar, pentru copii, sensul lor simbolic (de pildă, toiagul=tradiția progresistă).

O situație neclara este oferită de sfârșitul capitoului în care Nică alungă hârciogii: drept răsplată, Nică primește dela bucătarul grânelor, o pâine. Cititorul se poate întreba cu drept cuvânt, cum este acest bucătar și de ce au nevoie grânele de un bucătar. Deasemenea întregul copitdl In Castelul Lunii – unde Jvică își dă seamă că luna nu e luminoasă pentrucă soarele e în închisoare – este puțin folositor pentru cursul povestirii. Neîncadrat la locul cuvenit, el nu contribuie organic la mersul înainte al acțiunii, nu reprezintă o treaptă în plus în drumul evolutiv, ascendent, al eroului.

Pot fi semnalate și câteva deficiențe de construcție. Autoarea se lasă uneori furată, de rimă și pierde ideea principală. JIn exemplu îl formează cele șase versuri care zugrăvesc fuga lui Nică din cetatea lui Namilă împărat :

Cât ai zice „popândău”
O sbughi din locul său !
Cât ai zice „suliță”.
O coti pe uliță.
Cât ai zice „cocoștârc”
Nică o tuli din târg.

Cele trei cuvinte – popândău, uliță, cocoștârc—nu sugerează nici gradația fugii lui Nică, nici îndepărtarea lui. Este limpede că aceste cuvinte întrebuințate doar pentru necesitățile rimei, frânează imaginea fugii lui Nică. Tot astfel, pentru a găsi o rimă la „duh” autoarea a nulează efectul unei imagini:

Năclăind în jur văzduhul
își dădu năpraznic duhul.

„Văzduhul” e de fapt... fundul oceanului, unde Nică a răpus pe Caracatiță-impărat.

O ultimă observație de ordin tehnic: în multe locuri puricțuația neclară sau greșită îngreunează citirea. Există puncte nelalocul lor, lipsesc virgule. Punctuația e de o mare importanță în cărțile pentru copii, deoarece îi ajută la citit și, mai ales, îi învață cum să întrebuințeze ei. Ia rândul lor. punctele, virgulele și alte semne de punctuație.

Aceste lipsuri nu umbresc meritele mari ale cărții Ninei Cassian. Se poate afirma că Nică este în literatura noastră pentru copii un personajiu care întrunește trăsăturile eroului pozitiv. EI este un exemplu de o mare putere educativă, experiența lui se impune copiilor, modul convingător în care este prezentat cucerește pe micii cititori. Se cuvine astfel subliniat începutul de avânt al literaturii pentru copii, care a pășit pe drumul unor realizări de valoare. Pe acest drum., apariția volumului Nică fără frică, prezentat în condiții tehnice îngrijite și cu ilustrații realizate – este fără îndoială o victorie.

M. Vlad

D. TH. NECULUȚA: „SPŢIE ȚĂRMUL DREPTĂȚII” *)

In cadrul acțiunii de revalorificare a moștenirii noastre culturale, apariția volumului „Spre țărml dreptății” cuprin-

1) Culegere de poezii, cu o prefață de Maria Banuș. Editura pentru Literatură și Artă – Biblioteca pentru toți. Buc., 1950,

zând cele mai reprezentative poezii ale lui D. Th. Neculuță, constituie un eveniment de o deosebită importanță. De data aceasta nu mai este vorba de a reconstitui imaginea adevărată a unui scriitor — ca în cazul lui M. Eminescu, I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, etc., — ci de o înapoia masselor de cititori o operă literară de mare valoare, pe care ura și teama exploataților au încercat să le-o răpească în întregime, împiedicând tipărirea ei și eliminând, pur și simplu, numele poetului din paginile istoriilor literare.

Apărute pentru prima dată în volum în anul răscoalelor țărănești (1907) — la trei ani după moartea poetului — poeziile lui Neculuță n'au mai fost tipărite, înainte de 23 August 1944, decât o singură dată. Edițiile, scoase de foștii tovarăși de luptă ai poetului, nu s'au putut tipări decât într'un număr mic de exemplare. Dar, în ciuda strădaniei dușmanilor poetului (și ai poporului), versurile lui Neculuță n'au fost date uitării de oamenii muncii, care le-au recitat cu dragoste, timp de decenii. La întrunirile și șezătorile lor. Ei găseau în aceste versuri o mereu proaspătă și înflăcărată chemare la luptă împotriva regimului bazat pe exploatarea omului de către om.

Astăzi, după apariția studiului tov. I. Vitner despre viața și opera poetului, poeziile lui Neculuță sunt puse la îndemâna masselor largi de cititori, într'o ediție de mare tiraj, și tinerele generații află în ele, cu emoție, aceeași însuflețire a unui poet angajat în lupta revoluționară, plin de dragoste pentru cei ce muncesc și de ură neîmpăcată împotriva exploataților.

Ducând în cadrul societății dominate de burghezii și moșierime, viața chinută a muncitorului exploatat, Neculuță a găsit în contactul strâns cu mișcarea muncitorească acel puternic ajutor care l-a făcut să se ridice la o puternică conștiință de clasă, devenind cel dintâi poet al proletariatului revoluționar din țara noastră. Creată în epoca în care capitalismul trece în faza imperialistă, opera

lui reflectă, în forme artistice de mare valoare, ascuțirea crescândă a luptei de clasă și avântul revoluționar mereu mai puternic al proletariatului dela noi.

Culegerea apărută în „Biblioteca pentru toți”, ilustrează în bună măsură, prin poeziile pe care le cuprinde, lupta pe care poetul a trebuit s'o ducă împotriva greutăților materiale și a presiunii morale exercitate de ideologia. claselor dominante într'o vreme când „generoșii”, instrumente ale burghezo-moșierimii în rândurile mișcării muncitorești, au încercat să dizolve această mișcare.

Astfel, poezia Pe geamul meu ne dă o imagine dramatică a vieții pline de lipsuri, care l-a adus uneori pe poet până în pragul desnădejii:

„De chin amar cu mâna, imi strâng
pieptul,
Și să nu țip nebun de disperare,
imi încleștez cu forța Secea gură”.

Chinul acesta este câteodată atât de puternic, încât poetul își pierde încrederea în viitor, este cuprins de îndoeli; „țărml dreptății” pe care l-a visat și pentru atingerea căruia a luptat, se estompează:

„Dar cine, când din culmi de valuri
grele,
Cu-o flamură și-un imn-de biruință.
Var saluta limanurile-acele?”
(„Barca”)

Dar, chiar dacă el însuși hu' va avea fericirea să ajungă la liman, lupta trebuie totuși dusă până la victoria finală. Conștient că versul său e merit să fie o armă în această luptă, poetul își înfrânge propria, amărăciune. În sonetul amintit Pe geamul meu, următorul către exprimă conștiința răspunderii pe care trebuie s'o aibă, în scrisul său, un poet:

„E cerul sur și corbi se-dlung prin boltă
Și-un dor funest din inima-mi pustie
Se bagă'n stih ce nu l pun pe hârtie.
Gândind c'ar da prea jalnică-recoltă,”

.Poezia nu este deci o chestiune personală. Poetul este un îndrumător al masei - or. un semănător, iar sămânța ne cme o aruncă poate da recoltă bună sau jalnică.

Opera lui Neculuță e plină de înălțimi - ..... - ^ ^
valoroase sunt bogate și stau astăzi în îndemână atât scriitorilor cât și cititorilor. Neculuță ne învață, înainte de toate să luptăm din toate puterile pentru atingerăa țelurilor noastre - desfrunțarea de-Phna a exploatării omului de către om și construirea unei societăți bazate pe dreptatea socială -, înfruntând cu eroism orice greutăți, cât de mari ar fi ele. În acest sens, numeroase sunt poeziile lui oje căror versuri sunt adevărate izvoare de optimism, de nebirută forță morală. În aceste versuri, poetul întrebuințează tonul direct, căruia apostrofele, întere gliile și exclamările, ca și ritmul p,i,, de energie. îi dau o mare forță de convingere. Ele sunt mesagii înflăcărare ce-si au rădăcinile în încrederea poetului în, tr'un viitor mai bun și flutură, ca niște steaguri-larg desfășurate, și în lupta noastră de astăzi. Cât de actual este îndemnul adresat omenirii, cuprins în versurile de o avântată cadență ale poeziei Spre țărnu dreptății astăzi când ațarile la război ale imperialiștilor sunt o adevărată „furtună de furie suptă” i

*j.Eăcnească furtuna de furie suptă,
 Și geamă ca iadul din basme oceanul,
 Tu dă-te cu totul nădejdi și luptă.
 Și cântă prin noapte de fulgere ruptă,
 Cătându-ți limanul.'*

*Columb. cu nădejde, atins-a pământul
 Spre care-a lui gânduri pornitu-și-au
 sborul.
 Tu, lume, oa dănsul înalță-ți avântul
 Și tot înainte! să-ți fie cuvântul
 Și gândul și dorul."*

„Tonul predominant al poeziei lui Neculuță ~ remarcă autoarea prefeței vo-

lumului Spre țărnu dreptății - . acesta: de îmbărbătare, de chemare la luptă, de negare violentă a pesimismului și a desnădejdi, stări de spirit cu care atunci ca și în zilele noastre, burghezia •ncerca să submineze dărzenia revoluționară a proletariatului".

Poezii ca Martiri și călăi. Ideal, Poporul, Revoltă, înainte, exprimă viguros convingerea poetului că lupta revoluționară a proletariatului va fi încununată de succes.

Neculuță își depășește înaintașii și contemporanii prin aceea că nu se limitează numai la denunțarea aprigă a ticăloșiei societății bazate pe exploatarea omului de către om, ci indică și calea de urmat, pentru a cuceri un viitor mai bun: lupta hotărâtă, necruțătoare, însuflețită de o ură nestinsă împotriva exploa. tatarilor.

Versuri ca următoarele, desprinse din poezia Momente de revoltă exprimă ura poetului împotriva dușmanilor poporului
 > sunt un îndemn pentru noi de a fi necruțători față de aceștia:

*„imi pare-atât de drept și sfânt
 Pe crudul șarpe să-1 sugrum.
 Și foc să fac în al lui drum
 Și'n foc să-1 svâr1 și să-1 fac scrum.
 Și scrum să-i dau în vânt."*

iiăsbă.'ând prin oceanul perfid al demagogiei și teroarei burghezo-moșieresti, Neculuță nu a putut fi abătut din drum - chiar dacă sa oprit uneori derutat - deoarece, fiu al clasei muncitoare, a rămas nesdruncinat în marea lui dragoste pentru popor. A-ți dedica toate forțele binelui colectiv este un alt îndemn prețios cuprins în versurile poetului muncitor:

*„Cum pot st. rob decepțiilor oare,
 Când lumea în talazuri de durere
 Se sbuciumă și desperată cere
 La fii ei, o mână salvatoare?"*

D. TH. NECULUȚĂ „SPRE ȚĂRMUL DREPTĂȚII”

Depășind atitudinea romantică a înaintașilor săi, pe care nemulțumirile, provocate de societatea în care trăiau, îi făceau să se reîntorcă în trecut, Neculuță rămâne ancorat în realitatea epocii lui, pentru a privi mereu înainte. Poetul ne învață să năzuim spre un viitor mereu mai bun. Și face aceasta, nu numai prin îndemnul direct de a lupta pentru o viață fericită a poporului muncitor, ci și prin înfățișarea unor zguduitoare imagini ale exploatării omului de către om. Aceste imagini aparțin din ce în ce mai mult unui trecut de care ne îndepărtăm cu pași hotărâți, dar pe care nu trebuie să-i uităm, pentru a nu slăbi în voința noastră de a-1 înmormânta definitiv.

În câteva poezii, Neculuță înfățișează situația tragică a proletariatului în orânduiri burgheze. Astfel, în sonetul *In* faptul zilei deși nu desprinde imagini concrete, tipuri de muncitori, ci prezintă muncitorimea ca o masă nedistinctă — ceea ce constituie o limită a operei lui — el reușește, totuși, isă dea adâncime temei tratate, folosind contrastul izbitor dintre frumusețea dimineții senine și suferințele celor ce munceau în fabrici:

Palate, temple, domuri sfidătoare
Din brațul nopții prind a se desiac»,
Și'n strai roz-alb încep să se îmbrace
În fața dimineții zâmbitoare.

Și'n fabrici focu'nvie prin cuptoare,
Și'n vuet lung tăcerea se preface,
Și harnice se mișcă fără pace
Uneltele de bunuri creatoare.

Ce imn de viață'n slavă se aruncă!...
Și noi în van, umili ca un biet câine,
Flămânzi venim la poartă-ți sfântă
muncă !"

În sonetul *Valurile de mătase*, poetul denunță felul cum sunt exploatare țesătoarele. Folosind o comparație de o mare forță de evocare, el asemuie valurile de mătase — pe care negustorii i, cu mâinți împodobite de inele" le des-

fășoară în fața „visătoarelor de baluri" —• cu valurile unei mări ce 'meacă „dureri și vieți" :

„Voi negustori, ->e lungile teighele.
În fața visătoarelor de baluri,
Desfaceți mătasea 'n valuri-valuri,
Cu mâini împodobite de inele.

Și nici visați că'n mări ce bat în stele,
Cu munți de apă ce se frâng de maluri:
Nu-s inundate-atâtea idealuri.
Dureri și vieți, ca'n valurile-acele!..."

Pe Neculuță 1-a preocupat în chip, deosebit situația umilitoare a femeii în cadrul regimului burghezo-moșieresc și a dezvoltat această temă într'o serie de poezii. Înțelegând rădăcinile economice și sociale ale acestei situații, Neculuță își dă seama că eliberarea femeii este legată de însăși lupta revoluționară împotriva exploatării.

Cu puternice imagini realiste, poetul zugrăvește într'o serie din poeziile sale aspecte concrete ale vieții năpăstuite dusă de țărănimea muncitoare. În prefața sa, *Maria Banuș* pune în lumină faptul că „ancorarea în prezentul vremii sale și legătura OU poporul obidit sunt atât de puternice la Neculuță, încât nici în mijlocul celui mai feeric peisagiu nu poate uita omul cu suferințele sale". Concludent, în această privință, este poemul *In* amurg, în care după ce descrie în culori vii natura feerică, poetul își întoarce privirea spre imaginea, puternic contrastantă față de splendorile peisagiului, a pâlcurilor de țărani muncitori, care sunt:

„Străini de tot frumosul din câmp,, din
vâi întinse,
Venind în pâlcuri-pâlcuri . cu gându'n-
tunecat

Trudiți și arși de soare, în noaptea
din bordei,
Cu noaptea suferinței în sufletul din
ei-

În inimă îi arde otrava vieții lor.
Că viața îi e muncă, și'n bine niciun
spor:

Le-au prins călăii locul la masa bu-
nătății.
Ei, doborâți de greul osândeii, răutății
Muncesc bătuți de rele, părinți după
părinți,
Cântându-și plânsu'n doină, murind de
suferinți"

Tăranca trudită de munca pe ogoarele „boerului”, sfârșită de durerea de a-și fi pierdut copilul (Dureri de mamă); mama sirășită de boală, care se prăbușește moartă peste copiii ei uciși de ger, în bordeiul iară foc (Bordei și mormânt) „prigonitul” ce rătăcește în neștire pe ulițele satului (Prigonitul), toate acestea sunt imagini de un înfiorător tragism, tipice pentru viața țăranilor săraci, în timpul regimului burghezo-moșieresc.

O frescă largă a exploatării țăranimii muncitoare ne-o dă Neculuță în poezia Martiri și călăi, scrisă în jurul anului 1898. când turia clasei dominante se abătuse cu o intensitate deosebită asupra satelor.

În alte poezii (În cătănie. Sortării), Neculuță deplânge pe țăranii luați la oaste și demască armata burghezo-moșierimii ca pe o instituție odioasă, în care omul este disprețuit, chinuit, pentru a li transformat într'o unealtă supusă a unor interese vrăjmașe poporului.

Dragostea față de țăranimea obidită 1-a apropiat și pe Neculuță, ca și pe ceilalți mari scriitori ai noștri, de tezaurul poeziei populare. Împrumutând teme și forme populare, poetul muncitor ne-a dat câteva poezii de factură populară de-o autenticitate cuceritoare Dor, Codrule, Ochii, În cătănie, Cu ce mă legară:

Și m'apucă sările . . .
Numai cu oftările.
Și mă strâng curelele,
• Și mă ard oțelele :
Că de sulă colo'n sat.
Pentru ele mi-am lgsat
Părinții suspinelor,
Și ogorul spinilor.

Plugulețul ploilor,
Și caru nevoilor;
Și pe mandra singurea.
Galbenă de jale grea,
-Ca frunza pe-o rămurea.
(„În cătănie”).

Înfățișând, primul în literatura noastră, necesitatea alianței dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare — desigur numai în sensul unei acțiuni solidare a tuturor exploataților dela orașe și sate, fără a arăta însă rolul conducător al proletariatului — Neculuță descrie în poezia Cor de rob afăt suefrințele proletariatului industrial, cât și pe acelea ale țăranimii muncitoare. În primele două părți ale poeziei, vorbesc mai întâi „robii” uzi nelor, apoi „robii” de pe ogoare. În a treia parte, muncitorii și țăranii obidiți își rostesc într'un glas hotărârea lor de a lupta împotriva exploataților și convingerea în rezultatul victorios al acestei lupte :

„Dar într'o zi, din văi, din munți,
Din sate și orașe.
Voinici, femei, bărbați cărunți
Se vor scula și tari și crunți
Vor pune'n praf a' voastre frunți,
Jivinelor trufașe.”

Poezia se încheie cu imaginea luminoasă a unei vieți fericite, eliberată de exploatare:

„Reda-vom sfașului pământ
Odihnă și frăție ;
Căci toți cu drag și-or da avânt
Spre tot ce-i bun, măreț și sfânt,
Și'n veci de veci vor zice'n cânt:
Dreptate, slavă ție!”

Aceeași sete de dreptate și de „fiăție” îl îndeamnă pe Neculuță să se ridice împotriva manifestărilor șovine, a violențelor rasiale. Deși nu a înfățișat problema în toată adâncimea ei, sub aspectul .de manifestare a luptei de clasă, poetul condamnă agitația șovină, cerând înfrățirea

între națiuni (Tu Moise, dedicată „proletariatului evreu”, ha un vandalism antisemit. Țiganii). Versuri ca următoarele sunt grăitoare și în zilele noastre, când imperialiștii folosesc otrava, șovinismului, a rasismului, ca pe un mijloc perfid pentru spargerea unității în luptă a oamenilor muncii:

„Să ne 'nfrățim noroade ! .

La ce al urii vierme din suflet ne-ar
mai roade ?

Să ne 'nfrățim!... Pământul în sine
parcă plânge,

Că-l tot udăm cu lacrimi și-l tot pă-
tăm cu sânge...”

Activitatea iui de propagandist în cadrul mișcării muncitorești, legătura neîntreruptă cu masele, l-au ferit pe Neculuță de descompunerea ce începuse să cuprindă o parte din poezia românească. El a putut, astfel, să-și păstreze privirea limpede și să și-o ascute în așa măsură, încât să vadă aspectele esențiale ale epocii lui, să înțeleagă raporturile dintre clase și chiar soluția luptei de clasă. Toate acestea dau celei mai mari părți a operei lui un viguros caracter realist. În lupta sa împotriva ideologiei claselor dominante, Neculuță a avut și momente de înfrângere trecătoare: de aci petele de umbră din opera sa. aspectele de reverie romantică, de descurajare care o întunecă pe alocuri. De cele mai multe ori însă, conștiința lui revoluționară îl situează ferm pe o poziție combativă. Poeziile lui ni-l înfățișează ca pe un luptător și un mare artist totodată.

„Generațiile noi de scriitori — subliniază Maria Banuș în prefața sa — au de preluat dela acest mare și scump înaintaș nu numai mesajul aprins de luptă și atașamentul față de clasa muncitoare, nu numai înalta lui concepție despre rolul de combatere al artistului, ci și pilda muncii lui răbdătoare întru desăvârșirea meșteșugului poetic, și cunoașterea adâncă a vieții poporului și a literaturii lui”.

Versurile lui Neculuță sunt într'adevăr o pildă de migală artistică. Prelucrând creator învățămintele culese din poezia populară și din aceea a marilor scriitori ai epocii — Eminescu, Coșbuc și Vlahuță — poetul s'a străduit și a reușit adesea să dea conținutului valoros al poeziei sale o iornă artistică măastră și exprimându-și ideile și sentimentele prin Imagini concrete, convingătoare.

În versul său, abstracțiunile sunt concretizate, capătă viață: tirania e o fiară cu oolți ascuțiți, gândul se îmbracă în vestimente, răutatea ăpă, etc. Natura participă la viața oamenilor, anotimpurile sunt ființe vii, gingașe, îndrăgostite, vesele sau triste.

lată vara, zână bună și darnică:

„Ea vuia cu spice de auri în mână.

Iar vâlul albastru țesut din seninuri.

Li joacă pe umeri, pe plinele-i sinuri

De zână.

Li-i lumea mai largă, li-i viața mai

dulce.

Mai dragă.”

În descrierile de natură, Neculuță folosește imagini viguroase, dinamice, în care găsim ecoul poziției sale de clasă, a conștiinței sale revoluționare. Iată, de pildă, tabloul cu care începe poezia În amurg, în care predomină culoarea roșie, pe care poetul o aplică viguros, cu o mână de maestru:

„Se cer, amurgul] mândru își prinde
draperia

De purpură; isvorul bătut de feerie

Amurgului, în vale, cântând, sglobiu
coboară,

Jucând în față-i unde și crețuri

ca de pară.

La asfințit, cu farmec prin aerul

.. văratic.

Curg nourii, palate, ruine de jărat,ic,

Și ard pe ramuri bulgări și lespezi

de rubin.

S'aud tălângi la turme și-al doinelor

suspin.

Și'n codru-i umbră-i farmec, răcoare
și noroc.
Devalé-adoarme iazul cu fața'n dungi
foc
Se'ngân pe luciul apei nagâții
și cristeii
Pe maluri aiurează răchitele și teii,
Și'n totu-i frumusețe și farmec
și splendoare,
De flăcări parcă-i zarea către apus și
soare.

Natura nu-l preocupă pe poet numai pentru pitorescul ei. Descriind, în detalii sugestive, peisagiul, poetul o tace pentru a crea cadrul în care va prezenta pe oameni. Omul, cu suferințele, elanurile și năzuințele sale, stă pe primul plan al preocupărilor lui. Uneori, așa cum am arătat, descrierea năfurii feerice pune mai puternic în lumină, prin contrast, suferințele oamenilor. Alteori, năfura însăși este sbuciumafă, tristă, ca de pildă în Căruțași, a căror tragedie se desfășoară într'o cumplită „Sahară de ghiață”.

Apropiat de om, Neculuță izbutește să ne dea impresionante descrieri de stări sufletești. Iată, în acest sens, cum ne prezintă momentul tristei despărțiri a rudelor de flăcăii ce pleacă la oaste :

„O, cum la piept se mai. cuprind
Și se desprind și iar se prind
Și de sărutul cald și sfânt
Și de suspin, de-oftat, li-i frânt
Și plâns și geamăt și cuvânt!
Iar la amarul despărțit
A fost un țipăt și-un răcnit,
Că parcă'n piept i-ar fi rănit,
De moarte, un cuțit”

Creată într'o epocă, în care mișcarea muncitorească era lipsită de conducerea unui partid revoluționar, opera lui Neculuță are o serie de lipsuri, dintre care am amintit câteva. Cea mai importantă este aceea că poetul nu vede rolul conducător al proletariatului, în lupta pentru desființarea exploatării și construirea unei

vieți fericite. Faptul acesta l-a împiedicat să aibe o viziune clară a societății viitoare. Această societate, el o vedea confuz, ca un „țărni al dreptății”, ca niște „timpuri de aur”, „țărmi de aur”; „țărmi de sânge și plâns neudate”.

Dar ura lui nestinsă împotriva exploatării, ură întărită prin cunoașterea marxismului și prin practica luptei revoluționare a profefariatului, Ua făcut pe Neculuță să rămână dârz în convingerea sa că exploatarea omului de către om va dispărea inevitabil și că, pe ruinile vechii orânduiri nedrepte, se va ridica o altă orânduire, nouă, în care oamenii muncii vor trăi fericiți:

„Azi când văd-ale omenirii uriașe,
mândre valuri.
Falnice, cum se îndreaptă către sfinte
idealuri,
Când a nedreptății stăvili, șubrede, cad
sfărâmate.
Când un dor măreț și nobil sânu'ntregii
lumi străbate.
Când știința înțeleaptă, tainică
și mândră limbă,
Ne arată că'n o clipă universul
se preschimbă,
Că al chinurilor plânsset și al disperării
țipet
O s'apue 'n noapte-adâncă coborând
pe-al vremii scripet..
Când al cinstei și al muncii viitor
e-atât de mare,
Când feeric aurora unor vremuri
noi apare, —
Mă întreb: mișcării sfinte voi
vă ridicăți potrivnici?
Voi, mișeei de palavre și de fleacuri
guralivnici ?
Voi mai cutezați o lume veninos
să clevetiți ?
Valurile omenirii voi gândiți să le
opriți ?
Voi vă ridicăți ? voi puneți stăvili ?
voi, a lumii ciumă ?
Coperite-a mării valuri când au fost
de-un bob de spumă?”
(..Lor”)

Sorise 'acum cinzeci de ani, versurile acestea își păstrează și azi efectul mobilizatoric; ele ne îmbărbătează la luptă împotriva dușmanilor păcii și ai socialismului, imperialiștii hărpăreți ațățători la războaie.

•

Prefațând culegerea *Spre țărmul dreptății*, Maria Banuș a reușit să pună în lumină trăsăturile esențiale ale personalității și creației poetului muncitor, D. Th. Neculuță. Prefața pe care a scris-o oferă cititorului o bună orientare, informându-l asupra condițiilor economice, sociale și politice în care a trăit și a scris poetul.

Enumerarea și analiza diferitelor teme ale operei lui Neculuță nu este însă completă. Astfel, dacă unele teme, ca de exemplu exploatarea țăranimii muncitoare, nu sunt suficient evidențiate, altele nici nu sunt relevate: situația femeii în regimul burghez-moșieresc și lupta anti-sovină. Dar poezia lui Neculuță este atât de limpede, versul lui așa de grăitor prin sine însuși, încât cititorul, chiar neai vizat, îi va putea adânci conținutul.

În ceea ce privește versurile alese, volumul apărut în Biblioteca pentru toți cuprinde poeziile cele mai reprezentative. Socotim totuși că ar mai fi trebuit adăugate poezia *Focul*, în care aflăm o imagine sguđuitoare a vieții chinuite a poetului; apoi, *acel Sonet* — „Prin văi de lacrimi, tu îndurerată”... — în care situația fragică a femeii muncitoare în orânduirea burgheză apare mai hotărît, întregind astfel celălalt sonet, cuprins în volum.

Acestea sunt însă lipsuri neînsemnate. Important este faptul că, după atâtea decenii în care a avut de luptat cu dușmănia exploatare, opera lui Neculuță, în ceea ce are ea mai valoros, iese biruitoare în lumină. Zecile de mii de cititori vor regăsi în Neculuță, așa cum spune Maria Banuș, „un frate scump în lupta noastră contra dușmanului de clasă”.

Versurile cuprinse în volumul „Spre țărmul dreptății” sînt vii și actuale: „In momentele acestea de mare ascu-

țire a luptei de clasă, de luptă pe viață și pe moarte între lagărul păcii în frunte cu puternica Uniune Sovietică și lagărul imperialiștilor ațățători la război, — glaiul celui ce a scris *Cor de robi*. înainte, Moment de revoltă,! răsună îngemănat cu al nostru, în acelaș cor uriaș al popoarelor însetate de pace, lupfăfaare pentru dreptate”.

Ion Manole

ALMANAHUL „SCRISUL BĂNĂȚEAN”

Pontifii literaturii burgheze considerau că a tipări o plachetă de versuri, a scoate o antologie într'un oraș de provincie, constituie un fapt. (lipsit de orice importanță. „Literatură provincială” — categoriseau ei cu emfază și acest calificativ ascundea desgust și ipocrită compătimire. Orice fenomen cultural care avea loc dincolo de barierele Capitalei rămânea îngropat într'o uniltoare tăcere, sau era ostracizat la periferia istoriei literare, dacă cumva vreun cronicar literar binevoia să-l înregistreze. De altfel — ca urmare a întregii minimalizări a provinciei, a destrămării ei economice, a antagonismului din ce în ce mai adânc între capitala hipertrofiată („orașul tentacular”) și restul țării — scriitorii nebucureșteni ripostau fie printr'un regionalism iritat — declarând „răzbaui” Capitalei, fie acordându-și lira la nivelul existenței banale a târgului provincial burghez. Ei cădeau într'o resemnare adâncă, producând o literatură fadă ale cărei motive comune, tipice, rămăneau parcul, internatul de fete, „treiul” la extemporal, duminicile plecticoase, etc.

Astăzi, puternica viață culturală care se dezvoltă pe tot întinsul țării, desigur nu a rămas streină nici de Banat. Efortul poezilor și prozatorilor bănățeni a devenit cunoscut și dincolo de fruntariile regiunii. O mare parte din numele prezente în acest număr al almanahului, le cunoaștem din paginile unor publicații din Capitală, a ziarelor locale din Timiș, sau

dela concursul anual de sict de anul trecut, când nuvești ca Iosil Moise Aldan sau poefi ca Iazăr Ilici au repurtat frumoase succese. Altele* sunt noi. apar pentru prima dată în paginile revistelor literare, ceea ce ne face să credem că în direcția descoperirii și promovării tinerelor talente, cenaclul literar și filiala Uniunii au desfășurat o vie activitate.

Un almanah literar trebuie să fie oglinda cât mai fidelă a vieții culturale a regiunii în care apare, fără ca prin aceasta să fie expresia vreunei tendințe de izolare, refractară, regionalistă, oglindind viața și efortul creator al construirii socialismului în acea regiune.

In bună măsură, almanahul Scrisul bănațean reușește să realizeze acest lucru, să reflecte problemele create de condițiile specifice locale. In acest sens, în primul rând, almanahul reușește să fie o mărturie fidelă a muncii creatoare a naționalităților, conlocuitoare în condițiile conviețuirii frățești, publicând alături de producții originale românești, un număr mare de traduceri din maghiară și sârbă; lipsesc totuși, traduceri din germană, deși la Timișoara există un cenaclu de limbă germană care activează regulat.

O deficiență este faptul că almanahul își restrânge „sfera de acțiune” la județul Timiș, astfel nu găsim în paginile almanahului, nici un nume de scriitor tânăr din Reșița, Caransebeș sau Lugoj, mai ales din Reșița, unde știm că activau două cenacluri, și unde se pune cu ascuțime problema valorificării materialelor prezentate în cadrul cenaclului. Această absență oglindește lipsa de legătură a almanahului și în general a filialei I. S. din Timișoara cu scriitorii din localitățile din regiune.

Materialul publicat • — zria ales proza — reușește să înfățișeze în mare măsură viața ținutului bănațean, să se inspire din viața oamenilor muncii. Astfel, unele din bucățile de proză ca Holera de I. M. Aldan și Nevastat minerului Gheorghe de Vrrgii Birou, ilustrează momente din trecutul de exploatare a muncitorilor. E-

roul acesfofl nuvele este muncitorul bănațean, pribegind din loc în loc, încălestat în grea luptă cu patronii și cu sbirii stăpânirii. Faptele pe care le povestesc I. M. Aldan și V. Birou înfățișează aspecte pline de adevăr ale instituțiilor burghezo-moșierești: simulacrul de alegeri, simulacrul de justiție, pe scurt aparatul de sfaf folosit ca instrument de represiune împotriva muncitorilor. Cu mijloace care dovedesc talent și pricepere, autorii acestor nuvele reușesc să ne facă să vedem aspecte specifice ale vieții muncitorilor mineri bănațeni, oprimați de regimurile burghezo-moșierești. Cei mai înaintați dintre ei — știu pentru ce și cum să lupte. Autorii arată deas&meni cum în focul luptei își face Joc speranța într'un viitor mai bun.

In alte două nuvele (ale lui Leonard Gavriliu și a lui Dreghele Ferenc) ni se prezintă imagini din viața de azi a muncitorului. Nuvela lui Leonard Gavriliu pune cu multă ascuțime problema vigilenței, căutând să arate cum îngâmfarea este o piedică în calea demascării dușmanului de clasă. O a treia nuvelă pune în sfârșit problema acută a educării tinerii generații, a luptei împotriva influențelor primejdiioase burgheze. Există în proza publicată de almanahul bănațean, o dorință puternică de a trata problemele concret, de a încerca să reprezinte procesele vieții fără a Je schematiza. Totuși almanahul nu cuprinde nici o lucrare despre viața dela țară și aceasta pare curios, când ne gândim că Timișul este un județ, în care se găsesc multe gospodării colective. Mai sunt deasemeni de făcut unele observații în legătură cu felul în care unii prozatori au reușit să arleagă și să reprezinte caracterele tipice. Figura lui Iancu din nuvela Holera, rămâne tipică, în sensul că înfrânsuț recunoaștem pe muncitorul revoltat, gonit din loc în loc, la cheremul exploatareșilor hapșani și al uneltelor lor. Ne este totuși greu să înțelegem ce anume urmărea Iancu, prin acțiunea de demascare a modului în care partidul guvernamental organizase alegerile. Autorul ar fi trebuit să arate

ce anume determina acțiunea anfiguvernata a eroului său, acțiune care, de iapt, după cum e prezentată, nu lolese direct decât partidului burghez de opoziție. Deasemeni, în nuvela lui Virgil Birou, autorul vrea să arate cât de crâncenă era exploatarea, caracterul mârșav al justiției burgheze, bicsnicia și furia turbată împotriva muncitorilor — a lacheilor exploataretilor. Alături de Gheorghe Bată, care este muncitor cu o slabă conștiință de clasă, sub nivelul conștiinței muncitorești din acea vreme, (el coboară în mină în timpul grevei) — autorul ar fi trebuit să prezinte mai pe larg și muncitorii înaintați, acei muncitori cari prin dărzenia cu care au luptat, sunt tipici pentru situația clasei muncitoare din acea vreme.

În comparație cu proza, poezia este mai variată prin tematică, oglindind un număr mare de aspecte și probleme pe care le ridică efortul masselor muncitoare care construiesc socialismul. Există un vădit efort de a lega poeziile de chemarea la luptă pentru pace. În acest sens, poeziile lui Al. Jebeleanu — cu foafe deficiențele pe care le vom remarca ulterior, — tind să devină o trecere în revistă a activității creatoare a muncitorilor din diferite ramuri de industrie din Banat. O altă poezie de acelaș autor, urmărește să arate cum războaiele imperialiste purtate de către regimul burghezo-moșieresc, au brăzdat adânc viața și amintirea oamenilor simpli din țara noastră, oameni simpli care știu astăzi ce înseamnă dorința hrăpăreață a imperialiștilor de a folosi masele drept carne de tun pentru scopurile lor criminale. Și celelalte poezii din Almanah au tendința asemănătoare de a arăta tconcret că a lupta pentru pace înseamnă a construi socialismul. Pentru Dumitru Nicolicioiu, Szas Marton, Anavi Adam, Matei Bătrâna, Boldiszar Kerpenișan, chemarea Ia luptă pentru pace nu este doar un simbol abstract, ci reese din prezentarea unor elemente concrete. Semnificative pentru această orientare spre iapte concrete, spre aspecte esențiale ale construirii socialismului, sunt . și poeziile

lui Alexandru Cucereanu Turcu Florea a fost la Zăbrani. Acesfe poezii ' arată procesul de transformare al țăranului muncitor, — țăran care vizitează o gospodărie agricolă colectivă. Poeziile lui Iosif Vereea și Gheorghe Lăiniceanu au drept temă efortul muncitorilor din fabrică pentru depășirea planului. Alte poezii ca acelea ale țăranilor muncitori Ion Frumosu și Lazăr Ilici (de limbă sârbă) tind să exprime sentimentele de care este cuprinsă țărănimea muncitoare în fața noilor „pliniri” — cum spune Ion Frumosu (Primăvara Nouă). Amintirea exploatareii moșierești, a mizeriei legate de petecul de pământ, face loc încrederei în viitor, speranței în mai bine, legată de croirea unei noi vieți în care pământul va fi într'adevăr al celor ce muncesc. Și prinusul de recunoștință se îndreaptă înspre armata sovietică, a cărei luptă eroică pentru eliberarea țării — este viu păstrată în amintirea țăranilor muncitori, odinioară „argații trudiți la porțile străine” (Pe cale nouă de Lazăr Ilici). Gândurile se îndreaptă' deaseomeni crescând „drept • — cum e lujerul de floare” — spre Partid „schimbător de vremuri”.

Acesfe poezii poartă pecetea autenticității, în ciuda unor aspecte idilice, căci ele arată tot odată lupta împotriva dușmanului de clasă.

Exponenți direcți ai unor evenimente trăite, acești poeți se simt solicitați de o poezie în mod pronunțat lirică — care pare că exprimă mai bine năvala sentimentelor noi, covârșitoare — de care sunf animați. Dacă din punctul acesta de vedere acest stadiu de efuziune lirică este explicabil (și mai ales în primul poem al lui Ion Frumosu dă rezultate remarcabile) totuși ar fi bine ca acești doi poeți să se îndrepte spre o poezie în care să valorifice din plin materialul de viață, tratând aspecte ale realității care le sunt mai apropiate. Astfel vor reuși să oglindească elemente esențiale ale realității legate direct de transformarea țăranilor muncitori. Talentul nu le lipsește și versurile publicate, (mai ales Primăvara nouă

de ion Frumosu) dovedesc posibilități cu totul remarcabile. Cele mai realizate versuri, din volum rămân alături de Primăvara nouă —> Invitație la excursie de Matei Bătrânu și La portretul unei luptătoare de Szas Mcofon. Matei Bătrânu reușește să traducă pe plan artistic într-o imagine deopotrivă de originală și justă — tema concediului — și să dea expresie unor sentimente noi — puțin tratate până astăzi în lirica noastră. Este vorba de bucuria muncitorilor care, în cadrul concediilor, au pentru prima dată, prilejul să ia contact cu frumusețile țării:

Pe acolo'n ierni apuse în vreme —• doar
boerii
Puteau să meargă — rumeni și grași —
ca să-și petreacă
În timp ce noi prin fabrici, când fumul
greu înneacă,
Din cărți știam ce-s munțiiși văile și jderii.

Este în aceste versuri o nouă expresie a sentimentului naturii — care se întemeiază tocmai pe conștiința faptului că numai eliberarea de exploatare, restituind bogățiile și frumusețile țării celor cari înfr'adevăr au dreptul la ele, a permis ca oamenii muncii să poată gusta din plin recreația reconfortantă în mijlocul naturii, ascuțindu-și sensibilitatea și îndesulându-și setea de frumos.

O altă poezie — a lui Szas Marion : La portretul unei luptătoare — dă relief puternic unei teme de mare însemnătate care se inspiră din activitatea de luptă a Partidului clasei muncitoare. Pentru ilustrarea acestei teme, autorul găsește o imagine profund omenească, reușind să schițeze trăsăturile unei eroine comuniste care șfca jertfit viața în închisoare. La nedumeririle copilului care-și pierduse de multă vreme mama și nu știa din ce cauză, el află răspuns prin întrebările puse unei mătuși, întrebări iscate din anumite lucruri, pe care el le vede și vrea să le înțeleagă — povestea minunată a vieții pline de jertfe a mamei sale, viață închinată luptei. Autorul reușește să arate

cu multă subtilitate cum, în inima copilului, imaginea maternă, așa cum o cunoștea el, se împletește cu imaginea unei dârze luptătoare care a murit jertfindu-se pentru viitorul lui și pentru viitorul milioanei de oopii.

Poemul rămâne ca o încercare de pref în lirica noastră deși nu întotdeauna poetul își realizează în întregime ideea — fiind vizibile unele naivități, — parte provenind probabil și din felul în care este tăcută traducerea, poemul fiind scris în limba maghiară.

O trăsătură a celor mai multe poeme publicate în Scrisul Bănățean este optimismul, viziunea avântată spre viitor. Căci avântul combativ în cadrul efortului mareț de construcție a socialismului — însuflă scriitorilor din provincie ca și din Capitală — un optimism înoitor. Iată de pildă poemul lui Dumitru Nicolicioiu, Turcu Florea a fost la Zăbreni sau Gărid de dimineață de Alexandru Cucereanu — ca să ne referim numai la poemele pe care nu le-am discutat. Ele sunt străbătute de unda sănătoasă a încrederii omului muncii în viitorul său, în viitorul patriei sale. Dar trebuie menționat — și aceasta apare ca o deficiență a almanahului, faptul că optimismul acesta este lipsit de combativitate, că elementele care tind să explice caracterul de luptă al efortului țărănimii muncitoare — în primul rând lupta împotriva dușmanului de clasă —• sunt oarecum estompate. Ori, această este o lipsă serioasă mai ales într'un almanah bănățean, deci al unei regiuni care se află în imediata apropiere a unei țări stăpânită de uneltele imperialiste — perfide — bandiții fifoiști. Este adevărat că în almanah se găsește poemul lui Boldiszar Kerpenişan, a cărui temă este demascarea regimului de teroare al bandiților fifoiști — cu inchorile și lagărele sale unde sunt închiși cei mai buni fii ai popoarelor iugoslave — poem virulent a cărui însemnătate trebuie menționată — dar un singur poem este fofuș prea puțin.

Poeziile publicate în acest număr al'

almanahului bănățean vădesc anumite trăsături comune care permit nu numai o generalizare asupra lor, dar și o privire asupra muncii cenacului local Flacăra al liliilei Uniunii scriitorilor în direcția ridicării nivelului ideologic și artistic al producțiilor membrilor săi, în direcția educării poetice a tinerilor cadre de scriitori. Deoarece, în ultima analiză, almanahul acesta trebuie să fie rodul cel mai bun al activității cenacului, cuprinzând producțiile cele mai bune prezentate în ședințele sale — lucru pe care îl și realizează. Deasemenea este primul prilej de afirmare a numeroaselor tinere talente bănățene.

Prima observație generală pe care o impune, sub acest raport, materialul prezentat cititorului — este că mai toate lucrările au depășit faza generalităților și a abstracțiunilor, faza „efuziunilor gratuite”. În schimb, există unele rămășițe ale acestei atitudini — și aceasta se vedește în căile convenționale prin care unii scriitori timișoreni se apropie de realitate. Există tendința vizibilă, așa cum am arătat, de a turna în imagini fapte concrete; dar această intenție este deservită de forma inadecuată în care unii poeți timișoreni înțeleg să îmbrace conținutul de idei, materialul lor de viață, gândurile lor. Este adevărat că majoritatea poeziilor sunt departe de a fi simple încercări de versificație, dar în poezii scrise cu talent ca acele ale lui Dumitru Nicoliciu, Alexandru Cucereanu, etc., se observă o tendință de a evita problemele, de adevărat meșteșug prin aparente virtuozități formale. Poezii în care să se întrebuințeze versul simplu, clar, în care miezul viu al faptelor să se concretizeze în imagini artistice directe, accesibile celor mai simpli cititori se găsesc în Almanahul bănățean, dar încă puțin.

În ultima analiză, se poate vedea că desigur autorii vor să abordeze aspecte concrete din realitatea noastră, numărul elementelor concrete pe care le utilizează în ilustrarea subiectelor este redus.

Esfe un merit a! filialei U. S. din Ti-

mișoara și al cenacului local — de a fi orientat scriitorii bănățeni spre acele sec-toare ale realității care permit înțelegerea sensului vieții noi. Totuși în realizarea acestui conținut nou, se manifestă în lucrările din almanah unele deficiențe care vădesc o muncă insuficientă cu scriitorii în discutarea felului în care au fost realizate artistic producțiile prezentate. Lungimi inutile și expresii confuze în lucrările în proză (cu deosebire în nuvela lui Șerbănescu, Gravată roșie din flori de mac); prozaisme.: "magini distonante și încărcate în poezie (ca de pildă în poeziile lui Al. Jebeleanu), într'un cuvânt toate acele lipsuri care se datoresc mai mult neglijenței decât unui meșteșug scriitoricesc rudimentar, și pot fi ușor îndreptate în cadrul activității colective din cenacul — • abundă în paginile almanahului. Lipsește multor poeme acel finisaj care se poate înfăptui în focul criticii și autocritice. Alte poeme — cum sunt Prim topitarul de Iosif Vereea și primul dintre poemele lui Alex. Cucereanu — par a nu fi fost măcar discutate în cadrul cenacului, căci ele — în mod vizibil — ar mai fi trebuit lucrate.

Depinde de munca din cenacul, de felul în care se poartă acolo discuțiile, ca tinerii debutanți să înțeleagă condițiile ce se cer a ti îndeplinite de o poezie pentru publicare.

Metoda criticii la, obiect, pe textele primite, poate ajuta nu numai începătorilor dar și scriitorilor înaintați. Și deficiențele care se vădesc în poemele lui Alex, jebeleanu sau în nuvela Iui Virgil Birou dovedesc că Ia Timișoara este nevoie de o astfel de critică.

Și acum câteva cuvinte despre concepția care stă la baza alcătuirii almanahului Scrisul Bănățean. Este bine ca numerele viitoare ale almanahului să se depărteze cât mai mult cu putință de forma unei antologii seci — culegere de poezii și proză — și să se apropie de conținutul și structura unei reviste. În acest sens ar fi bine venită introducerea unor relatări substanțiale cu privire la

viața literală locală, cunoașterea în mai mare măsură oare să înregistreze tapte concrete, să oglindească viața cenaclurilor din regiune. Relatările acestea vor ușura cititorului cunoașterea mai cuprinzătoare a problemelor și realizărilor scriitorilor din Banat.

Inspirându-se permanent din viața oamenilor muncii din regiune, strângând la un loc forțele locale, almanahul Scrisul Bănățean trebuie să devină un centru de critică și îndrumare temeinică, încurajatoare pentru orice inițiativă rodnică, pentru orice succes literar al tinerilor scriitori în direcția unor opere de un cât mai înalt nivel ideologic și artistic.

Horia Bratu

TREIPIESE ANTIIMPERIALISTE *)

Tălmăcirea în românește și publicarea textului pieselor lui Lavreniev, Mihalcov și Surov, reprezintă pentru tânăra noastră literatură dramatică și pentru noul nostru public cetitor un ajutor deosebit de prețios.

Acest ajutor se înscrie pe linia popularizării experienței celei mai bogate și mai înainte literaturi — cea sovietică, experiență care poate asigura teatrului românesc în plină dezvoltare. bazai unor spectacole de bogat și extrem de folositor conținut, și de un înalt nivel artistic. Tot odată răspândirea acestor piese în versiune românească, însemnează pentru noi mai numeroșii oameni ai mimmăi din țara noastră, oameni care își desvoioază astăzi gustul pentru citit, o lectură capabilă să-i mobilizeze, să-i înarmeze și mai mult în lupta de amploare internațională la care sunt chemați să-și dea o cât mai substanțială contribuție.

Deși abordând subiecte diferite, înfă-

*) A. Surov: Conțetățeanul Președintelui ; S. Mihalcov: Vreau acasă ; B. Lavreniev: Vocea Americii, — 1 vol., editura Cartea Rusă, 1950.

țișând aspecte variate, piesele se prezintă, sub raportul tematic, într'o unitate strânsă. Cele trei lucrări au un puternic caracter antiimperialist, sunt arme care-și îndreaptă fără greș ascuțitul împotriva lumii capitalismului cel mai agresiv, — a imperialismului american.

Acest caracter unitar a justificat reunirea într'un singur volum a celor trei piese. Și acest caracter antiimperialist a- pare vizibil cetitorului la lectura fiecărei piese. Ii apare atunci când urmărește șarja puternică a lui Surov împotriva corupției, lipsei de scrupul, decăderii morale a celor cocoțați încă în vârful piramidei sociale americane — (Conțetățeanul președintelui). Ii apare și-1 face să ia poziție odată cu Mihalcov, împotriva odioaselor manevre ale imperialiștilor de a încălca hofăririile privilegiate Ia repatrierea cetățenilor sovietici pe care, în timpul războiului, naziștii i-au fărît pe teritoriul german (Vreau acasă), li apare în sfârșit atunci când participă cu adâncă satisfacție la procesul de lămurire al americanului simplu, proces înfățișat cu deosebită forță de pătrundere în piesa lui Lavreniev (Vocea Americii).

Dar pentru cititorii români și mpi ales pentru dramaturgii noștri cele trei piese își vădesc valoarea și prin excepționala lor calitate artistică. Realizând o indistructibilă unitate între conținut și expresia lui, cei trei autori oglindesc poziția onsecvent și activ militantă a scriitorului sovietic, angajat cu hofărrire în bătălia pentru progres, împotriva forțelor reacțiunii mondiale, poziție pusă în valoare prin creația artistică.

„Este cu neputință — spune A. Surov în introducerea la Conțetățeanul președintelui — să-i faci pe imperialiști să gândească mai limpede, însă este necesar să li se pună o cămașe de forță, — și popoarele iubitoare de pace vor face acest lucru”.

Cele trei piese vădesc principiul dela care nu se abafe scriitorul sovietic, a-

• *vela de a sluji adevărul, de a-1 scoate la lumină din oceanul de calomnii și*
 • *invenții cu ajutorul cărora oficinele de propagandă imperialistă încearcă să-l camufleze.*

Tot Suroc spune, între altele, în aceeași introducere :

„Un proverb american sună cam astiel: „Există adevăruri mai monstruoase decât orice produse ale imaginației”. Acest proverb ar fi putut servi acestei piese drept motto. Și dacă întâmplările care se petrec în piesă, vor părea exagerate, culorile” în care sunt arătate personajii — prea închise, — de toate aceste lucruri nu trebuie acuzat autorul. Realitatea lumii capitaliste dă naștere în fiecare zi, în fiecare ceas, unor lucruri mult mai fantastice, mai crude, mai monstruoase”.

Știind să desprindă din realitate aspectele ei caracteristice, subliniind și sprijinind activ în această realitate germenii noului în dezvoltarea lor revoluționară, în sfârșit punând în valoare acest bogat fond de idei printr'o realizare artistică de înalt nivel, cei trei autori vădesc torța și calitățile pe Care le poale dobândi arta făurită după metoda realismului socialist.

Deosebit de caracteristică în această privință este piesa în patru acte și șase tablouri a lui B. Lavreniev Vocea Americii, distinsă în 1949 cu Premiul Stalin.

Eroul principal, căpitanul Walter Kidd, arheolog de meserie, are la moment dat următoarea replică :

„In arheologie intră și paleontologia, Știința monștrilor, Mac! Știința care se ocupă cu monștrii dispăruți de mult. A fost o epocă, când tot pământul nostru era în stăpânirea celor mai extraordinari monștri pe care ți-i poți imagina. Fiecare avea dimensiunile unui torpilor, dar creierul era numai cât un ou de găină. Minte n'aveau de loc! Numai maxilare, ghiare și burtă ! Și apoi erau de o nesaturată lăcomie animalică, plini de ură față de tot ce-i viu. Devorau pe cei mai slabi și se mâncau și între eă. Wilier

și Scoondrel sunt urmașii acestor monștri. Ei visează să reinvie în secolul al douăzecelea era strămoșilor lor, pentru că să sfășie din nou carne vie și să se bălăcească în sânge. Ar fi înfiorător, Mac. Și oricine are o inimă de om și crede în viață, trebuie să protesteze împotriva! unui asemenea lucru”.

Pentru a ajunge la această dureroasă dar justă concluzie, Walter Kidd a avut de străbătut un drum lung, început prin contactul — în spatele frontului — cu afaceriștii americani reprezentați prin Wilier, drum care avea să treacă și pe la faimoasa „comisie pentru cercetarea activității antiamericane”.

Subiectul piesei lui Lavreniev nare în sine nimic senzațional. „Senzațională” într'un fel e doar realitatea pe care cu atâta veridicitate o surprinde autorul, realitatea pe care o impun astăzi tot mai mult monopolista din Wall-Street poporului american.

Walter Kidd, membru al unei vechi familii americane a luptat eroic pe front în cel de-al doilea război mondial. Pentru faptele lui de arme a fost distins cu o decorație însemnată. Frații săi de arme, sovieticii — pe care Kidd a învățat să-i iubească și să-i stimeze, pentru că leza cunoscut eroismul, cinstea și spiritul de jertfă, l-au distins cu o înaltă decorație. Și el poartă cu mândrie distincția sovietică alături de crucea americană de război.

Dar, chiar pe front, în preajma terminării războiului, ofițerul află de adevăratele intenții ale cercurilor conducătoare americane cu privire la viitoarea politică a U. S. A. Omul care n'are satisfacție mai mare decât aceea de a fi contribuit la punerea bazelor unei păci durabile în lume, la o înțelegere trainică între țara sa și celelalte țări aliante în lupta împotriva fascismului, află din gura afaceristului Wilier — membru al senatului american — că... Statele Unite trebuie să se pregătească pentru un nou război contra Uniunii Sovietice. Și Kidd reacționează ca orice om cinstit, ca orice

american care a cunoscut grozăviile războiului și care știe că, după întrângera tascismului, țara și poporul său nu mai au pentru ce să se bală. Conflictul, început în spatele frontului între Wilier și Kidd, va continua în America. Și ofițerul erou se va vedea târît la „Comisia pentru cercetarea activității antiamericane”, v. asculta acolo cele mai josnice oferte de cumpărare a conștiinței, urmate de cele mai ticăloase amenințări. Se va vedea dat afară din armată, va fi victima unui atentat pus la cale de actualii „păzitori ai ordinii” din V. S. A. În sfârșit va fi pe punctul de a fi arestat pentru vina... de a fi fost ținta mercenarilor înarmați ai Wall-Street-ului. Dar în tot acest calvar, Kidd a avut vreme să se desmeticească, să se lămurească pe deplin.

Cu ajutorul comunistului Macdonald, fost sergent în compania lui, Kidd va învăța regulile luptei ilegale. El va înțelege că începe o nouă și dură luptă de vitală însemnătate pentru poporul american.

Macdonald îi va mai explica odată de ce lupta această măreață, în care se avântă cu elan, are toii sorții reușitei:

„Suntem mulți – milioane! Și vom fi și mai mulți... Sunt în front alături de noi, toți cei care nu degeaba poartă numele de om”.

lavreniev a reușit în piesa lui să surprindă tot ce e mai important, mai caracteristic în realitatea de astăzi a Statelor Unite ale Americii: odioasa politică de fascizare a țării, de ațățare la noui războaie, pe care o duc actualii conducători, din ordinul monopolștilor, și în care politică ei nu se opresc în fața nici unui considerent moral, nu au nici un scrupul: totodată Lavreniev a văzut și a descris cu excepțională forță tocmai germenele noului în plină dezvoltare: procesul de luminare a masei uriașe de oameni simpli și cinstiți, care devin pe zi ce trece mai conștienți de prăpastia în fundul căreia încearcă să-i târască actualii conducători ai Americii. Personagiile

lui Lavreniev sunt tipice și n'au în ele nimic convențional. Muncitorul Macdonald, cinstit și viteaz, ridicat de Partidul Comunist la înțelegerea clară a drumului pe care-l are de parcurs, a luptei pe care are s'o dea, convinge și emoționează tocmai pentru că cetitorul vede în el masa muncitorimii americane ce nu se lasă amăgită de propaganda otrăvitoare a negustorilor de moarte.

Căpitanul Kidd și soția lui sunt deosemeni tipuri ale acelei lumi de peste ocean care începe tot mai mult să se desmeticească, lume care asistă la procesul de fascizare a Statelor Unite. întâi stupefiată, apoi tot mai convinsă că trebuie să ia poziție, să lupte împotriva dușmanilor libertății poporului, ai păcii și ai omenirii întregi. În celebra lui piesă. Chestiunea rusă. Constantin Simonov arată pe bună dreptate că în zilele noastre, piatra de încercare a onestității oricărui om este atitudinea lui față de patria socialismului victorios, față de Uniunea Sovietică. Și înfr'adevăr procesul de lămurire a eroului tipic Walter Kidd, din piesa lui Lavreniev, se desfășoară tot în legătură cu această problemă.

Și în mod firesc, corespunzător realității, acest erou tipic va găsi sprijinul, orientarea, în forța cea mai înaintată a poporului american, în forța lui cea mai consecvent patriotică și democrată, în Partidul Comunist. Walter Kidd, care mai crede la început că „legea îl va apăra”, că „de partea lui e oonsfituția” va înțelege în cele din urmă că în lumea burgheză justiția, ca toate celelalte instituții ale acestei clase, nu apără decât capitalismul. Luminat de Partid, va înțelege că drumul este unul singur, acela al luptei revoluționare singura capabilă „să în-apoieze americanilor propria lor țară”.

Iată de ce opera lui Lavreniev se în-t scrie printre cele mai de seamă cuceriri ale literaturii recent creată. Iată de ce piesa Vocea Americii constituie o armă în mâna oricărui om al mivcii, în-diferent de naționalitatea sa. Ea nu

oglindește numai veridic și în aspectele esențiale o anumită lealitate — lealitatea din Jara condusă astăzi de cel mai agresiv imperialism — dar llec-tând această lealitate, piesa ia o poziție lermă, se situează pe baricada torțelor progresului în luptă necruțătoare împotriva reacțiunii. Piesa lui Lavreniev înflă-cărează, convinge^ mobilizează Ia luptă.

lucrarea Concetățeanul președintelui de A. Surov — pe care numind-o „comedie satirică” autorul arată că ea poate fi considerată tot atât de bine un pamflet, — se oprește la aceeași realitate ca și piesa lui Lavreniev. Țelul propus de autor este însă aici de a demasca adevă-ratul conținut al faimosului „mod de viață american”. Ironia biciuitoare a lui Surov urmărește până în mici detalii unul dintre aspectele cele mai crase ale acestui „mod de viață”: carierismul, goana după parvenire indilient de mij-loace, indiferent dacă drumul spre Washington este pardosit de cadavre, de falsuri, de calomnii, de cele mai degra-dante acțiuni.

Eroii pe care-i aduce'n scenă Surov, se însărcinează și reușesc să demonstreze cu plinătate decadența morală ce dom-nește în sânul politicianilor americani. Faptul că acțiunea se petrece în statul Missouri — fieful electoral și regiunea de baștină a lui Truman — nu este de loc o întâmplare...

„...Să ne închipuim — spune Surov — un orașel din Statul Missouri, adormit și plictisitor, cenușiu și anost, asemenea unui depozit de benzină pe o nesfârșită șosea. în care, la o distanță de câteva mile, nu găsești niciun militar și nici chiar, un guvernator...” In acest orașel un „om mărunț și viclean, animat de dorința de a face un „business” ușor și rentabil, un acaparator nemernic”, ajunge dintr'odată o persoană foarte „importantă”, un individ de care ziarele scriu neîncetat, despre care vorbesc pos-turile de radio, etc. etc. Charlie Marceli,

negustorul de mărunțișuri, care a închiriat un „raion” în „magazinul universal” al orașului, se visează om mare. Vorbirea sa îl caracterizează: „Americanului îi plac banii. Banilor le place comerțul. Comerțului nu-i plac granițele; Grani-țele urcă prețurile. Granițele rețin măr-furile. Granițele sunt o moștenire a se-colului trecut. America pentru americani, asta se spunea ieri. Lumea întreagă pen-tru Americani, iată ce spunem noi azi, noi, oamenii de afaceri, eu și domnul senator”.

Acesfe „idei” în domeniul economicii lui sunt sprijinite și de un „înalt” punct de vedere politic, tot atât de caracteris-tic imperialismului american. „Forța și numai forța, iată ce recunosc eu în lu-mea aceasta...”

Cu asemenea „concepții” este firesc ca Charlie Marceli să încerce tot felul de „business” oricât de riscate și mai ales, e firesc ca afaceristul Bob Hard, șeful local al Partidului democrat, omul care din umbră face și desface senatori,, guvernatori sau președinți, să vadă în Charlie pe „omul care fi trebuie”.

Hard își pune „băieții” la lucru. Presa lui anunță decesul lui Charlie Marceli, care — bine ascuns în vila afaceristului — se transformă pentru a deveni... nici mai mult nici mai puțin... decât Hitler. Marceli trebuie să joace rolul dictatorului ajuns cu mari peripeții în America, după ce stătuse ascuns la Franco. Planul e Țesut în amănunțime pentru că Washingtonul să poată da un nou impuls campaniei sale de ațâțar, la război. Dar așa cum e conceput, el nu place Washingtonului. Mai marii lui Hard îl schimbă, tăcând să renască pe acelaș Charlie Marceli care „trebuie popularizat” ca american și nu ca dictator nazist și care trebuie, în aceas-tă calitate să-i difuzeze „ideile sănă-toase”.

Surov face să defileze prin fata specta-torilor toată fauna corupției politicianiste și a indivizilor, care în genere gravitează în jurul ei. Gazetari, gata oricând să con-fecționeze orice „fapt” cu condiția să fie

bine plătiți, femei dispuse fa orice numai să se facă „business”-ul, secretari care-și negociază inventivitatea, etc., etc.

Lucrată pe alb și negru, piesa prezintă și cealaltă Americă, a exploataților, a masei de oameni cinstiți și simpli care-și dau tot mai bine seama cine sunt adevărații lor prieteni și cine sunt dușmanii.

Muncitorul Jay are o replică, ce defieheș'e deplin poziția acestei Americi: „Da, vreau să mă bat! Dumneata ai poftă de război. Și-1 vei avea. Eu, bătrânul Jay, îți declar război! Dumitale, mister Hard, dușmanul Americii!”

Ca și eroii lui Lavreniev, cei ai lui Surov sunt tipici, desprinși din realitate. În prezentarea acestei realități, în demascarea celor care o desfigurează ca și în reliefaarea celor ce luptă pentru schimbarea și înfrumusețarea ei, piesa lui Surov este o contribuție de mare valoare.

•

A treia piesă din volum a fost și ea distinsă cu premiul Stalin 1949.

Vreau acasă de S. Mihalcov, demască încercările imperialiștilor de a încălca hotărârile luate cu privire la repatrierea din Germania occidentală a cetățenilor sovietici aflați pe acest teritoriu. Piesa se oprește la unul, și poate cel mai dramatic, dintre aspectele problemei: tentativele de a se înstrăina pentru totdeauna copiii sovietici de familiile lor, de Patria lor. Unul dintre personajele piesei, englezul Coolc, desvăluie mobilul acestei criminale acțiuni:

„...pentru că în Canada să nu muncească fiul dumitale, Mister Eight, pentru că în minele de cărbuni din Belgia și pe plantațiile din Argentina să nu lucreze fiul dumitale, pentru că în spatele frontului inamic să nu fie aruncat cu parașuta fiul dumitale...”

Imperialiștilor le trebuie mână de lucru ieftină, le trebuie came de tun. Și ei încearcă să rețină pe copiii sovietici intrați pe mâna lor pentru a-i „educa” în acest scop, pentru a-i transforma în ieniceri.

Piesa Vreau acasă este o emoționantă

evocare a luptei pe care autoritățile sovietice și înșiși copiii au dus-o împotriva acestor manevre ale imperialiștilor.

Nici un efort nu e prea greu, nici o cheltuială de energie prea mare, pentru oamenii sovietici veniți să smulgă din mâinile imperialiștilor — copilașii patriei socialismului. Piesa lui Mihalcov are, în acest sens, marele merit de a reda, cu o impresionantă simplitate, uriașa dragoste de om și de patrie a cetățeanului sovietic, a cetățeanului educat în spiritul Partidului lui Lenin și Stalin.

În opoziție cu eroii pozitivi ai piesei, — ceilalți, uneltele imperialiștilor, vădese toată descompunerea morală toată lipsa de scrupul a acestei lumi de slugi și patroni, care a pierdut orice urmă de simț omenesc.

Finalul piesei, înfățișează victoria lumii noi, a oamenilor care luptă pentru un principiu de adâncă umanitate și dreptate.

Copiii sovietici, ca și toți cetățenii sovietici aflați încă departe de țară își vor regăsi patria, căminele, viața fericită de acasă, din țara unde toți oamenii pun umărul ca să aducă tot mai multă fericire și belșug și lumină.

Piesa lui Mihalcov, plină de optimism, de umanism sovietic caracteristic, reprezintă o operă de artă deopotrivă emoționantă, lămuritoare și mobilizatoare, pentru adulți ca și pentru cei mici.

•

Cele trei piese traduse recent în românește, se înscriu astfel printre lucrările pe care, folosindu-le, oamenii muncii din țara noastră adaugă în lupta lor noi forțe capabile să le chezășuiască victoria.

De aceea transpunerea lor în spectacole pe scenele românești se impune ca o necesitate de strictă actualitate. O impune conținutul lor bogat, exprimat la un nivel artistic superior.

În acelaș timp, popularizarea acestor piese și prin montarea lor teatrală, va în-tări pentru fâuritorii de literatură din țara noastră, exemplul artei pătrunse de spirit de partid, al artei militante în lupta im-
m-r

potriva imperialismului, măbind astfel experiența lor, ajutându-i să creadă ei înșiși asemenea lucrări, așteptate de întregul nostru popor muncitor,

L. Sărățeanu

PABLO NERUDA: POEME*)

Culegerea de poeme din marele poet sud-american Pablo Neruda recent apărută, iace cunoscușii cititorilor noștri câteva remarcabile scrieri ale acestui lăptător consecvent pentru pace. Unele dintre aceste poeme au mai fost publicate la noi, în diferite traduceri, altele câteva sunt tălmăcite aci pentru întâia oară. Ca prefață, culegerea reproduce un important studiu de Uya Ehrenburg: „Poezia lui Pablo Neruda”, apărut anul trecut în revista sovietică „NOVŪi Mir”.

Volumul de față cuprinde traducerea unora dintre poemele scrise în ultima vreme și anume: Cântec nou de dragoste pentru Stalingrad și Să se trezească pădurarul, poem grandios pregătit prin Cronica Americii 1948, scrisă cu puțin înainte. Culegerea mai cuprinde alte cinci poeme, printre care unul recent, de o deosebită amploare, intitulat Fugarul, izbutind în felul acesta să ne dea o imagine destul de cuprinzătoare asupra creației artistice a lui Pabo Neruda.

Studiul lui Ehrenburg cercetează cu o atenție plină de căldură activitatea și lupta literară și politică a marelui poet chilian, dând amănunte biografice și alegând din operă fragmente dintre cele mai semnificative. Ceeace stărnește admirație, în acest studiu, este, în primul rând, îmbinarea fericită a analizei literare cu expresia puternicei sale simpatii pentru poet; apoi caracterul de autentică poezie combatantă, amplă și legată de realitate, al acestei prezentări critice însăși, care

urmărește cu deplină obiectivitate perioadele creației lui Neruda.

Pablo Neruda este unul dintre cei mai de seamă poeți ai timpului nostru. Drumul parcurs de poet până la poezia de astăzi îl face pe Ehrenburg să exclame: „Pablo Neruda spune cu modestie că „singur nu poate tălcurilor da viață” dar el rezolvă totuși și fără a imita pe nimeni — după Walt Whitman și Vladimir Maiacovschi, — una din importante probleme ale timpului nostru: crearea unei noi poezii, legate, de munca și lupta poporului. Poemele lui minunate desmint raționamentele anoste ale adepților „esteticii pure” cu privire la incompatibilitatea poeziei cu lupta politică”.

Poezia lui Pablo Neruda servește cu putere cauza luptei împotriva imperialismului agresiv anglo-american, cauza eliberării poporului său și a tuturor popoarelor asuprite, de jugul sângeros al slugilor Wall-Streetului.

Născut în orașelul Temuco, din Chili, tânărul de 20 ani. Neftali Ricardo Reyes, publica, sub pseudonimul Pablo Neruda, un volum de versuri, care atrăgea atenția tuturor iubitorilor de poezie. În curând, „nerudismul”, această înnoitoare manieră poetică inaugurată de dănsul, stărnește admirația celor mai buni scriitori de limbă spaniolă. Garcia Lorca spunea că, după moartea lui Ruben Dario, făuritorul poeziei moderne sud-americane, Neruda' este cel mai mare poet al Americii.

Evenimentele războiului civil spaniol (în cursul căruia Lorca însuși cade victimă crimelor bestiale comise de franchiștii (sprijiniți de cele două imperii fasciste), îl găesc pe Neruda în rândurile apărătorilor libertății poporului spaniol, alături de alți reprezentanți) ai intelectualității progresiste din lumea întreagă.

Fără îndoială că, deosebit de semnificative pentru momentul cotiturii spre marea, spre adevărată poezie, sunt în operă lui Neruda poemele scrise în această perioadă și cuprinse în volumul Spania e în inimă (Ehrenburg, menționează în special Poemul Brigăzii internălibhale

*) Edit, de Stat, București, 1950.

care, din nefericire, lipsește din șirul traducerilor lui Constantin Varta).- Fiindcă prin acea carte, Neruda nu numai că a depășit așteptările vechilor săi admiratori, el „nu a însuflețit numai pe amatorii de poezie, ci și masa cititorilor obișnuiți”, Cuvintele sale, inspirate de ura împotriva criminalilor fasciști, fac să vibreze puternic cele mai profunde coarde ale simțirii omenești: apelul lor convinge mai presus de orice alt îndemn la luptă. Soldații armatei republicane spaniole au pregătit singuri hârtia pentru carte, au culles-o și au tipărit-o singuri, ca un suprem omagiu.

Experiența celui de al doilea război mondial, deslănțuit de imperiile lasciste, a contribuit puternic la îmbunătățirea conținutului și expresiei poetice a lui Neruda, care ia atitudine fermă și conștientă alături de forțele progresiste ale țării sale și ale lumii întregi.

Înapoiat în Chili, Pablo Neruda, ia parte activă la lupta Partidului Comunist. Ales senator, el continuă această luptă dela tribuna parlamentului. Gonzales Videla, noul președinte al Republicii, organizează, cu sprijinul imperialiștilor americani, o lovitură de sfat, impunând dictatura sângeroasă a dolarului asupra maselor muncitoare. Neruda demască atunci cu o sporită revoltă renașterea fascismului în America nouii „pretendenți la dominația rasială” – cum îi numește el pe oamenii dolarului – și acuză deschis pe trădătorul Gonzales Videla de încătușarea patriei în lanțurile imperialismului american. Nevoit să pribegască, din pricina teroarei sălbătice deslănțuite împotriva sa și a prietenilor săi, de către sângerosul lacheu al Wall-Street-ului și de către ceilalți lachei aflați la conducerea țărilor din America Latină, Pablo Neruda continuă lupta, cu forțe sporite. Cuvintele din ultima parte a 'poemului său Cronică Americii 1948 sunt animate de o neclintită speranță:

„Va izbândi poporul meu. Popoarele pe Tând vor izbândi”.

Lectura poemelor cuprinse în culegerea de față ne dă posibilitatea să înțelegem câteva dintre calitățile specifice ale poeziei lui Pablo Neruda.

Cea dintâi și mai de seamă calitate a acestei creații poetice o constituie legătura ei cu țara natală, cu poporul din mijlocul căruia a crescut. Această trainică legătură cu tradițiile de luptă oglindită în poezia popoarelor sud-americane străbate întreaga operă a lui Neruda, constituind specificul ei cel mai de preț. Poezia lui își trage rădăcina din solul fertil al patriei. Ea amintește de accentele pasionate ale poeziei populare spaniole în genul căreia a scris Federico Garcia Lorca. Cu atât mai grea, dar mai demnă de laudă, este sarcina traducătorului hotărât să afle echivalentele depline ale acestei bogate expresivități:

....dar buzele mele
să atingă cununa ta rece de sirenă
ridicată'n limpedele aer ale înălțimii,
dragoste a mărilor, Valparaiso.
Regină a tuturor coastelor pământurilor,
nod în care se'mpletesc toate valurile și
[bărcile,
tu ești în mine precum luna sau ca
sufierea vântului pe drumul dintre arbori
Mi-s dragi ulițele tale ucigașe,
pumnalul lunii tale pe coline
și marinarii tăi în piețe
investmântând primăvara 'n azur”.

(Fugarul)

. Un alt caracter al poeziei lui Pablo Neruda este amploarea excepțională a cugetării și a expresiei sale, desprinsă încă din tinerețe dela ritmurile profetice ale lui Walt Whitman și însuflețită de poezia revoluționară a lui Maiatovschi.

Zugrăvind îndârjirea cu care lumea întreagă va răspunde agresorilor imperialiști, poetul evocă trecutul sbuciumaf al omenirii, spre a descrie astfel, cu un elan revoluționar nestăvilat, clipa în care tot pământul se va ridica împotriva cotropitorilor:

„ In alte războaie erau șanțuri cu apă,
și sârme fără de sfârșit cu ghimpi și
[ghiare.
Dar șanțul acesta e mai mare, apele
[acestea sunt mai adânci
sârmele acestea ghimpate mai tari decât
[toate metalele.
Sunt un atom și un alt atom de metal
[uman,
sunt un nod și mii de noduri de vieți
[și vieți,
sunt durerile străvechi ale popoarelor
din toate văile îndepărtate și din toate
[țările,
de sub toate drapelele și din toate
[corăbiile,
din toate văgăunile în care erau în-
[grămadite,
din toate năvoadele cu care ieșeau în
[furtună,
din toate asprele riduri ale pământului,
din toate infernurile cu cazane încălzite,
din toate războaiele de țesut și din
[topitorii,
din toate locomotivele pierdute sau
[strânse la un loc.”

(Să se trezească pădurarul)

Oglindind o realitate specific chiliana, Neruda a găsit mijlocul artistic de a o face ascultată și înțeleasă sub toate latitudinile. Claritatea și profunzimea conținutului ei de luptă sunt redată într-o exprimare într-adevăr artistică, plină de culoare, în stilul propriu al poetului. În felul acesta, traducerea lui în orice limbă nu mai este „o problemă” (așa cum au încercat să argumenteze unii „puriști” apuseni în cazul lui Lorca) pentru că acei ce apără pacea, libertatea și fericirea popoarelor găsesc și vor găsi totdeauna un limbaj comun.

În Cântec de dragoste pentru Stalingrad, poetul condamnă cu indignare întârzierea intenționată a anglo-americanilor de a deschide cel de al doilea front, arătând că de soarta războiului în îndepărtata Uniune Sovietică depinde viitorul Europei și al Americii, viitorul întregii civilizații omenesci. În al doilea poem în-

chinat orașului erou, în Cântec nou de dragoste pentru Stalingrad, Pablo Neruda face un jurământ de credință față de viitorul umanității. Poemul se încheie cu aceste patetice cuvinte:

„Păstrează-mi o fărîmă de spumă 'nvo]-
[burată,
păstrează-mi o pușcă, păstrează-mi un
[plug,
să-mi fie puse în mormânt,
împreună cu un spic din țara ta,
ca să se știe, dacă cineva se va'ndoi
[vreodată,
că am murit iubindu-te și că tu m'ai
[iubit,
și dacă n'am luptat pe zidurile tale,
rămână'n cinstea ta, grenada-aceasta
[ntunecată,
acest cântec de dragoste, ție, Stalingrad”.

După Cronica Americii 1948, în care zugrăvește suferințele popoarelor Americii Latine cotoșite de „șobolanii” administrației lui Truman, Pablo Neruda scrie poemul Să se trezească pădurarul despre care Ehrenburg declară cu admirație: „nu cunosc în poezia contemporană o operă mai cuprinzătoare și mai patetică”.

Acest poem dă măsura întregii forțe creatoare a poetului. Lupta pentru pace a întregii omeniri muncitoare își găsește aici una • dintre cele mai realizate expresii artistice. Poetul desvoltă cu o neîntrecută artă acest mare imn al triumfului păcii, făcând în acelaș timp să răsunе avertismentul său amenințator la adresa imperialiștilor ațâțători la război. Dacă acești cotoșitori vor cuteza să turbure pacea, ei vor suferi înfrângerea definitivă pe care înaintașii lor naziști au suferit-o la Stalingrad. Nu numai popoarele, dar întreaga natură, apele și munții, cerul și arborii, lumea întreagă se va ridica la un semn, ca un singur om, să întâmpine cum se cuvine pe dușmanii omenirii. În fruntea lumii libere stă invincibila Uniune Sovietică și marele Stalin. Spre a innălța un imn luptătorilor sovietici glorioși, Neruda evocă amploarea

cântecelor iui Whitman, poetul iubit al Americii:

„Wrdt Whitman,, ridică-ți barba de iarbă,
privește împreună cu mine din această
[pădure,

de pe aceste înălțimi parfumate.
Ce vezi acolo, Walt Whitman?
Văd, îmi spune fratele meu din mine,
văd cum lucrează uzinele
în orașul de care-și amintesc morții.
în capitala prea curată,
în strălucitorul Stalingrad.
Văd cum din câmpia răvășită,
din patimi și din incendii,
se naște în roua dimineții
un tractor care găfăe spre câmpii..."

Neruda descrie apoi, cu o rară forță de sugestie, nelegiuirile imperialiștilor americani. Pe aceștia el îi previne: dacă vor începe războiul, victoria va fi de partea popoarelor atacate de dâșșii, iar soldații americani deveniți carne de tun nu se vor mai întoarce niciodată acasă, în State, fiindcă ostașii lumii păcii vor ști să se apere cu eroism și să nimicească inamicul. Descriind această apărare a păcii și a libertății, Neruda se referă și la țara noastră, scăpată pentru totdeauna de asuprirea moșierilor și capitaliștilor:

...să nu atingi
podurile Bulgariei, ele nu te vor lăsa
[să treci,
fluviile României, vor arunca în ele
[sânge clocotitor
pentru că năvălitorii să piară în el.
Să nu cutezi să te apropii de țaranul
[care a văzut
sfârșitul asupririi boierești și veghează
asupra plugului și puștii sale. Nu-l privi,
privirea lui te va arde ca o stea.

Neruda își termină poemul arătând că este o mare distanță între dorința imperialiștilor de a deslănțui un nou război și posibilitatea de a duce și câștiga războiul, că forța unită a partizanilor păcii va ști să-și impună voința, spulberând "toate planurile criminale ale agresorilor

imperialiști. Cântecul lui pentru pace se adresează fiecăruia dintre noi:

„Singur, eu nu pot tâlcurilor de viață.
Eu am venit aici să cânt
și să te chem să cânti cu mine laolaltă..."

Poemele Fugarul și Nu poate fi iertare, cu care se încheie culegerea prezentă, descriu momente din viața și lupta poetului obligat să trăiască departe de patrie, din pricina copoilor plătiți de americani, care urmăresc să-l reducă la tăcere. Neruda este astăzi membru în Comitetul permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii.

Opera poetică a lui Pablo Neruda reprezintă astăzi o armă puternică în mâinile partizanilor păcii, în lupta pentru salvarea omenirii de pericolul unui nou război. Poetul participă astfel activ la această luptă împotriva agresorilor imperialiști anglo-americani, după cum în vremea războiului civil spaniol și a celui de al doilea război mondial, a fost un luptător hotărât împotriva fascismului. Lupta lui exprimă năzuința oamenilor cinstiți din lumea întreagă, pentru că ea apără dreptul milioanelor de oameni simpli, fără deosebire de națiune, de vederi personale, și de convingeri religioase, la viață, progres, securitate și o pace traianică. Iată izvorul atât de largi prețuirii a poeziei lui Pablo Neruda.

În ce privește versiunea românească a poemelor lui Neruda, ea are netăgăduit meritul de a fi încercat să redea conținutul avântat al originalului și să găsească un echivalent poetic pentru stilul atât de personal al poetului sud-american; într-o oarecare măsură acest lucru a fost realizat, așa cum reiese și din fragmentele citate. Cu toate acestea cetitorul se ciocnește în câteva rânduri de pasagii obscure, ori fragmente prozaice. Acestea se daforesc fără îndoială grabei regretabile cu care a fost urmărit uneori sensul original, sau neînțelegerii imaginii poetice originale de către traducătorul nostru, ceea ce prea adesea a se înțelege că s'a abuzat de folosirea vre-

unui fsxf intermedia/. Să iuăm, de pildă, acest fragment din Canto General, intitulat aci Nu pcate fi iertare! In traducere literală, un anumit pasagiu din acest poem ar suna astiel:

„Și acuma, noi ne vom bucura de aceea pură minunăție a pădurii, de frumusețea ei, iar ochii femeilor nu vor mai plânge asupra copiilor lor”.

Versiunea românească se prezintă astfel „poetizată” și denaturată:

„Și-acuma,, pe cărbune, această limpede minune a pădurii, să jurăm că frumusețea tuturoră deopotrivă o vom împărți, să ștergem pentru totdeauna, cu nădejdea noastră, din ochii mamelor șuvoiul lacrimii și jalea”.

Mai departe, denaturarea sensului original devine deadreptul supărătoare. Textul, în traducere brută, spune:

„In schimb în locul iubirii împărtășite în noapte, ei condamnă la foame și chin pe acela ce le ascultase făgăduelile, pe acela care își va regăsi în curând vânătoșia lui de copac și duișia-i...”

Iată-1 de data aceasta stilizat de traducător:

„Dar când, celui ce se'ncrezuse în făgăduieli, care puterea blajină de arbore vânos și-o dăruise tuturoră, în locul dragostei frățești i-au hărăzit în noapte c'oi cazna și foamea...”

Astiel de inadvertențe, de ne'usificafe și până la urmă prozaice intervenții în text se pot observa și în poemul Să se trezească pădurarul, a cărui tălmăcire ar fi trebuit să preocupe mai îndeaproape pe traducător, dată fiind și experiența traducerii românești publicate în Editura P.M.R. Să dăm câteva exemple luate la întâmplare: minele de cupru din Chili, devin mine de plumb; volbura care împodobește laboratorul savantului devine viță sălbatecă. Iar celebrul vers: Eu nu vin să rezolv mare lucru (de unde remarca lui Ehrenburg, că Neruda a rezolvat totuși una din marile probleme ale timpului nostru) se transformă în prozaicul și inexpressivul: Singur eu nu pot tâlcurilor

da viață. Mai sunt și altele, mai mult sau mai puțin supărătoare.

Am lăsat înadins la urmă o serie de observații care privesc ansamblul culegerii. In general, aceasta se resimte de lipsa unei atente confruntări cu originalul. Pe urmă, din sumarul cărții, reiese că ea nu a urmărit să cuprindă un șir anumit de aspecte, care să ne dea o imagine cât mai deplină a poeziei iui Pablo Neruda. O bună culegere, menită să dea cetitorilor această imagine, va trebui să conțină mai multe poeme reprezentative pentru creația sa poetică. In cazul de față, spre a suplini lipsa poemelor s'a recurs la soluția studiului introductiv. Deaceea, lipsită de studiul lui Ehrenburg, culegerea ar rămâne mai curând o suită de traduceri aflate mai dinainte la îndemână și publicate pentru circumstanță, decât o ediicitoare și chibzuită antologie de versuri. Dar și în acest caz, câteva indicațiuni bibliografice strict necesare — de pildă, data și titlul volumelor din care au fost culese — ar fi fost oportun să însoțească Unele dintre poemele lui Pablo Neruda, alese spre traducere.

Publicarea unei culegeri din operele lui Neruda, în limba română, era justificată și bine venită. Totuși, apreciind inițiativa Editurii de Stat și munca traducătorului, nu ne putem opri de a observa unele scăderi ale acestei prime ediții. Înainte de a trece la lectura volumului ca atare, cetitorul este surprins de aspectul lui grafic deosebit: formatul mare, coperta în negru, roșu și alb și calitatea tiparului. O prezentare grafică îngrijită presupune însă mai multă atenție. Și este cazul să arătăm în ce privință. Formatul mare dăunează totdeauna la lectură (atunci când nu este cerut de necesitățile unei ediții ilustrate și uneori, chiar atunci); în trecut s'a abuzat de această bizară „elegantă”, imitată cu orice preț după apus. Coperta plachetei (pe fond negru, cu litere de o șchioapă în roșu aprins, despărțite prin o tăietură groasă albă) amintește și ea de anumite coperte din trecut, în care se îmbinau, de cele mai multe ori, goana

după reclamă și lipsa de gust. Acest dispreț pentru sobrietate trebuie evitat pe viitor.

Pe urmă, o bună ediție mai presupune o deosebire băgare de seamă atât ia alegerea literei și a titlurilor, căf și la punerea în pagină; mai ales atunci când se tipăresc poeme în vers alb. care e dificil de valorificat grafic. Dacă ne-am opri numai la observația că studiul introductiv și poemele sunt culese și paginare identic, ca și cum ar constitui un tot, sau ar li fost concepute inițial în scopul acesta — așa cum nu este desigur cazul — și tot ar fi suficient ca să subliniem aceste lipsuri ale ediției. Apoi, sunt pagini (s. ex. pag. 48—49) în care cititorul are impresia că un torent de cerneală vine înspre dânsul, un puhoi de cuvinte cât pe aci să treacă peste timida, îngusta margine inferioară a coalei de hârtie. Acest fel de tipărire nu numai că nu atrage, dar dăunează pur și simplu lecturii.

În ceea ce privește publicarea unei ediții mai bune din acest mare poet contemporan, ori din alții, se poate urma exemplul modului în care editura „Scritorul Sovietic” a publicat recent Sonetele lui Shakespeare în traducerea lui S. Marșac. Cartea a apărut în condiții grafice deosebite, fără ca aceasta să strice sobrietatea, ori să încarce prețul unei ediții populare în cincizeci mii de exemplare. În cazul în care o astfel de importantă traducere nu a putut fi prevăzută la Editura de Stat într'un plan pe termen lung, care să evite graba realizărilor discutabile, e preferabil să se recurgă la o diviziune a muncii între câțiva traducători-poeți, așa cum a făcut revista „Europe” când a încredințat traducerea poemului Să se trezească pădurarul unui colectiv format din patru poeți, printre care și Aragon. E de presupus că aceste experiențe ne vor servi pentru viitor.

Mihnea Gheorghiu

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI NOU I

IUNIE - IULIE 1950

EDITURA P. M. R.

CLASICII MARXISM-LENINISMULUI

FR. ENGELS, Ludwig Feuerbach și sfârșitul filosofiei clasice germane. Ed. III (60 pag., 20 lei).

POLITICE

M. B. MITIN, Opera lui V. I. Lenin „Materialism și empiriocriticism” și lupta împotriva reacțiunii idealiste contemporane (48 pag., 12 lei).

V. LUCA, Clasa muncitoare și mișcarea națională (36 pag., 6 lei).

*** Lenin și Stalin despre desrobirea femeii (32 pag., 5 lei).

*** Despre codul muncii (12 pag., 10 lei).

*** Strângerea recoltei și asigurarea succesului colectărilor, sarcină a întregului partid, a întregului popor muncitor (32 pag., 5 lei).

*** Cine ațâță la război, cine apără pacea (32 pag., 6 lei).

*** Să desfășurăm o largă agitație politică la sate în campania pentru strânsul recoltei, pentru treierii și colectării (48 pag., 8 lei).

*** In gospodăria agricolă colectivă „Alexandru Petoffi”-Botiz-Satu Mare, ȚĂRANII ÎȘI FĂURESC VIATA CEA NOUĂ (52 pag., 8 lei).

„IN AJUTORUL ACTIVISTULUI DE PARTID”

D. PETRESCU, Organizația de bază, temelie a întregii muncii (16 pag., 1 lei).

„PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID”

*** Lupta împotriva bandeii de spioni și asasini a lui Tito, datorie a partidelor comuniste și muncitorești și a tuturor oamenilor muncii din lumea întreagă (32 pag., 5 lei).

„PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID DELA SATE”

*** Saromile organizației de bază în munca, pentru întărirea și dezvoltarea cooperăției. Dezvoltarea schimbului dintre oraș și sat, mijloc de îmbunătățire a nivelului de trai al țărăniilor muncitoare (36 pag., 5 lei).

„PENTRU CERURILE DE POLITICĂ CURENTĂ”

*** Strângerea recoltei și asigurarea succesului colectărilor, sarcină a întregului partid, a întregului popor muncitor (32 pag., 5 lei).

ÎN LIMBA MAGHIARĂ

FIGURNOV P., A taapitalizmus általános válságának kielezodese a háboru utáni idoszakban (Ascuțirea crizei generale a capitalismului în perioada de după război), (20 old., 6 lei).

*** A nepek ebersege meghiusitja a háborus uszitok terveit (Vigilența popoarelor va zădărnici planurile ațâțătorilor la război), (28 old., 8 lei).

*** A Román Munkáspárt Kdzponti Vezetosegenek es a Román Nepkoztársaság Minieztertainácsának határozata a termesbetakaritás idejeben valo elokeszlteserol es vegrehajtasáról, valamint az 1950. evi beszolgaitási terv vegrehajtasáról

A minisztertanács határozata a terménybeszolgáltatásról (Hotărîrea C. C. al P. M. R. și a Consiliului de Miniștri al R. P. R. privind pregătirea și executarea la timp a strângerii recoltei și executarea planului de colectări pe anul 1950).

(Decret pentru stabilirea regimului de colectare a produselor agricole vegetale).

(Hotărîrea Consiliului de Miniștri cu privire la colectarea produselor agricole vegetale). (72 old., 7 lej)

*** A termes betakaritása es a beszolgáltatások sikerének biztositása az egész part, az egész dolgozó nép feladata (Strângerea recoltei, și asigurarea succesului colectărilor, sarcina întregului partid, a întregului popor muncitor). (32 old., 5 lej).

*** Kik a dolgozók egysegének ellen-segei (Cine sunt dușmanii, unirii și înfrățirii oamenilor muncii). (32 old., 6 lej).

„ESTI PARTTANFOLYAMOK RESZfIRE” CIMtr SOROZATBAN („PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID”)

»** Az eroviszonyok eltodása a második világháboru után a szocializmus es demokrácia táborának javára. A Szovjetunio a demokratikus es anti-imperialista tábor vezetője a bekeert vivott harcban. Második kiadás, (Schimbarea raportului die *forțe* după cel de al doilea război mondial în favoarea lagărului democratic și antidemocratic în lupta pentru pace. Ediția II). (48 old., 5 lej).

•*** Harcolni Tito gyilkos taembandája ellen minden kommunistá es rniunkáspártnak, a világ minden doigozójának kotelessege. (Lupta împotriva bandeii de spioni și asasini a lui Tinto datorita partidelor comuniste și muncitorești și a tuturor oamenilor muncii din lumea întreagă). (30 old., 5 lej).

„FALUSI ESTI PARTTANPOLYAMOK RESZfERE” CIMti SOROZATBAN („PENTRU CURSURILE SERALE DE PARTID DELA SATE”)

*** A bekeharc orzagunk minden dolgozójának feiadata, A falusi bekeharc-

bizottságok feladatai. (Lupta pentru pace, sarcina tuturor oamenilor muncii din țara noastră. Sarcinile Comitetelor de luptă pentru pace dela sate) (48 old., 5 lej).

„PÁRTPOLITIKAI KORGK RáSZfIRE” CIMti SOROZATBAN („PENTRU CERCURILE DE POLITICA CURENTA”)

*** A termes betakaritása es a beszolgáltatások sikerének biztositása az egész part, az egész dolgozó nép feladata. (Strângerea recoltei și asigurarea succesului colectărilor, sarcina întregului partid, a întregului popor muncitor). (30 old., 5 lej).

IN LIMBA GERMANĂ

*** Auf zum Kampf für die Verwirklichung der grossartigen Aufgaben des Staatsplans 1950! (La luptă pentru realizarea mărețelor sarcini ale planului die Stat pe 1950 !) (S. 46, Lei 8).

*** Der Kampf der Partei um die Hebung des Lebensniveaus der Werktätigen (Lupta partidului pentru ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc). (S. 48, Lei 5).

EDITURA DE STAT

LITERATURĂ

IVAN VAZOV, Poezii (66 pag., 50 lei).

PALMIRO TOGLIATTI, Grairnsci (100 pag., 45 lei).

*** Primii materialişti greci (100 pag., 65 lei).

M. EMINESCU, Poezii. Ed. II (332 pag., 108 lei).

CEZAR BOLIAC, Opere (294 pag., 100 lei).

HERACLIT, Texte filosofice (56 pag., 50 lei).

J. PUTRAMENT, Realitatea (412 pag., 180 lei).

POLITICE

C. SIMONOV, China în luptă (84 pag., 40 lei).

B PELDMANN, E. VILENSKA și A. FAERȘTEIN, Luptând împotriva * naționalismului sionist - agentură a imperialismului - luptăm pentru pace, (18 pag., 5 lei) I

- ILIE STANCITJ, Rasismul, arma reacțiunii imperialiste (160 pag., 60 lei).
- RALPH PARKER, Călătoria în Italia, (68 pag., 15 lei).
- GASTON MARIN, însemnătatea electricității în construirea socialismului în R. P. R., (32 pag., 10 lei).

JURIDICE-ECONOMICE

- S. V. MEȘALCHIN, Finanțarea repartițiilor capitale ale mijloacelor fixe (de bază), (84 pag., 40 lei).
- M. T. IVANNICOVA și I. C. MILUȘEVICI, Planificarea cheltuelilor de circulație într-o organizație comercială (90 pag., 45 lei).
- *** Colecție de legi, decrete, hotărâri și deciziuni (280 pag., 175 lei).

MEDICINĂ

- *** Manual de patologie chirurgicală (424 pag., 200 lei).
- *** Manual de lucrări practice de igienă (228 pag., 200 lei).
- L. S. PISAREVA, Oopii nervoși (78 pag., 30 lei).
- Dr. C. PETRESCTJ, Manual de Medicină infantilă (276 pag., 170 lei).
- M. S. MASLOV, Boli de copii (580 pag. 550 lei).

AGRICOLE

- A. F. ENȘ și M. G. DOGANOVSKI, Mașini și unelte agricole (264 pag., 170 lei).
- *** îndrumări pentru cultivarea și recoltarea plantelor medicinale (44 pag., 7 lei).
- E. I. NESTEROVA, Știința biologică micriuriniștă și practica frunțașilor în agricultură (72 pag., 14 lei).
- *** Tehnica lucrării solului (88 pag., 13 lei).
- *** Despre amenajarea pădurilor (26 pag., 8 lei).
- G. S. ȘIFRIN, Organizarea aprovizionării cu materiale și ridicarea rentabilității (64 pag., 30 lei).

- A. CAMINSCHI, Organizarea echipelor în colhozurile frunțașe (84 pag., 23 lei).

*** Inmagazdnarea și conservarea cerealelor (34 pag., 5 lei).

- A. G. ȘAPOVAL, Agrotehnica cerealelor de toamnă (82 pag., 20 lei).

J. MAUCH și C. NICULESCU, Creșterea păsărilor de apă (78 pag., 30 lei).

*** Bolile legumelor (56 pag., 8 lei).

S. ZEMLIANIȚCHI, învățătura Docuceaev-Williams, despre ameliorațiunile agro-silvice, (40 pag., 9 lei).

B. A. KELLER, Transformatorii naturii plantelor (110 pag., 25 lei).

**« Dușmanii recoltelor și combaterea lor (48 pag., 6 lei).

*** Bolile parazitare contractate la pășuni (56 pag., 6 lei).

*** Organizarea și tehnica comerțului cooperatist sovietic (206 pag., 110 lei).

G. N. DOBROHOTOV, Creșterea porcilor la fermă (161 pag., 45 lei).

Prof. G. BORDEIANTJ și S. CONSTANTINESCU, Cultura legume or, (474 pag., 560 lei).

*** Folosirea animalelor la muncă, (52 pag., 6 lei).

*** Călăuza mecanicului batozar (40 pag., 7 lei).

ÎN LIMBA MAGHIARĂ

*** Vedjiuk gyumofcsfäinkait a beteg-segektol (Bolile pomilor fructiferi și combaterea lor) (60 old., 5 lei).

*** A magyar iradalom tortenete (Istoria literaturii maghiare) (38 old., 160 lei).

G. RUSZACOV, A. „Vladimir Iljics” kolhoz (Colhozul „Vladimir Iljics”) (136 old., 50 lei).

A. MAXIMOVA, A napraforgo agrotechnikäja (Agrotehnica floarei soarelui) (66 old., 8 lei).

ÎN LIMBA GERMANĂ

PETRU DUMITRIU, Nächte im Juni (Noapțile din Iunie). (S. 115, 60 lei).

**EDITURA PENTRU LITERATURĂ
ȘI ARTĂ**

TIBERIU VORNIC, Oameni sub patrafir (352 pag., 165 lei).

GEORGE COVACS, Cu ghlarele și cu dinții (296 pag., 135 lei).

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

D. TH. NECULUȚĂ, Spre țărmlul dreptății, (128 pag., 25 lei).

I. PĂUN-PINCIO, Versuri.Proză-Scri-sori, (144 pag., 30 lei).

CARTEA POPORULUI

OCTAV MĂGUREANU, Stratul de țifei (56 pag., 15 lei).

PETRU DUMITRIU, Primăvara lui 71 (40 pag., 12 lei)/

TRAIAN COȘOVEI, La Taloane, (56 pag., 15 lei).

COLECȚIA „ALBINA”

GEORGE CIUDAN, Gherghina Stan a semnat apelul pentru pace. (32 pag., 5 lei).

ION JIPA, Vrăbioii de aur (32 pag., 5 lei).

ÎN LIMBA MAGHIARĂ

GY6RGY KOVACS, A szabadság ut-jân (Pe calea libertății) (48 old., 50 lej).

KENYERES PAL, Unnapi miiszac (Șut record) (28 old., 12 lej).

EDITURA „CARTEA RUSĂ”

VALIS LATIS, Spre lumină (432 pag., 150 lei).

I. SMIRNOV, Fiii.' (284 pag., 80 lei).

MAXIM GORCHI, Articole literare (200 pag., 60 lei).

AL. TOLSTOI, Petru I, vol, III (160 pag., 50 lei). •

M. ȘOLOHOV, Pe Donul liniștit, voi. IV ed. II, (420 pag., 135 lei).

V. SELIVANOV, Școala Satului, (108 pag., 26 lei).

IAN RANDPEPP .Lupta pentru colhoz (140 pag , 40 lei).

*** Muncile de vară și strângerea recoltei (44 pag., 9 lei).

*** Pentru Pace (44 pag., 30 lei).

ÎN LIMBA MAGHIARĂ

G. GULIA, Városok vārosa (Orașul cel. nou) (98 old., 40 lej).

N. PAMENEK, Mindennapi emberek (Oameni obinuiți) (68 old., 12 lej).

EDITURA CONFEDERAȚIEI

GENERALE A MUNCII

GH. APOSTOL, Expunere asupra legii Codului Muncii – Codul Muncii (80 pag., 8 lei).

*** Iluminatul, ventilația și instalațiile igienice-sanitare în întreprinderi (112 pag., 32 lei).

*•• Tehnica securității în industria minieră (104 pag., 30 lei).

*** Salariații agricoli luptă pentru o recoltă îmbelșugată (40 pag., 5 lei).

MARIN ILIESCU, TIHON DĂNILĂ și GRIGORE POPA, Canalul Dunărea-Marea Neagră, o construcție a păcii (32 pag., 15 lei).

AL. CIUTCHIH, Brigada, de calitate (96 pag., 24 lei).

M. TEODORESCU, ILIE STOIAN și NASUDEANU ION, Cum am realizat transporturi rapide (32 pag., 15 lei),

*** Tehnica securității în agricultură (32 pag., 12 lei).

*** Cum trebuie să sprijine gazetele de perete lupta pentru pace (32 pag., 10 lei).

*** Hotărîrea C. E. al C. G' M. din 24 Iunie 1950 asupra organizării concursului pe țară al cluburilor, bibliotecilor, colțurilor roșii și cinematografelor sindicatelor (32 pag., 8 lei).

*** Mic manual de alpinism (80 pag., 60 lei).

EDITURA TINERETULUI

ELENA MĂTASE, Raza de lumină (112 pag., 30 lei).

I, BRAJNIN, Tricouri purpurii, (256 pag., 90 lei),

-*** Copiilor (antologie) (64 pag., 30 lei).

*** Așa luptăm pentru pace (16 pag., 4 lei).

Jocuri pentru noi (96 pag., 35 lei).

L. PETRESCU, Oercul nostru de chimie (88 pag., 40 lei).

A. SUTEEV, Multe, multe poze (16 pag., 45 lei).

ÎN LIMBA MAGHIARĂ

A. SZUTEJEV, Sok, sok kep (Multe, multe poze) (16 old., 45 lei).

*** A Roman Munkâspárt az Ifjumenkâs Szovetseg letrehozója es vezetoje (Partidul Muncitoresc Român, făuri-

torul și conducătorul Uniunii tinerețului muncitoresc) (68 old., 15 lei).

6** A DIVSZ a bekeert folyo harc aktiv tenyezoje (F. M. T. D., factor activ în lupta pentru pace) (64 old., 20 lei).

ÎN LIMBA GERMANĂ

G. KUBANSKI, Klava (Clava) (S. 30, 14 Lei).

A. SUTEEV, Viele, viele Bilder (Multe, multe poze) (S. 16, 45 Lei).

EDITURA CONTEMPORANUL

HORIA LIMAN, Ascuțirea crizei sistemului capitalist (42 pag., 25 lei).

In Nr. 8, August a.c. vom publica romanul tovarășului M. Novicov, „încredere” — a cărui acțiune se petrece în lagărul din Tg. Jiu, înainte de 23 August 1944-